

Vatra veche

Vatra veche

12

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul II, nr. 12(24), decembrie 2010 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I.Slavici, I.L. Caragiale, G. Coșbuc

VATRA, 1971 *Redactor-șef fondator Romulus Guga* VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciuț

Foto: Constantin Severin, „Moldovița, Rhapsody in Red” („Rapsodie în Roșu”)

Antologie Vatra veche

Poezia

Poezia este ochiul care
plânge.
Ea este umărul care plânge,
ochiul umărului care plânge.
Ea este mâna care plânge,

ochiul mâinii care plânge.
Ea este șapa care plânge,
ochiul călcâiului care plânge.
O voi, prieteni,
poezia nu este lacrimă
ea este însuși plânsul,
plânsul unui ochi
neinventat,

lacrima ochiului
celui care trebuie să fie
frumos,
lacrima celui care trebuie să
fie fericit.

NICHITA STĂNESCU

VATRA VECHE DIALOG CU ADRIAN PĂUNESCU

SUMAR

Antologie "Vatra veche". *Poezia*, de Nichita Stănescu/1
 Vatra veche dialog cu Adrian Păunescu, de Raia Rogac/3
 Poeme de Ștefan Doru Dăncuș/7
 „Vino, frate Mihai”, de Dumitru Velea/9
 Tragicul, în viziunea lui Eminescu, de George Popa/10
 Alfa. Mântuirea lui Faust, de Alina Ion/13
 I.D.Sârbu, la lecția de filosofie a maestrului Mefisto, de M. Bal/15
 O luare aminte cu Petre Țuțea, de Genoveva Logan/16
 Adrian Păunescu și piramida poeziei ca „armonie în sălbăticie”, de Ion Pachia Tatomirescu/17
 Hortensia Papadat-Bengescu revizitată..., de Elisabeta Lasconi/18
 După moartea lui Orfeu (Laurențiu Fulga), de Nina Arhip /19
 Cronică literară. Nicolae Băciuț - „Într-un continuu dialog cu lumea...”, de Rodica Lăzărescu/21
 Gândul care unește (Elena M.Cîmpan), de Menuț Maximinian/22
 Educația permanentă, de Adrian Botez/24
 Călătorie halucinantă prin nimicirile zilei (Dorina Brândușa Landen), de Constantin Stancu/27
 Fișe de istorie literară. Un important prozator ardelean (Atila Socaciu), de A.I. Brumaru/28
 Planeta unui poet de mare surpriză (Adrian Erbiceanu), de Ion Lilă/30
 Direcția nouă. Drumul până la drum, de Elena M. Cîmpan/32
 La umbra scriitorului român. Rotisorul politic, de Ștefan Doru Dăncuș/32
 Scrum (Ștefan Doru Dăncuș), de Remus Foltoș/33
 Un ciob de inimă pe rugul de liniște (Mariana Cristescu), de Cezarina Adamescu/34
 Eternitate și deriziune (Flavius Lucăcel), de Remus Foltoș/35
 Fragii sălbatici (Melania Cuc), de Lucian Mănăilescu/36
 Filtre. Memoria faptelor (Mariana Pândaru), de Petrișor Corbea/37
 Manifeste (Constantin Stana), de A.I.Brmaru/37
 Grădina cu proverbe, de A.I. Brumaru/38
 Măștile poetului (Sorin Olariu), de Silvia Jinga/39
 Gavril Moldovan, cu gândul la patrie, de Menuț Maximinian/40
 Veronica Știr – Antologia mugurilor, de Menuț Maximinian/41
 Omul retortă (Gh. A. Stroia), de Năstase Marin/41
 Bătând în poarta deșteptării (Ion Berghia), de Vasile Fluturcel/43
 Poeții sălăjeni la ei acasă, de Carmen Ardelean/45
 Cuvântul care stă să mă nască (Lidia Laz), de Lucian Gruia/47
 Ilie Moise și virtuțile evocării, de Iulian Chivu/48
 Decarefecții (Raveca Vlașin), de Menuț Maximinian/49
 Adrian Păunescu va daînu în timp, de Elena Buică/50
 Elemente definitorii în creația poetică a Valentinei Becart, de Mihai Păstrăguș/51
 Poeme de Anni Lorei Mainka/52
 Documentele continuității. Sfântul Nicolae, de Gheorghe Șincan/53
 O mare personalitate a bisericii noastre (Ștefan Rusu), de Gheorghe Șincan/54
 Istorici de niciun ban și alții la fel, de Cașin Popescu/56
 Interviu cu teodor Ardelean, de Liliana Moldovan/57
 Poeme de Mariana Floarea/58
 Proza. Un preț ascuns, de Cornel Cotuțiu/59
 Checkpoint Charlie, de Gabriela Găluțiu Sonnenberg/60
 Copacii știu să moară în picioare, de Gh. A. Stroia/62
 Interviu. Tatiana Doibani, de Raia Rogac/63
 Starea prozei. Colectivizarea, de Nicolae Băciuț/65
 550 de ani de învățământ german la Reghin, de Hans Ganesch/67
 Mihail Garaz, creator de valori perene, de Raia Rogac/68
 Gramatopoliana. Un tânăr învățat, de Liviu Franga/69
 Un român în India, jurnal de Ovidiu Ivancu/72
 Scena. Posteritatea lui Ion Fiscuteanu, de Nicolae Băciuț/74
 Inedit. Ion Fiscuteanu. La mulți ani, maestre/75
 Încercări de străpungere a tăcerii gândului, de Elena Neagoe/76
 Între auz și vedere, poeme de Cezarina Adamescu/78
 Iluzia, de Ioan Mugurel Sasu/79
 Poeme de Puiu Bobeliță Cislău/80
 Triplă lansare sub semn de aniversare, Liviu Reboreanu sărbătorit la Chișinău, de Raia Rogac/81
 Noi suntem România Trainică, de prof. Rodica Lăzărescu/83
 Portret în mișcare, Constantin Severin/84
 Literatură și film. De ce să uci o pasăre cântătoare, de Al. Jurcan/86
 Curier/87
 Eveniment semnificativ la Biblioteca „Târgu-Mureș”, Chișinău, de Tatiana Șatravca/89
 Rătăcind prin șoaptele destinului, de Corina-Lucia Costea/90
 Număr ilustrat cu reproduceri după lucrări de Constantin Severin

(IN)ACTUALITATEA LUI LABIȘ

Oricâte acuzații de natură ideologică i-ar putea fi aduse lui Nicolae Labiș, nu-i poate fi contestat acestuia talentul literar. E greu de estimat ce traseu literar ar fi urmat poetul de la Mălini, dacă s-ar fi rătăcit în hățișurile colaboraționiste sau maturizarea i-ar fi adus detașarea necesară pentru a rămâne credincios doar poeziei. Nu văd de ce Nicolae Labiș n-ar fi putut avea un destin ca al lui A. E. Baconsky, de pildă, care n-a rămas doar autorul *Cântecelelor de zi și noapte*, din 1954, ci a scris și *Fluxul memoriei*, în 1957, și *Cadavre în vid*, în 1969.

Ar fi putut ajunge, e adevărat, și poet de curte și atunci s-ar fi devalorizat și ceea ce dădea semnele unui viguros talent literar. Nicolae Labiș rămâne, prin ceea ce a scris, poetul "primelor iubiri". *Primele iubiri* e, de altfel, titlul plachetei pe care a reușit s-o publice poetul înainte de tragica și prematura sa dispariție.

Posteritatea literară a lui Nicolae Labiș a fost gestionată nefericit - și emoțional și ideologic. I-au fost adunate între coperte și poeme care făceau parte din laboratorul poetic, s-a accentuat angajamentul său politic, până acolo încât un editor de la Iași, Virgil Cuțitaru, în Prefața unei cărți de *Poezii*, apărută în 1971, l-a catalogat nefericit, probabil din rațiuni editoriale, "poet al comunismului", sintagmă nu doar nedreaptă dar și deformatoare. Lupta poetului cu inerția a fost astfel confiscată și deturnată pe un alt traseu al receptării.

Labiș a scris, în elanurile sale adolescente, sincere, și poeme care ne apar azi compromițătoare. Să luăm însă în calcul vârsta poetului, vremurile în care a scris.

În plin stalinism, totuși, el e cel care începe să reabiliteze lirismul, deschizând calea poezilor generației '60, lui Nichita Stănescu, Anei Blandiana, lui Adrian Păunescu, Constanței Buzea, lui Cezar Baltag, Ion Gheorghe etc. Texte compromițătoare au scris însă toți cei de mai sus, dar dincolo de acele "accidente", există și destulă literatură de valoare.

Mulți dintre cei care s-au compromis în acei ani au reușit să se reabiliteze. Nicolae Labiș nu a avut această șansă. Și cu toate acestea, el nu poate fi scos din literatură, nu poate fi ignorat. Îl vor recupera, până la urmă, sper, și sociologia literară și istoria literaturii, în termeni reali.

Generația mea a luat de la Labiș ce-a fost bun, iar unii au avut detașarea necesară de a judeca lucrurile fără prejudecăți și umori. Eu l-am descoperit în adolescență, prin *Moartea câprioarei*, ca, în 1975, în noaptea de dinaintea probei de matematică la examenul de bacalaureat, să citesc pe nerăsuflăte *Moartea unui poet*, o carte scrisă de Gheorghe Tomozei. M-a impresionat și m-a revoltat destinul lui Nicolae Labiș, de care m-am atașat de dintr-o coincidență biografică: m-am născut în anul, luna, noaptea în care poetul a fost victima celui nefericit accident care avea, la 22 decembrie 1956, să-i curme viața.

Labiș trebuie citit, trebuie reevaluat, fără părtinire, fără ostentație, fără încrâncenări. "Sunt spiritul adâncurilor./ Trăiesc în altă lume decât voi./ Acolo unde numai frunzele/ Amăgitoarei neputinți sunt veștede" - spunea poetul. Acest "spirit al adâncurilor" trebuie (re)descoperit la Nicolae Labiș. De acolo s-a hrănit, cu adevărat, poezia lui.

NICOLAE BĂCIUȚ

VATRA VECHÉ DIALOG cu Adrian PĂUNESCU

*Nașterea mea e definitiv
basarabean'(I)*

- Eu sunt născută în satul Pelinia, județul Bălți, și ori de câte ori merg spre leagănul copilăriei, trec și prin Copăcenii și îmi amintesc de Adrian Păunescu. Pentru dumneavoastră, acest nume, ce înseamnă?

- Înseamnă un spațiu abstract, din păcate. În 1944, mama și mătușa mea plecau izgonite de potopul sovietic peste Prut, înapoi în Oltenia, de unde erau părinții mei. Mult timp n-am avut voie să văd Chișinăul, cu atât mai mult Copăcenii, unde am ajuns numai în 1990, vara, când m-am și îmbolnăvit foarte grav. Probabil că a fost un șoc extraordinar, m-am îmbolnăvit de inimă și de plămâni. Am avut acolo la Copăcenii întâlnire cu oameni de vârsta mea, mai în etate, dar și cu mai tineri. M-au însoțit Grigore Vieru, Nicolae Dabija, Andrei Strâmbeanu, un consilier prezidențial și Mihai Cimpoi. Sigur că a fost o surpriză pentru toată lumea, plecasem plângând, țipând, fiind copil de niciun an și mă întorceam la vârsta de 47 de ani, pentru prima oară, în satul nașterii mele. Oricât de abstract n-ar deveni în memoria mea sau a și devenit satul Copăcenii, el rămâne emblema destinului meu, rămâne ștampila definitivă pe genetica mea. Prima picătură de apă și primele bucăți de mâncare, de acolo le am. Am gustat, am tras în piept pentru prima dată pe lume aer din Copăcenii, județul Bălți. Și deși nu am părinți

basarabeni, trebuie să recunosc un fapt important - nașterea mea e definitiv basarabeană. Există lucruri în viață pe care nu le mai putem întoarce. În această împrejurare, a nașterii mele basarabene, stă prima fundamentare dramatică a vieții mele, a destinului meu. Probabil n-aș fi fost niciodată ceea ce sunt, dacă nu m-aș fi născut basarabean. În rădăcina familiei mele, părinții mei - Floarea Ispas și Constantin Păunescu, învățători veniți din două școli normale din Țară, pe care le absolviseră, au ajuns, s-au cunoscut în Ardeal, în județul Sălaj. Și primele semnale ale dragostei lor acolo au fost, ca mai apoi să fie izgoniți de trupe maghiare de ocupație, după 1940. De fapt, viața mea întreagă a fost o răspântie, o răscruce de armate, de armate de ocupație, care atentau la harta României. Așa că, întors de pe front în ziua botezului meu creștinesc, tatăl și-a luat rămas bun de la boțul de copil, care rămânea acasă, s-a dus să moară pentru Țara lui și care mi-a fost lăsată moștenire și mie, să trăiesc și să mor pentru ea. Asta înseamnă Copăcenii pentru mine, înseamnă întruchiparea unei idealități, abstracțiuni, pe care am purtat-o toată viața mea cu mine. Diversi imbecili dinăuntrul granițelor de azi și de ieri ale României, când se uitau pe buletinul meu de identitate sau pe certificatul meu de naștere, aveau reacții huliganice: „A-ha! Ești rus!“. În 1964, după declarația din aprilie a Partidului Muncitoresc Român, o declarație de demnitate și de curaj istoric, un milițian de la Craiova m-a oprit, eram împreună cu un prieten, care făcuse nu știu ce prostie, și acesta ne-a legitimat pe amândoi. Când a văzut înscrisul *Copăcenii, URSS*, căci așa scria în buletinul de identitate o vreme (e o poveste și aceasta), milițianul a început să fluiera și să strige: „Mai îndrăznești să vorbești?!“. Devenisem purtătorul de mesaj, de povară a ocupantului sovietic. Când am ajuns în Senatul României din partea unui județ al acestei țări, am cerut Ministerului de Interne să se schimbe de pe buletinele de identitate aceste erori. Eu nu eram născut în *Copăcenii - URSS*, pentru că URSS nu venise în Bălți când m-am născut eu. S-a găsit o formulă, la fel de nefericită,

Copăcenii - azi URSS. Eu am făcut din nou scandal, am spus: Niciun *azi*, căci eu nu sunt născut ca să fiu trecut în acte - de *azi* încolo. Acum, tot o formulă de compromis este, *Copăcenii, Republica Moldova*. Și le-am spus din nou: „Domnilor, nici acest lucru nu-i adevărat. Eu m-am născut în Copăcenii, județul Bălți, România și atât! Nici în URSS, nici azi URSS, nici Copăcenii, Republica Moldova”. Încă n-am terminat bătaia. Mi se reproșează că se poate identifica, însă eu încerc să-i conving că nu se poate identifica. Eu m-a născut într-o țară care există și acum, care a pierdut anumite teritorii, dar nici într-un caz n-a pierdut dreptul la trecutul ei. Bătăliile mele de om matur nu s-au referit niciodată la o singură localitate din Basarabia. Eu am scris foarte mult despre totalitatea românească, am scris foarte mult despre Basarabia. Am avut foarte mult de pățimit din partea slugilor sovietice de la București ale regimului de ocupație și ale regimului care a urmat - a grijuliilor apărători ai independenței prin compromis. Aș putea oricând să scot o carte testamentară și completă numai din poeziile dedicate Basarabiei, Bucovinei și României, așa cum au fost în vremea nașterii mele.

- **Generația mea și nu numai, și-a încălzit sufletul la lumina cinaclului *Flacăra* de pe atunci, chiar de când a luat naștere. Nu aveam cărțile dumneavoastră și atunci cântecele și poeziile le scriam în timpul emisiunii și le învățam pe loc. Ne împărțeam la scris textele pe rânduri. A fost o școală a patriotismului. Ați știut de lucrul acesta?**

- Am aflat foarte târziu, n-am știut că ecoul în Basarabia e atât de puternic. Mi-a spus prima dată Grigore Vieru, în 1989, și Leonida Lari și încă un militar basarabean. Și tot în acel an i-am plimbat prin Țară. M-a bucurat starea lor de emoție supremă când au văzut cât de frumoasă este. Dintr-o provincie a României, veneau în România tuturor, inclusiv a lor și se încăreau de ea, așa ca într-o mișcare izbăvitoare. Atunci ei mi-au povestit multe din acelea pe care aveam să mi le confirm la întâlnirile cu Basarabia reală, cu oameni de calitate, cu istoria. Poezia mea și Cenaclul

Flacăra au avut un anumit rol în redeşteptarea şi mobilizarea românească din Basarabia pentru idealurile în curs de obţinere pentru definitivarea unei anumite stări de suveranitate şi pentru ambiţionarea scriitorilor de geniu de acolo. Au fost şi sunt o mare bucurie aceste schimbări în bine. Dacă n-ar încăpea pe o cruce prea multe amănunte din viaţa mea şi pe cruce ar trebui să stau eu - acest aspect mi-ar fi suficient pentru a trece liniştit dincolo.

- Vreau să ştiţi că ne lipsesc mult acum cenaclurile *Flacăra*, A. Mateevici...

- E adevărat, dar, vedeţi, vremurile s-au schimbat într-o măsură ciudată. Am fost ultima oară, acum trei ani, martor la gestul de mare curaj, care face parte dintr-un anumit fel de a fi al primarului de atunci Serafim Urecheanu, care mi-a dat aprobarea să țin un spectacol la Teatrul de Vară, unde câteva mii de oameni au aclamat, au recitat, au cântat cântecele tuturor românilor. A fost zguduitor ceea ce s-a întâmplat.

- Aţi văzut cât de mulţi oameni cunosc aceste cântece?

- Da, am văzut, numai că pentru a putea face spectacole ale Cenaclului *Flacăra* acolo, mai trebuie şi o învoire a unor autorităţi. Nu ştiu care. Nu ştiu Primăria ce mai poate face, Ministerul Culturii. În fond, eu pot să fac spectacole şi fără oficiali de la Chişinău, dar nu cred să mă lase ei să fac aşa ceva. Eu am avut totdeauna dificultăţi la trecerea graniţei, chiar în vremuri când la putere se găseau oameni cu care aveam şi păstram relaţii bune, cum ar fi Mircea Snegur, dar graniţa pentru mine a fost totdeauna un examen foarte greu de trecut. Am fost ținut ore în şir la graniţă şi mi s-au confiscat cărţi, casete, pe care vroiam să le dăruiesc fraţilor mei din Basarabia. N-am dat înapoi - am stat şi câte şapte-opt ore şi când răbdarea lor a fost înfrântă, am reuşit să vin. Mi-au strigat acolo dânsii - securişti, la graniţa dintre noi şi noi, mi-au strigat că eu sunt un pericol pentru statalitatea Moldovei. Eu îi iubeam pe moldovenii de dincolo de Prut - pe basarabeni, şi le eram dator încă de la prima gură de aer pe care am primit-o la Copăcenii.

- Şi acum nu-i mai iubiţi pe basarabeni?

- Am folosit imperfectul, care înseamnă că treaba poate continua şi azi. Dacă aş fi zis: i-am iubit, atunci era o acţiune sfârşită. Deci, acţiunea continuă. Cum să nu-i iubesc? E ceva absurd să mă întrebe cineva dacă-i mai iubesc pe basarabeni. Acesta este un dat al fiinţei mele. Nu-mi pot schimba culoarea ochilor, nu-mi pot schimba sensul iubirii în toate ocaziile în care am putut aduce vorba despre Basarabia, despre Republica Moldova, despre Chişinău, despre suferinţa Basarabiei

- am făcut-o, fără să mă obligie nimeni la aceasta şi fără să devin formal clientul unei ocazii. Am crezut că aşa se cuvine şi mai mult decât atât, am simţit că aşa se cuvine. Ştiu ce mult avem de făcut ca noi să ne regăsim unii pe alţii. Am spus-o şi în ultimul spectacol de la Chişinău. Ştiu că sunt făcute multe eforturi ca între românii din dreapta şi din stânga Prutului să se creeze dezacorduri şi dezarmonii fundamentale, să avem eroi diferiţi, să trăim conform unor principii diferite de viaţă, să nu putem face ceea ce fac fracţiunile care au acelaşi numitor comun între ele şi anume - să intre în relaţii normale. Toate acestea sunt adevăruri, lucruri pe care noi le trăim, le ştim şi pe care, repet, eu le-am spus cu multe ocazii. Eroii reali ai Ardealului rămân în Ardeal. Trăim, de altfel, într-o epocă în care pe acest fundament eronat şi nemernic se întemeiază dominaţia marilor puteri asupra popoarelor. Dacă oamenii nu mai ştiu cine le sunt fraţii, cine le sunt eroii, cine le

sunt înaintemergătorii, care le sunt idealurile...

- Chiar şi cine le sunt părinţii...

- ... eventual, chiar şi cine le sunt părinţii, dacă oamenii devin încet-încet numere şi singura lor luciditate este cea privind numărul anterior sau numărul de după fiecare dintre ei, înseamnă că diavolul lucrează şi face produse de „calitate”, de „calitate” mizerabilă, dar durabile. Am fost surprins la Chişinău că atunci când eu am crezut că nu se ştie cine este Avram Iancu, oamenii din sală au reacţionat spunând: tu ne-ai învăţat cine a fost Avram Iancu. Şi aceasta datorită faptului că trecuse Prutul prin Radio şi Televiziune cuvântul meu. Numai că şi asupra acestei chestiuni se lucrează. Tot ce ştim noi, într-un târziu află şi Grivei, care reacţionează şi face în aşa fel ca tot mai multe posturi de televiziune să fie antiidentitare, antipatriotice, să fie antinaţionale şi le face simpatice, le prostituează în aşa fel încât la tânăra generaţie să ajungă un zgomot infernal, nu o ştire adevărată, nu o lumină culturală adevărată, nu aceea ce trebuie esenţial să afle fiecare generaţie ca să se poată conecta la acest traseu al generaţiilor unei ţări. Globalizarea, care în economie are un anumit sens, în cultură nu poate fi instaurată. Ea este o nenorocire şi specificul naţional trebuie păstrat cu orice preţ. Intrarea noastră, de exemplu, în Europa, nu trebuie să însemne separarea de românii de dincolo de Prut, de românii din alte locuri ale planetei şi nu trebuie, n-are cum să determine indiferenţa faţă de totalitatea românească. Noi, indiferent cât de târziu, vom realiza ceea ce văd că şi nişte oficiali de la Bucureşti, spre lauda lor, susţin venirea şi a Republicii Moldova în instituţiile europene. Ştim prea bine că până una-alta trebuie să găsim căile de a scoate din umilinţă partea de răsărit a fiinţei noastre şi care umilinţă înseamnă de această dată, din nefericire pentru noi, un raport incorect al Ţării mamă cu fiicele ei, nu mai înseamnă graniţa impusă de Uniunea Sovietică pe Prut, ci înseamnă graniţa impusă de Uniunea Europeană pe Prut.

Foto: Constantin Severin, „Old Church”

E o explicație aici, e o rațiune, e un anumit înțeles, dar ce rezultă de aici? Că o salvare dintr-un incendiu e considerată încheiată în momentul în care o parte din membrii familiei sunt eliberați de acest coșmar, dar ceilalți au rămas în foc? Și aceasta e obligația noastră, din păcate, autoritățile Moldovei de astăzi se opun, spre dezonorarea lor, și fac gesturi de falsă demnitate, zicând că nu are ce să se ocupe România de ele. Ba are! E vorba de dezastrul care s-a întâmplat cu noi toți după pactul Ribbentrop-Molotov în raporturile româno-române. Numitorul comun, Prutul, e din toate datele istoriei spargerea României istorice. Eu nu pretind acum să luăm armele și să începem să ne omorâm unii pe alții. Eu am scris:

*Măi soldate, grănicer,
De dincolo de Hotar,
Aș veni la piept să-ți sar
Că noi, frate, suntem veri.*

După cum vedeți și în poezie eu nu cer arme, nu cer încăierări, nu cer războaie, cer luciditate și recunoaștere de către unii politicieni lucizi ai vremii noastre, ai realității, că noi suntem separați printr-un act samavolnic. Și folosesc bine cuvântul de origine slavă - adică fără vrerea noastră, împotriva firii. Orice s-ar întâmpla, apele vor reveni la locurile unde au curs și hotarele se vor resorbi în sine. Sunt hotare false.

- Și vizele se vor anula de la sine?

- Și ele. Nu putem la nesfârșit să considerăm peretele dinspre răsărit al unei camere ca perete dinspre răsărit al țării - nu. Țara este întreagă cu toate teritoriile pe care le-a definit ca atare istoria. Așa că noi avem mari obligații și trebuie să fim foarte sensibili la aceasta. Nu de opunere la obligațiile europene și de traducere a acestor operații în gesturi de șmecherie și tandrețe față de frații rămași în nenorocire. Nu numai să rămâi în felul în care au fost ocupați, au trăit sub șenilă, dar acum le și interzicem să vină încoace în mod liber. Trebuie găsită soluția, și urgent, foarte-foarte urgent. Toată umilinta pe care o îndură românii din

Basarabia, care vor să vină în țara lor și a noastră, trebuie să înceteze. Eu puteam fi în locul fiecăruia, puteam să rămân la Copăcenii, să fie mama sub ocupație, să devină prizonier politic și să fiu acum pe la cozile care se lungesc spre a putea face un pas peste Prut. Nu se poate așa ceva. La aceasta trebuie să revenim, ne trebuie puțină empatie, adică puțină putere de a ne pune fiecare în locul celuilalt, și cu empatie spun, bună, frăția noastră cu Europa. Am fost întotdeauna europeni, am avut totdeauna frați și prieteni în Europa, dar cei mai apropiați frați și prieteni au fost cei ca noi - românii: românii din Basarabia, românii din Bucovina, românii din Serbia. Sunt chestiuni pe care le mai putem modifica - hainele, obiceiurile, băutura preferată - apartenența națională, însă, nu se poate modifica.

- Și eu cred că se va simplifica problema vizelor, dar în privința Unirii, credeți că a fost ratată șansa definitiv?

- Nu, n-am să cred că s-a ratat definitiv. Calea Unirii acum este într-adevăr intrarea și a Republicii Moldova în Uniunea Europeană. În acest sens, trebuie ca România să facă o politică atât de deșteaptă și de fructuoasă, încât fiecare cetățean al Republicii Moldova, inclusiv cei de naționalitate rusă, ucraineană, găgăuză ș.a.m.d., să vrea să fie în această Țară a Europei, care e România. Cauza noastră europeană să devină și cauza lor. E foarte important. Eu nu pot crede, de exemplu, că rușii, rușii adevărați din tot cuprinsul european și asiatic, nu sunt interesați de un înalt nivel de civilizație, obținut astfel, decât prin ocuparea altor țări. Nivelul de trai,

dacă va fi rezultatul unui nivel de civilizație și performanță în muncă, va putea atrage pe foarte mulți oameni cinstiți de pretutindeni. Eu nu cred că problema e rasială. Se folosește de către autoritățile ticăloase, și foarte des autoritățile sunt ticăloase, această marotă etnică, această marotă națională pentru a le putea domina. E o chestie simplă. Prin defectele fiecărei nații se poate ajunge la frâna de sistem a fiecărei nații.

- Dar pentru ca să dorească toți românii, de pretutindeni, cum spuneți mai sus, România trebuie să devină și ea, dacă nu o țară de vis, cel puțin o țară îmbelșugată, ca să-i poată primi.

- Deocamdată mergem *de-a bușilea*. Așa este. Asta am spus-o de la început, că problema noastră este să ne asumăm acel rol de țară profund spirituală, exemplară pentru toată zona.

- Și cât îi mai trebuie României pentru a atinge un nivel normal, pentru a anula opiniile românilor, care cred că intrarea ei în Europa nu le va face viața mai fericită?

- Spre deosebire de mulți oameni, eu cred că micile progrese se opun marelui progres. Faptul că zi de zi se obține câte ceva mic și care ar putea după credința noastră să însemne acumulare pentru marele progres, nu este corectă judecata, nu! Relația dintre cele două maluri ale Prutului e mai rea acum decât era în 1990. Și asta pentru că s-a dat drumul la otrăvă încet-încet. Atunci, până în 1990, forța resurecției românești era uriașă. Acum s-au obținut niște mici rezultate și ele au dat multora impresia că sunt cele așteptate pe drumul către marele ideal. Nu-i adevărat. E evident că noi nu trăim mai bine decât am trăit, încă nu trăim mai bine. Dar există libertatea de a călători, care în general este amendată de sărăcie și care nu se poate împlini pur și simplu pentru că sărăcia ne trage de picioare. Libertatea de a pleca este cenzurată de faptul că nu suntem educați să avem o pregătire formală europeană.

Foto: Constantin Severin, „Voroneț, The Last Judgement” („Judecata de Apoi”)

Oamenii, bineînțeles, că în țară au un profund bun simț, dar când se trezesc în fața unor vitrine cu femei goale, cu lumină violentă de toate culorile, li se schimbă psihologia. Unii dintre ei devin infractori, alții - pur și simplu se înstrăinează.

Or, chestiunea trebuie avută în vedere, noi credem că din aproape în aproape vom ajunge la condiția ideală. Nu sunt lucruri pe care trebuie să le facem cu brutalitate, cu terapie de șoc, altfel și Unirea, și acomodarea cu Europa, vor fi mereu amânate. Eu cred că brusc lucrurile care s-au acumulat în substrat vor determina o altă stare de unire și că ea nu e programată pentru foarte târziu. Eu credeam că până la 2005 va fi. După părerea mea, ne mai trebuie încă șapte-opt ani de lucrat ca unirea să se petreacă sub zodie europeană, dar ca să putem rămâne o unire reală, trebuie ca zodia europeană să însemne eficiență, inteligență, să însemne conducători viteji. Noi nu putem să ne unim sub comanda unor lași sau a unor tranzacționiști. Sigur că orice operă de conducere are zona ei de compromis și în zona de compromis nu se poate trăi ca în cărți. În esență, liderii trebuie să fie ireductibili în anumite chestiuni care privesc șansa țării. Nu mă interesează oamenii care vorbesc bine gramatical, aceștia sunt foarte buni, dar la conducere prima chestiune pe care trebuie să le-o cerem concurenților este să fie puternici, să aibă caracter și să fie conformi cu idealul celor care îi aleg. Nu putem la momentul acesta ca să ne găsim niște șmecherași, care să ducă vorba de colo-colo, sau niște bețivi etc. Nu mă interesează nici chestiunea cu bețivii, de fapt, mă interesează ca în momentul în care se petrece beția ei să nu facă prostii, să nu compromită țara. Mai este și o altă chestiune. În afară de caracter, liderii trebuie să fie foarte buni negociatori. Sunt profesor și am un Curs la Universitatea *Spiru Haret* și una dintre temele pe care le dau studenților mei în fiecare an este să se pună în situația de a fi negociatori în țara lor România, cu diverși oameni politici și diplomați din lume, și să aducă argumente pentru legitimitatea hărții României Mari. De ce-i Ardealul românesc, de ce-i Basarabia românească, de ce-i Bucovina de Nord românească.

- **Și cum se numește cursul dumneavoastră?**

- *Teste fundamentale.* Vreau să zic că oamenii tineri au început, în ciuda tentației minore, să gândească profund și să caute, să găsească argumente pentru legitimitatea ideii de România Mare.

- **Aveți și basarabeni la Curs?**

- Da. Eu le spun când lansez tema să nu se aventureze în chestiuni sentimentale, că și mie îmi este dragă România Mare, dar mie îmi trebuie argumente. Gândiți-vă că sunteți într-o noapte la Viena sau în altă parte cu niște amici, care vă pun probleme... că, uite, biserica nu știu care este ungurească sau că, uite, în majoritatea cazurilor publice la Chișinău se vorbește rusește...

- **Dar chiar se vorbește, mai mult decât în anii nouăzeci...**

- Poate. Dar să revenim la ceea ce spuneam mai înainte. Vreau să spun că exercițiul acesta ne trebuie pentru că la un moment dat va conta forța argumentului. Acum încă mai contează forța gazului metan, acum încă poate atârna în ștreang un lider pentru că vrea imperiul american, vrea să facă democrație americană în frac. E încă un fapt de normalitate. Indignarea n-are niciun rost. Situația este așa cum este. Foștii acuzatori ai vechilor tirani din Afganistan, de exemplu, devin ei ocupanți ai Afganistanului. Sunt curiozități ale istoriei și numai un nebun ar avea tăria de a se opune lor. Altele sunt căile și ele vor fi rezolvate de popoarele ai căror lideri acționează așa. Ați văzut ce mișcare este în America împotriva erorilor, exagerărilor și gesturilor americane în frac? Sigur că și aici apar tot felul de reacții ciudate - oamenii spun: domnule, decât să ne domine islamistii pe noi, mai bine facem noi dreptate din timp. Păi, da, - zic - pe linia aceasta și bombardarea Ceceniei, provocarea oamenilor de acolo, permanentă, înseamnă justificare. Și noi începem să discutăm despre o nimernicie făcută de un grup de ceceni că au făcut un comandou. E într-adevăr o crimă incalificabilă, dar înainte de acea crimă n-au fost crime incalificabile și împotriva cecenilor? Și terorismul a fost numai o chestiune de grup, sau de individ, sau a fost și o politică de stat? Și este. De aceea zic: va veni o vreme a negocierilor, a argumentelor. În acea clipă noi trebuie să fim pregătiți, să ne dăm odată toate bătăliile, multe

le-am pierdut, dar unele le-am și câștigat. Trebuie să le mai câștigăm o dată și diplomatic. De aceea, eu am considerat că e foarte importantă, deși la început am fost împotriva, am fost sceptic, intrarea noastră în NATO. Mi-am dat seama că nu putem noi să lipsim din conclavurile unde e prezentă Ungaria. Asta ar însemna ca noi să ne lipsim de dreptul de a ne apăra ce-i al nostru și care în permanență este atacat de diverse forțe din Ungaria. Obligația de a fi în Uniunea Europeană înseamnă să fim deștepți, curajoși, eficienți, căci dacă vom fi anume așa nimeni nu ne va putea bate, nimeni nu ne va putea face sclavi, ori să rămânem la îndemâna fostei și poate viitoarei Uniuni Sovietice.

- **Cum credeți, acum, cu aceste vize, numărul de burse pentru tinerii basarabeni în România va rămâne același?**

- Trebuie să rămână, de ce să nu rămână?

- **Știți câți erau?**

- Nu știu.

- **Cam vreo 2000 pentru liceeni, studenți și masteranzi. Dar, aș vrea să trecem de la omul politic Adrian Păunescu la omul de creație. Să știți că în Basarabia cântecele dumneavoastră se mai aud, mai ales acel imn pentru părinți. Nu știu însă cărțile cum și când ajung.**

- Vreau să vă spun că nu ajung cărțile în librării nici în România. Oamenii mă întreabă de cărți acasă, pentru că în afară de librăria *M. Sadoveanu*, foarte puține librării riscă să mai ia o carte. Totul e zăpăcit, e încurcat cu revistele și cărțile. În ciuda libertății, comunicarea nu se poate petrece, pentru că nu are căi materiale, nu ajunge de la om la om, din păcate.

- **În domeniul liric, sunteți prolific.**

- Aceasta e obligația, vocația, obsesia mea - viața mea. Aceasta nu înseamnă că eu pot să-i implic pe ceilalți în răspândirea cuvântului meu.

RAIA ROGAC

(Aceasta este versiunea inedită, integrală, a interviului din care au s-au mai publicat anterior fragmente.)

A douăzecișipatra elegie către nimeni

Pe dunga albastră a morții te scriu
Ajunsu-ne-a clipa în care ne vrem
Ne fac operații de-a dreptul pe viu
O aripă ție, iar mie-un blestem

Sunt singur pe drumul ce duce la iad
E frig ca-ntr-o groapă de mort păcătos
E-un tren fără timp, fără roți,
descărnat
Se-aude un foc genial și duios

Eu nu știu iubito pe unde-am ajuns
O silă imensă cerșește pe-aici
E starea de om când îl vezi pe Isus
Când cazii în genunchi și vulgar te ridici

Pe dunga albastră a morții te scriu
Ajunsu-ne-a clipa în care ne vrem
Ne fac operații de-a dreptul pe viu
O aripă ție iar mie-un blestem

A douăzecișicincea toamnă dintre noi

Prin ploaie când te căutam în toamnă
Când amorțeau relele locale
Știam prea mult o noapte ce înseamnă
Cădeam prea des în piețele mentale

Acum când sparg în dinți o altă
toamnă
Când funciar revolte mă obligă
Îmi amintesc rușinea ce înseamnă
Când din beția-mi Dumnezeu mă strigă

În toamnă aveai versuri și-o țigară
Un parc îți respira identitatea
Eram tăcut, departe, era seară
Statuile îmi dărau cetatea

Acum când este toamnă fără tine

Când frunzele verbale ni-s fatale
Cât abandon primăvăratice vine
Din reconstituirea mâinii tale!

Demult, venea orbirea să ne-arate
Un calendar ce cobora în stradă
Eram interesați de aspra moarte
A celor care nu puteau să vadă

Acum când toamna noastră ne
reclamă

Când împreună toamna s-ar putea
Parcă-i târziu și parcă ne e teamă
Că numai pentru unul s-ar preda

Al douăzecișisaselea tablou

Ar ploua și-ar stinge legile penale
Tu mi-ai da paharul muzical lucind
Aș simți pe umeri gândurile tale
Iar apoi pe tine te-aș simți venind

S-ar deschide seara – ore s-ar închide
Ecologic focul ne-ar purifica
Aș privi o vreme zările lichide
Apoi m-aș întoarce în patria ta

Și s-ar naște flăcări între noi - legale
Ar fi cald și seară și-am citi ceva
Ar foșni o clipă rochiile tale
Și chemării mute m-aș abandona

Ar fi vânt afară – tu m-ai strânge tare
Ne-am iubi sălbatic – veșnic am ara
Singulara, stinsa noastră-mbrățișare
Să aibă iubirea unde semăna

Nesiguranța 27

Migrația începe. vânătorii
S-au strâns la sfat cu armament cu tot
Se simt, dramatici, printre clipe –
zorii
Loviți de enigmaticul exod

Sunt rece însă. mă gândesc la Tine
Cu toamnă-n brațe și cu munți pustii
Va-ncepe vânătoarea. va fi bine.
Ce dimineată veștedă va fi!

Voiam să fii la Cina cea de Taină
Când va fi foc, friptură, vin, cărări
Când cizmele vor ocoli o haină
În buzunarul căreia-s țigări

Să pregătim vânatul pe-ndelete.
Un vânt subțire-ar fi bătut activ
Iar eu te-aș fi îmbrățișat cu sete
Printre copacii goi fără motiv

Am râde ca și ceilalți, am strânge

Blazate crengi și vreascuri pentru foc
Și la o vreme noaptea ne-ar înfrânge –
Între braconieri ne-am face loc
(Și absolvit de-orice concept moral
Ar ține-un veac ospățul ilegal)

Dar iată ce stupidă dimineată:
Depart ești. sunt încă în viață.

A douăzecișiopta noapte simplă

Ne vor spune leneș “noapte bună”
Ploile-n suave armistiții
Vom privi o vreme împreună
Încolțind politice solștiții

Ne vom vinde hainele uscate
Mlaștinilor care ne-au chemat
Când aceste versuri izolate
Ne vor da o noapte și un pat

Te voi dăruia pe-o galerie
Susținută în sărutul meu
Îmi va bate inima doar mie
Prăbușitul dintre noi mereu

Scrumiere pline vor întinde
Orele strivite de prăpăd
Și încercănarea ta cuminte
Printr-un filtru epic am s-o văd

Nu închide ochii. e devreme.
Sunt vânați pe străzi îndrăgostiții
Ploile alunecă-n dileme.
Au ratat acele armistiții...

A douăzecișinoua petrecere

Nu-i așa că poate-am fi mai îngeri
De ne-am mai aprinde o țigară
Dacă am epuizat înfrângerii
La acea petrecere de-o seară?

Nu-i așa că șerpilor din artere
Ne-ar întinde mărul cu păcat
Prin orbite tragice-n cădere
Devenite verb intoxicate?

Noi vom fi nemulțumiți deodată
Ne vom cerne iarăși pân' la os
Deschizând o sferă încuiată
Căutând un teatru mai frumos

Nu-i așa că nu putem pretinde
În acest desfrâu universal
O lumină care ne-ar aprinde
Prin puterea semnului =?

Ce păduri de oase sunt în mine
Oxidând orașul istovit
Parcă-mi sunt și buzele străine
Parcă-s punct ochit și punct lovit

Ar mai fi o vorbă grea rămasă
Echitabil, poate, ne-am privi
Moartea mea pe drumul către Casă:
Nu-i așa că astfel ne-am iubi?

Fotografia nr. 30

Dar singuri? Nu, e frunza prea aproape
Nu s-au făcut fotografii așa!
Cum o să stea definitiv sub pleoape?
Și cum de s-a sfârșit și moartea ta?

Zâmbiți vă rog acestor grave arme
Fiți mai senini, mai propriu conturați!
Iar noi zâmbim, iar specia adoarme
Numai așa putem părea curați

Nu înțelegem ce se poate face
Cu doi amanți lăsați de capul lor.
Poate un iad, poate-un minut de pace
Poate-un mormânt mitraliat cu flori

Foto color! Îmbătrâniți în rate!
Zâmbiți vă rog în sensul interzis!
Și grupele de sânge-s anulate
Și noi trăim și nu avem permis

Mai circulă mental câte-o silabă
Vreun Vivaldi grăbit, incidental
Noi ne iubim, ei nu ne mai întreabă
De ce-am fugit din regnul animal

Pe unde ne desprindem și ne-atingem
De ce în unul singur ne-am retras
De ce ne ardem și de ce ne stingem
De ce atât de magici am rămas

Deodată singuri, știm că lumea doarme
Și frunzele ne fac fotografii
Și nu zâmbim acelor grave arme
Și nu murim și nici nu suntem vii...

31 de litere mari

Dacă te-ai îndrăgosti de mine
Într-o zi cu slabe ploii locale,
Ar ceda, descoperind aldine,
Bietele resorturi cerebrale

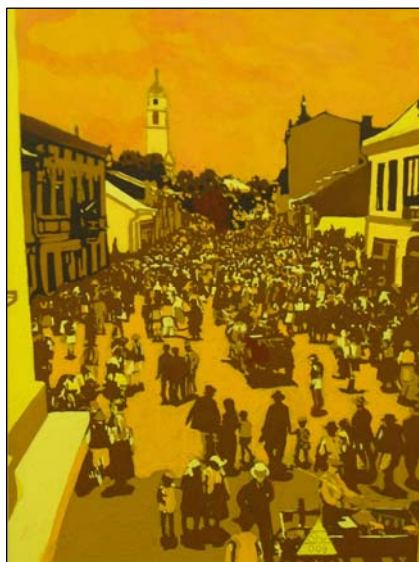
Literele mici s-ar sinucide
Aș tot scrie nopți cu semne mari
Printre lungi apusuri invalide
Într-un han cu vin și cu tâlhari

Poate că ai fi înspăimântată
De jungherul conspirând la brâu
Însă eu aș fi tâlhar deodată
Și perechea ta ar fi să fii

32 de frunze pentru o singură femeie

M-am angajat ca paznic al orelor cândva
Dar mi-au blocat viața războaiele lor dese
Am renunțat și uite: șomez în viața ta
Și se ridică-n juru-mi păduri de paranteze

Nu pleacă trenurile, autogara-i plină
Tăcerea claxonează dar suntem surzi cu toții
Nu ne condamnă nimeni deși suntem

de vină
Pentru o frunză prinsă sub adjectivul roșii

Călătorind, ne-ajunge un anotimp defect
Pe drumuri sigilate și prin autogări
Și trupurile noastre se caută corect
Cu puncte de vedere, cu nervi, cu motivări

Murim în destinații ne naștem în plecări
Zadarnici expeditori tăceri ghilotinăm
Dar ne ajung din spate prin reci autogări
Ne îmbarcăm în silă și orelor ne dăm

Eu tac privind aiurea, în fața mea – taci tu.
Participăm la masa tăcerii devotați.

Comedianți isterici cu ochii-n patru – cu:
Același plâns cu care vom fi executați

A treizecișitrea înțoarcere spre fereastră

De-ai ști cu câtă trudă se naște-această toamnă
Cum doare pe versanții ființelor ce mor
Ai ști ce rost au răii și bunii ce înseamnă
Și cum ucid cuvinte pentru acest decor

Un frig polisemantic forează enervant
Distanța dintre versuri în care-s numai eu
Doar un pustiu anemic a mai rămas vacant
Și la pustiul ăsta sunt repetent mereu

Urmează să Te caut ori poate să-Ți fiu hartă
Urmează poate restul războiului util
Ori nu urmează astăzi decât fereastra spartă
În care se rănește de-o eră un copil

Sunt disperat sunt logic sunt orb sunt ambient
M-am abonat din vreme la frunzele din parc
Copilul și fereastra și pașnicul desant:
De-o eră se rănește - de-o viață o tot sparg

Nici n-ar conta acestea de-am fi plecați Acasă
De n-am rămâne singuri, de-am fi adevărați
Și uite cum se naște istoria nervoasă
Și ne găsește tragici, uciși, stupefiați

Mai bine-mi beau cafeaua și-Ți scriu scrisoare Ție
Mai bine n-ar fi bine – mai bine Tu și eu
Când nu mai e nici noapte nici zi și nu se știe
De ce și cum și uite: sunt repetent mereu

ȘTEFAN DORU DĂNCUȘ

Fotografia autorului, de Florian Silișteanu

Foto: Constantin Severin, „Crowd” („Mulțime”)

„VINO, FRATE MIHAI...”

1. Există un moment în viața unui popor spre care se întorc instituțiile sale pentru a mărturisi despre adevărata lor ființă; și acest moment reiterează gestul primului întemeietor, a cărui lumină călătorește din veac în veac, călăuzind pe cei înscriși pe drumurile luminate de stele. Fericiți călătorii care nu se înstrăinează de această lumină și preapline timpuri în care această lumină devine propria noastră aură sau locuință! Ori de câte ori revenim asupra acestui moment, el pulsează cu intensitate sporită, dând faptelor și gesturilor noastre înțeles și deschidere spre împlinire.

Pentru cultura română, el se numește Eminescu.

Fericite trebuie să fi fost timpurile și viețile celor care i-au stat în preajmă! Înaltă ora pentru cei care s-au întâlnit cu această conștiință de sine și pentru sine a culturii române!

Atât de puternică a fost explozia eminesciană, încât, ca dintr-o mare să nască un cer de stele. Din explozia aceasta s-au ridicat: **Criticul** Titu Maiorescu, **Povestitorul** Ion Creangă, **Romancierul** Ioan Slavici și **Dramaturgul** Ion Luca Caragiale. Funcția eminesciană, ca a oricărui moment inițial într-o cultură, este genetică.

Nu se putea altfel ca Ion Creangă – această “*expresie monumentală a naturii umane în ipostaza ei istorică ce se numește poporul român*” – cum îl numește G. Călinescu – sau “*poporul român însuși, surprins într-un moment de genială expansiune*” – să nu fi fost trezit la viață de Eminescu! Întâlnirea lor era înscrisă în ființa poporului român și în codul genetic al culturii noastre. Această forță anonimă, de expresie a unui popor, la întâlnirea cu Geniul acestuia, nu se putea să nu se numească Ion Creangă!

În 1875, ca revizor școlar pe județele Iași și Vaslui, Eminescu organizează o serie de prelegeri de metodologie pentru învățători. Creangă ține și el una; în raportul către minister, Eminescu îl amintește. Întâlnirea propriu-zisă se pare că a avut loc simplu și omeneste, ca orice act înscris într-o ordine mai înaltă, poate pe Sărărie, poate la Bolta Rece, continuată la Bojdeuca lui Creangă, cu mâncările “simple” ale Tincăi, la

Junimea surprinsă de “țărâniile” acestui Păcală, și, dincolo de acestea, definitiv în ordinea culturii. Din clipa întâlnirii, nimeni “*nu mai văzu pe Eminescu fără Creangă și pe Creangă fără Eminescu*”, își amintește junimistul George Panu.

În “portretul total” făcut Povestitorului în monografia **Ion Creangă**, G. Călinescu imaginează convorbirile dintre cei doi, apropierea sufletească și ideatică, justificându-le substanțial prin ceea ce Eminescu considera a fi definitoriu geniului poporului român. “*Eminescu văzu în Creangă nu numai geniul poporului român și fostul diacon deveni întruparea sociologiei lui naturiste*” (p. 179). Eminescu îi vorbea limpede și, printr-o maieutică socratică, îi aducea la viață ideile, făpturile care îi populau mintea, făcându-l să priceapă că ceea ce îi zăcea pe suflet erau adevăratele mărgăritare ale culturii noastre și că trebuiau scoase la lumină. Creangă, omul curat al naturii, s-a supus natural acestei “nașteri” spirituale. Ființe-simboluri și structuri arhetipale ale poporului nostru s-au văzut puse în mișcare, ca de o baghetă magică. Creangă la rândul lui, înaintea verdictului maioreșcian, îl consideră pe Eminescu “*eminent scriitor și cel mai mare poet al românilor*”. Eminescu îi dă rolul de boier la țară, acel *Vasile Creangă* dintr-o nuvelă. Dus de poet la **Junimea**, citește **Soacra cu trei nurori** și, la 1 octombrie 1875, debutează în **Convorbiri literare**. De la București, criticul Maiorescu spune că scrierile lui Creangă “*sunt adevărată îmbogățire a literaturii noastre*”. Ceea ce confirmă intuiția și actul lui Eminescu. “*Poate că povestea este partea mai frumoasă a vieții omeneste. Cu povești ne leagă lumea, cu povești ne adoarme. Ne trezim și murim cu ele...*”, scrie Eminescu în **Archaeus**.

Povestitorul se născuse: Ion Creangă.

2. La întâlnirea cu Eminescu, Creangă era un personaj cunoscut în Iași: mutase aici, în Țicău, Humulești săi – satul acaparase orașul, sau, mai bine zis, orașul trebuia să fi fost pentru țăranul Creangă un sat mai mare, dar care se umpluse de “cioflingarii” ce contraziceau milenara morală, prin apucăturile lor de afectare boierească și de disprețuire a omului simplu ca natura.

Învățătorul Creangă făcea drumul de la școlita lui din Sărărie spre mahalaua Țicăului, cu bățul în mână, pe sub cafenelele franțuzite, ca și cum s-ar apăra de câini prin Humulești. Nu i-a trebuit mult ca să transplanteze mediu rustic în Iași. Lucrul acesta îl va repeta, mai târziu, și de proporții cu consecințe uimitoare, genialul creator, Constantin Brâncuși, mutând Hobița Gorjului în inima Parisului.

Sub această transmutare de loc, de **locuință** și **locuire**, întâlnirea dintre Eminescu și Creangă începe să fie explicabilă. Atitudinea lor nu este de reînviere a patriarhalității, de readucere a timpilor când Vodă, în drumurile sale, se simțea ca acasă, trăgând să doarmă peste noapte la câte un țăran, ca de pildă la Ciubuc Clopotarul, bunicul mamei lui Creangă, ci are tăiș **polemic** față de starea de fapt a acestei “*epoci de tranzițiune*”, cum a definit-o de la început poetul. Eminescu își desfășoară această atitudine pe un larg câmp de luptă: de la organizarea Sărbătoririi Naționale de la Putna până la asociația politică națională **Carpații**, sau face din **Timpul** cea mai puternică tribună politică din epocă. Țăranul hătru, Creangă, își aduce “țărâniile” în fața celor “subțiri” și se scufundă cu totul în **poveste** și **amintiri**. Adunările **Junimii**, datorită pildelor și anecdotelor lui Creangă, devin o sărbătoare, care, în ochii lui, nu trebuiau să se deosebească prea mult de petrecerile de la Humulești. Întoarce această societate literară cu fața spre cultura populară.

Aproape tot ce scrie Creangă (cu excepția cap. **IV** din **Amintiri**) trece pe sub ochii lui Eminescu. În **Junimea**, îl susține; acasă, îi spulberă îndoilele; îi recomandă Ministerului manualele școlare; îi susține în presă scrierile; i le reproduce în **Timpul**.

...Până la capătul puterilor.

...Creangă, tot mai singur și aplecat în poveste, îi scrie cu plânset înăbușit lui Eminescu, la București, invitându-l la Iași: “*La Iași ninge frumos de ast-noapte, încât s-a făcut drum de sanie. Cîricul parcă e mai frumos acum. Vino, frate Mihai, vino, căci fără tine sunt străin*”.

Și de atunci, parcă întreg poporul român, prins în peripețiile poveștii omului și în chingile istoriei, îi scrie, cu același plânset, lui Eminescu.

DUMITRU VELEA

Tragicul în viziunea lui Eminescu

Căci există o justiție poetică.

Friedrich Nietzsche

Tragicul este negarea vieții – suferința și moartea: este *tragicul ontologic*; – și tragică este negarea valorilor vieții și ale spiritului - *tragicul axiologic*.

Tragicul poate lua dimensiuni *cosmice*, așa cum apare în teatrul lui Eschile și Sofocle, implicând înfruntarea omului cu zeii sau cu destinul, factori de dincolo de om; sau angajează *pasunile* omenești, conflictul dintre sentimente, astfel încât, de la perspectiva metafizică se coboară la nivelul inimii, așa cum are loc la Euripide și în teatrul postgrecesc. Excepție, Hölderlin, care, preluând ideea lui Heraclit, revine la viziunea cosmică, și consideră viața în mod esențial tragică, echivalentă cu moartea; există, prin urmare, o dharmă eternă a confuziei între viață și moarte. „*A trăi este o moarte și moartea însăși este o viață*”, sună finalul poemului lui Hölderlin *În albastru suav*, iar Heraclit : „*Toți ne trăim propria moarte*” (fr.77).

Una din expresiile cele mai tragice privind destinul mizer și tanatic al vieții umane aparține lui Giacomo Leopardi: „*Iată, odihnește-te pentru totdeauna, biata mea inimă obosită. A pierit și ultima iluzie pe care o credeam eternă... Oprește-te pentru totdeauna. Destul ai palpitat. Nimic nu merită zvăcnirile tale... Amar și urât este viața, nimic altceva. Și noroi este lumea... Omului destinul nu i-a da decât moartea. Acum disprețuiește-te pe tine, disprețuiește natura și puterea cea brută care comandă din umbră mizeria noastră cea de toate zilele și deșertăciunea înfiniță a tot ce există*” (Către sine însuși).

Deschiderea cosmică a reprezentat constanta viziunii metafizice a lui Eminescu. Nu însă doar la nivel teoretic, abstract, ci a privit ființarea, diversele laturi ale vieții în proiecție universală și *sub specie aeternitatis*.

Tragicul ontologic: *nașterea, condamnare la moarte.*

Conștiința tragicului existențial apare la Eminescu încă din poezia *Mortua est!* Întrebarea ce apare aici este fundamentală pentru orice discuție despre tragicul vieții : „*Au sens e în fire ? Tu chip zămbitor, trăit-ai anume ca astfel să mori ?*” Și de aici: „*Au totul nu e nebunie ?*”

Prin urmare, viața este făcută cu intenția de a se demonstra existența morții? Moartea utilizează viața pentru a se cunoaște pe sine ? Este ea „visul morții eterne”, cum scrie Eminescu ? Prin ce fatalitate, prin ce lege mai sus de toate existența este condamnată să se manifeste și apoi să moară ? O demonstrație – a cui ? – că ființa este un

nonsens, se autodizolvă prin propria ei absurditate originară? Iar concluzia poetului este absența unei forțe supreme, a unui divinități care să răspundă de faptul că omul „*nu se naște decât pentru a muri*”. Or, simțul axiologic al oricărei ființe consideră că *a fi este sacru*. Nimeni nu are dreptul să ucidă pe cel care a trecut pragul către viață.

În ce constă drama?

Este vorba de *o dramă a erorii* care suie până la preludiul Creației. Geneză, manifestarea Unului, nu a fost o eroare, și anume, împotriva unicității? Că eroare a fost o dovedesc suferința, răul, moartea caracterizând lumea exprimată, existența făurită. Astfel, *părăsirea preonticității pare a constitui o greșală, este păcatul originar*, așa cum gândesc diversele cosmogonii, printre care cea hindusă. Abdicarea din preființă și, astfel, *a ființa ca atare*, acesta este impasul Creației.

Tragicul axiologic: *răul, nimicnicia.*

Creștinismul, adoptat în primul rând de greci, poporul cel mai inteligent al antichității europene (fapt care a constituit

marea șansă - decisivă - a răspândirii noii religii), modifică înțelesul tragicului elen prin introducerea păcatului adamic, considerat în concepția biblică a se datora nesăbuiței primului om de a cunoaște răul. Or, odată cunoscut, manifestat, răul urma să domine lumea, pervertind-o valoric: „*nemernicie, umbră, mizerie, peire*” (Confesiune), scrie Eminescu. Această breșă făcută de demonic în atotexistența și atotputerea divinității a făcut posibilă crima lui Cain și de aici, *Infernul* dantesc, seria neagră a tragediilor lui Shakespeare: (*Regele Lear, Hamlet, Othello, Richard III, Macbeth*), *Faust* al lui Goethe, universul romanelor lui Dostoievski, *Florile răului* ale lui Baudelaire etc.

Vastul poem eminescian *Memento mori* desfășoară tragedia fiecărei civilizații de a se naște, a se dezvolta, a atinge un maximum și apoi se stinge, pentru că totul nu este decât o „panoramă a deșertăciunilor”. Fiecare popor este un organism multiplu care își construiește propria moarte, provocată de însăși apogeul „fericirii” sale, semnat de exaltarea materialității și a răului.

„*O zi de fericire un an de lacrimi cere...iar zămbetu-i solia tristeții care vine*”, afirma Omar Khayyam, notând o observație de întotdeauna, în sensul că suprasaturația bunei stări (*hybris*) este urmată de prăbușire.

Care să fie motivul ? S-a spus că zeii sunt geloși pe cei fericiti.

Foto: Constantin Severin, „*Brother and Sister*” („*Frate și soră*”)

Acest lucru are loc atunci când fericirea a fost atinsă consecutiv unor grave erori morale, știute sau neștiute.

Exemplu peste toate, Oedip - ajuns rege după ce, fără să știe, își ucide tatăl și se căsătorește cu mama sa.

Sau este de vină excesul ca atare, prea multul, așa cum a avut loc cu regele Cresus? *Însuși faptul că existăm este un exces, un păcat împotriva neantului?* Din acest motiv trebuie să plătim cu moartea de fiecare clipă și moartea cea mare ?

O caracteristică majoră a lui Eminescu a fost simțul etic, *simțul valorilor*. Răul și nimicnicia sunt cele două vicii originare ale vieții lumii noastre. :*"Toate-s praf... Lumea-i cum este... și ca dânsa suntem noi". "La nimic reduce moartea cifra vieții cea obscură"; "Viața e o glumă deșartă și proastă".* (Opere, ed. Perpessicius, XV, p.297). *"Cărți de joc îmi pare lumea / Oamenii îmi par nebuni... O convenție știința, legea o păpușerie, / Viața o monedă calpă cu suprafața aurie, / Sufletul e o miasmă, ochiul e foc de cărbuni"* (piesa Ștefan cel Tânăr). *"Viața noastră este o eroare perpetuă"* (ms. 2258/f.104).

Pe de altă parte, *"Sâmburele lumii / E răul. Cartea lumii d' eternă răutate / E scrisă și menită"* (Mureșanu). Din acest motiv, *"Prostia și cruda răutate"* domină gloata care este dușman al adevărului: *"Căci răul este colțul vieții"*. Avântul care impulsionează istoria este răul. *"Toate au trecut în lume / Numai răul a rămas"* (Memento mori).

Urmând mitologiei iudeo-creștine, pentru aceste stigmatizări ale vieții, poetul îl acuză pe Creator, care se răzbună pe răzvrătitul Lucifer, identificat cu pământul : *"Ce plan adânc-șiret acolo sus! - Cum în sămânța dulce a răului s-a pus / Puterea de viață!"*, *"fiindcă tină și praf e universu-ntreg - fără de vină"*. În postuma *Desgust* eul-în-lume este identificat cu însuși Demiurgul, autorul ratatei geneze, eurile care mișună pe pământ nu sunt altceva decât multiplicările sale : *"Totu-i mască pentru mine, însumi eu îmi par o mască, / Demiurg se mișcă-n mine, vrând să mă ademenească. / ...La simțirea, la dorința ce într'însul încolțește"*. Astfel, tragicul devine grotesc. Dar tragic nu e faptul că lumea e grotescă, tragic este că există grotescul.

În postuma *Ca o făclie*, poetul afirmă că unica noastră realitate sunt doar cuvintele *"Din mii și mii de vorbe consistă-a noastră lume... limba este stăpâna noastră"* - de unde incertitudinea, adevărul și minciuna se confundă, astfel că lumea apare poetului *"pustie și fără înțeles"*.

Și iată extraordinara idee conform căreia culminația tragicului absurd *s-ar putea afla în modelul existențial uman*, unde Ființa este sacrificată: *"junghiem ființa pe-altarul omenirii"*. Este ca și cum existențialitatea ar fi confiscată de modelul uman, unde, pentru rațiuni obscure, este ucisă.

Subliniem faptul că aneantizarea definitivă, invocată în *Rugăciunea unui dac*, nu are motivație exprimată. Ea este însă subînțeleasă ca fiind conștiința nonvalorii ontologice a lumii umane, faptul că viața este conștiința de sine a neființei, care vrea să demonstreze veșniciei că ființarea nu este partea ei.

Din acest motiv, Eminescu gândea eliberarea metafizică drept transcenderea diadei tragice ființă/neființă. Ca atare, cerința extincției totale nu este dădă, pentru că geto-dacii se credeau nemuritori, plângeau când se năștea un copil, și se bucurau la moartea cuiva, dat fiind că există un dincolo etern al lui Zalmoxis.

Concepția lui Eminescu se află la pol opus viziunii ancestrale. Nu există un *dincolo* mirific care să compenseze viața dureroasă de aici, ci doar spectrul aruncării mereu și mereu în același trup și în același spațiu-timp punctiform.

Iubirea și tragicul

Așa cum am discutat, considerând că dehiscența eu/tu inițiată de Creator, când și-a făurit un *alter ego* pentru a ieși din durerea singurătății, constituie cauza tragismului existențial, pentru Eminescu iubirea a însemnat calea prin care omul poate anula eșecul provocat de dihotomia ce a avut loc *in principio*, refăcând astfel pe Unul din neînceputuri.

Treptele pe care, în viziunea eminesciană, le parcurge această fenomenologie cosmică sunt următoarele :

- dizolvarea monadei eu/tu în inefabilul dragostei, model dezvoltat mai ales în *Dorința*: *„Adormind de armonia/ Codrului bătut de gânduri/ Flori de tei deasupra noastră/ Or să cadă rânduri, rânduri”*, precum și în *Peste vârfuri*, unde negrăitul devine o moarte inițiată: *„Mai departe, mai departe, / Mai încet tot mai încet/ Sufletu-mi nemângâiet/ Îndulcind cu dor de moarte”*;

- refacerea sufletului lumii *"Voința ta cu-a ei de se-mpreună / Atunci e suflet în întreaga fire"*;

- întoarcerea în prima zi a creației:

Două inimi când se-mbină,

Când cufund pe tu cu eu,

E lumină din lumină,

Dumnezeu din Dumnezeu.

- la extrema metafizică se reinstituie anterioritatea absolută, când cei doi devin spiritul pur din preludiu, substituind pe Unul: *"Îngere ! Suntem în mijlocul universului asemenea spiritului divin înainte de creație... acel spirit divin eram noi!... Misterul divin al vieții suntem noi - noi în momentul acesta vom purta toată lumea în inimi... Ardem cum arde-ncet universu-ntreg... O jertfă infinită marelui spirit !"* (ms.2276 II).

Care ar fi resorturile instituirii unei asemenea ascensiuni eliberatoare ? În *Upanișade*, se spune că în făptura femeii se află un principiu al nemuririi, o lumină magică pe care o emană și care atrage bărbatul. Femeia este visul acestuia pentru ca, prin cataliza acelei lumini, ambii să-și afle deplinătatea vieții. Sentimentul intens al acestei împliniri supreme are loc după un mecanism ce rămâne misterios, iar esența sa este inefabilă.

Pe de altă parte, contemplarea nudului feminin este un act de revelare a unui model primordial, aflat în lumea Ideilor platoniciene; *"Femeia goală cufundată 'n perne... e ca umbra unei vieți eterne"*, scrie Eminescu - idee analoagă lui Giordano Bruno: *"înapoia aparenței sensibile este perceput arhetipul în ființa iubită"*. Ca atare, imaginea plastică a tiparului feminin ne poartă spre Început, încât contopirea cu prototipul originar face posibilă ieșirea din lumea, perisabilă, și întoarcerea în zorii creației.

Astfel, afinitatea apropierei în dragoste presupune un magnetism secret, o atracție spontană, fulgerătoare datorită unor potriviri indescifrabile. Această atracție nu este doar de ordin pur biologic, este de natură metafizică, principiul masculin și feminin constituind două componente numenale răzbatând din momentul prim, când Unul a

suferit drama manifestării duale, iar prin unirea diadei se reface unitatea, așa cum afirmă *Upanișadele*. Momentul fulgurant al extazului confundării este cel al restabilirii unității prime a celor doi care se căutau din zorii genezei : ...*"Căci te iubeam cu ochi păgâni / Și plini de suferinți / Ce mi-i lăsară din bătrâni / Părinții din părinți"* .

Dat fiind că, așa cum afirmă străvechea gândire indiană, *individuația* se află la originea tuturor relelor existenței umane, înalta tensiune a contopirii depășește nume și formă. Culminația dragostei este o orbire care luminează transpersonal. Sfășierea carnalului transcende eul empiric - materie și psihic.

Stingerea eurilor unul în celălalt, moartea în dragoste este străbătută de un simț cosmic, străfulgerarea unei experiențe acute a unei mutații ontologice. Când Eminescu scria: *"În ceasul sfânt în care ne-nălțăm... Azi sunt pur ca rugăciunea... Iar noaptea candela s'aprinzi / Iubirii pe pământ"* - vorbea de ritualuri conducând la momentul sacru al transei contopirii.

Astfel, în plan metafizic, dacă ieșirea din increat a Unului în scopul izvodirii Multiplului, a lumii a avut loc prin iubire - *kama* -, dar lumea făurită a fost un impas ontologic, - ieșirea spre increat, prin confundarea transindividuală a diadei, are loc tot prin iubire, însemnând anularea eronatei geneze.

Așa cum rezultă din cele de mai sus, pentru Eminescu tragicul în iubire nu se află la nivel de sentiment, ci de principii. Autorul *Luceafărului* nu a putut realiza tentativa supremă a iubirii : pierderea unul în altul, pierdere care poartă, printr-o taumaturgie mistică, spre înviere, "explodarea" celor doi în lumina pură dintâi. Abdicarea, negarea de sine a iubitei, neaprinzarea candelii eterne a iubirii constituie tot atâtea manifestări ale imposibilității unirii lui eu cu tu, într-o reintegrare a unității prime.

În *S-a dus amorul...*, Eminescu descrie fenomenologia dramatică prin care a încercat acea *unio mystica*. Chemarea iubitei venea dintr-o "depărtare" abisală, (*"Din ce noian îndepărtat / Au răsărit în mine"*), și era înaripată de vis. Dar visul a rămas captiv misterului și sublimității cerești de neatinți:

*Era un vis misterios
Și blând din calea-afară,
Și prea era de tot frumos
De-au trebuit să piară.*

Într-o "lume de mizerii" nu este loc pentru natura sfântă a unui asemenea „noroc”. Dimpotrivă, dragostea se reduce doar la - *"O clipă de beție și-o zi de desgustare"*.

În *Luceafărul*, tragicul constă în faptul că efemerul nu poate să se înalțe mai sus de sine la șansa nemuririi. Tragic este de asemenea faptul că demiurgul nu are nicio putere de a interveni în lumea morții. Mai mult, permițând lui Hyperion să cadă în starea muritoare, s-ar fi prăbușit însăși primordialitatea. Ca atare, tragicul se află și de partea lumii create, precum și a creatorului care nu și-a putut evita manifestarea sub forma unei lumi pieritoare. Acest lucru l-a făcut pe Eminescu să se gândească la un alt *Luceafăr*, modificat și cu „finalul mult înălțat la la Giordano Bruno”, în sensul eliberării metafizice de orice formulă existențială determinată, rămânând doar extazul metafizic al elanului ascensional fără oprire al „intellectului eroic”.

În poezia *Care-i amorul meu în astă lume*, poetul afirmă că acea făptură ideală a visului său este doar o umbră a minții, idee care se repetă în *Mușat și ursitorile*: *"Dar*

neîntrupat e chipu-acei iubite". Iar în finalul postumei *Povestea magului călător în stele*, ", poetul evocă astfel femeia ideală :

*Cântând pe a mea arfă sălbatecă, vibrândă,
Am pus în ea o parte a sufletului meu.
E partea cea mai bună, mai pură și mai sfântă
... Dintr-un noian de raze am întrupat-o eu...
Și sufletul din mine e și sufletul său. -*

Pentru a se putea uni transcarnal, transdual și transempiric în vederea evadării în anterioritatea absolută, o asemenea făptură *"Nu-i aici în lume... Aici de viață n-are parte"*. Ea trebuie să fie o creație a poetului făcută din raze de suflet, din raze de lumină spirituală pură, (*"frumoasa-fără-corp"*). Este deci nevoie să se repete actul originar al genezei - făurirea unui *alter ego*, după care să aibă însă loc anularea diadei în extatica iubirii.

Tragicul suprem: spaima eternei întoarceri

Eterna întoarcere din filozofia hindusă însemnează renașterea ciclică a universului cu aceleași arhetipuri *ab origine*, cicluri de *yuga*, desfășurând perioade în care domină binele, alternate de perioade când stăpânește răul (*kaliyuga*), așa cum este cea actuală. Despre eterna întoarcere vorbește și Nietzsche, iar Spengler și Tonbee despre periodicitate în lumea fizicii.

Dar, plecând de la ideea indiană, Eminescu imaginează tragicul cel mai înspăimântător, și anume: datorită neșansei de a ne naște, vom fi purtați prin cicluri repetate la infinit - ale suferinței, ale nimicniciei, ale răului moral, încheiate inexorabil cu moarte. Suntem condamnați la *imposibilitatea de a nu exista*, ci - odată ce am fost aruncați în girueta care se învârtă fără oprire, revenim sisific de-a lungul veșniciei în această lume a absurdului joc de-a viața și stingerea, fără a exista o posibilitate de totală eliberare. Așa cum scrie în postuma *Bolnav în al meu suflet*, cerința „stingerii eterne, a dispariției fără urmă” din *Rugăciunea unui dac*, nu poate fi împlinită,

*Bolnav în al meu suflet, în inimă bolnav,
Cu mintea depravată și geniul trândav,
... Supus doar ca nealții la suferințe grele,
Unesc cu ele știrea nimicniciei mele.
.... Dar vai ! nici siguranța nu am că mor pe veci.
Și dacă oare-a morții mâni palide și reci
În loc să sferme vecinic a vieții mele normă
Ar pune al meu suflet sârman în altă formă ?
... Nimic nimic n-ajută - și nu-i nici o scăpare.
Din astă lume-eternă, ce trecătoare pare,
Gonit în timp și spații, trecând din formă-n formă,
Eternă fulgerare cu inima diformă,
De evi trecuți ființa-mi o simt adânc rănită,
Pustiu-alergătoare, cumplit de ostenită...
Și-acum din nou în evu-mi, lui Sisif cruda stâncă
Spre culmea morții mele ridic ș'ast 'dată încă.
Ș 'ast 'dată ? Cine-mi spune că-i cea din urmă oară ?*

Dacă ideea eternei întoarceri indiană presupune ca, după nașteri repetate într-un șir de vieți cu înfăptuiri - *karme* - ale binelui, ale virtuții, omul se poate întoarce mântuit în Unul, în Brahman, în Nemanifestat, anulându-se dualitatea

om-divinitate; dacă aceeași idee era considerată de Nietzsche cea mai înaltă viziune a gândirii sale filozofice, precizând că „se va întoarce doar cel care a crezut în

viață”, contemporanul său Eminescu nu oferea nicio șansă „de scăpare”, formulând una din ideile cele mai sumbre și, pentru el, cea mai clarvăzătoare a tragicului existențial cosmic. Leopardi nu s-a gândit la această perspectivă și mai teribilă încă : tragicul care se repetă la indefinit în același tipar carnal supus acelorași sfâșieri fizice, sufletești și spirituale.

De aici, ideea amintind de Omar Khayyâm: *"Ferice de aceia ce n'au mai fost să fie, / Din leagănul cărora nu s-a durat sicrie"*, *"Vai de cel ce ochii în lume a deschis"*. Și tot de aici severul blestem asupra mișcării primordiale, care a făcut să încolțească această existență multiplu stigmatizată. Rămâne fără răspuns întrebarea unei eventuale valori neștiute a vieții: poartă ea *"v'o solie în lume..., v'un scop al mântuirii ?"* În poemul upanișadic *Samkhya-Karika* – după Hegel, cel mai vechi și poate cel mai original dintre sistemele filozofice indiene, se spune că din meditația asupra Principiilor ia naștere Cunoașterea – și anume cunoașterea purificatoare și supremă (v.64 - 70). Ca atare, Eminescu a ajuns la adevărurile ultime ce caracterizează existența umană privind-o de la nivelul

extrem al tensiunii și deschiderii intelectului Acest lucru a avut loc și în ceea ce privește problema tragicului. Dacă cei vechi au transformat tragicul într-un joc estetic, cum afirmă Nietzsche, Eminescu, la fel ca și Leopardi, a trăit intens tragicul real.

Dar, în consens cu marii *poet-gânditori* – de la Pindar și Omar Khayyam la Friedrich Hölderlin și Rabindranath Tagore – Eminescu postulează că „mântuirea” de eroarea primordială a genezei, catharsisul tragicului onto-axiologic uman este posibilă printr-un act sacru: „justiția poetică”. Pentru a vindeca „rana de a fi”, pentru ca lumea să poată fi acceptată, trăită, însușită - trebuie transvaluată prin vizionarismul și taumaturgia poeziei :

*Ce e poezia ? Înger palid cu priviri curate,
Voluptuos joc de icoane și cu glasuri tremurate,
Strai de purpură și aur peste țărâna cea grea.*

Căci, afirmă Hölderlin, poetul este sacerdotul justițiar care are menirea de a institui „acordul majestuos al vieții, ordinea sublimă”.

GEORGE POPA

Alpha

Mântuirea lui Faust

Odată cu Goethe, problema mântuirii se pune altfel decât a fost ea concepută de romantici. Nu mai avem de-a face cu atitudinea specific romantică de a căuta în vis, în scufundarea în sine, o poartă spre drumul către mântuire. Trebuie precizat faptul că nici la Novalis și Nerval, dar nici la Goethe nu este vorba de o mântuire creștină. La fel ca și Novalis însă, și Goethe pune pe Dumnezeu la „remorca filosofiei morale”, cum spune Nae Ionescu. Este un fel de tendință antroposofică de preamărire a omului sub aparenta preamărire a lui Dumnezeu sau un fel de tendință, aproape inconștientă, de a accentua capacitatea mântuitoare de sine a omului care este capabil să săvârșească el însuși mântuirea sa personală. Dumnezeu nu mai este conceput ca agent în procesul mântuirii.

Mai mult, creștinismul nu este considerat o nouă morală, ci religia adevărată; desigur, el are convergențe cu morală, însă nu aceasta este esența lui. Nu organizarea fericirii de aici, de pe pământ, este ținta și fondul său. Moralitatea presupune un act immanent în lumea aceasta, pe când atitudinea religioasă înseamnă stabilirea contactului cu lumea de dincolo, cu transcendentul. Esența creștinismului

este cuprinsă în cuvintele lui Christos: „Nu vă adunați vouă comori care trec...” sau „Împărăția Mea nu este din lumea aceasta...”.

O diferență marcantă între Goethe și ceilalți romantici este conceperea religiei nu ca fiind monistă, ci dualistă. Vom demonstra că în *Faust*, Goethe nu este monist, ci ușor dualist. Ce înseamnă însă dualismul? În formularea lui ontologică, dualismul prevede opoziția a două principii. Să precizăm însă semnificația exactă a termenilor

pentru a nu cădea în capcana de a-l înțelege eronat pe Goethe, pentru că vom vedea că la Goethe există o variantă dualistă și nu un dualism pur.

„Opoziția” - ne explică Ioan Petru Culianu în „Gnozele dualiste ale Occidentului” - implică un antagonism pe când „principiu” este un termen care ne arată originea unui

anumit lucru: prin urmare *ne aflăm în prezența a două entități separate care generează, fiecare o creație proprie. Această specificare implică automat, pe lângă dualismul ontologic de bază, un dualism cosmologic exprimat, la nivelul creației, de acele părți ale lumii ce revin în lucrarea fiecărui principiu. La fel, antagonismul celor două principii cunoaște uneori și o expresie etică, dublată la nivelul cosmologic și redublată la nivelul moralei umane. Cu alte cuvinte, unul dintre principii este, în majoritatea cazurilor, «bun», pe când celălalt e «rău» și, în consecință, primul va fi răspunzător de o creație «bună», iar al doilea de una «rea», creații care vor fi obiectul alegerii, individuale sau colective, a omului¹.*

Goethe însă nu admite existența binelui și a răului, în înțelesul că răul ar fi o existență necesară. Există însă răul ca negație a binelui. Să ne amintim versurile în care Mefistofel se definește: *Sunt spiritul ce totul neagă. / Și cu dreptate, dat fiindcă tot ce naște și devine / E vrednic să se prăpădească. / Nimic să nu mai ia ființă-ar fi mai bine. / Astfel cam tot ce voi numiți păcat, / Distrugere și rău / E însuși elementul meu².* Negația este necesară în procesul purificării omului. Pentru ca individul să câștige binele, pentru ca să-l merite, trebuie să existe și celălalt pol. Monismul lui Goethe în *Faust* nu

¹ Culianu, I.P., *Gnozele dualiste...*, p. 22

² Goethe, J.W., *Faust*, pp. 64 - 65

este posibil pentru că, în concepția lui Goethe, toată viața omului nu ar fi decât o luptă dusă pentru dobândirea binelui.

Viziunea universului la Goethe este una pitagoreică. Soarele este o stea oarecare și se știe că în această astronomie, mersul sferelor alcătuiește o armonie. De aici se deduce o perfecțiune în reprezentarea universului. Spre deosebire de acest aspect, pământul descoperă două aspecte: unul de lumină („Lumini de rai”) și celălalt de întuneric („nopti profunde”). Mișcarea pământului cauzează lumina și întunericul. Oamenii deci, care stau într-un anumit punct pe pământ fie în lumină, fie în întuneric sunt în funcție de poziția soarelui. Ceea ce a descris arhanghelul Gavriil ar fi fost valabil pentru cineva care locuiește pe pământ. Viziunea cuiva care observă pământul din afară această cosmologie ciudată ridică niște probleme fundamentale. Pentru un astfel de observator este absurd să spună că pământul, învârtindu-se, cauzează lumina și întunericul, pentru că poziția soarelui față de pământ determină lumina sau întunericul. Din felul în care Goethe a formulat descrierea, rezultă că originea schimbării succesive a luminii și întunericului stă în pământul însuși. Goethe vede o semnificație aparte și anume că aceasta este soarta pământului și că oamenii sunt supuși acestei dualități inerente pământului. Aceste principii – bine și rău – acționează constant asupra omului.

Dumnezeu ridică întrebarea: bine, oamenii sunt așa cum sunt, dar pe Faust nu-l cunoști? El este diferit. În acest spectacol al dualității între lumină și întuneric este plasat Faust sau Dumnezeu recunoaște, deci, că Faust este confuz, că este între păcat și mântuire. Așadar, și Dumnezeu și Diavolul conced că Faust este între bine și rău. Acest dialog verifică afirmația că oamenii pendulează mereu între cei doi poli. Mefistofel subliniază că Faust umblă după bine: *Și cerului el cele mai frumoase stele-i cere*³ și cade în rău: *Pământului suprema, ultima plăcere*⁴, este frământat, nimic nu-l mulțumește și nu ajunge la niciun rezultat.

Dumnezeu însă își exprimă încrederea că Faust va ajunge la

liman astfel că îl compară cu un vlăstar care, în timp, va da roade bune. Cuvintele lui Dumnezeu relevă încrederea rousseauistă, împărtășită și de Goethe, că omul este bun „de la natură” și că tinde spre perfecțiune:

Cunoaște grădinarul florile, ce după fire

*Le va purta un pom care-nverzește*⁵

Provocat, Mefistofel face prinsoare că *Faust* se va abate de la drumul drept, cerându-i lui Dumnezeu îngăduința să-l ispitească. Dumnezeu îngăduie și crede că este firesc ca omul care tinde către ceva să greșească. Rămășagul între cei doi are o dublă semnificație: unul condamnă, în timp ce altul oferă perspective că în acest chin există posibilitatea de salvare, de meritare mai bine zis a mântuirii. Dacă ar exista numai binele, omul ar tinde către neant. Or, tocmai aceasta este esența lui: să tindă permanent către cele înalte, căci omul „deși a fost creat „bun foarte”, însă și cu libertatea în care a pus toate posibilitățile, dacă ar fi fost făcut dintru început fără de libertate, el n-ar fi fost altceva decât un robot.

Dumnezeu spune că activitatea este însăși natura omului și că Diavolul i-a fost dat alături tocmai pentru ca această activitate să nu lăncezească, tocmai pentru ca să-l incite la lucru. Răul există „întru devenire” pentru acțiunea omului fiindcă, așa cum am mai amintit, omul nu este docil în esență, ci el aspiră către ceva: bine sau rău.

Omul tinde către o limită care este Dumnezeu, limită pe care omul o

poate atinge abia după moarte - așa cum spune Dumnezeu în concepția lui Goethe - omul cât trăiește nu atinge binele ca esență, ci tinde asimptotic către acesta. Această tensiune, spirituală a omului care tinde spre idealul moral absolut nu poate avea relevanță în absența unei contraponderi, a unei negăsiri a binelui care nu este decât Diavolul.

În urma loviturilor supreme date de Diavol, Faust depășește cu demnitatea unui Iov toate încercările destinului său fără să-și piardă nădejdea. Mai mult, acesta atinge fericirea cu cât se abandonează pe sine în slujba semenilor săi, încât îi cere clipei să se oprească. Aici se încheie pactul cu Diavolul. Faust moare, însă Mefistofel nu-i poate confisca sufletul pentru că Îngerii îi apără dreptul la mântuire pentru sensul tainic dat vieții prin slujirea cu demnitate până la uitarea de sine a creației înseși a lui Dumnezeu.

Aceasta este calea mântuirii lui Faust care a făcut să triumfe aspirațiile sale creatoare și active dincolo de lumea vremelnică, confirmând ceea ce Dumnezeu rostea în *Prologul în cer* despre Faust-omul: *Că omul bun, chiar adumbrat de patimi,*

*Își dă de drumul drept prea bine seama*⁶.

Bibliografie :

- Besançon**, Alain: *Dilemele mântuirii*, Editura Humanitas, București, 2001
Culianu, Ioan Petru, *Gnozele dualiste ale Occidentului*, Editura Nemira, București, 1995
Goethe, Johann Wolfgang, *Faust*, Editura Albatros, București, 1982, în traducerea lui L. Blaga
Ionescu, Nae: *Problema mântuirii în FAUST al lui Goethe*, Editura Anastasia, București, 1996

ALINA ION

Absolventă a Universității Transilvania, Brașov, Facultatea de Științe, Secția Română-Franceză. Profesor la Școala Gen. Nr.25, Brașov.

Foto: Constantin Severin, „Miss Magda”

³ Ibidem, p. 14

⁴ Ibidem, p. 14

⁵ Ibidem, p. 14

⁶ Ibidem, p. 15

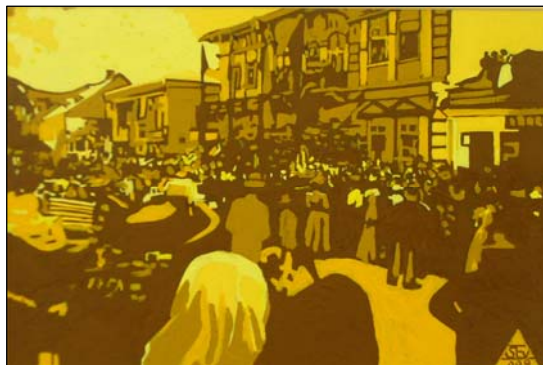
Ion D. Sîrbu la lecția de filosofie a Maestrului Mefisto

Orice lucru bun sau rău în viață se leagă de absența sau de prezența Lui pe undeva, prin preajmă. Pe nesimțite a trecut din religie în literatură, făcând un semn cu coada ochiului și bătând discret din copită: e voie? A avut parte de cele mai fastuoase reprezentări și, să fim drepti, n-a fost chiar antipatic. Dar una este să-l admiri în tragedia lui Goethe, **Faust**, știind că este chiar El, și alta să-l vezi travestit, să-i intuiești formele și manevrele după cum își face apariția și după cum își ține discursul. Își pune fel și fel de nume și totuși este Mefisto, înțeleptul sfătuitor de rele.

Ion D. Sîrbu, prin categoriile morale prezente în opera sa, Binele și Răul, Adevărul și Minciuna, Libertatea și Încătușarea, semnează și el de prezență în catalogul reprezentărilor lui Mefisto. În fața acestuia, Sîrbu devine personajul secundar, discipolul, dându-i cuvântul înțeleptului: „*Dracul fiind doctor în teologie, filozofie, agitație și propagandă, a invetat bancurile, răsul, înjurătura, mârâiala. Construieste și compromite, luminează și întuneacă, repară și strică, deșteaptă și tâmpește, inventează și rebutează*” (Ion D. Sîrbu, **Adio, Europa!**, București, Ed. Cartea Românească, 1997, p. 78)

Obiectivele acestei lecții se reflectă în câtă experiență a acumulat candidatul la eternitate din propriile neîmpliniri iar metoda didactică este maieutica, dialogul socratic, care ne amintește că Sîrbu a început ca Socrate și a sfârșit prin a fi Socrate. Experiența acumulată ar trebui, după Kant, să ducă la formarea rațiunii. Și candidatul, un ardelean rătăcit prin cetatea alutană Isarlâk-Craiova, este conștiința lucidă. În romanul **Adio, Europa!**, scris ca o replică la **Candid sau Optimistul**, de Voltaire, cel care povestește este un Candid redivivus. Chiar formula narativă este aceea de secol XVIII, pentru a se concretiza ideea că, deși istoria este liniară, istoriile sunt circulare, iar Dracul a fost prezent în toate epocile, ca magister vitae. Deghizările fac parte din scenariul lecției, sunt un neprețuit material didactic. Mai întâi Dracul este un funcționar mărunț, evreul Somer, trimis ca sfetnic prea înțelept de chiar nevasta împăratului. Candid, în văzul și în auzul târgului, a râs în fața unui afiș care anunța conferințele de la universitatea din urbe și pe care scria în loc de Karl May, Karl Marx. Răsul său homeric se aude până în „cer”, mai departe de „agie” și declanșează o anchetă „ideo-logică” în urma căreia trebuie să cadă capete, să fie făcute câteva arestări. Somer are misiunea să-l învețe pe Candid ce să spună la anchetă. Apoi Dracul ia o altă formă, se definește ca Spirit pur, care zboară peste oraș și cunoaște toate lucrurile mari și mici. Este Mefisto autohton.

Lecția sa despre moralitatea răsului este adaptată la condițiile istorice. Într-o țară totalitaristă, a râde de ignoranță este un act de eliberare, sancționat cu viața. Răsul este prohibit și pentru religie și pentru filosofie și pentru regimurile politice din orice colț al planetei, pentru că răsul este incomod.

La începutul lumii, *homo ridens* apare înainte de *homo sapiens* și e un semn de luciditate. Religiiile și monarhiile, prin ritualurile și ceremoniile practicate l-au interzis. Nici dictaturile mai târziu nu au primit râsul în instituțiile lor: „*Fiindcă orice răs e de jos în sus, orice răs dezumflă, critică, relativizează. Arată cu degetul. Sparge oglinda, răstoarnă valorile, face dreptate prin egalizare și ignorare a ierarhiilor*” (op. cit., p. 69). Toate sistemele politice, de stânga sau de dreapta, consideră râsul profesia

bufonilor. Când bufonii au dispărut din istorie, ei au fost înlocuiți cu prim-miniștri, care pierd calitățile bufonilor, dar câștigă prin prestanță: „*...prim-miniștrii de astăzi nu au voie să aibă nici umor și nici să fie deștepți, chiar dacă, în principiu, în urma maiestății sale, ei poartă și tichie și gheb*” (op. cit., p. 69).

E o ironie tragică în expunerea Maestrului. Candid, elevul său care așteaptă un răspuns de la el, este în ipostaza țapului ispășitor: „*nu e vinovat și nici nevinovat, ceea ce i se întâmplă depășind cu mult consecințele unor fapte personale, dar fiind pe de altă parte culpabil, deoarece aparține unei societăți culpabile sau trăiește într-o lume în care asemenea nedreptăți constituie o parte inevitabilă a existenței*” (Marian Popa, **Comicologia**, București, Ed. Univers, 1975, p. 175).

Lecția este un rechizitoriu mascat. În fond unde se află Candid? În cea mai bună dintre lumi și singura care îi este dată, pentru că materialismul marxist exclude posibilitatea unei recompense morale în ceruri. Cine e Marx în acest context? Chiar divinitatea prăbușită. Spre el Candid își îndreaptă speranța: „*El, el, marele Karl, prieten cu veselul Ruge, cu sarcasticul Neufeld, cu spiritualul Engels, el nu are de spus niciun cuvânt în apărarea mea?*” (**Adio, Europa!**, p. 71). Dar Marx tace. Stafia care bântuia prin Europa era tot ce mai rămăsese din El. În fond, cum este perceput Marx de comuniștii staliști și totalitariști? Un gânditor occidental, autorul unei utopii eșuate, care trebuie uitată repede, până nu generează revoluții. În 1963, doar numele unei reviste din Praga, **World Marxist Review**, mai amintește de spiritul marxist care a animat lumea comunistă. În 1975, se înregistrează oficial eșecul regimului comunist care nu face față provocărilor modernizării. După 1985, perioadă în care scrie Sîrbu romanul **Adio, Europa!**, „*Ceaușescu, cel care reușise să-i păcălească pe jurnaliștii occidentali și să pozeze în promotor al «marxismului luminat», era stigmatizat ca fiind «omul bolnav al comunismului»*” (Comisia prezidențială pentru analiza dictaturii comuniste în România. **Raport final**, editori Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrinu, Cristian Vasile, București, Humanitas, 2007, p. 92). Marx fusese demult înlocuit cu Stalin, Hrușciiov, Gorbaciov.

La lecție, Candid este un elev repetent. Întrebarea sa: „*Nu trebuia să râd, nu-i așa?*” (op. cit. p. 66) se lasă cu nota scăzută la est-etică. Pentru el, cea mai bună dintre lumile posibile ar fi fost Europa occidentală, dar tocmai de acolo nu vine nicio lumină salvatoare.

Foto: Constantin Severin, “Fiesta”

Cel mai blând judecător, Somer sau Maestrul, adică Dracul însuși, este trimisul lui Marx, prin care îi face un semn de adio lui Candid.

După evaluare, Dracul se retrage discret și lasă în urmă un elev nelămurit. A fost o lecție la care nici profesorul nu știe mai multe decât elevul său în ceea ce privește morala comunistă.

Feedback pentru mentor. La sfârșitul fiecărei lecții, există un bilanț al celor învățate și neînvățate, care trebuie totalizate de profesor. Cum elevul este personajul Candid, el nu învață nimic. Înainte de a se suna de intrare, el știa lecția ce urma să fie predată, dar nu cunoștea instrumentele de evaluare. Profesorul care a predat, Marx, nu se prezintă la oră, fiind responsabil de greșelile sale științifice anterioare, care l-au dus pe elev în ispită, și trimite un suplinitor: Dracul. Acesta nu predă materialism științific, este un idealist din evul mediu care vorbește despre morală și despre funcțiile vătămătoare ale răsului în vremea totalitarismului, care este un alt ev mediu. Candid și noul său mentor nu se înțeleg, căci au interpretări diferite asupra fenomenelor. Candid îl citează pe Marx, care susține răsul: „*el a spus: «Ultima fază a unei forme a istoriei universale este comedia ei» /.../ și tot el, în aceeași ordine de idei, a declarat pentru vecie: «Ne despărțim de trecut râzând». Repet, râzând»* (op. cit., p. 71).

Maestrul Mefisto răstălmăcește: „*Perfect. Ați râs. De cine v-ați despărțit? /.../ Vă spun eu. Vremurile, domnul*

meu, s-au schimbat mult, odată cu ele s-au schimbat și definițiile. Se poate spune că popoarele, când râd, se despart de comedia trecutului lor; dar trebuie adăugat neapărat că indivizii care îndrăznesc să râdă azi, hic et nunc, se despart sigur de viitorul lor» (op. cit., p. 66).

Vremurile care s-au schimbat înseamnă o reîntoarcere la evul mediu. Elevul și noul examinator nu se înțeleg, dar se tolerează prin râs, pentru că prin natura sa Mefisto admite răsul ca forță de distrugere. Îl pregătește pe Candid pentru examinarea unei comisii necruțătoare, care nu cunoaște nici materialism dialectic, nici metafizică, nici morală, dându-i de înțeles că nu are nicio șansă, decât să moară cu demnitate.

De undeva, din eternitate, Marx culege roadele unei pedagogii nechibzuite. Acesta este feedbackul pentru el.

Avertisment pentru cititor. Orice ideologie este la început o pedagogie, iar educația este un proces continuu și mentori de ocazie se află peste tot. Fiecare ajunge un Candid prin greșelile acumulate (cu voie și fără de voie) și măcar o dată se va întâlni cu Maestrul, la ora bilanțului. Unii au noroc și scapă cu atât, alții, ajung în fața unei instanțe superioare. Este bine de ales cu grijă în fața cui râzi și de cine râzi. Lecția lui Sîrbu este al dracului de actuală.

MIHAELA BAL

Intram într-un început de vară al anilor '80 în curtea Casei Monteoru – actualul, încă, loc de zăbavă și stat-major pentru scriitori. Aveam motivele mele să privesc în pământ, oricât de însorită era ziua. Nu pentru zăbavă mergeam acolo, ci pentru a-mi mai încerca o dată norocul de a rămâne în poziție verticală, în ciuda interdicțiilor sub care pluteam, laolaltă cu mulți dintre colegii mei psihologi, din fostul Institut lichidat intempestiv și cu destul răsunet la vremea aceea. Nu aveam

voie să mai lucrez în cercetare, învățământ sau alte domenii unde să-mi folosesc atestatele de studii sau specializări. Nu aveam dreptul să public, să călătoresc în afară, să beneficiaz de continuitate și vechime în muncă și tot așa. Aveam voie să lucrez doar ca muncitor necalificat, dar nici asta nu se găsea, nu voia nimeni să se lege la cap cu povestea noastră. Pe de altă parte, conform legilor de atunci, a nu avea un loc de muncă însemna să fii considerat delinvent, sub acuzația de vagabondaj și parazitism social. Așa că primeam săptămânal vizite la domiciliu din partea secției de poliție – soțul meu era și el implicat în acest coșmar – și de fiecare dată sectoristul ne cerea să dăm câte o declarație, să ne luăm un angajament. Mai era și prevederea intervalului de trei luni, limita maximă până la care puteai oscila în găsirea unui loc de muncă. După această perioadă, dacă tot șomai, începeau alte restricții.

Domnul Laurențiu Fulga, încercat combatant pe fronturile ultimului război

mondial, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, se arătase dispus să-mi dea o recomandare către vreuna dintre biblioteci, deși era sceptic în privința șanselor mele de a fi angajată ca mănuiitor de carte, curier sau altceva necalificat, scepticism confirmat, dealtfel, foarte curând. „N-ai pe nimeni?” mă întrebases, uman, de la bun început, privind împrejur, apoi, la bălbă-iala mea, repetase de mai multe ori întrebarea. Mi-a spus să revin după câte-

O LUARE-AMINTE CU PETRE ȚUȚEA

va zile. Priveam în pământ, înaintând spre treptele de la intrare. Aveam să mai încerc o dată, la prima ușă pe stânga, îmi și pregăteam în gând un posibil început de dialog. Așa se face că i-am întâlnit mai întâi umbra. O umbră alungită mult de soarele după-amiezii bătând din spate, venea spre mine din direcție opusă. Mi-a atras atenția, subliminal, un semnal launtric mă avertiza că nu-i o umbră oarecare. O umbră înaltă, înaintând în zi, odată cu posesorul ei la rândul lui depășind media cu câteva capete. Era însoțit de un prieten și multbinefăcător al familiei mele în acele vremuri, e vorba despre distinsul nostru coleg de breaslă Ion Coja.

-Să vă prezint o colegă, domnule Țuțea, zice domnul Coja, oprindu-se o clipă cu bastonul pe braț - și el și domnul Țuțea purtau cu multă eleganță acest însemn de noblețe. Ce-ați mai făcut cu cartea? mă întrebă apoi colegul nostru, din dorința expresă de a mă include în dialog, ori a-mi întinde o mână.

-Nimic, răspund eu, fără chef. S-a întors din nou fără viză.

-Strămoșii noștri își făceau căruța cu două oiști, îl aud pe domnul Țuțea care privea undeva în zare, fără a da impresia că are un interlocutor. Erau pregătiți s-o pornească ba-ntr-o direcție, ba-n cealaltă, după cum îi călcau barbarii...

Gândindu-mă la câte variante de final a trebuit să am pregătite pentru cartea mea amânată mereu la Consiliu, mi-a venit inima la loc și am privit cu o reînnoită speranță spre ușa pe care urma s-o

deschid. Un amănunt ciudat îmi stăruie și acum în minte: stilul, alura generală a omului din fața mea îmi evoca, nu știu de ce, un personaj pitoresc și dărz din satul copilăriei mele, poreclit de toată lumea Țugulea. Hâtru în tot ce spunea, sărind de la una la alta și făcându-te să simți că are mereu ceva musai de terminat, dispărea pe neașteptate, dar nu înainte de a-ți da de lucru cu enigma încifrată în sine.

-Aici mai e un aspect, adăugă domnul Țuțea, privindu-ne de astădată sfredelitor, ca pentru a ne implanta pe termen lung un germen imunitar: viteza! Viteza de care vorbea și Brâncuși. Nu-i timp de stat pe gânduri în fața dușmanului!

Și-a întins apoi bastonul și a plecat, împingându-și umbra înainte. Iar această umbră este mai stăruitoare acum printre noi decât omul care a creat-o și zicerile lui devin de-o actualitate de-a dreptul periculoasă.

GENOVEVA LOGAN

Adrian Păunescu și piramida poeziei ca "armonie în sălbăticie"

Începând cu „Istoria unei secunde” (1972) și continuând cu volumele: „Repetabila povară” (1974), „Pământul deocamdată” (1976), „Manifest pentru sănătatea pământului” (1980), „Iubiți-vă pe tunuri” (1981), „Rezervația de zimbri” (1982), „Totuși, iubirea” (1983), „Manifest pentru mileniul trei” (1984), „Sunt un om liber” (1989), „Poezii cenzurate” (1990), „Trilogia cărunță” (1994) etc., Adrian Păunescu pune în lumina istoriei literaturii noastre cel mai puternic filon de poezie socială, de poezie politică „la zi”, unde mesianismul cunoaște cea mai incandescentă încălzire lirică înregistrată vreodată de la Octavian Goga și până în prezent.

Nu există problemă socială / politică importantă, din țară, ori de pe planetă, care să nu fie conjugată cu patosul caracteristic, la moduri epico-lirice, în autentice registre stilistice păunesciene, de la problema părinților din perioada socialismului, cărora fiii – cu câștigurile / salariile lor – nu le puteau asigura o bătrânețe liniștită (situația neschimbându-se nici dincoace de 1989), cum, de pildă, în memorabila, în sfâșietoarea elegie, ce poartă titlul „Repetabila povară” – „Cine are părinți pe pământ nu în gând, / mai aude și-n somn ochii lumii plângând. // Că am fost, că n-am fost, ori că suntem cuminți, / Astăzi, îmbătrânind, ne e dor de părinți. // Ce părinți? Niște oameni ce nu mai au loc / De atâția copii și de-atât nenoroc. // Niște cruci, încă vii, respirând tot mai greu, / Sunt părinții aceștia ce oftează mereu. // Ce părinți? Niște oameni, acolo, și ei, / Care știu dureros ce e suta de lei. / De sunt tineri sau nu, după actele lor, / Nu contează deloc, ei albiră de dor. // Să le fie copilul c-o treaptă mai domn, / Câtă muncă în plus, și ce chin, cât nesomn! // Chiar acum, când scriu, ca și când aș urla, / Eu îi știu și îi simt, pătimind undeva. // Ne-amintim și de ei, după lungi săptămâni, / Fii bătrâni ce suntem, cu părinții bătrâni. // Dacă lemne și-au luat, dacă oasele-i dor, / Dacă nu au murit, triști, în casele lor... // Între ei și copii e-o prăsilă de câini, / Și e umbra de plumb a preazilnicei pâini. // Cine are părinți pe pământ nu în gând, / Mai aude și-n somn ochii lumii plângând. // Că din toate, ce sunt, cel mai greu e să fii / Nu copil de părinți, ci părinte de fii. // Ochii lumii plângând, lacrimi multe s-au plâns, / Însă pentru potop, încă nu-i de ajuns. // Mai avem noi părinți? Mai au dânșii copii? / Pe pământul de cruci, numai om să nu fii. // Umiliți de nevoi și cu capul plecat, / Într-un biet orașel, într-o zare de sat, // Mai așteaptă și-acum semne de la strămoși / Sau scrisori de la fii, cum c-ar fi norocoși. // Și, ca niște stafii, ies arare la porți, / Despre noi povestind, ca de moșii lor morți. // Cine are părinți încă nu e pierdut, / Cine are părinți are încă trecut. // Ne-au făcut, ne-au crescut, ne-au adus până-aci, / Unde avem și noi înșine-ai noștri copii. // Enervanți pot părea, când n-ai ce să-i mai

rogi, / Și, în genere, sunt și niște pisălogi. // Ba nu văd, ba n-aud, ba fac pașii prea mici. / Ba-i nevoie prea mult să le spui și explici. // Coccoșați, cocârjați, într-un ritm infernal, / Te întreabă de știi pe vreun șef de spital. // Nu-i așa că te-apucă o milă de tot, / Mai cu seamă de faptul că ei nu mai pot? // Ca povară îi simți și ei știu că-i așa / Și se uită la tine, ca și când te-ar ruga. // Mai avem, mai avem scurtă vreme de dus / Pe conștiințe povara acestui apus. // Și pe urmă vom fi foarte liberi sub cer, / Se vor împușina cei ce n-au și ne cer. // Iar cândva vom începe și noi a simți / Că povară suntem pentru-ai noștri copii. // Și abia într-un trist și departe târziu, / Când vom ști disperați vești, ce azi nu se știu // Vom pricepe de ce fiii uită curând, / Și nu văd niciun ochi de pe lume plângând. // Și de ce încă nu e potop pe cuprins, / Deși plouă mereu, deși pururi a nins. // Deși lumea în care părinți am ajuns / De-o vecie-i mereu zguduită de plâns.” – , până la problema „vânătorii de Români” („Ce pădure, Doamne, ce pădure, / Latră-n depărtare niște câini, / Mareșalii stelei sângerânde / Ies la vânătoare de români. // ... //

Circ pe Prut și cimitir pe Nistru, / Sânge nou năzare în fântâni, / Ce pădure, fără milă, Doamne, / Și ce vânătoare de români.” – «Vânătoarea de români», 26 mai 1993, în vol. «Româniada» / PTC, I, 137 sq.), până la problema îngrijirii cimitirelor de eroi-români din străinătate (ca în poemul «Cimitir de români la Hagenau»: „Hei, soldați români fără de rude / Nimeni nu-i așa sărman ca voi, / Dumnezeu din ceruri nu aude / Dorul vostru de-a pleca 'napoi. // Nimeni nu vă face parastasul, / Mulți rămân soldați necunoscuți, / Moartea nu vă-ntreabă cât e ceasul / Nici de rangul marilor virtuți. // Pentru voi istoria e oarbă... // ... Cu pământ străin sucit pe oase / Voi de-abia înaintați prin cer / Tragice morminte glorioase / Vameșii nici acte nu vă cer. // ... // Peste neștiuta noastră moarte, / Viața e un cinic paradox, / Auziți și voi cum, de departe, / Bate-același clopot ortodox.” – poem datat: «ianuarie, 1994, Hagenau / Paris» – PTC, II, 190 sq.), ori până la problema „democrației pe stomacul gol” („Cu noi biografii și alte nume, / Ne-impleticim grețos în temenea, / Nu-i libertate în această lume, / Ca să ne pierdem țara pentru ea. // Nu-i lux să ne-njugăm la el degrabă, / Nu-i pace neschimbabilă-n război / ... // Și, uite, astăzi nu mai este mâine, / Ne-ntoarcem spre trecut c-un trist ocol, / Nu mai avem nici apă și nici pâine, / Democrație pe stomacul gol. // Se-aude, de aproape, de departe, / Un ordin fără drept la alt apel, / Acest popor e condamnat la moarte, / L-au anesteziat în chip și fel. // Teroare, prostituție și ură, / Corupție, trădare și incest / Și toți se umilesc și se înjură. // Suntem, probabil, cei mai triști din Est. // Partidele se bat în târg cu pietre. // Morți glorioși în cimitir tresar. // ... // La Țebea, la mormânt, nechează calul / Și niciun semn în toate astea nu-i, / Decât că-i iar amenințat Ardealul / Și noi

Foto: Adrian Păunescu – Grigore Vieru – Vasile Târâțeanu, „Sfântă Treime” a Conștiinței Naționale a Valahimiei, în Sala Unirii din Alba Iulia, în 2 decembrie 2008, la Congresul Spiritualității din Dacia Magna Burebistană / Regaliană (foto: Dan Lupescu).

habar n-avem de drama lui. // ... // Ce fonduri monetare ne înșală ? / Spre ce prăpăd ne trage-acest guvern ? / Nu poate fi instanță mondială, / Să dijmuiască laptele matern. // ... // Ne însoțesc tentațiile toate, / Dar nu mai vrem, oricât ne-ar amăgi, / Acest import-export de libertate, / În schimbul ieftiniei României.“ – «Democrație pe stomacul gol», poem datat: «25 septembrie 1991», în volumul «Bieți lampagii» / PTC, III, 109 – 113) etc.

Galaxia lirică a lui Adrian Păunescu, îndeosebi prin poezia socială / politică, profund reverberatoare de suflet valah, de conștiință de neam, de etică națională, se relevă într-un veritabil și incendiar „manifest“ pentru mileniul al III-lea (cf. PTGrp, pp. 440 – 449).

Bibliografia de sub sigle:

- ❖ NegEx, I = Eugen Negrici, „Expresivitatea involuntară“, I, Buc., Ed. Cartea Românească, 1977.
- ❖ Plst = Adrian Păunescu, „Istoria unei secunde“, București, Editura Cartea Românească, 1972.
- ❖ PPenz = Adrian Păunescu, „Poezii cenzurate“ (22 august 1968 – 22 decembrie 1989), București, Editura Păunescu, 1990, 784 pagini.
- ❖ PPg = Ion Pop, „Poezia unei generații“, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1973.
- ❖ PRad = Petru Poantă, „Radiografii“, II, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1983.
- ❖ PS = Adrian Păunescu, „Sânt un om liber“, București, Editura Cartea Românească, 1989.
- ❖ PTC, I – III = Adrian Păunescu, „Trilogia căruntă“ – volumul I (272 pagini): „Româniada“; volumul al II-lea (208 pagini): „Noaptea marii beții“; volumul al III-lea (208 pagini): „Bieți lampagii“, București, Editura Păunescu, 1994.
- ❖ PTGrp = Ion Pachia Tatomirescu, „Generația resurecției poetice (1965 – 1970)“, Timișoara, Editura Augusta, 2005.
- ❖ PTiub = Adrian Păunescu, „Totuși, iubirea“, București, Editura Albatros, 1983.

Prof. dr. ION PACHIA TATOMIRESCU

Hortensia Papadat-Bengescu, revizitată...

„Marea noastră europeană“, cum o numea E. Lovinescu, Hortensia Papadat-Bengescu are parte, în posteritate, de abordări insolite și exegeze diverse, ca și când biografia și opera alcătuiesc două surse inepuizabile de interes. Poate și pentru că ele reflectă punctele cele mai sensibile și nevralgice ale istoriei noastre literare: relația scriitorului cu mentorul său, importanța cenaclului în modelarea unui autor și în procesul scrisului, raportul complicat dintre capitală și provincie, voce feminină într-un univers dominat de bărbați, tensiunea dintre modelele europene din perioada interbelică și spiritul autohton, bascularea de la romanul obiectiv la cel subiectiv.

Și, fapt simptomatic, de câteva decenii bune, incită la act critic eseiste și exegete venite din generații, formare culturală și metode complet diferite. Uneori, scriitoarea devine chiar un fel de constantă periodic revizitată... așa cum o dovedește cea mai nouă abordare semnată de **Carmen-Ligia Rădulescu**, *Hortensia Papadat-Bengescu. Figura secretă din viață și*

operă (Editura „Gabriel 2005“, 2010; 192 pag.), parte a tezei de doctorat, precedată de altă carte (*Hortensia Papadat-Bengescu*, Editura Recif, 1996), pentru că timpul a înprospătat continuu privirea critică și i-a conferit acuitate și unghiuri ce fac posibile alte radiografii ale unei opere inepuizabile ca semnificații.

Eseista combină inteligent metode critice, de la biografism și naratologie la psihocritică ori studiile de gen și recitește ciclul Hallipilor, proza scurtă, ca și confesiunile scriitoarei, căutând figura secretă unificatoare. Se conturează treptat arhetipul bastardei, plutind din zona de umbră a biografiei spre abisul operei, recognoscibil și în nevoia constantă a unei autorități în orientarea/ încurajarea/recunoașterea creației, nu doar în faza de început a scrisului, ci și în anii maturității.

Originalitatea eseului o generează corelația arhetipului cu aspectele evoluției naratologice ale Hortensiei Papadat-Bengescu. Observații percutante compun o detectivistică abilă, ce duce la descoperiri extrem de interesante, probe indiscutabile pentru modernismul marii prozatoare: autor abstract și cititor, autor concret și cititor concret, narator și narator. Ni se oferă „eșantioane“ de analiză ce surprind punctele cheie, prin care ciclul se detașează de formula de roman realist, obiectiv, ca și cele în care autoarea se depășește pe sine ori își reprimă impulsul inovației.

Cred că eseul despre Hortensia Papadat-Bengescu i-ar fi plăcut regretatului critic Liviu Petrescu, l-ar fi citit ca o demonstrație elegantă și îndrăzneată a propriei teze privind rolul lui E. Lovinescu în evoluția scriitoarei: a obligat-o să se aventureze în teritoriul vast al romanului și totodată i-a deturnat adevărata natură a scrisului subiectiv, prin imperioasa „comandă“ a romanului obiectiv. Poate că Hortensia Papadat-Bengescu ar fi realizat o mutație în romanul românesc înaintea lui Camil Petrescu și estetica autenticității, similară cu a Virginiei Woolf în romanul englez.

Interesul față de Hortensia Papadat-Bengescu, mai ales dinspre condeiele feminine, are și o confirmare neașteptată. Joaquin Garrigos, reputat românist, care a tradus mult din proza românească (Liviu Rebreanu și Camil Petrescu, Vasile Voiculescu și Mihail Sebastian) și s-a îndrăgostit iremediabil de „interbelicul nostru“ (de Anton Holban și Max Blecher), are o slăbiciune pentru ciclul Hallipilor. Așa că perspectiva feminină ce nu îi îngăduie deloc scriitoarei să rămână într-un con de umbră își găsește o legitimare spectaculoasă...

...Și un bine-venit act de dreptate. Alungată de un deceniu dintre autorii canonici studiați în liceu, scriitoarea își ia revanșa prin alegerea ei într-un virtual canon european. Cred că va veni un timp când vom discuta despre un canon european, iar scriitorii ce vor

pătrunde acolo vor fi aleși altfel, după alte criterii decât în spațiul autohton, pe care le putem doar aproxima. Iar verdictul lovinescian și-ar găsi, în sfârșit, rezonanța adecvată.

ELISABETA LĂSCONI

După moartea lui Orfeu

De la Fulga de Jos, la Cotul Donului

Sedus de mitul scriitorului, lucrând la el încă din vremea când publica în revista liceului, Laurențiu Fulga a început să-și plăsmuiască și o biografie, marcată de același gust pentru senzațional pe care îl recunoaștem cu ușurință și în creația sa. Această plăsmuire a crescut odată cu o grijulie camuflare a biografiei reale pe care, la început, până la război, scriitorul a socotit-o probabil numai banală, dar care, apoi, a devenit chiar periculoasă pentru un tânăr întors de pe front într-o lume ce se transforma rapid după modelul sovietic, și în care n-ar fi putut face carieră scriitoricească fără o origine „sănătoasă”. Atunci plăsmuirea unei biografii n-a mai fost pentru Laurențiu Fulga un capriciu, o fantezie, ci o necesitate. Avea douăzeci și nouă de ani când revenea de pe front, se ilustrase în război făcând parte dintre „antifasciști” din divizia „Tudor Vladimirescu”, dar avea câteva puncte vulnerabile, unele foarte grave, „la dosar”: se născuse într-un sat, Fulga de Jos, și copilărise în altul, Ciorani, dar nu ca fiu de țărani, ci de negustori bogați, cu mai multe case, cu prăvălie și cu mult pământ; avea un unchi matern care, se pare, se opusese față de comunistilor, un colonel foarte bogat, decorat și împroprietărit de Regele Ferdinand la Mărășești; publicase la începutul războiului un volum de proză fantastică, deloc pe placul noilor guvernanți, iar în ultima dintre povestiri, *Taina Soniei Luiceva*, erau câteva fraze gravissime la adresa bolșevismului. Dar cele mai grave „erori” erau afirmațiile sale împotriva rușilor și a comunismului („Universul Literar” din primii ani ai războiului), lupta sa pe frontul antisovietic (din 1941, până în noiembrie 1942) și publicarea, în 1938, a unei monografii din care reieșea că făcuse parte din „echipele regale” înființate de Carol al II-lea. Avea suficiente motive să se teamă în acele vremuri tulburi. Laurențiu Fulga era însă foarte hotărât să-și continue cariera de scriitor, curmată prin interdicerea primului său volum. De aceea, s-a ferit mereu, până la sfârșitul vieții sale, să vorbească despre sine. Când a făcut-o totuși, în interviul din „Luceafărul” (7 august 1976), a dezvăluit această biografie plăsmuită, care păstrează câte ceva din realitate, dar cuprinde multe amănunte inventate, uneori numai din gustul pentru spectaculos, alteori din nevoia dictată de împrejurări de a ascunde adevărul.

Ultimele romane (teme, obsesii etc.)

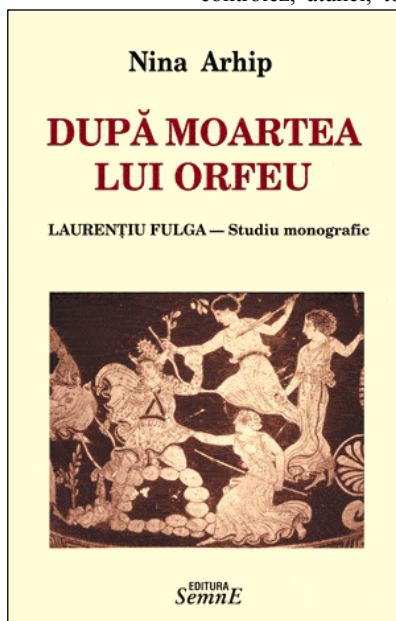
Despre o enigmatică Domnișoară W., poate metaforă pentru inspirație, vorbește mereu scriitorul, notând adesea, ca într-un jurnal, refuzul ei de a se arăta: „Sunt luni de zile de când Domnișoara W. nu mai dă semne de viață, nu se mai arată personajului narator.” (*E noapte și e frig, seniori*, pag. 238).

Dar nu numai prin simboluri vorbește Laurențiu Fulga despre creație. Cartea (ultimul roman al autorului) se vrea un document pentru cei interesați de felul în care scria autorul și apar frecvent însemnări de felul acesta: „Mă trezesc din coșmar, dar fără să mă rup dintre lanțurile coșmarului, stare de veghe, încă prizonier visului, și visul care se continuă în stare de veghe. Așa mă și reped asupra foii de pe masa de lucru, să scriu, și foarte târziu îmi dau seama că-n fond nu fac altceva decât să transcriu coșmarul, la amănunt, de parcă memoria însăși mi-ar fi în transă. [...] Asta-i și întrebarea – dacă ar fi să rămân singur pe fața pământului, datorită nu știu cărui cataclism, aș înceta oare să mai scriu? Și cui ar mai fi

menită această scriere a mea [...], cine ar mai avea nevoie de mărturia mea? Nu, n-aș înceta să scriu, oricât de teribil de greu mi-ar fi, până la ultima suflare, cineva tot va veni, tot se va ivi cineva, n-are importanță cum va arăta și cum se va chema, ca să afle. Dumnezeu însuși dacă mi s-ar opune, autorul și vinovatul a toate, dacă eu tot n-aș înceta să scriu, sub ochii și sub amenințarea lui aș continua să scriu, pentru că nu se poate, nu se poate să murim de tot, ceva trebuie să mai fie dincolo de această virtuală moarte, în stare de veghe, în stare de coșmar. Dar ce anume, Dumnezeu...?” (pag. 87-88). Iar la pagina 131, mărturisește cu o sinceritate impresionantă: „Stupefiat și fericit de câte ori am revelația altei zone de fantastic, pe care o pot explora în favoarea cărții la care lucrez acum. Tot mai convins că sunt depozitarul unei neobișnuite memorii ancestrale, de mituri și de eresuri, care-și strigă prin mine dreptul la afirmare. Dar sunt, deopotrivă și martorul unui timp destul de nervos, dacă nu chiar tragic în toate contrariile sale fără măsură, oscilând între delir și nepăsare, între panică și fie ce-o fi, timp convergent cu însăși istoria care nu-i altceva decât o sumă de crime împotriva condiției umane, și care timp ar merita să fie reconsiderat, demascat, pus în lumină, cu toate fețele sale ascunse. Oscilez astfel între două formule de roman, chinuit tot mai mult de chestiunea dacă n-ar trebui să încerc și cu experiența unei creații foarte realiste. Aș mai fi eu însă același, egal cu mine însumi, și-n ce măsură tocmai o astfel de literatură nu m-ar pierde? O, de-aș reuși să intru în relație ocultă cu cenzorul viitorului, și acela să-mi spulbere îndoiala!...”

Cu fiecare nouă mărturisire, se adâncește senzația că Laurențiu Fulga se adresează celor care îl vor citi după moartea lui și de a căror judecată se teme teribil. Înțelesese de mai mult timp că ei hotărau nemurirea, și nu cenzorii pentru care scrisese o vreme: „Inexplicabilă, dar constantă cu certitudine, spaima de care sunt cuprins pe măsură ce mă apropiu de sfârșitul cărții. Spaima de a nu avea pe neașteptate un accident, indiferent de ce natură, care să mă pună în situația de a nu-mi termina cartea. Îmi controlez, atunci, toate reacțiile organismului și tremur pentru

orice semnal de alarmă, oricât de insignifiant. Viziunea trece dincolo de realitatea în care mă mișc obiectiv, implorând hazardul să accepte ca deznodământ al cărții orice frază ar fi să fie. Sau implorându-l, mintal, pe cititor să dea cărții finalul pe care-l socotește de cuviință. Firește că asemenea supoziții n-au darul să mă liniștească, rămân în afara exigenței pe care obișnuit o manifest pentru fiecare pagină în parte. Cu atât mai mult mă cuprinde groaza la gândul că exact aici, cu această carte, s-ar încheia totul, deși mă știu depozitar a încă foarte multe subiecte și planuri literare. [...] Câteva zile după ce am predat editurii manuscrisul, m-am simțit atât de al nimănui, atât de frustrat și de traumatizat, încât nici n-am avut puterea să cobor în pivnița mea de lucru. Iar când, până la urmă, a trebuit să cobor, m-am trezit dinaintea mesei de lucru ca dinaintea unui pustiu. Toate ideile – spulberate,

până și uneltele de scris, care-mi fuseseră cândva aliate, arătau acum ostile, și tăcerea – o tăcere netrebnică, imposibilă, nu era tăcerea mea de totdeauna – convulsivă, plină de tunete interioare, cealaltă era, a prevestirii sfârșitului, cât va dura oare...?” Elipsa predicatelor ca și neclaritatea exprimării (uneori) sugerează transcrierea unor pagini de jurnal scrise în grabă. Treizeci de pagini mai departe, confesiunea capătă tonuri de lamentație: „Iată-mă deci slab și neajutorat, faptul că sunt exclus din orice istorie – în fond mă macină și mă zdrobește, iar sila, scârba de care pomeneam, aș vrea să le întorc împotriva acelor viermi făcători ai tăcerii pe care o răstoarnă ca pe o lespede peste mine, dar nu reușesc, eu nu reușesc, ci tot viermii, și triumfători peste tăcerea pe care au determinat-o, rămân. Doamne, Domnule-Diavol, în sămburele cărui adevăr (atunci) să mă ferec, pentru a rămâne credincios doar mie însumi, și al câtelea suflet să-ți-l mai vând, pentru a te convinge că am și eu dreptul la un loc în această istorie...?”

A luptat prin tot ce a scris pentru acest drept: „un loc în această istorie”. Dar l-a câștigat? Au rezistat cărțile lui Laurențiu Fulga morții autorului lor? Un răspuns categoric „da” sau „nu” n-ar fi potrivit pentru niciuna dintre întrebări în acest moment, deși au trecut mai mult de douăzeci de ani de la moartea scriitorului. După revenirea la proză din 1956 (*Oameni fără glorie*, primul volum din *Eroica*), Laurențiu Fulga publică la fiecare câțiva ani o carte, până în preajma morții: 1963 – *Steaua bunei speranțe*, 1964 – *Concertul pentru două viori*, 1966 – *Alexandra și infernul*, 1968 – *Doamna străină*, 1970 – *Moartea lui Orfeu*, 1971 – *Sinteza*, 1975 – *Straniul Paradis*, 1977 – *Fascinația*, 1980 – *Salvați sufletele noastre*, 1983 – *E noapte și e frig, seniori*.

Aproape toate sunt reeditate în timpul vieții sale, iar cinci dintre ele sunt premiate: *Moartea lui Orfeu*, reeditată în 1972, primește Premiul Academiei R.S.R., *Fascinația*, cu o a doua ediție în 1978, Premiul Asociației Scriitorilor din București, *Straniul Paradis*, din 1975, obține Premiul Revistei „Săptămâna”, *Alexandra și infernul*, reeditată în timpul vieții autorului de trei ori (1968, 1973, 1976), primește Premiul Uniunii Scriitorilor și, în sfârșit, *Salvați sufletele noastre*, reeditat în mai 1984, câteva luni înaintea morții autorului, primește un al doilea premiu al Uniunii Scriitorilor. Cinci dintre aceste cărți au fost traduse: *Alexandra și infernul* în cehă în 1971 și în maghiară în 1973, *Doamna străină* în germană în 1969 și în rusă în același an, *Moartea lui Orfeu* în maghiară în 1975, *Straniul Paradis*, varianta din 1975, a fost tradus în limba maghiară în 1976, iar *Salvați sufletele noastre* apare tot în maghiară, în 1985, la un an după moartea autorului.

În 1987, se tipărea pentru a cincea oară, cu o prefață de Mircea Iorgulescu, *Alexandra și infernul*. S-a scris, firește, mult despre cărțile lui Laurențiu Fulga în timpul vieții sale. *Straniul Paradis*, din 1975, de pildă, este analizat de aproape treizeci de autori, iar *Salvați sufletele noastre* de mai mult de treizeci. Toate celelalte cărți ale sale sunt primite cu mult interes la apariție.

După moartea scriitorului, opera sa este judecată în ansamblu, în istorii ale literaturii sau studii despre romanul românesc: Eugen Simion – *Scriitori români de azi*, Dumitru Micu – *Istoria literaturii române*, Anton Cosma – *Romanul românesc de azi* etc.

S-ar spune deci că un loc și-a câștigat Laurențiu Fulga în istorie prin opera lui, dar oare la locul de acum se gândea? S-ar părea că nu. A început să scrie în vremea liceului militar, când încerca în revista școlărească poezii, cronică literară, studii monografice. Construia încă de pe atunci, cu insistență, un mit la care a lucrat toată viața: al scriitorului. A căutat originalitatea în

fantastic și psihologic, dar și-a legat proza, de un lirism cam necontrolat, de miturile creației: Orfeu coboară în infern după Euridice, femeia-creație, de la primul până la ultimul său volum. Nici Pygmalion nu este uitat: creatorul din *E noapte și e frig, seniori* i-a dat din sângele său iubitei tuberculoase și, după însănătoșirea ei, a luat-o de nevastă. Motivul vinderii sufletului apăsător încă din volumul de debut și revenea în proza de după perioada realist-socialistă. În această a treia perioadă a creației sale (cea care începe cu *Alexandra și infernul*, 1966), sentimentul culpabilității apare tot mai limpede exprimat în cărțile scriitorului care și-a vândut sufletul făcând compromisuri tocmai ca să poată rămâne scriitor într-o perioadă foarte tulbură, un veritabil infern. Epoca realismului socialist corespunde cronologic pentru Laurențiu Fulga perioadei în care ar fi trebuit să se producă maturizarea sa ca scriitor. Debutase la douăzeci și șase de ani cu proză lirică, anacronică încă de atunci. Revenea la literatura adevărată la cincizeci de ani, cu *Alexandra și infernul*, în 1966, fără a se putea dezbăra niciodată cu totul de politic, și totodată

conștient de greșelile sale, dar și de timpul necruțător. Începând cu *Moartea lui Orfeu* și sfârșind cu ultimele două, creatorul din cărțile lui Laurențiu Fulga amintește tot mai mult de Faust prin disperarea sa în fața morții absurde. Dar nu moartea sa ca om îl înspăimântă pe erou, deci pe Laurențiu Fulga însuși, ci moartea creației sale pe care o simte vulnerabilă tocmai prin compromisurile pe care el le-a făcut și pe care încercase să le facă iertate, culpabilizându-se prin personajele sale. Durabilitatea creației îl obsedează și mitul

sacrificiului, al zidirii umbrei, se alătură celorlalte legate de creație în cărțile ultimei perioade.

Original poate numai prin conștiința sa torturată, scriitorul este, în fond, un Manole care și-a sacrificat astfel chiar opera și abia după aceea, când timpul său s-a scurs iremediabil, a înțeles că ar fi trebuit să se lase el însuși zidit de viu în creația sa. A înțeles însă prea târziu acest adevăr despre care vorbește în ultima lui carte, reviem și spovedanie, jurnal de creație și cântec de lebdă în același timp: „...nu există zidire de scris, zidire de artă, care să nu-l aibă pe scriitor, pe artist, zidit de viu întru ale sale pentru cât este menit duratei să dureze pe această, atât de fragilă, atât de fără destin planetă”.

În fața criticilor, înaintea Judecății de Apoi

O analiză a cronicilor despre opera lui Laurențiu Fulga prezintă, inevitabil, o mulțime de reluări în primul rând pentru că proza scriitorului înseamnă reluări de teme, idei, motive, care devin astfel obsesii, reluări de tehnici (dialoguri, monologuri etc.), reluări chiar de opere. Obsesia este trăsătura constantă a acestei literaturi. De aceea, în diversele studii critice sunt mai multe puncte de întâlnire, decât divergențe. Ceea ce le deosebește însă este atitudinea fiecărui critic față de operă, în primul rând, pentru că, în cazul lui Laurențiu Fulga, ea înseamnă implicit atitudine față de amestecul politicului în literatură. Reeditățile creațiilor scriitorului, ca și interesul criticii față de ele ne spun multe, dar nu totul, despre rezistența la timp a unei literaturi atât de influențată de vremurile în care a apărut. Sunt scriitorii „sub vremi”, cum spunea bătrânul cronicar? Compromis vremurile tulburi creația scriitorilor care au nenorocul să se nască în ele? Astăzi, mai mult ca înainte sau poate ca întotdeauna, se poate constata că scriitorii care încearcă să facă mai ușoară povara vremurilor sub care se nasc rămân acolo, „sub vremi”.

NINA ARHIP

(studiu monografic, fragmente)

Foto: Constantin Severin, “Dragomirna Dream”

Nicolae Băciut – „Într-un continuu dialog cu lumea...”

Din inima Transilvaniei, de la Târgu-Mureș, primim o nouă carte (a câta oare? Cine stă să le mai numere!), semnată **Nicolae Băciut** – *Vamă pe valoarea adăugată* (Editura Nico, 2010, 122 pag.) Și cum altfel putea fi această carte dacă nu *un continuu dialog cu lumea*, căci, mărturisește autorul, *eu, spre deosebire de alții, mi-am asumat scrisul ca mod al meu de a fi, ca artă de a fi, de a trăi, de a dăinui, de a continua să dialoghez cu lumea și atunci când mă voi afla pe alte tărâmururi. Pentru că eu cred în scrisul ca dialog, nu accept monologurile...* [s.n.]

Și uneori, ca acum, de exemplu, acest *dialog* îmbracă chiar haina... dialogului, autorul aflându-se, cel mai adesea, în postura de intervievat (față în față cu Alexandra Jinga, Mirela Corina Chindea, Liliana Moldovan, Menuț Maximilian, Raia Rogac, Lucian Mănăilescu, Cezarina Adamescu, epistolar cu Dan Mucenic ori răspunzând unor anchete), dar și în aceea de intervievator.

Dialoguri despre ce? Despre multe și variate probleme, de la scris și citit până la emigrare, de la bibliotecă la crucea românilor din Covasna și Harghita, de la mentorii săi spirituali la receptarea literaturii române în Italia, de la literatura pentru copii la cenzură, de la modele la manelizarea culturii, de la copilărie la rolul criticului și necesitatea unei *Biblie a scrisului românesc...* și enumerarea temelor ar putea continua. Ce leagă într-un tot unitar această diversitate tematică, ce face ca niște interviuri răzlețe (în spațiu și timp) să capete omogenitatea unei cărți? Cred că este întrebarea ce revine obsedant de-a lungul cărții, dar, mai ales, răspunsurile care îl pun pe autor în situația de a se (auto)defini. Și, de fiecare dată, Nicolae Băciut găsește alte coordonate ale personalității sale:

În date seci, Nicolae Băciut e un ins care și-a făcut de cap, a îndrăznit să citească inimaginabil de mult și și-

a dat seama că a citit atât de puțin încât și-ar lua cărți cu el și pe lumea cealaltă, a îndrăznit să viseze atât de mult, încât, ca să-și îplinească visele, ar trebui să-i fie îngăduită încă o viață, dacă nu îmi voi lua visele cu mine „dincolo”. A îndrăznit să creadă că prin scrisul său ar putea face lumea mai bună măcar cu o lacrimă, a tipărit multe cărți, ale lui și ale altora, a făcut reviste, a pus la cale proiecte și acțiuni culturale neobișnuite, ca să-i trezească din amorfire până și pe cei care au condamnat cultura la moarte prin ardere pe rug. [...] Nicolae Băciut e un incurabil bolnav de poezie, respiră prin porii ei cu atâta nesaț că plămânii îi sunt prea mici pentru cât ar vrea s-o simtă în cele mai mici cotloane ale sale. Nicolae Băciut e un om fericit, fiindcă i-a fost dat să călătorească prin lume atât cât să-i înțeleagă mai bine rosturile, că a găsit cuvântul care să-l mântuie. Nicolae Băciut e un om nefericit, pentru că n-a reușit mereu să se facă înțeles, că au dat cu pietre în el cei în care a dat cu pâine, că l-au trădat cei pe care i-a ajutat să nu rățească.

Alteori, fără a face paradă de patriotism, se definește, cu lacrimi în glas, raportându-se la limba română și la geografia de pământ a limbii române:

E un avantaj pentru mine că pot să mă lupt ca să-mi apăr limba, nu doar de cei incapabili să o vorbească curat, corect, dar o apăr și de cei care ar vrea-o limbă străină în propria-i țară.

Eu am ales toate avantajele și toate dezavantajele, într-un loc și o erioadă în care limba română s-a simțit din

ce în ce mai inconfortabil la ea acasă.

Nu lipsește nici latura administrativă a „funcționarului” Băciut, director al Direcției Județene pentru Cultură și Patrimoniul Național Mureș, cu ale cărui realizări în plan cultural se mândrește, pe bună dreptate.

Încărcat de nostalgie este dialogul epistolar cu Dan Mucenic, dialog pus sub semn eminescian: *Unde ești, copilărie?*

Unele răspunsuri capătă aspectul aforismelor și cred că asemenea segmente, precum cele selectate, cu parcimonie, mai jos, își pot găsi un loc de cinste în patrimoniul de înțelepciune națională:

Scrisul e ca o rugăciune, trebuie să aibă în fiecare zi loc în viața ta. Poți să nu te rogi într-o zi, fiindcă nu ai timp sau fiindcă Dumnezeu te-a cam neglijat?

Bibliotecile sunt pentru mine biserici. Intri în ele, găsești o carte sfântă și te rogi.

Cititul e rugăciune pentru a fi mai bun, mai frumos, pentru a putea trăi la înălțimea darului primit – să nu uităm că suntem făcuți după chipul și asemănarea creatorului!

Cine-și pierde limba își pierde și identitatea și condiția de român. Și și-au pierdut această condiție la ei acasă românii.

Continuă, vibrantă profesiune de credință, a omului, a scriitorului, a românului Nicolae Băciut, cel născut în noaptea, în luna, în anul în care el [celălalt Nicolae – Labiș] a avut *cumplitul accident* [10 decembrie 1956], *învăluit în taine pe care nu cred că ni le va mai putea limpezi nimeni*, cartea despre **valoare** și despre **vama** care nu va putea niciodată să-i ia ce-i al ei se citește dintr-o răsufare. Poate și pentru că autorul ei merită un „răspuns”:

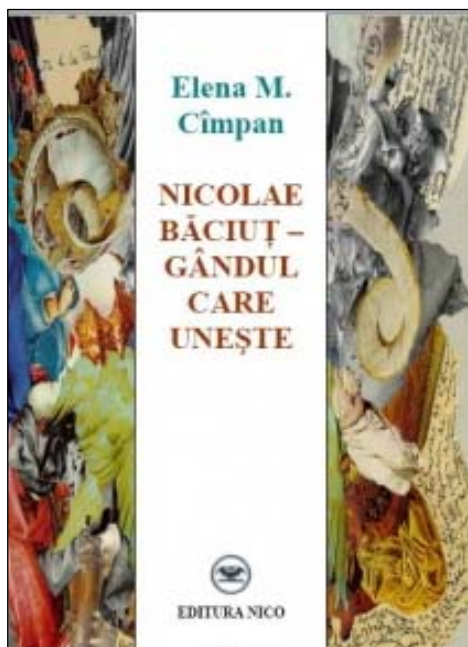
Nu voi înceta să scriu atâta vreme cât voi simți că am ceva de spus, că e cineva care să mă asculte, că e cineva care să-mi răspundă.

RODICA LĂZĂRESCU

Gândul care unește

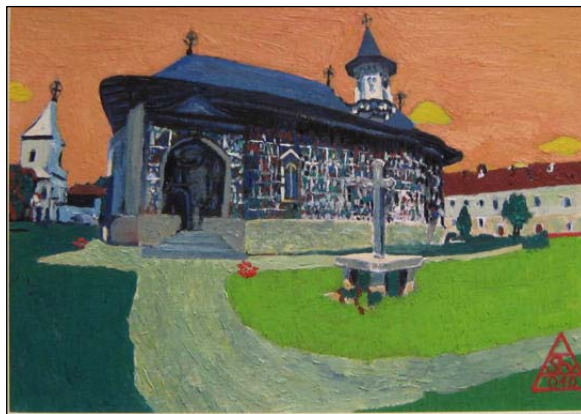
Doi scriitori. Primul bistrițean stabilit la Mureș, al doilea venit din Cetatea Sucevei la Bistrița. I-a apropiat litera, care dă sensibilitate artei. Nicolae Băciut, directorul Direcției pentru Cultură Mureș, și Elena M. Cîmpan, președinta Societății Scriitorilor Bistrițeni, aduc „Gândul care unește”. Idei, concepții, trăiri literare, toate oglindite în cartea ce a văzut lumina la Editura Nico. Autoarea cărții, Elena M. Cîmpan, nu este la prima carte de critică, însă este la prima carte care se ocupă de opera unui nume. Nici Nicolae Băciut nu este luat pentru prima dată în vizorul criticii într-un volum, însă viziunea de acum este cu totul specială. A unui om ce se vede că a studiat cărțile, iar mai apoi, prin filtrul propriilor idei le-a dat o interpretare. O provocare care debutează la masa de dialog, unde, receptorul dorește să găsească tainele scriitorului. A celui care a avut bucuria de a sta lângă Romulus Guga, Nicolae Steinhardt, Nichita Stănescu, Matei Vișniec, Ana Blandiana, Marin Sorescu, Augustin Buzura. Astăzi, Băciut are propriul drum în literatură. Este un om care respiră cultură. Omul, scriitorul și editorul își dezvăluie ideile, frământările, aspirațiile în fața criticului. Căutând cărările divinității, cea care dă talanți fiecăruia, scriitorul adună frumuseți creștine de pe Muntele Athos, unde cerul e cel mai aproape de pământ, Nazaret, Bethleem, Ierusalim. Care le redă apoi cititorilor, în poezii, jurnale de călătorie, dialoguri cu înalte fețe bisericești. Elena știe să rânduiască lucrurile, să adreseze întrebări la care nu s-a răspuns până acum. Aflăm astfel că punctul cel mai înalt este cel pe care talpa îl atinge, până nu se izbește cu tâmpla de cer. Aici, pe pământ poți descoperi propriul cer, poemele fiind respirații (inspirație care se desăvârșește prin expirație). Taifas în distanță și vreme „între 100 de km, cel puțin, și 2000 de km, cel mult, și timp din primăvară până-n toamnă”. Și, mai departe, să lăsăm cărțile să vorbească, după cum spune și Elena M. Cîmpan. Prima recenzie este cea a volumului „Memoria zăpezii”, 1989, Cartea Românească, în vocea de poezie a lui Nicolae Băciut adunându-se „entuziasmul lui Nicolae Labiș, tălmăcirea lui Nichita Stănescu, ficționalul lui Vasile Voiculescu”. Titlul este văzut ca un prea-plin, greu de cuprins în cuvinte, deși acestea sunt cele care îl salvează pe poet de la uitare. Albul zăpezii poartă „circumvoluțiuni ca ale memoriei, într-o comparație bazată pe cantitatea de alb care ne copleșește”. O carte a memoriei personale „fructificată în condiții de singurătate, de izolare, de liniște, cu semnificații general-umane”. Profund atentă la fiecare detaliu, construindu-și riguros eseu critic, Elena trece la „Nostalgii interzise”, Editura Columna, Târgu-Mureș, 1991. Însemnări în poeme, un

jurnal care evadează din anonim, intimul sufletului fiind pus în palma cititorilor. „Mănușa de gheață” și „Nostalgii interzise”, sunt titluri metaforice pentru cele două cicluri din carte, „radiografia unui poet”. „Anotimpul din colivie” al lui Nicolae Băciut, Editura Tipomur, Târgu-Mureș, 2006, e o antologie de anotimpuri/timpuri poetice, de glasuri diferite, în momente aparte. Elena descoperă în titlu o metaforă a zborului ce urmează să se întâmple, făcând trimitere la ideea de libertate, la urmele pe care aceasta le lasă, deschizând chiar imaginea unei antologii sub formă de colivie. Suma coliviilor și a anotimpurilor sporește „corola de minuni”, de mister a lumii poeziei. „Singurând”, Ed. Nico, 2007, aduce incantații ale sufletului, poemele ritmate și rimate deținând o pondere însemnată în carte, dar această trăsătură ține de forma fixă a poeziei, nu îngrădește (așa cum am crede) ideea și gradul înalt de manifestare a unor trăiri. Elena M. Cîmpan descoperă la Nicolae Băciut asumarea poeziei pe cont propriu, ieșirea din generație (optzecistă), desprinderea de influențe. În acest decor de timp și cuvânt, iubirea nu poate fi decât o sumă, o forță de neînving. Volumul „Lina lumina”, Editura Tipomur, 1999, aduce poezii pentru copiii de toate vârstele. Poetul urmărește nașterea poeziei în „celălalt”, în fiu, și se nfioară la gândul că scrisul copilului s-ar putea transforma în poezie și supraveghează atent întâmplarea, de aproape, ca unul care știe să tacă și să lase iluzia propriei descoperiri. „Curs și recurs”, Editura Tipomur, 1997, aduce „portrete” a căror original s-a mai schimbat peste ani, fizic, dar le-au rămas neschimbate cărțile. „Am găsit, spre bucuria mea, aceeași prospețime a exprimării, care nu și-a pierdut din valoare, din valabilitate, din actualitate”, scrie pana criticului. „Curs și recurs” e o carte de interviuri, realizate între 1982 și 1996, „cu greii literaturii române de atunci, dar care au rămas la fel, și acum”, iar alegerea scriitorului

Nicolae Băciut de-a dialoga cu ei, și nu cu alții, reprezintă o dreptă evaluare, o scoatere a lor din pluton, și nu a altora, o grijă deosebită pentru conturul realizat pentru mai târziu, pentru posteritate, în oglindă, pentru o istorie care nu uită, nu iartă. Descoperim în cartea Elenei un ciclu de texte critice bine structurate, care vin ca un firească istorie, al vieții, o invitație la drum în lumea cărților, a condiției de scriitor. Cartea „Și așa mai departe” ș.a.m.d., Editura Arhipelag, 1997, este structurată pe tema generației în literatură, cu precădere discutându-se despre „generația 80”. „O istorie a literaturii române contemporane în interviuri”, vol. I și II, apărută la Editura Renașterea, Alba-Iulia, desființează, în viziunea ochiului critic, orice tipar, cu care am fost obișnuiți, și promovează „ideea” ca mod de identificare pentru autorul unei generații. N. Băciut face posibilă nașterea ideilor printr-o metodă firească, a dialogului deschis și neagresiv: „920 de pagini și nu mai puțin de 120 de scriitori”, după cum inventariază Alex. Ștefănescu, alcătuiesc o lucrare

impresionantă, care oferă în prezentarea fiecărui partener de idei nu obișnuitele fișe biobiografice și fotografii, ci câte un motto. „În așteptarea melcului”, Ed. Nico, Târgu Mureș, 2008, se așează, magnetizant, în seria operei băciuțiene (termenul amintește de istorie literară și nu știu dacă s-a mai folosit). „Păstrând limitele și puterea exemplului, un astfel de scriitor este Nicolae Băciuț, care nu doar că nu renunță la

nimic și nu aruncă, dar nici nu pierde nimic din ce s-ar putea transforma într-o carte, și căruia nu-i scapă nicio ocazie de-a ajunge la o carte, vorba lui Mallarme, că de aceea există lumea (și viața)”. O colecție de articole, interviuri, opinii, pe teme actuale, clar formulate, scrise „apăsate”, care aduc în prim-plan rolul civilizator al omului de cultură, după cum a remarcat Al. Pintescu, vorbind despre Nicolae Băciuț, că în poezie el „revigorează metafora cu un sens moral, civic ori chiar civilizator”. „În așteptarea melcului” propune un demers activ, Nicolae Băciuț înțelegând literatura, nestând cu mâinile încrucișate, în visare, ci și trudind zilnic, citind, scriind, „singurând” la atâtea mâini, pe atâtea teme, câte ne oferă existența”. „Linia de orizont”, dialoguri literare, Editura Nico, 2009, semnată de Nicolae Băciuț, este o carte care dă contur imaginii de grup de scriitori dintr-un loc anume (Mureș). O carte cu care nu te plictisești. „Vitalitatea și prospețimea textelor provin din schimbul de oameni, de stiluri, de tendințe, adevărate flash-uri ale artei literare. Cu cât ne apropiem mai mult de un scriitor, cu atât lumea lui se schimbă-n „nentelesuri și mai mari”, ca linia de orizont. Nicolae Steinhardt, „Între lumi – dialoguri cu Nicolae Băciuț”, este un volum pe care Elena îl compară cu „Jurnalul de la Păltiniș”, pornit dintr-o admirație neobișnuită a lui Gabriel Liiceanu pentru Constantin Noica, așa cum Nicolae Băciuț e marcat de corespondența cu Nicolae Steinhardt. Dialogurile sub formă epistolară, acoperind rigorile unui interviu obișnuit, se contopesc într-un schimb de idei luminos, atât de util, plăcut lecturii, blând și vindecător. Un jurnal descoperă și „Arheologia clipei”, Editura Nico, 2007, un semn că zborul nu este pierdut și că, uneori, o carte bună se termină prea repede. „Ferestre fără zid”, Editura Nico, 2007 – e un exercițiu de libertate, de libertate de exprimare, de libertate a cuvântului, în cel mai ne-propagandistic înțeles posibil, iar „Ziduri fără ferestre”, Ed. Nico, 2008, ne amintește de legenda locuitorilor din Schilda care și-au construit primăria și au uitat să-i facă și ferestre, iar la sfârșitul lucrării, când au văzut că nu puteau vedea, au început să care lumina de-afară înăuntru, în coșuri imense, doar-doar s-ar fi făcut lumină, dar ce n-ai gândit de la bun început, ne-gândit rămâne. „Înapoi, la viitor!”, Editura Nico, 2010, mizează pe o conștiință a scrisului, pe o literatură care „amenință” ca un bumerang să se întoarcă împotriva celui care a creat-o. Elena M. Cîmpan descoperă trei ipostaze ale scriitorului Nicolae Băciuț: autor de interviuri, critic literar și publicist comentator. Cartea, ca sursă de învățătură pentru cel ce vrea să se mai încălzească la

căldura ei, va dăinui de-a pururi. De Ziua Poeziei, Băciuț a editat Antologia „Boemia”, care cuprinde 22 de scriitori, diferiți ca stil, ca gen, ca vârstă, adunați sub denumirea generică de „boemi” sau „boemiști”. În acest mod, scriitorul, președintele Clubului Boemia, editorul Băciuț și-a arătat generozitatea de a împărți cu confracții cartea. Cartea „Nicolae Băciuț – Cina din cuvânt”, Ed. Nico, 2009, demonstrează, încă o dată, că

prietenia literară n-a dispărut. Autorul ei, Valentin Marica, aduce în lumină o parte din cărțile scrise de Nicolae Băciuț, în interpretări pertinente, realizând o galerie de portrete, din recenzii publicate în presa culturală. Timpul scurs nu a șters prospețimea aprecierilor, nu a lăsat praf peste unele titluri. Despre cărțile lui Nicolae Băciuț, Valentin Marica vorbește în cunoștință de cauză, oferind judecăți de valoare, radiografii exacte ale textului citit în spiritul lui, în adevărul lui, în estetica lui. În „Solstițiu la echinox”, autorul comprimă și, în același timp, dilată timpul”, „Între lumi” e un altar de idei”, în „Aproape departe” se definește reporterul în accepțiunea călinesciană – un intelectual, un scriitor și totodată un om de studiu”. „Gândul care unește”, carte de critică, demonstrează, încă o dată, că Elena M. Cîmpan moștenește fibra litarară a macrocosmosului existent. Redactor la „Vatra veche” și la revista de cultură „Conexiuni”, președintă a Societății Scriitorilor Bistrițeni „Conexiuni”, de la Centrul Cultural Municipal „George Coșbuc” Bistrița, autoare de cărți de poezie, proză, critică, jurnal: „Dile(m)ne”, Editura Limes, Cluj- Napoca (2000), „Dansul verde” (2003) și „De la tu la el”(2006), la aceeași editură, în 2007, „Cabina de probă”, Editura Karuna, Bistrița, tot aici publică „În culoarea dimineții”, 2008, traducere după Gioconda Belli, „Jurnal reflexiv”, 2008. În 2009, la Editura Eikon din Cluj- Napoca, „Dulcele meu amar” și „Cartea de joc”. În 2009 a început și colaborarea cu Editura Nico (director, Nicolae Băciuț) unde au apărut „Poezia noastră cea de toate zilele”, „Pe bază de lectură”, „Echivoc de inefabil” (2010) și prima antologie de autor „100 – cele mai frumoase poezii”(2010), o carte foarte frumoasă și pentru că este în colecție de buzunar și poetul se poate lua cu sine și cititorii îl pot lua cu ei. Are încă două cărți terminate: „Pianul și alte poeme” și „Eseul de cleștar”, pe care le așteptăm pe piața de profil. Aceasta este Elena M. Cîmpan, personalitate complexă a literaturii noastre, cea care ne oferă posibilitatea de a intra în dialog cu Nicolae Băciuț, prin intermediul cărților lui, o adevărată bibliotecă de colecție. Doi scriitori ce și-au dat mâna peste timp, cartea devenind de acum document al unei trăiri întru literă. O carte bine scrisă, despre un om al culturii românești- Nicolae Băciuț.

MENUȚ MAXIMINIAN

Foto: Constantin Severin, “Green of Sucevitza” („Verde de Sucevița”)

...Avem în față o carte care, deocamdată, în climatul actual, de ignoranță educațională și culturală generalizată și de mizerie morală, socială și fizică contaminantă, pare a veni dintr-un viitor teribil de îndepărtat. Este vorba de onesta, conștiințioasă și cutezătoarea (din punct de vedere intelectual) carte a sanscritologului, omului de cultură, romancierului și jurnalistului focșănean, FLORINEL AGAFIȚEI⁷: **EDUCAȚIA PERMANENTĂ. PARADIGMA FILOSOFICĂ ȘI**

PEDAGOGICĂ.

Autorul e perfect conștient de valoarea cărții sale (dar și de precaritatea receptării ei, într-un climat bruiait cumplit de factorul politico-demagogic, în care **Legea Educației** a devenit subiect de ping-pong propagandistico-partinic, și vocile autorizate, în domeniu, n-au nici cea mai mică șansă a se face auzite!): „*Noutatea demersului e legată, pe de o parte, de perceperea fenomenului educațional prin prisma paradigmei filosofice, din cele mai vechi timpuri și până în contemporaneitate, iar pe de altă parte, de înțelegerea necesității globalizării educației permanente în România, ca modalitate de metamorfozare reală a mentalității întregii națiuni, fapt ce s-ar putea repercuta pozitiv asupra dezvoltării în ansamblul ei, la un moment dat*” (cf. **Cuvânt înainte**, p. 9).

După opinia noastră, tocmai „globalizarea” aceasta desușeată și perversă (de la care autorul pare a trage reale nădejdi...), globalizare cu finalitate strict economico-financiară, este cauza pentru care atât educația, cât și însăși cartea dlui Florinel Agafiței sunt...victime sigure și tragice!

...Lucrarea urmărește, în paralel, evoluția **gândirii filosofice** și a **atitudinilor pedagogice**, trădând, astfel, un interes ascuns, pentru evidențierea legăturii dintre atmosfera de gândire a unei epoci și rezultatele aplicate, în mediul ontologic uman - în chip de „acțiune pedagogică”. Filosofia, deci, în viziunea dlui Florinel Agafiței, nu trebuie să fie „joc steril”, ci premiza aplicării principiilor într-o conformație socio-spirituală, specifică fiecărei epoci de evoluție a Duhului pe Terra. Și, totuși, în cele din urmă, rezultă, subteran (fără voia autorului!), că există legături indisolubile și indiscutabile, între epocile de evoluție a Duhului „educabil” al umanității terestre: pare că un plan major (propus, oferit inițial, de...”cineva”!), transcendent, este privit, în împlinirea lui...sinusoidală! Nu există pedagog ori filosof modern sau

chiar contemporan, care să nu trebuiască a prelua (fie și...negator!) principii ale... antichității educațional-filosofice!

...Chiar de la început, din **Introducere**, autorul definește conceptul de „educație permanentă” (spre a nu fi confundat cu cel de „învățare continuă”), din punctul său de vedere, care, de data aceasta, coincide cu al nostru și cu logica și bunul-simț comun: „*Din punctul nostru de vedere, educația permanentă, pentru a*

EDUCAȚIA PERMANENTĂ PARADIGMA FILOSOFICĂ ȘI PEDAGOGICĂ

putea izbândi, ca și concept pus în aplicare, trebuie să se bucure de un cadru legal și financiar corespunzător, menit a impune în planul realității concrete, ceea ce se află în spațiul ideatic (...). Educația - continuată după perfecționarea școlii - nu trebuie confundată cu perfecționarea profesională, care este doar o latură a acesteia, realizată prin reciclare, adeseori (...). Simpla reciclare, din cinci în cinci ani, întocmită adeseori de formă și înțeleasă ca o altă obligație la locul de muncă, nu va servi prea mult cadrului didactic, mai cu seamă dacă știe că până și aceasta presupune o altă formă de control a standardului profesional, pe linie ierarhică etc”. Și, firește, Florinel Agafiței dă exemplul Japoniei, în care tocmai conștiința necesității **VITALE** a educației permanente a produs ieșirea din marasmul „*nenorocirilor celui de-al doilea război mondial*” și a produs o explozie extraordinară, atât în plan economic, cât și al demnității spirituale (duhul samurailor n-a apus!), care impun Japonia, pe plan mondial, ca pe o forță nu doar redutabilă, ci și misterioasă, de neînving - **TOCMAI PENTRU CĂ ESTE**

CONVINSĂ, PÂNĂ ÎN ULTIMA FIBRĂ A FIINȚEI EI NAȚIONALE (...iar nu neapărat...”globaliste”...!), **DE CEEA CE FACE: EDUCAȚIA PERMANENTĂ A UNUI POPOR ÎNTREG!**

...Și urmează o demonstrație credibilă, în patru capitole, despre cum conceptul și realitatea „fiabilă” a educației permanente au „migrat”, dinspre Orientul Antic (**India** Vedelor, **China** lui Confucius, **Japonia** lui Nichiren și a manualului de educație **Teikin-orai/Manualul învățământului de familie**) către

...Europa.

...Evident, nu este o surpriză, pentru noi, faptul că sanscritologul harnic și înverșunat, care este Florinel Agafiței, consideră „orientalismul” (în **Capitolul I**) la modul exclusivist, în legătură cu educația: „*Va fi fost Zarathustra - ca și Zalmoxis - aproape contemporan cu Buddha, printre alți mari educatori ai omenirii, dar nici unul, nici celălalt n-au reușit cu învățăturile lor să depășească milenii, așa cum a putut s-o facă Buddha*”. Noi, însă, suntem absolut convinși că superioritatea morală a iranienilor/perșilor, manifestată în antichitate, ca și în zilele noastre, se trage **nu** dintr-o neputință, ci dintr-o **biruință** (secretă, poate...!) a **sistemului de educație și de revelație zarathustriac**. La fel, nu putem să ne lăsăm deloc convinși că **isihasmul**, practicat, egal, la Muntele Athos și în Rusia, ca și în monahismul românesc de frunte, nu este cel puțin egalul învățăturii buddhiste. În definitiv, noi credem că, în cartea de față, se uită, premeditat, că aveam de-a face cu un continent... continuu, **EURASIA** (zalmoxienii, se știe, credeau în metempsihoză, iar Ion Creangă, după opinia lui Vasile Lovinescu⁸, era un inițiat zalmoxian al Kogaionului...), iar „ruptura” de azi este una voită/dorită, de forțe politice mai mult sau mai puțin „oculte” (ocultate de ignoranța noastră!), ale planetei Terra... A se vedea, spre exemplu (dar exemple pot fi date și din China, și din India etc., a se vedea asemănarea frapantă între cuvintele sanscrite și cele... românești/trace!) civilizația **ainu**, din Insula Hokkaido, pe care yayo-ii au neglijat-o/ignorat-o (și urmașii lor nu se dezmint!) **CU PREMEDITARE!!! Istoria se falsifică permanent**, de sute și, poate, chiar mii de ani, cu o rea-credință „harnică” și cu o încăpățănare și „erudiție”...demne de o cauză mai bună..

Foto: Constantin Severin, „Miss Zizi”.

⁷ -Florinel Agafiței, **EDUCAȚIA PERMANENTĂ. PARADIGMA FILOSOFICĂ ȘI PEDAGOGICĂ**, Editura Zigotto, Galați, 2010.

⁸ -Cf. Vasile Lovinescu, **Creangă și creanga de aur**, Ed.- Rosmarin, București, 1996, **Incantația sângelui**, Ed. Institutul European, Iași, 1993, **Dacia Hiperboreană**, Institutul European, Iași, 1994.

„Până nu demult, nu a interesat pe nimeni originea acestor bărboși blonzi, ainu. Nu s-au făcut cercetări cromozomiale PCR, pentru că nimeni nu a fost interesat să cheltuiască suma de 5-10.000 de dolari pentru a afla adevărul, iar statul japonez de azi preferă să-i ignore chiar, și asta spre binele istoriei lor!!! Antropologul american Carleton Coon îi consideră pe caucazienii sosiți în urmă cu 5.000 de ani ca având aceeași origine cu cei care au ocupat insulele Kurile și Aleutine (devenind nici mai mult, nici mai puțin decât primii descoperitori ai Americii), bazinul fluviului Amur și Mancuria. Alții îi consideră pe acești ainu (carpato-dunăreni, cum le spun eu) ca fiind cei care au migrat peste toată Asia, caucazienii care au sosit în Mongolia de azi și trecând peste strâmtoarea Behring se răspândesc pe teritoriul celor două Americi, teorie susținută de descoperirea în 1958, pe coasta Ecuadorului, a unor vase ceramice asemănătoare cu cele ainu. De ce nu, carpato-dunărenii, arienii, pelasgii, ainu ori cum vreți să-i numiți pe aceștia ai noștri, să nu fie aceiași sugerați de Legenda Omului Alb, Bărbosul blond care a sosit în Mexic (n.n.: acel celebru Quetzalcoatl – Zeul Alb al Luminii și al Învățăturilor Benefice și Secrete⁹! – care a plecat, după inițierea,

⁹ - Quetzalcoatl ("șarpele înaripat") este zeul suprem în mitologia aztecă. El este întâlnit însă și în celelalte mitologii din Mezoamerica și este înfățișat de cele mai multe ori ca un gigantic șarpe cu pene, după cum ne arată și numele. Semnificația adevărată și atributele lui Quetzalcoatl variază de la o civilizație la alta. De obicei el este asociat cu "steaua dimineții", în timp ce fratele său geamăn, Xolotl, este personificarea "stelei amurgului". În realitate, steaua dimineții este aceeași cu cea a înserării, fiind însăși planeta Venus, dar aztecii credeau că sunt două astre diferite. În calitatea de zeu al luminii matinale, Quetzalcoatl a primit titlul de "Tlahuizcalpantecuhtli", ceea ce înseamnă "stăpânul stelei zorilor". Quetzalcoatl este cunoscut ca inventatorul cărților și al calendarului, ca cel care a dat oamenilor prețiosul porumb, dar și ca un simbol al morții și al învierii. El era și stăpânul preoților azteci, iar numele lui era folosit drept titlu pentru marele preot. Majoritatea credințelor religioase ale mezoamericanilor includ mitul succesiunii ciclice a lumilor. De aceea ei credeau că actuala lume în care trăim este a cincea din câte au existat, cea dinaintea ei fiind distrusă de potop și flăcări. Quetzalcoatl este zeul creator al lumii noastre, pe care a făurit-o din oasele ființelor anterioare, luate din lumea morților, Mictlan. El a fost ajutat de zeița Cihuacoatl și și-a sacrificat propriul sânge pentru a lipi între ele oasele. Nașterea lui Quetzalcoatl și a fratelui său Xolotl a fost una neobișnuită. Cei doi au fost aduși pe lume de zeița virgină Coatlicue. O altă legendă susține că zeul a avut doi părinți: mama lui a fost Xochiquetzal, iar tatăl, Mixcoatl.

O poveste aztecă ne spune că Quetzalcoatl a fost odată ispitit de zeul tentației, Tezcatlipoca, să întrețină o relație intimă cu o preoteasă virgină. Din cauza remușcării, el s-a sinucis

poate chiar ÎNTEMEIEREA! Amerindienilor, spre RĂSĂRIT!!! și Peru cam în aceeași perioadă, cu 5.000 de ani în urmă. Aparent, și carpato-dunărenii ainu, atunci când au invadat Japonia, au întâlnit o populație cunoscută drept Cultura Jomon, yayoi-ii veniți de prin Coreea în jurul anului 300 d.H., ainu au fost împrăștiți, decimați sau, mai corect spus, asimilați, japonezii aducându-și cu mare dificultate aminte despre <<acei oameni albi>>, pe care i-au găsit pe insulele ocupate acum de ei. Aproximativ 14.000 de ainu mai trăiesc și în ziua de azi în mici sătucuri de pe coastele insulei Hokkaido, dar interesul științific, în ceea ce privește originea acestora - nu există! - și se pare că nu pasionează pe nimeni. (...) Japonezii au fost și au rămas și azi un popor foarte rasist, închiștați în castele lor sociale. (...) Azi, ainu trăiesc izolați în sătucurile lor, zbatându-se să-și păstreze identitatea, limba, după cum ne spune același Patrick Smith. Soarta lor ne amintește de aceea a nativilor americani, care se pierd treptat, "natural", prin rezervațiile din Statele Unite. Japonezii obișnuți îi consideră pe oamenii ainu nimic altceva decât un parc de atracții. Ce-i uimește cel mai mult pe aceștia sunt caracteristicile fizice deosebite de ei: figura distinsă și cizelată, unii din ei având chiar ochii albaștri. Începând din secolul XIX d.H., oamenii ainu au adoptat vestimentația tradițională japoneză. Limba lor nu a fost studiată, fiind considerată de "cercetătorii" japonezi : "de neclasificat" ...!!!

(...) Dacă astăzi mașina de PCR costă câteva mii de dolari și are mărimea unui cuptor cu microunde, se preconizează că în viitorul apropiat mărimea unui asemenea aparat să nu o depășească pe cea a unui "palmtop computer" (computer ce poate fi ținut în palmă). Acest lucru ar permite transportarea sa în locurile de cercetare, informațiile culese putând fi apoi analizate cu ajutorul computerelor specializate ce compară datele introduce cu mii de alte amprente genetice mitocondriale specifice diferitelor rase și civilizații. Vă spun toate acestea pentru a vă întredeschide o ușă spre viitorul apropiat al arheologiei moderne. Asa că, Oamenilor ainu carpato-dunăreni, mai aveți de așteptat. Dacă nu veți dispărea, până când cineva va fi interesat de civilizația voastră. A noastră!" (s.n.) - cf. Napoleon Săvescu, Istoria neștiută a românilor, cap. Ga-Ramanii carpato-dunăreni, cuceritori ai Affricii de Nord și Asiei, în revista online Dacia, www.dacia.org.

...Să revenim, cu folos, la cartea lui Florinel Agafiței.

dându-și foc, iar inima lui a devenit steaua dimineții, Tlahuizcalpantecuhtli – cf. Wikipedia.

Se trece la Grecia Antică: Socrate (cu celebra sa „moșire”- maieutică a Duhului uman), Platon, Aristotel – care, în viziunea (îndreptătită! - dar, în actualele condiții spirituale, total degradate, ale Terrei – aparent utopică...) a autorului, ar trebui să devină contemporanii noștri, din punct de vedere intelectual: „Socrate era încredințat că omul este imaginea pământeană a unui model exemplar ce făcea parte dintr-o prestabilită ordine metafizică, de unde și încrederea nelimitată în posibilitățile acestuia de a se cunoaște profund pe sine și, astfel, a se putea metamorfoza în spiritul toleranței, lebertății, cugetării, iertării aproapelui. Socrate pune un accent deosebit pe virtute și predarea acesteia”.

...Nu găsim acoperirea în realitate a afirmației de la pagina 31: „Platon (...) a avut șansa ca să învețe la picioarele maestrului Socrate, pe care, fără îndoială, l-a și întrecut în măreția cugetării”. Nimeni nu poate proba că Platon l-ar fi „întrecut în măreția cugetării” sau nu pe Socrate, atâta vreme cât Socrate, ca și Hristos, a practicat învățământul/învățarea prin oralitate, N-A LĂSAT SCRIS NIMIC! Și n-a avut decât un... „evangelist”, pe Platon...Socrate e un fel de...”creație ideatică” a „evangelistului” Platon (cum, poate, într-un alt sens al conceptului de „creație ideatică”, și Hristos...!). De aceea, sunt și azi unii care chiar îi contestă, lui Socrate, existența reală...!

...De asemenea, se trece cu vederea că, prin Aristotel, se produce fenomenul de „pietrificare”, de uitare a tainelor inefabile ale Duhului (ESTE UITAT MITUL!!!) – și, deci, începutul „căderii” în materialism...

...Urmează aventura prin Evul Mediu (Capitolul al II-lea), cu îndeobște, dublă țintire a privirii – spre „Viață - reper”, și spre „Opera pedagogică și filosofică”: Albertus Magnus (la care se face doar o privire rapidă asupra vieții...), Toma d'Aquino („pedagogul creștin”: „În ecuația Dumnezeu-magistru-discipol poate interveni, ca intermediar, adeseori, ÎNGERUL, capabil, el însuși, de a transmite anumite cunoștințe învățătorului” – cf. Toma d'Aquino – pedagogul creștin, p. 49), Erasmus din Rotterdam (văzut/investigat ca filosof și ca pedagog: „Omul nu se naște, ci devine, iar devenirea lui se realizează doar prin educație” – cf. Erasmus – pedagogul, p. 53).

...Urmează, în Capitolul al III-lea, Perioada modernă, care începe cu autorul ceh al conceptului de Pansofie, dezvoltat explicit în Didactica Magna - Jan Amos Comenius (1592-1670), membru al sectei Frații Moravi („e necesară educarea omului în spiritul armoniei universale, înțelegerii faptului extraordinar că el însuși face parte

dintr-un mare întreg, unde e necesar să se integreze respectând niște legi organice dinainte date, aprioric funcționale” – cf. Pansofia – concepția filosofică asupra pedagogiei, p. 59, sau: „arta universală de a învăța pe toți, totul – se poate realiza dacă se vor înființa școli în toate așezările rurale și urbane” – cf. Idem, p. 62), se continuă cu John Locke (1632-1704: „el cercetează, permanent, problema raportului intelect-simțuri” – cf. John Locke – paradigma filosofică, p. 65 – și: „Ideea pedagogică pricipală a lui Locke pare să pornească de la Platon, care susținea că, dacă un lucru este util, atunci este și frumos (...) Omul este, totuși, o ființă educabilă” – cf. John Locke – pedagogul, p. 67) și Immanuel Kant (1724-1804), cel care „aborda, în actul transmiterii cunoștințelor, metoda socratică, cu precizarea că interlocutorul căruia i se adresa nu era altă persoană, ci el însuși (...) Disciplina, ca să dea roade, trebuie să fie dublată de instrucție (...) altfel, „se produce apariția înșilor dezorganizați, a spiritelor brute” (cf. Kant și Spiritul socratic, p. 72), cu Jean-Jacques Rousseau (1712-1778), cel mai mare pedagog iluminist, autorul revoluționarului tratat de educație – Emil sau despre educație – dar care...și-a dat toți

copiii (rezultați din legătura cu o femeie de condiție socială joasă) **la orfelinat!** – și ar fi trebuit să se încheie, oarecum apoteotic, cu Johann Heinrich Pestalozzi (1746-1827, cel care afirmă, în lucrarea Cum își învață Getruda copiii: „În limbaj se găsesc, de fapt, adunate toate rezultatele progreselor omenești și, pentru a ne încredința despre aceasta, ne vom lua după urmele acestor progrese, ajutându-ne de psihologie” – cf. Pestalozzi și pedagogia copilului, p. 81) și cu Herbert Spencer (1820-1903) – ...dar suntem surprinși să vedem finalul „epocii moderne” sub semnul unor mai modești filosofi și pedagogi, precum Alfred Binet (1857-1911) și Emile Durkheim (1858-1917) – acesta din urmă, însă, având măcar meritul întemeierii sociologiei... Criteriul cronologic nu echivalează, din păcate, în ce privește strălucirea rezultatelor, cu criteriul evoluționist; e greu de spus unde stă „hiba”: omenirea „europeană” nu evoluează suficient de repede (nu e suficient conectată la ritmul temporal), sau timpul „modern” nu este decât expresia, din ce în ce mai joasă, a epocii Kali-Yuga?!

...Poate că răspunsul s-ar vrea sugerat în Capitolul al IV-lea – care:

1-începe cu Eduard Spranger (1882-1963, cel ce afirmă, ferm, „educația prin cultură”: „Spranger este adeptul susținerii ideii existenței moștenirii

genetice, care funcționează de la caz la caz; el afirmă că un artist poate fi educat în interiorul unei instituții și poate fi instruit în funcție de domeniul abordat (...) arătându-i-se care sunt trăsăturile estetice după care trebuie să se coordoneze în conceperea operei; acestea nu ar fi posibile dacă cel care pretinde să ajungă artist nu se naște cu o structură estetică menită a-l sprijini în idealul devenirii personale” – cf. p. 101, ultima afirmație a lui Spranger fiind, în esență, un truism!)

2-continuă cu Maria Montessori (1870-1952), o „liberalistă” destul de ilocică, dar, probabil, tocmai de aceea, pe placul „mondialiștilor” contemporani, distrugători de educație **REALĂ!!!** („Montessori pune accentul pe necesitatea inducerii

ideii de independență a copilului, în tot ce realizează acesta” – cf. p. 105, afirmație care amintește de aberațiile, îngurgitate de copii, prin citirea romanului Robinson Crusoe, al lui Daniel Defoe, unde Robinson Crusoe poate fi independent de civilizația europeană, cât poate fi și un pasager urcat într-un tren supraaglomerat! – ...dar cum să cultivi mai bine egoismul și iresponsabilitatea, decât prin iluzia...”independenței” copilului, de parcă acesta s-ar putea educa după...”mașini”!)

3-...și se sfârșește cu atipicul pedagog (potrivit, prin metodele și viziunea sa „filosofică”, doar realităților postrevoluționare din Rusia sovietizată, a anilor ‘20...!) Anton Semionovici Makarenko (1888-1939).

...Probabil (și autorul îmi confirmă această rațiune de structurare semantică a textului) că Mariei Montessori îi este conferită importanța din text, tocmai pentru a se reliefa antiteza dintre „liberalismul educațional” și „metodele constrângătoare” ale lui Makarenko...

...De ce, oare (ne întrebăm noi), dacă tot se pătrunde adânc în secolul al XX-lea, se omite revoluția efectivă (cu orizonturi extrem de interesante!), în viziunea asupra Duhului Educabil, pe care o aduce „Școala/Pedagogia WALDORF” (prin conceptul de „copil-sămânță”), experiment inițiat de Rudolf Steiner – și

nu total necunoscut în România postdecembristă, ba chiar cu rezultate notabile (spre exemplu, la Turda sau Iași)¹⁰?

...Lucrarea lui Florinel Agafiței este nu doar meritorie, ci și o temerară operă de pionierat. Admirabilă, din multe puncte de vedere (prin puterea de sinteză, dar și prin accentuatul spirit critic!). Este o „ademenire” a omului terestru, ca ființă conștient-responsabilă (sperăm, din toată inima!), recapitulativă, resintetizatoare și evolutivă (chiar dacă...exasperant de sinusoidal!), către niște zone deosebit de sensibile, de o importanță capitală, pentru continuarea (sau extincția!) vieții umane, pe planeta Terra.

Cum am spus de la început: o lucrare/carte pentru „vremuri viitoare”... – dar nu numai în sensul că (bănuim noi) nu va fi citită (cu real interes) de prea mulți contemporani, ci și în sensul că, **dacă problemele ridicate în această carte nu vor fi luate în seamă, cât de degrabă, și dezbătute serios (de cât mai mulți și competenți – responsabili locuitori terestri!) și nu vor avea parte de soluționări ferme și extrem de profesioniste, viitorul Terrei Umane este într-un pericol de moarte!!!**

...Evident, ea/lucrarea autorului-pionier va trebui să continue, să se completeze și aprofundeze, prin paginile unor cărți/lucrări viitoare.

PROF. DR. ADRIAN BOTEZ

Foto: Constantin Severin, „High Level Visit” („Vizită la nivel înalt”)

¹⁰ -Școala/Pedagogia Waldorf: „Sistemul de educație în învățământ alternativ Waldorf este o creație a parintelui antroposofiei, Rudolf Steiner – 1861-1925.(...) Pentru început, este criticată denumirea de „pedagog”, deoarece, în traducere exactă, ar însemna „conducătorul băiatului”, ceea ce ar exclude fetele din învățământ, conform concepției platonice exprimată în dialogul Statul. Criticând punctul de vedere platonice, Steiner acuză pedagogia de până la el de necunoașterea omului ca întreg, de contradicțiile masculin-feminin, cu implicațiile ulterioare ale structuralismului lui L. Strauss, care urmau să fie anulate în școala Waldorf, atât în ceea ce privește elevii, cât și profesorii” – cf. Școala Waldorf, de Preot Dan Bădulescu. Apărut în „Icoana din adânc”, an 1 nr. 1, 1-30 noiembrie 1997. Publicat în ORTODOXIE ȘI EREZIE.

CĂLĂTORIA HALUCINATĂ PRIN NIMICURILE ZILEI

Într-o vreme în care totul se cum-pără sau se vinde, o vreme a târguie-lilor și a negocierilor, **Dorina Brân-dușa Landén** ne propune o carte in-teresanță: „**Vânzătorul de imagini**”, poeme, în care își dăruiește imaginile care îi cutremură viața și îi mobilează singurătatea. Volumul a apărut la Edi-tura „CĂLĂUZA” v.b, Deva – 2010, cu o scurtă prezentare făcută de **Ioan Evu**, prezentare ce pune în evidență valorile poeziei scrise de autoare.

„Deși cu pronunțat caracter auto-biografic, versurile nu se constituie în file de jurnal intim, poeta reușind să evite cu ingeniozitate capcana ro-manțiozităților edulcorate și, totoda-tă, orice umbră de elan declarativ. Le opune acestora o surprinzătoare pro-funzime introspectivă...” - acestea fiind notele lui Ioan Evu care a văzut dimensiunile versului și ale construcției lirice.

Volumul se sprijină pe resursele zilnice puse de viață la dispoziția ce-lui care scrie poezie, după ce a trăit-o într-o dimensiune proprie, cu regrete-le inevitabile, cu bucuriile care dau putere, cu singurătatea care marchează cântecul șoptit, ori disperarea că nimic nou sub soare nu mai este posibil, cu toate că, lucidă fiind, poeta își rezervă partea de speranță.

Sunt două stări ale volumului: *POVARA CONSTANTĂ* sau *emoții cu destinație precisă* și *POVARA VARIABILĂ* sau *în inima mea murea o lume aproape perfectă*.

Dorina Brândușa Landén se stră-duiește să țină în echilibru ceea ce dă consistență vieții cu ceea ce e alune-cos în viață, două planuri în care gli-sează existența, uneori dureroasă, alteori alunecoasă.

Povara constantă pune în lumină starea de neputință a pășării pregătite să zboare, imaginea lichidă a iden-tității, simetria singurătății, substanța vieții care se cerne peste oraș, ima-ginea zilnică a orașului văzut printr-o fereastră udă de ploaie, posibilitatea zborului, un instinct pierdut al omu-lui, împietrirea peisajului, omul care se mișcă odată cu aerul, o culpă nevă-zută dar persistentă, până la urmă o caligrafie delicată a emoțiilor ce ating sufletul femeii care așteaptă miraco-lul, îl vede, e acolo, dar nu o pătrunde

„Zborul/această posibilitate/pe lângă care am trecut/cu mult înainte de a înțelege/că voi muri singură/cu globurile ochilor/foarte albe.” – **Zbor**. Exemplul acesta relevă șansa pierdută, plutirea, imponderabilitatea care ne eliberează de greutățile zilei, evadarea posibilă, sentimentul care apasă ființa prinsă între fălcile evenimentelor zilnice, necesare, de neevitat, dar care aduc umbra în

gândurile femeii care speră.

Povara variabilă pune accentul pe maratonul vieții, pe momentul în care vine clipa adevărului fără niciun preambul, apoi umilința cărnii, cu însemnele unei iubiri năprasnice, cu problemele financiare zilnice, cu aventurile discrete, cu momentele trăite în singurătate și liberate, stări care, brusc, se contrazic și libertatea pare a nu avea sens, cu beția mentală, cu pasărea galbenă a singurătății, cu distanța dintre *ea* și *el*, chiar trup lângă trup, o singurătate care vine dinspre moarte, materie fragilă între somn și vis, cu povara constantă a zilelor, aripi prefăcute în pietre, concluzionând: „... precum/știrile din evul mediu/vânzătorul de imagini/ sosește transfigurat.”

Poeta nu cade în jocul versului elaborat, care să impresioneze, să te învâluie prin elemente nesfârșite, prin explicații, prin motive, prin circumstanțele care să justifice metafora ori existența, ea urmărește versul simplu, adânc, definiția clipei, emoția clară, netradusă prin cuvinte potrivite. Acceptă starea contemporană în care individul trăiește în acidul zilnic din care se hrănește și, totodată, se revol-tă prin scris, la limita dintre eliberarea spirituală și certitudinea realității.

„Să duci cu tine în somn/povara constantă a zilelor/întotdeauna ace-eași/întotdeauna la limita nopții/este tristețe iremediabilă/o vîscozitate în aer încetinind respirația/până la dezagregarea totală a simțurilor”- **Povara zilelor**. În poemele scrise de Dorina Brândușa Landén e prea multă tristețe, ar fi argumente pentru o ieșire spre stările cântecului, această ceață de apăsare, povara care nu este luată de cel de lângă tine, o marchează, uneori o agresează, simbolul e acolo: *biciul*.(scriitura *biciului*, în poemul „Vânzătorul de imagini”)

Întrebarea fundamentală se pune în finalul volumului, lucidă, autoarea acceptă realitatea, nu evită povara: „Pâ-nă când/prelungită dincolo de subs-tanță/durerea zilnică a poetului/ lân-gă sarea cuvintelor/până când /dra-gostea biciului/pentru carne/ începe să semene/cu arenele părăsite/”

Această singurătate și povara zilni-că fac din poezia autoarei o poezie a sincerității, acoperită de viața în sine ca viață, fără experimentele din poezia modernă, afectată de schema *cuvintelor încrucișate* și a formei fără substanță. Dorina Brândușa Landén are curajul să ia viața în piept, de aceea cuvintele sunt aride, zgura a fost eliminată, o poezie în starea pură a singurătății în fața imaginilor de pe taraba zilnică. În spatele cortinei lirice este viața poetei care trece prin peisaj cu demnitatea celei care își oferă singurătatea și mierea trupului, de aici profunzimea ideii, a sentimentului. Autoarea depune efortul de a nu se trăda și în parte, reușește. Este o victorie a celei care rezistă să nu-și piardă identitatea, o conservă prin poezie, prin luciditate.

„revărsând tinerețea ca pe un pahar prea plin/am trecut de cealaltă jumătate a vieții/iată-mă/despuiat de orice amintiri/fugind de propria mea frică/zi de zi văd/tristețea care tulbură somnul/ ...- **Permanență**.

Din această perspectivă, sufletul se zbate, caută energia de a întreba unde e forța de a accepta realitatea la în-toarcerea dintr-o călătorie halucinantă, o călătorie făcută împotriva voinței, ceva între vis și realitate, iar acum vine timpul tuturor lucrurilor posibile, cu o metodă rafinată și speranța care rămâne cumva în planul doi, dar care presează prin prezența ei din acel plan, e povara nevăzută, dar stringentă, a individului ...

CONSTANTIN STANCU

Fișă de istorie literară

Încă de la primul volum al **Hapurilor ardeleni** (cum și-a subintitulat autorul scrierile) ziceam că venerabilul Atila Socaciu (cunoscut îndeobște din paginile *Gazetei de Transilvania*, din replica predecembriștă a acesteia, din *Foaie pentru Minte*, *Inimă și Literatură*, din revista *Astra*) e, astăzi, cel mai important autor român (dacă, din păcate, nu și cel mai cunoscut) în specia, rară și selectă, a foiletonului beletrist, în latură însă humoristo-satirică (amintind, dacă vrem, de, printre alții, uitatul Nicuță Tănase), aci prevalând prin urmare, în mai toate nuanțele, aspectele critice și comedigrafice.

E vorba mai întâi de humor. Acesta este, aș spune, identic libertății, și a avea humor este a avea vocația întreagă a neatărnării. Humorul însă, la Atila Socaciu, nu e doar veselia aceea de toate zilele, amuzamentul gratuit, el poate fi așadar și o preocupare consistentă, precum aceea a moralistului, pavază la provocarea și agresiunea insanității. Ne scoate adică de sub precarități amenințătoare – cel mai adesea ale ființei morale –, întorcându-ne la ingenuitatea originală. Cel puțin ne scutură: a-ți conștientiza slăbiciunile și păcatele, a le comunica semenilor să nu însemneze și o deschidere spre un orizont modificat, către o altă, încă optimistă încercare? Scriitorul e încredințat că dacă humorul nu a schimbat deocamdată lumea, poate totuși s-o îmblânzească, ar putea va să zică s-o pună în formă. Humorul te pune în forme, pune lumea în formă. În forma în care, cum spune simțul comun, se găsește sportivul; în formă, cu alte cuvinte, disponibil. Deschis spre ființarea deplină, neisprăvită. Sau în „elementul său”, ne va convinge acum gânditorul cunoscut: precum, iată, copilul în elementul maternității; poate ca pasărea în unda zborului și puful de floare în volatilitate, ori ca peștele ce desparte apele. Ești în formă, ești în elementul tău – aceasta vrea să spună că nu ne dizolvăm în funcțiune, că, mai departe, păstrându-ne substanțialitatea neatinsă, lăsăm funcționalitatea întreagă. Probabil că, aflându-ne în formă, în elementul nostru, ne întoarcem la o *fiire* anterioară din care mai apoi s-ar fi desprins individualitățile acestea ce, după munci și zile, se usucă și se destramă, adesea se înnoptează iremediabil.

Humorul e, mai mult decât se crede îndeobște, o însușire marcantă în definiția bună a omului. Nu doar vesel, humorul așa-zicând futil, va fi însă – când e o preocupare intelectuală consistentă, de felul aceleia a moralistului – critic: îndeamnă la refacerea traseelor blocate, la redeschiderea de proiecte. Sancționează –

bland, ori cu acul înțepător al satirei; somează și ameliorează. Frecvent, cu el, avertizezi, preîntâmpini, cu humorul redai, prin urmare, șansa schimbării. Menit de regulă demolitiei, el lasă, ca la Atila Socaciu, loc precumpănitor bucuriei. În humor, încruntarea e vremelnică. Aci jocul și închipuirile fraternizează cu desfătarea („fantezii” ce bucură inima ostentită, își va boteza undeva autorul

Un important prozator ardelean

producțiile. O *ars poetica* bine cumpănită, demonstrând, fără ostentație teoretică și imprudențe conștiința autorului, poate fi citită în bucata **Cum se nasc fleacurile** (vezi **Zece duzini de hapuri ardeleni**, Editura Transilvania Expres, Brașov, 2004).

Regretatul Ermil Rădulescu, scriitor, coleg de breaslă gazetărească al prozatorului, a observat bine: speța foiletonului nu e defel simplă, din contra, e complicată, la proiectarea și șlefuirea ei meșteștești cu acribie și o infinită răbdare. Dacă schița aceasta prozastică poate fi asimilată *moftului*, atunci trebuie s-o apreciem pe aceasta cu alteța cu care a înzestrat-o I.L.Caragiale, inventatorul speciei și maestrul absolut în cauză. Ai nevoie aici de ochi pătrunzător, de capacitatea de a dezvălui și ținti fără de fastidioase mijlociri esențele, miezurile vii care neconținut semnifică. Acestea nu pot fi însă tratate scriitorul cu o groasă pensulă ori cu încondeieri apăsate, singurul potrivit în această privilegiată îndeletnicire e vârful subțire care mângâie; așterne fără să zgârie. Orânduit cu acest ustensil delicat, Atila Socaciu e, în **Hapurile** sale (opt volume), împlinit de caracterolog (sintetizează scurt efectele în moravuri și năravuri ale clătinărilor sau defectelor lăuntrice), iar scrierile sale în această ordine se vor așeza într-o fermecătoare suită de *moralități* (în sensul franțuzesc al termenului). E prezent, nu mai puțin, *scriitorul*: unul, nu mă feresc să spun, de o invidiabilă autenticitate. Decupajele din cotidian, evenimențialul frust trec în litera și duhul literaturii fără de semnele caznei, naturaletăa relatării și a dialogului (de o remarcabilă, firească oralitate, „în priză directă”, ca să folosesc sintagma cinematografică) e neîndoielnică; factical dispăre nesimțit în invulnerabilitatea trăirii. E vorba, se înțelege, de limbă – o „bună intuiție a limbajului”, remarcă prefațatorul acestui al doilea volum al seriei de *hapuri*, criticul Ion Itu. Așa este: Atila Socaciu e un neobosit „potrivitor” de cuvinte, atent la măsura aceea a tuturor lucrurilor; nu va exagera așadar în căutarea neaoșismului truculent (deși prozele sale, foiletoanele, „fleacurile”, „mofturile” se trag aproape în totalitate din ruralul ardelean), cum nu

caută, decât cu o irezistibilă ironie, neologistica sau argoul. E, în zona aceasta a lui, un stilist și, cum să spun, un rafinat. Ironia, când și când batjocura din scrierile lui Atila Socaciu nu agresează, provin mai degrabă dintr-o bine strunită tehnică beletristică: limba la el, ca să zic așa, vorbește – subtil și viclean oximoronic; îți vorbește cu ascunsul ei; te atrage pe nesimțite în capcane neașteptate, redefinindu-te în felul acesta pe dimensiunea veridicității și diversității.

Humorul e, în alcătuirea lui normală, humor *critic*: o dimensiune, prin urmare, a intelectului critic, a rațiunii polemice. Va îndemna în chipul acesta la, cum spuneam, refacerea traiectelor umane blocate, apoi la deschiderea ori redeschiderea de proiecte în viață. O critică totuși indirectă, amendată de ironie, humorului, se înțelege, nestându-i bine severitatea, defel încruntarea ori artagul. Un exemplu, în ordine, ni-l oferă încă de la primele pagini, volumul al patrulea, de nu greșesc, al celor **Zece duzini de hapuri ardeleni**, în chestiune fiind îmbogățirile acelea enigmatice și vanitoase ale tranzițiilor postdecembriști de toată mâna: „... într-o asemenea ținută aleasă (ne pregătește scriitorul) își scaldă anatomia la soare splendidă și fudula „Vila Stela” de la șosea, pe un tâpșan, la o curbă lină, unde, reducând viteza... weekend-iștii își pot desfăta ochii în splendoarea micropalatului înălțat de boiernașul rural, spre fala și desfătarea de mâine a drăgălașei lui odrasel Stela – cea care-n aprilie va face, mititca, 6 anișori. (Unde-i vila asta, slăvite – întreabă cititorii, care-n lipsa limuzinelor se... weekend-uiesc acasă. Și cine-i stăpânul și de unde i-au curs miliardele ?!! Dragii noștri pedestrași, dacă dumneavoastră o luați, câținel, la picior, pe margine de carosabil, vă asigurăm că în mai toate așezările bârsane, fâgărășene și rupene veți da cu ochii de viluțe sau viloaie, ca cea zugrăvită aici. Și nu o să dobândiți nimic folositor dacă veți afla că proprietarii lor sunt – să zicem – achizitori de animale, samsari, pădurari, morari, primari, vice sau cârciumari. În economia de piață nu-i frumos, nu-i elegant să pizmuim pe cei cu cheag. Că – teoretic – orice sărăntoc poate ajunge barosan. Omul a adunat, a greblat, cât a apucat, și s-a ajuns. Cu iuteala lui de mână și nebăgarea de seamă a căscaților...” – vezi **Vila Stela de la șosea**. Humorul, la Atila Socaciu e, prin urmare, critic – humor ce somează și sancționează. El lasă totuși, la autorul brașovean, un loc destul de întins delectării – o destindere, să spunem, ca despovărea de după spovedanie, ca tihna mărturisirii. În cazul humorului lui Atila Socaciu posomoreala e, astfel,

efemeră, aci comedia fraternizează frecvent cu desfătarea. Iată, de pildă, un extras din aceste **Eroticale bătrânești**, un dialog purtat de, cum le spune autorul, doi-trei „crai în retragere”: „Cum zic (...), cumpăr o gazetă, intru într-o berărie și, printre sorbituri, îmi sare în ochi un anunț dintr-un chenăraș de la ‚Mica publicitate’, cu următorul text apetisant: ‚Tinere sexy oferim clipe de neuitat domnilor generoși’. _ Pe ele Chipăruț! – Iau autobuzul și-ntr-un ceas ajung pe Pantelimon, acasă la junele sexy. Erau două, faine și fășnețe, golașele... _ Cum, măi, erau dezbrăcate ? Erau îmbrăcate, ciutele, dar din țoalele amândurora nu s-ar fi putut croi două batiste. Dar nu mă întrerupeți, că stricați tot... Cum zic, mă uit la noatine, se uită și despănatele la mine, și una întreabă: ‚Cu ce intenții, tataie, la noi ?’ Eu, de colo: ‚Apoi, pârguitelor de pe Pantelimon, am venit să mă uit la voi, să-mi scald ochii în frumuseți’. ‚Da, ești generos, tataie ?’ – Întrabă aialtă. ‚Adică?’ făc ochii mari. ‚Cum stai cu... biștarii? Aici nu ține fără lovele !’ Le-am zis că stau cu finanțele tot atât de prost precum și cu celelalte (...) – În ce stadiu te afli (sare mai încolo autorul, n.n.), șogore Tufulete, cu baba din Bartolomeu ? – Situația se complică, Chipăruțule. Baba emite pretenții absurde. – La vorbește-ne despre ele. – Săptămâna trecută, când am fost la ea, la prima vedere, am crezut că mariajul e ca și pe rol. M-o și giugiulit, m-o și mângâiat pe chelie, mi-o zis că-i place fasonu meu. Dar când intrăm în detaliile mariajului, hop c-o picat în odaie părintele ei paroh să-i citească bătrânul rugăciuni pentru împlinirea a nu știu ce dorinți. – Apoi eu cred că ‚dorința’ babei poartă numele tău, Tufulete.” Sau, ca să mergem cu exemplele mai departe, ca în această piesă, **Actualitatea zicalei „Neamțu și dracu”**, în care notei destinsse i se adaugă un accent ușor didacticist, în aspect ecologic, acum în intenția autorului nefiind nicidecum critica prin deriziune, dar, mai degrabă, pilduirea, ca să spun astfel, constructivă: „Când oșteanul Dănilă s-a întors din Primul război mondial (am scris de mult despre întâmplare), a adus cu el de prin Galiția o drăcovenie de tabacheră nemțească scornită Dumnezeu știe de care Hans; când o deschidea omul, tabachera minune îi răsucea o țigară și i-o azvârlea oblu în gură, pentru pufăit. S-a îndrăgostit de tabacheră și tânărul popă din sat, care, scoțând rotoagoale de fum, o ținea una cu ‚Neamțu și dracu’. Eram și eu un cărlan când, în al Doilea război mondial, au intrat motorizații nemți în Hunedoara. Am văzut atunci primele tancuri nu pe roți, ci pe șenile și am strigat ‚Neamțu și dracu’”. Povestea zicalei ajungând, în schița lui Atila Socaciu, la tăierea masivă a brazilor de Crăciun, unul dintre personaje constată: „Noroc cu neamțul (...) El a inventat doborâtul cu securea a brăduților,

dar tot el a scornit mai apoi și leacul contra prădăciunilor din codri”. „Care-i leacul, prietene ?” – au întreat ceilalți. „Bradul sintetic, bătrânilor, tot atât de mândru ca cel doborât cu securea sau cu drujba. În Germania și nu numai acolo, gata cu prădatul pădurilor, cine se necumetă să ia viața brăduților, la țuhaus cu făptașul !” „Neamțu și dracu !” „Noi, românii (...)”. „Românul și...” „! Și mai ce?” „Românul și paguba...”.

Am mai spus că schițele lui Atila Socaciu sunt aidoma *mofturilor (momentelor)* caragialiene – mă rog, „mofturi” la alt meridian al duhului etnic, ca să zic așa, „hapuri” ardelene, cum le-a botezat farmacologic prozatorul. Precum inventatorului speciei, și autorului „hapurilor” i se cere, ziceam, ochi pătrunzător, capacitatea de a dezgropa semnificații din amorfia cotidianului, abilitatea de a viza miezul vibrant în inerțiile și rutinele noastre. „Hapurile” lui Atila Socaciu vor evidenția astfel un caraterolog în stare a fixa și sintetiza efectele în moravuri ale nesiguranțelor și defectelor lăuntrice ale persoanei, scrierile sale în această ordine așezându-se de pe acum, așa cum am mai amintit, într-o fermecătoare suită de *moralități*. Dacă „hapurile” ar consuna cu „mofturile” caragialiene, nu e mai puțin adevărat că între personajele acestora se strecoară câteodată și *miticii* – alții, probabil, decât aceia balcanici ai marelui predecesor – sunt adică acum miticii ardeleni, lumile, se știe, comunicând de regulă între ele, se contamenează și peste granițele regionale apar, iată, hibridii. Despre cum se ivește și se constituie un „hap”, autorul, remarcam, a dat seama încă de la volumul I al seriei, în schița **Cum se nasc flecurile**. „Miticii” săi vor fi de aceea aidoma – flecari, zeflemişti, de o debordantă sociabilitate, adepți ai perorației publice și abundente; preocupării lor nu suferă, de obicei, amănare, ei pun patos în toate, sunt instabili din fire, dar cred, cu decizie și cinism neîndurător în „principii”. Ca „distinsul domn Gătej”, de exemplu, din **Un domn atipic**: „Iată că la o stilată croitorie de pe ‚Mureșenilor’ – ne pregătește autorul – îl întâlnim și-l abordăm, cu condescendența de rigoare, pe distinsul domn Gătej, cel care bate a doua oară, cu insistență de invidiat, la marea poartă a și mai mărețului Palat al Parlamentului. Din motivele ce se vor evoca, distinsul candidat a pierdut mult la gramaj, așa încât costumul croit în urmă cu 4 ani se cere ajustat. – La tentativa din 2000 am clacat – precizează domnia sa, oftând în cascade – și asta din vina mea. Mi-am tipărit atunci niște mini-afișe, care mi-au provocat macro-necazuri; dispăreau de pe panouri, aproape instantaneu, acoperite de marile busturi ale competitorilor cu experiență. Acum, domnule, intru în campanie, cu un afișaj fără cusur (...). – Vă mențineți tot...incolor

politic, ca-n campania pierdută, 2000 ? – Firește. Mă consider deasupra tuturor doctrinelor și sunt, domnule, o chintesență a sincerității! Spre deosebire de cvasiunanimitatea competitorilor, nu voi face nicio promisiune, nicio făgăduială, niciun angajament, în folosul alegătorilor, ci numai și numai spre paguba și disperarea lor și spre propășirea și îmbogățirea și îmbuibarea mea și a familiei. Mă declar... cinstit, carierist, care-i hotărât să ia totul pentru el și să nu lase nimic pentru alții. Sub bustul meu de pe panouri, va apărea, negru pe alb, sigla Gătej, ca simbol al parvenitismului meu, o palmă cotrobăind, discret, într-un buzunar, pe care scrie ‚Stat’. Sper să mă-nțeleagă și să mă aprecieze electoratul...”.

Alături de caracterolog, am mai remarcat aceasta, de observatorul sagace, de analistul de stări sociale și de moravuri, într-o caracterizare mai veche, criticul Ion Itu a adăugat în cazul lui Atila Socaciu o bună intuiție a limbajului. Dar e mai mult de atât. Forțând prin ficțiune limitele realului, prozele lui Atila Socaciu ridică realul, prin scriitură, la veritabile situații stilistice.

După mai multe zeci de duzini de **Hapuri ardelene** – proze scurte în registru humoristic-stilistic, urmașe vrednice ale *mofturilor* caragialiene, Atila Socaciu a revenit în atenția cititorilor cu un microroman, **Alertă la Buciumeni** (replică reconfortabilă la proza realist socialistă a unui Galan, arie în care au căzut și scriitori importanți ai literaturii noastre), subintitulat original, în stilul caracteristic al autorului, *Jurnal pastoral necioplit*. Nu va fi vorba însă în mica scriere romanească nicidecum de însemnări diaristice – înregistrări va să zică spontane, pe viu, neruminate -, cum nici necioplirea nu poate fi luată în calcul, dimensiunea cu pricina regăsindu-se mai degrabă în atitudinea și comportamentul personajelor, acestea configurând, în tablouri de neuitat, o tipologie, insuficient cunoscută încă, a ruralului ceapist din România. Întâmplările de la Buciumeni, consemnate și narate de „tovarășul Zurălu”, jurnalist la un ziar județean, primesc, pe măsura desfășurării epice, semnificații generale, ele putând fi așadar reținute într-un inventar al mecanismelor și ticurilor ce au alterat, în socialismul real, chipul umanului. Așadar, dacă în termenii narațiunii apare comicul, humorul, chiar, uneori, mușcătoarea ironie, acestea nu sunt decât răsfrângerea în scriitură a unei realități ce funcționează în regim automat, iar nu cu dezinvoltura vieții, cunoscut fiind că hazul e produs de mecanica bizară prin repetiție, de absența, prin urmare, din mișcare a saltului, a palpitului naturii, a dezordinii și stângăciei firescului. Nu e mai puțin adevărat că aici e de luat în seamă, repet, talentul autorului, ochiul său datat observației în realitatea cea mai concretă,

iscusița de a sintetiza caracterologic. Iată un elocvent fragment: „Când ajungem în fața sediului ceape, lilițele ne iau ostatici în mijlocul lor și pornesc toate deodată să-și strige ofurile (...). Una țipă că dezvățata de pontatoare i-a furat cinci zile-muncă, ceea ce e caz de tribunal, alta că umflata de lăptăreasă nu-i primește laptele, zice grășana, că n-are grășime la procente laptele, veni-i-ar amețală ! Alta strigă că țișanul Ceaun de la Polul Nord („districtul” țișănesc al Buciumeniului, n.n.), căprarul satului, îi aduce seara căprițele gata mulse. Iar o bătrânică mărunță, cu fața suptă și fără un dinte în gură, îl blestemă pe secătura de Ioan Paiu, care a vrut s-o tăvălească în iarba din luncă pe nepoata ei Dorica, cea care-i fată mare, mai neprihănită decât Maica Precesta. Larma se-ncinge și mai și când pică între sătence o țărancă despletită și toată plânsă. I-a intrat vâcuța-n trifoi și s-o unflat bălțata, de stă să plesnească și tăntălăul de veterinar Cucu nu e de găsit, zice gazdă-sa că e dus la stâna lui Sultan, să vadă dacă nu umblă gălbeaza la oi. Basmă, s-o dus să mai puie un miel la ceaun, n-ar mai coborî de pe-acolo decât pe picioarele altora. – Nu blestema, Lizico – se înfoaie președintele, ridicând bastonul. Tatăl ceresc nu-l bate cu parul pe omul care-și lasă dobitoacele în trifoiul ceapeului, îl bate cu ...meteorism la vâcuțe – că așa-i zice la umflăturile pântecului – meteorism. Omul tău, Lizico, n-are un cui la casă ? Păi dacă are, de ce-l aștepti pe căscatul de Cucu, de ce nu dă Văsălie al tău o găurică în foale la Joiana ? Se dezumflă umflata ca un cimpoi plesnit... Și-acum gata cu...metingul din față la ceapeu ! Aștept duminică oaspeți tocmai din...Canada! Puzderie de treburi îmi apasă capul ăsta beteag. Veniți luni cu plânjerile ! Rupeți rândurile și risipirea pe la casele voastre ! Toți ! Chiar și voi, care tăceți mâlc în nădragi și cioareci. Rămâi numai tu, vere Dărabă, o să am nevoie de tine, ca secretar cu propaganda. Să iasă din birou contabilul Bociocuță !”

Un stil plin de vervă, cum se vede, atent, așa zice, la califonia oralității, vioi, însuflețit, fracturat, reluat din direcții surprinzătoare conferă atracțiozitate narațiunii. Transcrierea reacțiilor reale ale personajelor – reale tocmai în automatică lor ce frizează absurdul -, a verbalismului lor – defel nefiresc, întrucât acționează într-un plan existențial alterat prin comanda propagandistică, un plan prin urmare necredibil -, autenticitatea situațiilor, nu în ultimul rând intersul acordat epicului, fac din micul roman rural al lui Atila Socaci o izbândă indubitabilă în domeniu.

A.I.BRUMARU

PLANETA UNUI POET DE MARE SURPRIZĂ

„Sunt umbra ta...și te urmez de când / Lumina te-a scădat întâia oară / Cu-aceeași certitudine precară / De salt între «

acum » și...« pe curând»”. Adrian Erbiceanu. Nu l-am cunoscut, nu am avut această onoare. Vremurile ne-au risipit pe toate meridianele lumii, internetul ce ne mai dă prilejul să ne întâlnim deasupra Oceanelor și să ne împărțim visurile. Mai zilele trecute, am primit, datorită bunăvoinței maestrului

Corneliu LEU (care a scris și a gândit mai mult decât noi toți – www.cartesiarte.ro), un volum (electronic) din partea unui poet ce își împlinește menirea cu un profesionalism sobru și parfumat cu eternitate. „La fontaine de ce siècle, poèmes” (Traduction et préface Constantin Frosin, professeur d’université) – ASRLQ, 2009. (www.asrlq.ro).

Trebuie să fiu precis în amănunte pentru a reliefa dimensiunea spirituală a actului creator. Poezii sunt firi delicate, visători incurabili, ei sunt norii catifeleți care ne răcoresc sufletele, petalele florilor de cireși ce ne ning adolescența, pentru că asta este vârsta poeziei dintotdeauna. Recunosc faptul că, deși trăiesc în Franța de câțiva ani, nu am ajuns încă un expert în limba franceză, nici nu cred că voi deveni, nu prea mai am timp la vârsta mea, ca să o aprofundez, deși este fascinantă, dar și împănată cu dificultăți lingvistice ce mă amețesc ; cu toate astea, citesc (uneori cu dicționarul alături), dar poezia lui Adrian Erbiceanu nu este un articol de ziar, nicio cronică mondenă, ci o poiană a visurilor pure care mă îmbată cu puritatea ei. „D’ombre on ne saurait faire un piédestal / Pas même pour une flore !” (Acte de presence). Aici este cheia descifrării poeziilor delicatului poet. Metafora este subtilă și grațioasă și de o frumusețe emoționantă. Nu asta este menirea poetului, să ne tulbure sufletele ? Eu nu sunt critic, nu am instrumentele necesare, ca să disec poezia, s-o analizez în intimitatea ei fabuloasă, să o compar, să o clasific, eu scriu doar despre emoția ce îmi inundă sufletul. „Parmi les saules, le vent se tourmente / Arrangeant son vêtement à l’infini / Pareillement à la fille qui, penchante, / de sa batte, bat le linge à l’envi.”

Citind titlul volumului de poezie al distinsului poet Adrian Erbiceanu, „La fontaine de ce siècle”, gândul m-a dus la

„Je meurs de soif auprès de la fontaine”, de François Villon. La François Villon trimiterea este subtilă, după cum intuiesc eu, la cultură, la cunoașterea lumii ca

spectacol al Gândirii, nu carnavalesc, de care poetul era « însetat ». „e-atâta mâl ascuns în noi, că, dacă / aş scotoci în timpul-antipod, / cu fiecare pas tot mai săracă / s-ar face punga dată s-o deznod; // tot mai puțină apă-ar da fântâna, / tăcerea s-ar întinde ca un val / atâteștiutor — strivind lumina / descătușată-n spațiul ancestral; // tot mai

puternică ar fi arsura / pe ochii-nchiși — ca-n țarină de lut — / de frica iernii ce închide gura / pe șoapta clipei care a trecut / și n-ar rămâne-n mintea ce refuză / bălțite ape — nici cât fir de păr — / decât Fântâna Veacului: ecluză / Minciunii travestite-n Adevăr.” (*Fântâna Veacului*). „Și toate cu meșteșugire / De omic vechi, nelegitim, / Ce bate clipa-n izbăvire. / Și izbăvirea-n țințirim.” (*Izbăvire*) Eu cred că poetul Adrian Erbiceanu (și o să-i zic, de aici înainte, « scriitorul »), scriitorul, ziceam, i-a pășit pe umbră lui Françoise Villon, învățându-i maniera, nu manierismul, care este o altă propoziție, precum trecerea de la egal la egalitate, pentru că, așa și gândește scriitorul Adrian Erbiceanu, pe spații imense. „Mă-ncearcă, uite-așa, un dor de ducă / prin albele zăpezi ce mă-nconjur, / s-alerg prin ele — unică nălucă, / o spumă pe-un tangaj zămislior.” (*Mă-ncearcă uite-așa*)

Fiecare termen al poeziei sale urmează parcă legile unor teorii, matematice - și, peste tot, unitatea de gândire a simțirii de care poetul este însetat, contrariile sunt evitate cu mare talent, dar nu prin separarea unei idei metaforice de o alta, mai violentă, ci prin topirea în același creuzet a sentimentelor pure. „Povestea ta povestea mea, sub vreme, / Să-nchidă-n ele sensul echivoc / Al întâlnirii flăcărilor noastre-n / Aceeași clipă și același foc. // Dar heruvimii tac!...și se întâmplă / Că tot mai rar ceasornicul din piept / Naște lumina visului pe tâmplă... / Și nu știu cum și cât și ce aștept...” (*Ce tăină*) Cum se ajunge la acest proces alchimic, în care sufletul joacă rolul de sintetizator al emoțiilor? Se ajunge așa: Adrian Erbiceanu are nu numai talent, dar și o cultură solidă. Vrem, nu vrem, scriitorii sunt livrești, ei înțeleg lumea în ansamblul ei, dar poezii se ferece de acest melanj al finitului cu infinitul. „E valea mea, laguna mea, e marea, / E liniștea ce străjuie cu foc / Speranțele în care desfătarea / Își caută și

nu-și găsește loc; // E presimțirea mea neîmplinită, / Ori sunt doar niște jocuri de opal? // E patima ce trage obosită / Ca barca înecatului la mal? // Că tot ce-am căutat în legi nescrise / — Va fi oare cândva să și găsim? — / Stă în balansul porților deschise / Care ne joacă-n rosturi, legitim...” (*Căutare*) Și la mijloc « a fi » ! A fi stăpânul cuvintelor. „ Închide-ți pumnul. Taci ! E trist și greu. / Dar colo la răscruce poate-s eu ! „ (*Chiromanție*)

Din ce este făcută poezia ? Din cuvinte? Nici vorbă !

Poezia lui Adrian Erbiceanu este un sistem cosmic, ea trăiește din irealitatea realului : nici apă, nici pământ, nici cer, nici foc, în ea ard galaxiile și perfecțiunea formelor îi dă o coloratură magică : metafora!

„Val spumat pe creasta dunei — / Răzlețire solitară, / Umbră trasă prin lumină, / Cupă încă nebăută, / Pată fără vreo pricină, / Piatră arsă, iarbă mută...” (*Ritm*).

Toți știm care este definiția metaforei, nimeni nu știe ce este metafora, până nu a suferit de zbaterea ei interioară. Tremurul petalelor de crini imperiali și, apoi, realitatea, care este grosieră. Unde îi este poezia ? În irealitate, desigur. „ Comme le saule qui n’échappe — tant s’en faut / Au vent, hirsute par le tourbillon, / La fille reste jusqu’à mi-corps dans l’eau / Et m’induit sans cesse en tentation.” (*Pareil au saule*). „Ca salcia ce nu mai scapă / De vânt, prin vânturi despletită, / Stă fata, până la brâu în apă, / Și mă tot duce în ispită...”

Poate că un critic ar găsi alte cărări spre poezia lui Adrian Erbiceanu și chiar mi-ar putea reproșa o grămadă de lipsuri în analizarea... dar eu nu analizez, eu intru în rezonanță cu poezia și îi descifrez mesajele interioare, ținând cont că imaginea unui obiect nu este obiectul, senzația vine din reflexie, nu din percepție. „Atâtea ape curg și nu se-ntorc / Să vadă pieptul muntelui cum storc, / Mocnind într-o ascunsă zbuciumare / Ca-n primul tremur — prima sărutare; // Atâtea frunze cad, codrul răindu-l, / Să-l bată ploaia, vântul hăulindu-l, / Că mă afund în ochiul lui tomnatic, / Rănit și trist, și-atât de singuratic; // Atâtea ceasuri bat stărnind minutul / În care-ntrezărind necunoscutul / Ce sunt — parcă mă vântur prin blestem / Și-n nopțile din mine mi te chem. // Atâtea ape mor pe căi de ape... / Cad frunzele din cer tot mai aproape... / Ceasuri atâtea-mi bat la căpătâi... / Tu fragedă lumină îmi rămâi.” (*Atâtea*)

Astea sunt instrumentele filosofiei, care se potrivesc și la poezia lui Adrian Erbiceanu. Ar mai trebui să pomenesc aici de ritm, de armonie, dar nu este nevoie, pentru că, în cele din urmă, și finitul este infinit (finit la infinit !) „Din naufragiul clipei...între pleoape / Strivind lumina visului pierdut.../ Dar spaima cuibărește-n

zări, pe ape, / Ispite ale altui început...” (*Neodihnă*)

Să fie Universul sferic ? Adică, să renunțăm la piramidă din simplul motiv că, fără unghiuri, sfera este mai ușor de prins în palme ?

„Desperecheate, vorbele se-ngână / De câte ori prin ele dau să trec, / Fugară clipa să n-o scap din mână. // Dar tot pe ce mă reazem cade sec, / Cum ciutura scăpată în fântână... / Și tot aceleași vânturi mă petrec.” (*Aceleași vânturi*) Atunci, și

stele ar fi fixe, dominate de inteligența alunecării pe orbite anoste. Și, apoi, mai există gândul care înobilează. „Plutesc prin gând ca-ntre vecii de apă: / Deasupra mi cerul gol și legământul / De-a nu lăsa pustiu să bată vântul / Prin visul nostru gata să înceapă. // Văd jos din bezna grea mijind pământul / Și pe pământ pe cel ce groapa-și sapă / Cum se-nmormântă-n propria lui groapă, / Fără să-și poată ști deznodământul. / Cu-atâtea amintiri desperecheate, / Ce bat insidioase din aripe, / Zborul mă poartă prin eternitate... // Și-n mine prinde să se înfiripe / — Cât înainte tot pe-atât în spate — Eternitatea fiecărei clipe...” (*Plutesc*)

Și mai există aici plăcerea lecturii care face parte din esența poeziilor lui Adrian Erbiceanu, ce se conține în ea însăși. „ Les rêves — autant d’essaims d’étoiles éphémères — Brûlent fameusement sous l’horizon drapé, / Mais leur spectacle une belle vigueur me confère... // Et me consume dans l’espace expiré, Vagabondant sur une mer toute de chimères... / Et je n’ai plus personne à qui causer.” (*Entre les pensées*)

Teza fundamentală a lui Platon – la care filozoful a ajuns prin propria lui «metodă» de analizare a lucrurilor, fenomenelor și a rezonanțelor acestora în viața noastră cotidiană (că, la ce altceva s-ar raporta filozofia ?) – este « Ideea » ! Din punct de vedere ontologic, Ideea este, în esența ei interiorizată, eternă și

inepuizabilă. Eu nu am demența de a-l contrazice pe Platon și de a intra într-un conflict de idei cu „Phèdre”, cu „Phédon”, cu „Ménon” și cu atât mai puțin nu mă las invitat la „Banquet”. Atac însă la «République» pentru că, ce facem cu «l’expérience» ? De unde altundeva să ne vină «Ideea», cea gândită ca o sumă de fațete ale realității ? Cum îmbrățișăm ideea asta ? În fața realității, trebuie să umblăm la ordinea ontologică. Trebuie să aliniem conceptele fundamentale ale gândirii, până vom ajunge la capătul capătului caracterului ei experimental. A uita și a nu uita nu încetează niciodată. Imaginea lucrurilor, faptele, gândurile și, de ce nu, și ideile ne vin de undeva și sunt o alternativă continuă între a fi și a nu fi. Între egal și inegal există o anumită diferență de temperatură. Pentru a fi și mai exact în aceste «idei» subliminale, trebuie să umblăm puțin în volumul (de data asta în limba română) „De la Anna la Caiafa” al scriitorului Adrian Erbiceanu. Ca să-ți dai seama că un tort este bun, nu trebuie să-l mănânci pe tot, ci este de ajuns să îl guști. Volumul de poezie a apărut la Editura “Ardealul” din Tg.Mureș. Deși Adrian Erbiceanu trăiește la Montréal, iată că nu și-a rețezat rădăcinile. Cam aici s-ar ancora și volumul. Iată aici frumusețe de poezie, emoție pură, crucificare pe ideea de eternitate a spiritului. „ Jos la răscruce, gata de ducă / Ce mă tot ține, mă tot hurducă. // Dorul atârână frunză săracă / Dragostea vine, dragostea pleacă... // Prind, ca din palme, să se răsfire / Cioburi păstrate în amintire... // Ca o minciună consolatoare, / Vremea mă ninge, clipa mă doare...” Poezia am citat-o în întregime (“Punct de fugă”, pag. 39) și o știu pe de rost. Dacă nici poezia asta nu este o rugăciune pioasă, atunci ce este ? Talentul poetului este desăvârșit. Zău că îmi vine să citez tot volumul !

Fraza șlefuită până la delicatețea dantelei țesute de păianjeni vrea să îi redea simplității o dimensiune monumentală, cu scopul vădit de a-i sublima metaforei suavitătea. Metafora însă este actul pur al creației : abundența de culori, de imagini poetice, de reverberații sublime – nu pot fi scoase înafara poeziei. Ca să îi (re)dei monumentalitate simplității – ca mijloc de expresie – trebuie să apelezi la o anume sobrietate a expresiei. „Dar heruvimii tac!... Și se întâmplă / Că tot mai rar ceasornicul din piept / Naște lumina visului pe tâmplă... / Și nu știu cum și cât și ce aștept ” (*Ce taină*), pag. 64, „De la Anna la Caiafa”, Adrian Erbiceanu).

IOAN LILĂ

(Adrian Erbiceanu – „La fontaine de ce siècle”)

DRUMUL PÂNĂ LA DRUM

Azi (însemnând ultimii douăzeci de ani și poate următorii douăzeci), drumul până la o carte e mai scurt, mai drept, lipsit de obstacole, mai neted, fără urcușuri, coborâșuri obositoare. Pentru autor, orizontul este aproape, ușor de atins, cu o simplă întindere de mână. Unitatea de măsură a idealului la care vrea să ajungă este de un cot, de un dat din coate.

Dacă are noroc, o carte este luată de mână de cine trebuie și condusă până în vârful ierarhiei, chiar dacă de acolo i se dă imediat drumul și „căruțașul” se întoarce după alta. Cine a spus despre căderea de sus că e mai dureroasă a avut dreptate.

Drumul anterior drumului se întinde în mintea noastră, în voință și reprezentare, în gândul ce ne însoțește. Odată încolțit, el nu mai are bariere, opreliști, cenzură. „Pre-autorul” (cel de dinainte de a semna pe o carte, cel din manuscris) își dorește să treacă repede prin ipostaza de autor, intermediară, purgatorie, și să ajungă la acel râvnit „post-autor”, recunoscut, cu operă în spate, adunând fragmente pentru autorul deplin, care nu așteaptă prea mult să se numească „scriitor”. Și unii doresc în mod pasional, chiar dacă ar curge sânge, să fie scriitori. Și ajung, pe diferite căi. Și după? Ce fac? Stau în intersecții, merg pe jos, când văd că sunt pe un drum paralel cu adevărata literatură?! Autori de monografii, de studii de specialitate, documentariști, cronicari, alcătuitori de letopisește, biografi așteaptă să li se spună „scriitori”. Versificatori (de vers alb) se înscriu la titlul de „poet”.

Cine nu simte diferența dintre „autor” și „scriitor” înseamnă că face o gravă confuzie. Dacă folosim o plantă pentru un ceai pe care-l bem și ne face bine, nu avem pretenția că suntem medic. Dacă dăm un sfat unui copil în derută, nu suntem psihologi. Dar toți ce-și văd numele sub un text, se visează scriitori. Ce o fi având pasiunea aceasta, care nici meserie nu este, de ademenește pe malul ei atâtea minți, mai mult sau mai puțin școlite în domeniu. Nebunia e pe aproape, pentru că e greu să-l convingi pe un obsedat de literatură scrisă că el n-are nimic de-a face cu acest domeniu și să se mulțumească doar cu cititul, cu privitul de la distanță. Nu trebuie confundată/prelungită nebunia inspirației cu/în conștiința scrisului. Acestea sunt stații diferite, la care alegem/sau nu câteodată să coborâm, să urcăm.

Până una-alta, Uniunea este a scriitorilor, nu a autorilor, deși n-ar fi

exclus înființarea unei Uniuni paralele, a autorilor. Dar, pe poarta USR, ca și când n-ar avea stăpân, se îngheșuie și dintre aceștia, că-s bătrâni și vor pensie, că-s tineri și se dau drept speranțe. Pe aceeași intrare pătrund cuvinte obscene, chiar dacă se spune că nu există cuvinte obscene, doar urechile și ochii sunt așa; atunci să le numim „cuvinte goale”, în cărți goale. Da, cuvinte goale, ca împăratul fără hainele comandate. Veți spune: „dar ce am vrea, ca literatura aceasta, cât o împărăție, să fie mănăstire, cu ținută obligatorie? Nu e nimeni absurd, dar ținuta cărților se cere pregătită, gândită din timp. Și dacă nu sunt posibilități, resurse, material, mai bine să se renunțe elegant sau să se asculte de un sfat bun.

E atât de important drumul gândirii, aprioric, însoțit de cel al lecturii, dintr-o foame permanentă! Cine învață trăirea în acest drum, cât mai mult, rămânerea în el, nu va...rămâne în drum. Astfel, lucrurile viitoare, cărțile, odată intrate pe drumul cel bun, vor sta la judecată, vor face față. Nu vor fi nepregătite, negata, ca o mâncare insuficient fiartă, deși putea fi bună, ca un tablou inspirat la care pictorul n-a așteptat să se usuce culoarea, ca o haină nouă, la care i-am tăiat eticheta și, din grabă, am atins cu foarfeca, stricând tot de la bun început.

Pentru „drumul până la drum” se potrivește sintagma „cu răbdarea treci marea”. Când, într-adevăr, timpul se coace pentru o carte, nu mai e de amânat. Pentru că, stând și așteptând, „de veghe în lanul de secară” (literatură?) mulți o vor lua înainte, dând la pământ tot ce le iese/stă în cale, tumultuos, furtunos, gălăgios. Din vârtejul iscat, celui de pe margine i se vor tulbura apele, i se va clătina drumul. Drumul fiecăruia e ca un afluent în destinul unei literaturi naționale, apoi universale.

Metaforele și imaginile ne-au ajutat să nu rătăcim decât poetic în labirintul orizontal al lumii din jurul cărții. Urmează o abordare despre vertical, în adâncime și în înălțime, despre abandonarea drumului, despre alegerea sensului de mers.

ELENA M. CÎMPAN

Rotisorul politic

Sincer, după trilogia „*Homo Silagenssis*”, nu mă așteptam ca Daniel Săuca să revină cu o nouă carte ce vizează viața practică a Sălajului. Mai ales că între acestea, a tipărit excelentul volum de poezie „*Cartierul vestic al iadului*”. Dovedind însă o uriașă forță de muncă, acesta revine cu o culegere de peste 200 de pagini de interviuri cu diverse personalități locale (politice, sindicale, bisericești, chiar și cu muzeograful *Marin Pop*) – prezentând populației acestui județ o față mai limpede a acțiunilor celor ce o conduc, acțiuni care se răsfrâng asupra întregii comunități.

Interviurile din volumul „*Rotisorul politic*” (Ed. *Caiete Silvane*, Zalău, 2010) sunt redactate alert, cu subtitluri care

înterup o posibilă monotonie a textului, deci lucrate după toate regulile jurnalismului modern. Sunt luate la disecă evenimente și situații care nu privesc numai zona Sălajului, ci sunt de actualitate în toată țara, tehnică pe care am remarcat-o și la scriitorul *Dan Șalapa* din Drobeta Turnu Severin; acest fapt îmi confirmă ideea dezvoltată într-o semnalare precedentă a unuia din volumele lui „*Homo Silagenssis*”: din ce în ce mai mulți intelectuali români, răspândiți în toate colțurile țării, se implică în viața publică, cerând explicații și socoteală celor ce ne conduc. Și poate e singura modalitate de a consolida o democrație haotică, lăsată vraise de toate guvernele alese cu naivitate de noi toți.

Daniel Săuca este unul din cei care îndrăznesc să pună întrebări și indiferent ce i se răspunde, poate face distincția între adevăr și minciună. Acesta e un lucru mare. Nu oricine cutează. Dar cine a gustat din *cutezanța* de a fi liber trebuie privit cu respect.

ȘTEFAN DORU DĂNCUȘ

SCRUM

"Vino în munți pe nserate atunci când călugării dorm"

Fără a fi niciun pic complezenți, trebuie că ne aflăm în fața unui poet formidabil. Poetul a reușit, volumul „Scrum” reprezintă cheia sol a întregii sale opere! Pentru că, nefiind un clasicizant supus canoanelor aferente, a reușit să se scufunde până la nivelul „beției de cuvinte”, care să redea cel mai bine ceea ce se află în sufletul său. Un Titu Maiorescu l-ar fi împușcat! Dar ce bine că există, că libertatea care se degajă din versurile sale e contagioasă și în același timp benefică! Libertatea de totdeauna a Poeziei e prezentă aici și vine să aducă ofrande verbale de excepție. Trăirea e neștirbită de vreun efect de culise, straniețea ființei sale se degajă la fiecare respirație amenințând să cuprindă în mrejele ei – poetice – totul. Zic *straniețate* pentru că își este străin propriei sale opere, pentru că el a vrut asta, pentru că opera sa se scrie prin el și nu el este autorul. Depersonalizarea aceasta este locul pe care îl imploră însăși Poezia pentru a se devoala prin scrierile sale, parcă încifrate...

Dacă nu i-aș cunoaște toate scrierile aș rămâne contrariat în fața volumului „Scrum”. Dar nu, știu prea bine că reprezintă un corolar al operei sale. Atunci când lasă totul să se desfășoare sub ochii săi, fără să intervină, când versul unu îl aduce automat pe al doilea, este din ce în ce mai satisfăcut de această spunere care se potrivește la fel de bine dacă ar spune-o de la coadă la cap. Dar care să fie taina? Căci una este. N-am întâlnit o mai neasemuită vorbire, aparent anapoda, cu o concluzie care rezolvă totul, zic, o vorbire care răspândește în jurul ei Viața, momentul, clipa, tot ceea ce înseamnă sinele dăncușian al acelui instant. N-am întâlnit o dedicare și o răstignire mai mare a momentului poetic din care este degajată toată disponibilitatea și forța. N-am întâlnit o mai rară armonie între ceea ce este de spus și ceea ce efectiv este transmis, chiar dacă receptarea unui neinițiat ar face acest lucru să pară improbabil.

Cuvintele mele îl vor prinde pe autor probabil ocupat, vârat sub

pătura problemelor atât metafizice dar și cotidiene, dar îl rog să nu uite: în pieptul meu bate inima unui poet care l-a citit de la început până la sfârșit și a rămas cu gustul admirației în gând, iar acest gând are să-l înțeleagă mult mai târziu. Atunci când cuvintele îi vor fi secăt și când nebunia talentului său va asista, din tinda bătrânilor acestui neam, la recunoștința pe care i-o vor aduce sau nu contemporanii. Dar eu zic că acești contemporani, pe care am început deja să îi cunosc, vor înțelege CINE sau CE a fost el. Un liant între spus și de nespus, un victorios al propriilor înfrângeri, un foc care a ars în poeme sortite unui destin necunoscut, dar fericit în cele din urmă.

Ceea ce e notabil, ba chiar extraordinar, este disoluția ontologică a conștiinței prin verbiajul ce descărnează și dezarticulează ființa. De o expansivitate rar întâlnită, această disoluție sau dizolvare a lumii prin însuși actul poetic prin excelență este propedeutica pentru relansarea unei noi lumi în care conștiința poetică se simte deja mai bine, o lume purificată, din care zgura cotidianului a dispărut și au rămas doar esențele și puritatea, strălumina, limpezimea veridică. Această alchimie se produce încet-încet dinspre începutul volumului „Scrum” până spre finalul din ce în ce mai clar al lui, unde se va afirma concluziv: „*vino în munți pe nserate când călugării dorm și numai clopotul unei stele singurate bate pe pământ*”. Așadar avem de-a face cu singura bunăstare pe care o poate aduce actul poetic – legarea într-una a singurătăților. Lumea lui Ștefan Doru Dăncuș e o lume a singurătății și a suferinței dar și a triumfului acestei singurătăți...

Expus tuturor tentațiilor, sinele dăncușian cedează în cele din urmă și se lasă prădat, furat, deposedat, hăcuit cu totul în ceea ce are mai valoros – condiția umanului. La sfârșitul acestei devorări pe care limbajul însuși, parcă, îl efectuează dar și împreună cu lumea din jur, sinele dăncușian trece la o altă existență – cum spuneam – la o existență pe care numai Poezia și-o poate oferi. În fond e un fel de expiere a Răului – actul poetic la Dăncuș.

Căci ce avem de făcut cu toții decât să o rupem definitiv cu această lume, cu atitudinea naturală față de această lume, spre a ne deschide unei

atitudini transcendente în care se vede mult mai bine că omul nu are decât esența pe care și-o conferă singur în deplina singurătate a individuației ce îl transformă în monadă?

Demersul meu a început să fie fenomenologic, dar lecția lui Dăncuș aceasta chiar este. Și atunci când sinele re-creează viața lui Isus, mai exact valențele destinului său, se poate spune că atitudinea transcendentală a dus spre un final fericit, căci ce înseamnă această atitudine transcendentală decât descoperirea Libertății absolute a eului de a se crea și re-crea?! Ori această Libertate a fost folosită de sinele dăncușian spre înțelegerea suferinței și a morții dar și a revărsării acestora în marea Iubire a lui Dumnezeu...

Drumul Crucii este cel brăzdat în Istorie dar la sfârșitul acestui drum apare în toate luminile sale scipirea Eternității. Volumul „Scrum” dar și întreaga operă a lui Dăncuș este tocmai această Conversiune a Timpului în Eternitate prin intermediul conversiunii la creștinism, un creștinism autentic ce distruge straturi periferiale ale conștiinței cotidiene spre descoperirea straturilor profunde ale umanului. Cred că depășirea, în acest sens, a cotidianității conștiinței este una asemănătoare celei a lui Heidegger dacă ne gândim la „Ființă și Timp” – secțiunea despre bavardajul cotidian dar și că depășirea cotidianității conștiinței poate reprezenta o cale pur religioasă, nu neapărat filosofică, dacă vreți – o filozofie practică, deci religie. Iar această religie ce se devoalează este creștinismul evaluat ca asumare chistică a suferinței.

Acestea fiind spuse, credem noi, e suficient spre a identifica esența Poeziei ce se scrie în și prin opera lui Ștefan Doru Dăncuș – acest munte de sentiment care a descoperit sau s-a lăsat descoperit de epoca medievală ce răzbate ca un fir de apă vie în toată opera sa.

REMUS FOLTOS

Ștefan Doru Dăncuș, Scrum, Grinta, 2010

UN CIOB DE INIMĂ PE RUGUL DE LINIȘTE

De ce poeții obișnuiesc să se adune, să se numere și să se împartă-înmulțindu-se astfel, la ceas de taină, în jurul *Vetrei*, vechi ori nouă, depănând cu osebite în serile lungi, pluvioase, istorisirii de neam, populate cu eroi legendari care s-au petrecut demult de pe aceste meleaguri, strânși în chingile suspinului care numai acasă își găsește ogoiul?

Cu inima un ciob de vitral sortit rugului, ei urcă 'naltul fumegând al Crucii, s-aducă arderi de tot Iubirii. Fără popas urcă spre Lumina tot mai aproape. Inima poetului incendiază poemul-lumină, afirmă Mariana Cristescu. Pesemne, știe ceva, poate a auzit în somn „cântecul trecerii de pe urmă” al lebedei – în roșul amurg. Drum lung, cum să deslușești aproapele din departe?

Și cu ce inimă, de vreme ce ea a ars – nu de tot – pe rugul acesta de liniște?

Lacrimile prea mari ale cerului prefac în patinoar covorul de frunze-nroșite... Plâng poveștile, plâng caii și câinii iar copii vin să le ștergă obrazul cu petale de crin. Sau poate îngerii? Tot una-i. Lângă *Vatră* e cald și moleșeala te cotopește încet, pe ne-simțite. Când s-a întunecat? Năluci verticale parcă-și iau zborul spre nemărginire. Nu le oprești, nu le chemi.

Adie un duh de-nserare venind de pe creste.

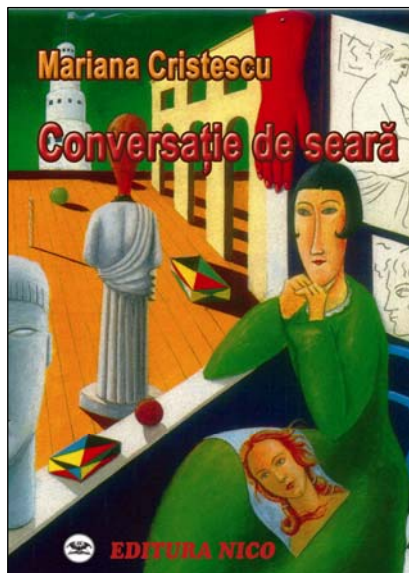
În bazarul păstrat cu sfințenie din-dărătul privirii, găsești: o metopă, ob-sesii, relicve, oglinzi, un lămâi înflorit, petale de măr cu miros de sare.

Clovnii de ceară au evadat din Eden și s-au ascuns într-o natură moartă jefuită de mere.

Univers fabulos, populat de himere, de arhechini albaștri, de „maci sân-gerii” ce „sfășie albul zăpezii”, de stele de mare febrile, înlănțuite în piatră, de mâini căutătoare-n abisuri ostile. În oglinzi fermecate, ursitoarele chicotesc.

E lumea pe care ne-o oferă poeta, scriitoarea, jurnalista Mariana Cristescu, într-o seară de taină, cu inima – amforă căzând precum o relicvă, în cenușa dimineții. E firul freatic de apă străbătând întunericul, așa cum cântecul lui Orpheu străbate mileniile.

Nașterea e un miracol anevoie de înfăptuit. E nevoie de lacrima de

argint, de ochiul întors al luntrașului, de cochilia unde se alcătuie – ca din lut – alt melc, alți ochi de argint, alte lacrimi... Poezia-i o taină care atinge toate cele cinci simțuri. Nu te feri, omule. Nu pune zăvoare ușilor întredeschise. Oricum, te ajunge din urmă. Trebuie să te învălui doar, în veșmântul castității pentru ca nașterea să-ți fie ușoară. Adumbrit de Duh e doar trupul feciorelnic. Lasă-te prins. Ești în creștere. Ascultă-ți adâncurile. Aidoma unei pietre prețioase ți-e inima.

„Din adânc, / aural sevei urcă tăcut, / sfredelind / irisul / ochiului biblic. / Bătrâna capră, / Amaltheea, / șoptește mulțumită: / „Din lapte s-a'ntrupat/ Lumina!” (Lămâi înflorite).

Și versul tău devine „lut cântător” și „aripă de-oțel / în vibrație, / în dulce sunet de clavier”.

Și se prefacă în „cântecul cerbilor de argint / răscolind perlurii adâncuri de mare”.

Fără de veste, asiste neputincios la moartea anilor de la facerea lumii încoace. Îi dai foc numelui tău cu o lumânare sfințită. Te rupi de iluzii dar Iluzia stăruie „sub mărul acela albastru” unde „florile lui ne-au cuminecat și miruit”.

În zadar. Poeții rămân răstigniți „pe aripi de flutur” cu iluziile lor încrustate pe scoarță. Și cicatricea din suflet înflorește fără-de-lege de câte ori privești semnul șarpelui încrustat pe un sân. E stigmat? E doar urma de cioc de vultur? Ești tu răstignit pe o stâncă pentru vina de a fi furat focul sacru, cel fără cenușă? E sângele poetului „lumina/ din curcubeu?” Cine știe?

Mai curând, „Repetabila durere”: „Iubirea - / a fășnit din amurguri

cocor, / beat de speranță / și ars, / în cădere, / la fiece zbor”.

Te dumirești, abia când „A sare miroase petala de măr”, atunci când, cuminecat, primenit, intri în mare, „Zdrobești cu piciorul sidefuri de perle / moșite de șarpe / în șapte-necate ulcioare”.

Cine să strige fruct interzis?

Poeta scrie cu sângele său obrindit un poem pe albastrul de zare: „A sare miroase petala de măr, / până și-agrafa de aur / din negrul meu păr / respiră, în noapte, / catrene. / Sirene îți bântuie visul, / chemări și blesteme vuiesc / în abisul din geana-ți albastră, / păsări de foc triluie, aiuritor, / în fereastră. / Mânzul cel alb nechează a drum, / în vatra plesnită a iernii, acum, / întreg a rămas doar poculul / cu urma subfîre a buzei de scrum. / O, de-ar veni ploaia cuminte, / să spele de rele, / descântec de tele, / fruntea-ți înaltă, / fierbinte...”

Cântecul ei învăluitor îți înfășoară grumajii. Dovadă că: „Luptătorul acela, / răstignit / și înlănțuit, / încă nu a murit. / S-a frânt puțin numai inima-i mare - / ospăț princiar pentru / cerșetorii de zdrențe / din stele / necăzătoare”.

„Ai grijă luptătorule, / nu-ți pierde ochiul!” – spunea și Bătrânul cel Veșnicul Tânăr – Nichita.

La poalele stâncii, „Toamnă în derivă”: „Urme de pași sângerii / pe poteci fremătânde... / Încă nurlui, / frunzele-și scaldă chipul / ridat / în ultima rouă de zi. / De sub stejari vine zvon de ninsoare...”

Firești întrebări, inerente răspunsuri: „Izgoni-va ea, oare, / demodatele, / neproductive, / melancolii ?” Dorul se-implântă cu vaiere „În carnea plinului trunchi, / ca un stilet, / se-nfîșe / până-n rărunchi... / o secure”.

Dar cum să amâni „iarna... / singurătății / în doi?” Cum să împiedici căderea liberă-n hăul absurd al urâtului cu nume de spleen?

În țărâna – aceeași, unde plecările neîntoarceri devin, de la nașterea sinelui, de nimeni, de nimeni nu e locul ales. Fiecare, propriul rug, cu vreascuri uscate-și aprinde, veșnic tânără și de necuprins, rămânând aceeași, pădurea...

Dar ce „mireasmă păgână / de grăuri prea coapte / ca noaptea nebună a trecerii / peste moarte”. Chemările se aud deslușit din spatele oglinzii.

„Află-mă și / sărează-mi chipul / cu lacrima ta!”

Conștientă de menirea, de responsabilitate creativă, după ce-și luase pe rând, toate precauțiile, poeta capitulează în fața forței Cuvântului, la fel ca și profetul Ieremia în fața lui Yahve: „**M-ai sedus, Doamne, și m-am lăsat sedus, ai fost mai tare decât mine și m-ai biruit!**”:

„**CAPITULARE:** Cred că va trebui să scriu această carte, / până la urmă, / ca pe o altă naștere, după moarte, / scârbită de turmă. / După atâtea nopți și frig, / mai găsesc, iată, forță / să strig, / să urlu mai tare ca lupii / orbiți de o torță / în beznă, / în gerul năpraznic, / în haită veniți, / hămesiți, / la parastas / și / la praznic. / En garde, seniori!”

Nimic nu e lesne, efortul poate fi ucigător, dar rezultatul va fi pe măsura trudei și lacrimilor. Poezia e jertfă și lacrimă. Dar e și dulce colocvii de taină cu James Joyce, cu Gânditorul lui Rodin, cu andaluzul Federico Garcia Lorca, cu Pablo Neruda, cu Whitman, Ay! Ay!

Doar poetul e-n stare să facă salturi mortale de la trapez „cu lăvălieră și garioață / la butonieră, / risipindu-și sonetul / de-a latul pistei”.

Dar ce atrăgător e mirajul acesta continuu, ca o săritură fără de plasă a acrobatului, direct pe masa de vivisectie!

În decor rămâne doar rama goală – de la natura cea moartă - ca o „fereastră spre nicăieri”.

Un filon metafizic amestecat cu ironia cea mai subtilă străbate potecile învăluite în lirismul amețitor cu parfum de lavandă. Piei de șarpe lepădate înaintea sorocului, pași în derivă. „**Sic transit gloria mundi**”. Din vechiul șarpe „strivit în aurul risipit / de propriul car alegoric” - ce rămâne? „Un dinte sfărmat / și marele ochi de safir / către cer / înghețat”.

La subțioara visului – urmele șterse ale melancoliei aburind bizar nisipul clepsidrei... „Crizanteme roșii precum / aripile lui Icar, / bezmetice, / arcuiesc / peste Alcatraz / poeme - toteme. / Singur, / ochiul acela, / cândva azu-riu, / atoatevăzător, / coboară tiptil, / ca o umbră, / spre depărtare se prelinge.”

Ce mai descânțe de moarte și de (în)viere pe rime basarabene pentru fratele Grigorie al Vierului! Înviere, înviere, vino înapoi, Viere! Strigi și tot tu te auzi fiindcă strigătu-i doar în tine. „Că, la foc de rășărit, / l-au primit pe cel sosit / cu grai nou și cu cuțit - / l-au cinstit, l-au primenit, /

cum din moși s-a pomenit. / Da' lui i-a venit în gând / să le sape de-un mormânt, / fără cruce și cuvânt, / fără stele căzătoare / și paseri cuvântătoare. / La poale de piatră sură, / unde umbra nu se-ndură, / unde vântul nici nu-ncapă / și nici apă nu-i s-adape / morile și ciorile, / da' privighetorile..., / i-a tăiat în opt, / și în patruș'opt, / și i-a dat la câini, / a furat și pâini, / a furat și pești, / a furat povești / și-a plecat pe apă... / Lumea nu-l încapă! / Câinii i-au jelit, / piatra i-a bocit, / câinii au urlat, / piatra a crăpat, / cruce s-a făcut, / cruce de mormânt / pe sfântul pământ. / Un izvor curat / pe loc s-a aflat / și s-a fost purtat / către marea-mare, / pân' la mândrul Soare / ce avea s-apună / iubitor de Lună, / către mândre stele, / dragele de ele, / care-au povestit / cum au fost nuntit / ziua și cu noaptea, / viața și cu moartea, / când s-au despărțit mările, / drumul și cărările...”

Durerea naște legende, balade și doine stropite în lacrimă pură, ca o cuminecătură. Numai o mamă putea zămisli asemenea bocete la moartea copilului...

Mariana Cristescu, poetă și mamă, suflet-pereche, baladiera. doinuitoarea lacrimilor sugrumate sub pleoape, femeia puternică, luptătoare și cruntă-n dreptatea sa, care e și dreptatea neamului său.

Și cu acest volum de versuri înscrie încă o pagină pe azurul din ochii copiilor, pe durerea de neam, pe care, doar cântecul nud izbucnit din rărunchi o mai poate răzbi...

O femeie cât o cetate. O Esteră decapitând balaurul care stă gata să-i înghită odraslele. O femeie învingătoare, chiar dacă gloria se măsoară, de cele mai multe ori, în lacrimi.

CEZARINA ADAMESCU

Mariana Cristescu, *Conversație de seară*, Editura Nico, Târgu-Mureș, 2006.

Eternitate și deriziune

Îmi permit să vorbesc din nou despre Flavius, ca și cum mi-ar fi aproape, ca și cum i-aș simți prezența în jur, prezența sa regizată, prezența sa regizabilă la infinit în miile de aspecte pe care personalitatea sa le putea lua din pasul doi al expunerii. Flavius este un om care expune, care, pe lângă tablourile pe care le pictează,

expune la o expoziție internațională Istoria, Destinul, Viața și Moartea. Vitrinele în care își expune opera nu sunt fragile pentru că oricând pot fi asaltate de cumpărătorii, de devoratorii de artă neiertători. La Flavius e întotdeauna îmbulzeală ca la teigheaua Tutungeriei pe care a visat-o și pe care a scris-o.

Căderile lucrurilor grave ale acestei lumi în derizoriu reprezintă calea spre adevăr, căci toate sunt derizorii în fața Eternității. Niciun alt dramaturg, poate Eugen Ionesco, nu a reușit mai bine să indice drumul spre mântuire care este un drum religios. Aș spune că, la limita cu fiorul religios, așa cum îl descoperea Eliade, se află situată întreaga operă – și cea rămasă necunoscută – a lui Flavius. Căci a face prezentă, a face simțită prezența Eternității în opera pe care o scrii este un lucru rar. Destinul omului este un fir de praf în comparație cu această prezență și omniprezență a Eternității realizată ca act artistic – de exemplu în dramaturgie – în cazul lui Flavius Lucăcel.

Pornind de la un teritoriu arhicunoscut, teritoriul unor fapte întâmplare în România (*Tutungeria*) sau într-o țară simbolică (*Ceai de fluturi*), Flavius încrîpțează, în pagini dialogate memorabil, un sens ce lămurește probleme eminamente metafizice. În această epocă în care toată lumea caută sensuri, Flavius dezvăluie sensul prin încrîpțarea lui – operă a dialecticii sacralului și profanului eliadești. Nicăieri ca la Flavius nu se produce o mai acerbă protejare a sensului, protejare ce ține de ascundere, dar protejare ce te face să înțelegi care e ținta acelei ascunderi, s-o dibuiești, s-o dibăcești și în cele din urmă să-ți dai seama că totul se joacă pe o singură carte – cartea dizolvării a toate și a toți în Eternitate. Acesta e sensul încrîptat, acesta e mesajul cel mai de taină, așa se explică Destinul, Istoria Viața și Moartea în opera lui Flavius.

S-a spus nu de puține ori că teatrul lui Flavius există undeva între Caragiale, Ionesco și pop-art. Aș merge mai departe și aș spune că, alături de Ștefan Doru Dăncuș și Nicoară Mihali, cei mai importanți creatori fondatori ai „Grupului 90” din Baia Mare, Flavius se încadrează într-un curent pe care l-am identificat sub numele de Realism abisal. Teatrul lui Flavius nu e doar realist tragi-

comic, așa cum e al lui Caragiale, nu e doar absurd-metafizic cum e al lui Ionesco, și nici tentația ușurătății, clișeului și chiciului nu străbate cu întregime paginile sale. Dar are ceva din fiecare. Din fiecare se ia ceea ce este mai profund. De la Caragiale, realismul, iar de la Ionesco, abisul, ajungându-se ca forma de expunere să capete valențele pop-artului. Astfel se ajunge la realismul abisal care e singurul capabil să porceadă, platonice oarecum, spre degajarea esenței realității.

Cred că lecția lecturii lui Platon este piatra de încercare a Realismului abisal ce caracterizează operele celor numiți mai sus. În epoca în care toate sunt meta- și hiper- și post-, iată că un grup de maramureșeni au reînviat spiritul antichității, adică au respectat di-viziunea lumii. Lumea Eternității și lumea perisabilă, de a doua instanță, transcendentul și imanentul. Iar dacă la Flavius vom întâlni deriziunea ca act fondator al artei, ea se adresează acestei lumi trecătoare și perisabile. Celelalte îi rămâne tăcerea, iar tăcerea aceasta e încărcată de măreție, noblețe și, nu în ultimul rând, pioșenie.

Dragă Flavius, teatrul tău este casa ta, este dragostea ta, este visul și odihna ta. Emoția cortinei, sângele ce dă să țâșnească prin obraji, gândirile cutezante ce se involbură atunci când piesa de teatru „merge” – toate acestea tu le simți dinlăuntrul situației. Te simt atât de languros atunci când scrii, atât de tandru, atât de bun! Îmi amintesc boema Băii Mari și nu pot să nu menționez genialitatea tuturor pieselor tale din acea perioadă. Unde sunt, Flavius, acele piese, ce s-a întâmplat cu ele, unde le-ai ascuns? Ori s-au pierdut, ceea ce ar fi grav? Piesa „Dictatorul” sau acea piesă cu personajul-câine pe care o scriai pe salteaua de internat în camera aceea fără yală la ușă din cartierul Săsar! Camera aceea era plină de cărți, ticsită, îndestulată; ani întregi, anii Băii Mari, i-ai petrecut lecturând acel maldăr impresionant – cei mai reprezentativi autori, cele mai fulminante lecturi, cele mai explozive promisiuni și speranțe! Și iată-te azi, pe calea sigură a consacrării! Succes, Flavius! Iar în numele prieteniei noastre vechi de câteva milioane de ani, promit să nu te mai imit în gânduri, în gesturi, în celebritate. Mă voi retrace modest, mulțumindu-mă

doar cu titlul de discipol fără de-un pol și mic ucenic și învățcel cu coadă de șoricel – dragule Lucăcel.

REMUS FOLTOS

Flavius Lucăcel, Tutungeria, Limes, 2010, *Ceai de fluturi*, Limes, 2009

Fragii sălbatici

Ultima carte a **Melaniei Cuc** – **Vânătoare cu șoim** – apărută la Editura „Dacia XXI”, Cluj-Napoca, 2010, reprezintă mai mult decât un exercițiu de sinceritate, autoarea reușind, printr-un „discurs” metaforic, cum numai de sub pana năucită a lui Fănuș Neagu au mai ieșit câteva, să vândă lacrimi la tarabele iluziilor noastre cotidiene. Iată cum banalitatea declanșează întâmplări cosmice, pe care le trăim murind:

„Apocalipsa poate porni și din farfuria cu supă de oase și din numele unui om care a pierdut noțiunea zi-noapte! Scriu gazetele doar de bine și mă minte poștașul ce-mi bate la ușă cu o ciozvărtă sângerândă din ceea ce a fost mai ieri bucurie... Sun din cornul de vânătoare și ogarii adulmecă urma sandalelor mele fără de talpă. Voi merge de-a bușilea prin sârma ghimpată și peste distanțele în care germinează secara și linia frontului de gherilă.” Sau: „Lumea asta-i părelnică și neiertătoare; mă întinde, mă prinde în cârlige pe frânghia cu rufe pe care mașina le spală, le rupe în bancnote de o sută... Nu mai există acadele comestibile în prăvălia cu hălci de carne fără grăsime. Copilul meu plânge cu gura-n polenul cules de albine.”

Dar nu cotidianul frust surprinde, ci traducerea lui în vis, disiparea într-un fel de supernovă a sufletului: „De altminteri, coliliu este și abisul și gloria mondială, așa cum stau stratificate întâmplările, pe sub osul

frunții, în locul din care gândul meu urlă la lună unde bocancii tăi valsează ca o pereche de miri salvați de pe Titanic.”

Sunt pagini de o frumusețe tristă, profundă, devastatoare pe alocuri: „Se învârt cerul și pământul în același carusel desuet. Copilăria mea amețește. Vomită țâță dulce. De ieri nu mai reușesc să-mi țin respirația când trec prin triumghiul în care dispar avioane, păsări și oameni. Am curaj nebun de legat la zidul morții.”

Între Sartre („Infernul nu există! Îmi repet în oglindă, este doar o noțiune inscripționată pe vazduhul mai costeliv decât un catâr ce cară sacaua cu apă sfințită.”) și Issus („Ca un scrib care pleacă în cer direct din casa tâmplarului din Nazaret. În

urma Lui, mila umană roade în talpa casei cu rugăciuni repetate.”) Eul își revendică orbirea, ca pe un posibil drum spre lumină prin mărturisire: „Civilizația mea a ostentat bătănd pas de front în marșul triumfal al unui număr de circ ambulant. Mergem voluntari pe carul alegoric, despuiați ca la fața Lumii și pielea noastră miroase a usturoi proaspăt și mirt.”

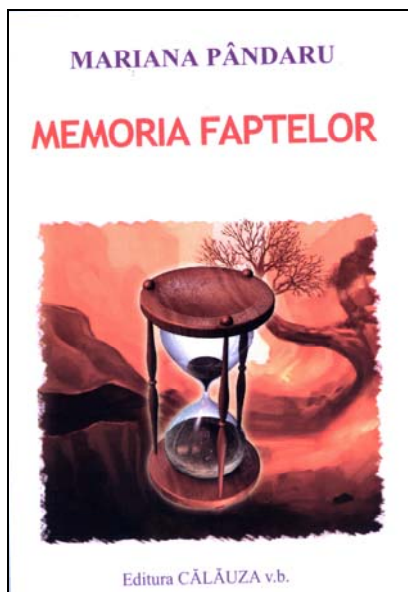
Și sunt

acolo, în gânduri, și patria („o lupoaică flământă, o pădure de tei tineri prin care trece furtuna bocind...”) și amintirile („Din buzunarul de la vesta bunicului, iese o șopărlă tânără și plină de ouă gata fertilizate în vitro.”) și împăcarea disperată cu sine: „Dinaintea legendei doar eu mai stau în halat de mătase. Beau ceai verde, fumez țigari cubaneze... Mi-e bine. Foarte bine... De ce batista a rămas, atunci, stacojie? Mâna are cearcăne, bătături ca și cum aș fi cules cu ea toți fragii sălbatici ai lumii.”

LUCIAN MĂNĂILESCU

MEMORIA FAPTELOR

Iată că, după apariția editorială a opt volume, în majoritate de poezie, ale scriitoarei MARIANA PÂNDARU, toate bine primite de critica literară și de cititori, de curând a văzut lumina tiparului cea de-a noua carte a domniei sale. Este vorba de „MEMORIA FAPTELOR“, carte cuprinzând editorialele publicate, de-a lungul a patru ani, în săptămânalul hunedorean „Călăuza noastră“.

Astfel, pe parcursul a 346 de pagini, cartea înmănunchează editoriale scrise cu har și conciziune, autoarea înscriindu-se, (așa cum de altfel se consemnează și în prefața cărții – „Omul de serviciu“ – semnată de Ovidiu Vasilescu) în rândul personalităților literare care au fost „oameni de serviciu“, editorialiști „care lucrează, scufundându-se în adâncurile evenimentelor, nu de puține ori istorice.“

Toate cele scrise sunt gândite și redactate cu spirit pătrunzător, autoarea știind să discearnă, cu sintagme plastice, sugestive chiar din titlu, care sunt evenimentele ce merită să ocupe spațiul editorialului, foarte important într-o publicație. Iată câteva titluri sugestiv intitulate: „Greu la deal...“ în care atacă greutățile prin care trec bolnavii cronici pentru procurarea medicamentelor, sau „Cuiul lui Pepelea“, în care, editorialista afișează o fină ironie spunând: „Cineva încurcă mereu ițele politicianilor

noștri. Poate din distracție, pentru a ne dovedi nouă cât de slabi sunt dumnealor. Sau... poate din interese precise, care ne scapă, pentru că nu suntem pricepuți în interesele obscure ce se „fac“ pe deasupra noastră, socotindu-ne o plevușcă fără importanță“ (pag. 17). În acest editorial, autoarea pactizează, ca să zic așa, și bine face (!), cu cititorul, cu ceea ce gândește el, privind la „bravii“ noștri politicieni.

În unele editoriale, autoarea adoptă chiar limbajul omului simplu, de pe stradă. Pentru că, iată, în editorialul „Un președinte amendat“, ea spune cu umor: „Neastâmpăratul nostru președinte mai făcu o boacăna, taman în pragul mult trâmbițatului Summit NATO de la București. Îi veni năstrușnica idee de a se urca la volanul unei mașini, să-și mai limpezească și el creierii, și cu ochii la clădirea Primăriei capitalei, hop, lovi o altă mașină.“ (pag.225). Aceste cuvinte, scrise cu har, au făcut deliciul cititorilor, la acea vreme.

Citind cartea, am remarcat finețea și precizia observării detaliului în toate editorialele. Iată, spre exemplu, editorialul „Viața de după scumpiri“ (pag. 249), unde autoarea consemnează foarte realist că: „Într-o bună zi, am stat de vorbă cu un om care vindea broscuțe din plastic, ce dădeau speriate (grație unui mecanism) din piciorușe, într-un lighean cu apă. Râu de oameni trecea pe lângă el și, degeaba; nu cumpăra nimeni. Iar la întrebarea mea dacă poate să trăiască dintr-o astfel de „afacere“, el mi-a răspuns amar: „Vezi, doamnă, jucăriile astea? Când se strică una, o dau peste bord, adică peste marginea ligheanului. Așa suntem și noi, niște jucării în mâinile păpușarilor, pardon, a politicianilor, am vrut să zic.“ (pag.250)

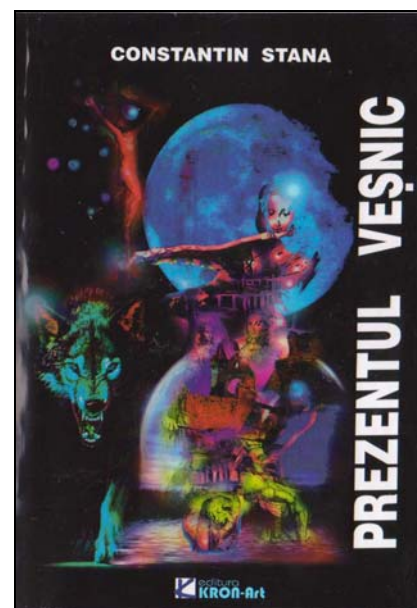
Mariana Pândaru de data aceasta a ieșit în lume cu o proză a cotidianului – de cele mai multe ori tragic pentru ființa umană – dovedind în fiecare pagină a acestei cărți că este solidară cu cititorul.

„Memoria faptelor“ nu este o carte de citit de la cap la coadă, asemeni unui roman, spre a nu pierde șirul povestirii, ci poate fi citită pe îndelete, în clipe de răgaz, alegând după dorință, oricare dintre editorialele pe care le cuprinde. Fiecare este de sine stătător, doar autorul este același.

„Citind „Memoria faptelor“, veți descoperi o Mariana Pândaru, jurnalist de talent, cu verb incitant, cu redarea plastică a ideilor, cu mult fler în alegerea temei editorialului, cu strălucită conciziune în scrierea fiecărui editorial. O carte ce se recomandă de la sine.

PETRIȘOR CIOROBEA

Manifeste

Reflectând – nu fără neliniște și nestăpâniri – la destinul sumbru al primei sale cărți (**Haitele**, 2008), defecțiunile de distribuție blocându-i aceleia accesul la cititori și, ca urmare, destituindu-i mesajele, chemarea, Constantin Stana își îngăduie astăzi reluarea temelor pierdute (**Prezentul veșnic**, Editura KronArt, Brașov, 2010). Îl va ajuta la aceasta statutul incert al demersului inițial, pendularea aceea între genurile și speciile scriiturale, îndeobște adăstarea în ambiguitatea speței asumate – *manifestul*. Noile *scriituri* (cum le numește autorul, trimiterea la R. Barthes e desigur aci inoportună) nefiind nici ele, în definitiv, decât tot un soi de manifeste - de mai mici dimensiuni, firește, cât de cât autonome în marginile lor, mimând poemul. (Nu lipsesc, iată, nota pamfletară, deja zeflemeaua: „M-am obișnuit cu obișnuința/Și asta nu pot pentru ca să zic/Că mi-a îmbogățit știința !/Era atâta cât era știința mea/Și-mi plăcea din când în când/ Să-i mai adaug câte-un pic, câte ceva...//Dar am descoperit libertatea

și democrația/Și din știința mea câtă aveam/Mi-am descoperit prostia.//A fost odată ca-n povești,/A fost ca niciodată,/A fost că nici nu se va ști vreodată/Dacă a fost ea revoluție sau ceartă/Sau răscoală cu certitudine condusă de o haită.//Noi forme de lupte între clase/Și cărora în contemporaneitate li se spune mase.//Sau poate-a fost o poveste-ntr-o povești/Ca să ai la bătrânețe ce să povestești...” – din „scriitura” **Obșnuință**).

Dar nu este vorba aci doar de imitația exterioară, cum s-ar zice, numai în literă, este mai degrabă o înrăurire în spirit. Să nu ne înșele, aș spune, unele deraieri lirice: poemele/scriiturile din volumul de față nu-și trădează autorul. Vor fi adică aidoma scriiturii, mai întinse, dintâi: prin urmare „*confesiuni*” (cum și-a subintitulat Constantin Stana **Haitele**) ale „*unui asasin moral*”. Adică: denunțul politic (persuasiv, rostit uneori cu vehemență, cu truculență), somația drastică adresată unei lumi încă nebune, sortite a nu se așeza încă în albi.

A.I.BRUMARU

Grădina cu proverbe

Nefiind regula, o sinteză finală în speță metafizică la antologia generală de folclor, îndeobște la colecțiile, mai incitante, de *parimii*, nici nu va fi căutată unanimitate de autorii acestora. Nu e ispitit, așa-zicând, de ideatica în domeniul Iuliu A.Zane, de exemplu, care va alcătui în secolul al XIX-lea, fără a-l însoți însă și de un studiu teoretic cuprinzător, un impozant depozit, în zece volume, din înțelepciunea poporană, **Proverbele românilor**. Va fi fiind oare în cauză aci precauția recomandată și de Lucian Blaga, după care îndoiala reflexiei anemiează ori corupe grația întâmplătorului și neprevăzutul din duhul anonim? Creatorul cult, spunea gânditorul spațiului mioritic, pierde sub povara reflexiunii spontaneitatea căutărilor genuine, apoi uimirea de a fi întâlnit, nepremeditat, inefabilul; aplicarea critică la lucrarea colectivă, neasumată adică auctorial, a regulilor deduse din creația cultă sfârșește, și ea, aidoma – ratează adică din produsul folcloric farmecul și delicatețea, rumoarea, zvonurile indefinibile.

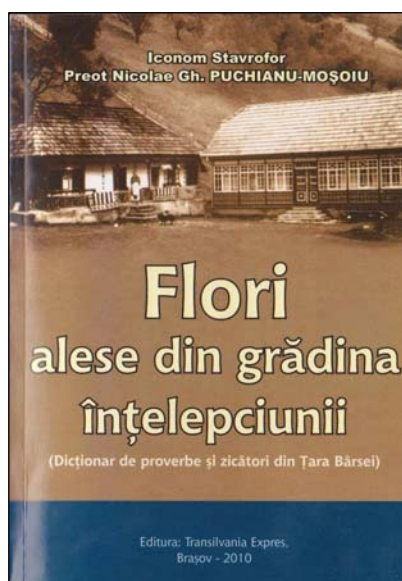
Cercetător cu dedicație în tezaurul culturii populare românești, observată

însă regional, din care a cules și selectat pagini impresionante și delectabile totdeodată (**Colinde din Țara Bârsei**, 1998, impunătorul volum **Flori alese ale culturii populare din Țara Branului**, 2007), Nicolae Gh. Puchianu-Moșoiu simte, ca să zic așa (vocația lirică fiind și ea prezentă), chemarea inversă: e tentat, iată, a căuta în profanitatea literelor folclorice sensul general, spiritul locului; în cazul nostru sigiliul identitar etnografic. Își va preîntâmpina așadar voluminoasa colecție din 2007 (a apărut în condiții remarcabile la Editura Societății culturale „Pro Maramureș-Dragoș Vodă” din Cluj) cu eseul **Focurile sacre** (2005), o lucrare, cum am spus și cu altă ocazie, de referință pentru *cercetarea etnohermeneutică* a locului românesc. *Focurile sacre*, de pildă, sunt descrise și comentate acum de Nicolae Gh. Puchianu-Moșoiu în aria brăneană și a Țării Bârsei dar ele sunt, se înțelege, și ale lumii întregi, reveria filosofică este – inițiată fiind de condiția mistică a umanului – aceeași la descendentul celtic și la locuitorul carpatic de azi. Particularitățile sunt prezente, inevitabile; localismul creează va să zică singur - avea dreptate aci esteticianul Alexandru Dima - întâlnindu-se apoi cu alte singurătăți, și ele creatoare, în solidaritatea universalului.

Când este vorba de proverb – acest *aforism al poporului* – Lucian Blaga însuși, ostil, cum știm, eseismului superficial în materie, va proceda desigur altfel: numai trăirea respingând judicația e, în caz,

insuficientă și inacceptabilă, proverbele sunt, la orișice privire, concentrate pansive, nucleele discrete, deja modeste, ale gândirii colective, într-un cuvânt, ale înțelepciunii generale, anonime; ele pot copleși câteodată filosofii culte sistematice, tratatele bine cotate. Depozitând rațiuni secrete, o experiență intelectuală milenară adunată în straturi incorruptibile, e cu neputință ca proverbele să nu fie supuse explorării intelectuale, examenului ideistic, în general perspectivelor rațiocinante și critice. Peren prin inamovibilitate, proverbul e și actual, vorbind contemporaneității. În **Studiul proverbului** (1926), Lucian Blaga e încredințat că unele piese paremiologice românești (dar și de aiurea) deschid *orizonturi metafizice*, altele, cu sarcină artistică, părănd eclozări florale ori, când se îndreaptă către lumile și firile pământene, ele se ivesc ca dungi de fulger biciuindu-le acelor nemernicia. Proverbele românești, în aceeași metaforică listă blagiană, ar mai fi: surâsuri resignate, ruinari tragice, îndemnuri moralizator catedratice cu chip de prăfuit dascăl de țară; altele ar purta, alături de probozenie, umorul mântuitor de melancolie și tristețe. În totul, e încredințat gânditorul român, cu proverbul nostru parcă te-ai afla într-o convorbire spirituală ce ar avea loc între niște zei rustici, nu doar între țărani, zicerile poporane fiind o „sinteză rezumativă a geniului unui întreg popor, rămas aproape același prin cel puțin zece veacuri”.

Ar exista însă o legătură, o influență nemijlocită între structura unei limbi, între o anume rostire și percepția rostitorilor aceleia asupra lumii, reflectată, să zicem, în spusa paremică? Întrebarea (vezi Constantin Negreanu, 1983) s-a pus frecvent, cercetătorii împătimiti ai folclorului românesc, precum, astăzi, instancabilul, admirabilul Nicolae Gh. Puchianu - Moșoiu, răspunzând de regulă, pe urmele unui B.L. Whorf, afirmativ: gramatica unei limbi modelează idei, este călăuza gândului, a activității mentale a individului. Invenția ideatică, formula zicerii sunt parte a unei gramatici, mai exact parte a unei limbi – limba ce rostește. Limba proverbului românesc ar putea fi prin urmare aceea care face ca simpla zicere să fixeze (uneori, cum s-a spus, pentru eternitate) *icoane grăitoare*: memoria fabuloasă,

miraculoasă a poporului, tradiția. Aceasta va cuprinde în consecință, cum ne mai avertizează gânditorul român: *frânturi de sisteme filosofice, frânturi de psihologie, frânturi de mare pamflet*. (Nu e așadar întâmplător, să observăm aceasta, că unele din poemele, piesele sau studiile filosofice blagiene descind și ele din lumea veche a proverbului.)

Noua antologie, monumentală (redactată, în premieră ca o colecție regională, în stil lexicografic), iscălită de Nicolae Gh. Puchianu-Moșoiu, **Flori alese din Grădina Înțelepciunii (Dicționar de proverbe și zicători din Țara Bârsei**, Editura Transilvania Expres, Brașov, 2010), deși conține zicători și ghicitori, strigături, alte vorbe de spirit, e precumpănitor alcătuită din proverbe. Este de așteptat, de aceea, ca autorul să fie în continuare preocupat de o sinteză în care să se traseze *fizionomia/ filosofia proverbului românesc* - atent probabil și la ceea ce sublinia marele Lucian Blaga: „Încă nu s-a scris un studiu serios despre proverbul românesc, un studiu la înălțimea mijloacelor de investigație și de determinare de astăzi, care să arate fizionomia schimbăcioasă și totuși aceeași a acestui pestrî și scânteietor proverb, în comparație cu cel de aiurea. Proverbul românesc are fără îndoială o fizionomie a sa, un stil dintr-o bucată, o înfățișare de-o remarcabilă consecvență lăuntrică. De la un asemenea studiu așteptăm și cea mai organică psihologie a gândirii populare românești.”

A.I. BRUMARU

MĂȘTILE POETULUI

Un univers liric fascinant prin complexitatea emoțiilor și caracterul surprinzător al imaginii ne întâmpină în volumul *Poeme apocrife*, de Sorin Olariu. Un profund sentiment al tragicului conviețuiește cu sentimentul parodic al existenței, tonalitatea elegiacă stă alături de persiflare, întunericul este din când în când străpuns de lumină, grotescul lasă locul sublimului, apostazia se topește în pocăință.

Cele trei secțiuni ale volumului nu sunt întâmplătoare, ci răspund unei evoluții poetice de la revolta

luciferică la calmul contemplației marilor teme ale poeziei din totdeauna, Eros și Thanatos, de la sfâșierea lăuntrică la împăcare elegiacă, de la barocul imaginii la simplitatea clasică. *Anotimp împăturit*, prima secvență a volumului corespunde unei efervescente metaforice care dă expresie convulsiilor interioare ale poetului. Poeziile acestui ciclu circumscriu o lume disonantă, dominată de alienarea care a urmat acelei “morți a lui Dumnezeu” la care se referea Friederich Nietzsche. Meditația asupra artei poetice este o constantă a întregului volum, poezia care dă titlul primei secvențe fiind ea însăși o ars poetica. Metafora *împăturirii* trimite la răsfrângerea în sine, la explorarea depunerilor succesive de sedimente sufletești în acea finită-infinită fântână a timpului subiectiv. Ultimele versuri ale volumului se referă la „ochiul fântânatic”, adică la conștiința poetică în stare să pună la o altă „chipul” din firmiturile existențiale. În căutarea acestui timp „împăturit”, „pierdut”, ca să folosim sintagma lui Marcel Proust, pornește autorul acestui volum. Spuneam că o lume dizarmonică, deșucheată în fragmentarea ei se conturează din paginile ciclului *Anotimp împăturit*. Este o lume cu „megasfinți pletosi/răstigniți în chitarele sparte/pe pereții cei reci”, o lume uitată de „dumnezeu”, care „stând pe un nor/se delectează dezlegând/integrame.” (*Prezentul autopsiat*, p. 7.) Cum, am zice, cele sfinte sunt luate în deșert

deoarece credința s-a golit de substanță pentru practicanții ei.

Care este locul poetului în acest amestec de contraste, care nu se pot contopi într-o polifonie din cauza absenței dirijorului suprem? Ne-o marturisește *Carte de vizită*, un fel de autoportret care afirmă natura demonică a artistului, „înger subteran” chinuit de o zvârcolire a antinomiilor greu de stăpânit. Metafore ca „lup spânzurat de propriul urlet”, „schimonoseală de înger martir”, „amiază de întuneric”, „corcitură împutită de ying și yang”, toate trimit la o stare de continuu asediu lăuntric. De la romantici încoace, poezii s-au descris ca îngeri căzuți din starea originară de grație, pe care visează neîncetat s-o recupereze. În *Prezentul autopsiat* poetul este chiar mai explicit privind condamnarea sa și anume aceea de a lupta cu cuvântul spre a-și tălmăci chinurile: „arzând interior trupul poetului este/numai și numai o rană”. Să amintim în această ordine a circumscrierii suferinței creației extraordinarul simbol al lui Nastratin Hoge, care în poezia lui Ion Barbu se hrănește, smulgând fâșii din carnea sa. S. Olariu spune și el: „sufletul/ah sufletul/mi-e ca o unghie/întorsă în carne”. (*Gând*, p.41) Așadar, spre a ne da minuni care să ne bucure, poetul se autodevoră.

Conștiința de ființă damnată nu lipsește din autoportretul lui S. Olariu: „eu sunt un lup singuratic/un dobitoc pe cale de dispariție/o fiară nebună, nebună, nebună/care se scaldă noaptea/în râul rece al morții”. (p.5) „Râul rece al morții” este Lethe din mitologia elină, cel pe care Orfeu cu harfa sa l-a trecut, în extraordinara sa aventură pe tărâmul de dincolo în căutarea minunatei sale Euridice. Și așa aflăm încă de la vechii greci ca poezia are valențe magice care pot înfrânge moartea prin frumusețea cântecului. Obsesiva căutare de sine a poetului o descoperim în întregul volum. Rețin ca remarcabilă poezia *Dar poate că la noapte* (p.49) inclusă în *Anotimp regăsit*, a doua secțiune a volumului. Ritmul creației este asociat aici cu cel cosmic, în buna tradiție romantică. „Dar poate că la noapte va mai muri o stea”, vers sincronizat cu „dar poate că la noapte voi mai muri odată” și rezultatul acestei „morți” va fi „și lumea se va naște din ochiul meu de orb”. Aceste referiri lirice trimit la

procesul de „mortificare” care are loc în timpul transgresiunii de la emoție la artă. Dramaturgul Luigi Pirandello a explicat sugestiv „mortificarea” ca un salt de la trăirea vie, realitatea palpabilă a sufletului, într-un cuvânt de la tot ce ține de subiectivitate la obiectul artistic. Subiectivitatea perisabilă se detașează de ființa creatorului, precum sufletul de trup, intrând în veșnicia artei.

Tema iubirii și a morții e marcată în unele piese din primul ciclu al volumului de o cenzură cerebrală care parodiază emoția din teama de a nu se exhiba prea mult, din teama de sentimentalism: „iar tu, femeie, cu sâni de-ntuneric chicoteai înfundat în/ amiaza vernală din când în când/te mai acompania scârțâitul/ușii stricate a liftului oprit de decenii/la subsol.” (*Sfâșiat între două ceruri*, p.6). Trecerea bruscă de la sublim la grotesc și sarcasm este șocantă în unele versuri ca acelea din *Poem care trebuia să fie ochei*: „rătăceam amândoi peste ochiul lumii ca doi îngeri/bizantini/împiedicându-ne din când în când tu/de surâsul meu știrb iar eu de/părul din nările dilatate ca un vagin de lăuza”. (p. 15). În al doilea ciclu (*Anotimpul regăsit*) lirismul erotic și elegia se purifică de tentă grotescă, lăsând loc confesiunii simple, ca în poeziile *Dacă*, *Vine o zi*, *Era așa tristețe*, *Gând siluit*, *Scurtă rugăciune*.

Filonul elegiac ocupă un loc special în întregul volum care este în profunzimea lui o stăruitoare meditație asupra morții. Evocarea părinților generează poezii care înflorează. Dezbrăcat de orice teribilism al imaginii poetul lasă durerea să se prelingă în voie în stihuri cu vizibile ecouri eminesciene: „din candela visării începi ușor/să picuri/lăsând în urmă lumea creată/din nimicuri/nu te mai doare tată deloc/nicio-ntrebare/durerea lumii noastre de-acum nu te/mai doare” (*Am înflorit statuie* p. 67). Amintirea „palmei” tatălui are parcă darul să reazeze lumea dezechilibrată în rosturile ei firești, ca în poezia *Rătăcind prin roua străină* (p. 8): „îmi amintesc de palma grea a tatei/cum despica cerul copilăriei/mele în două/ca un trosnet de muguri/coptși/ca o vecernie într-o limbă/uitată”.

Șarpe sărutând, o piesă de rezistență a volumului este sinteza a

motivelor și atitudinilor lirice ale poetului: obsesia artei sale, obsesia morții, atracția irepresibilă a vieții, obsesia rădăcinilor care ne vin din părinți, expresia directă a emoției, spiritul ludic și autoironia. Ar merita citată în întregime pentru frumusețea ei clasică. Simbolul mamei este cel ancestral, evocat fie în imaginea mamei încremenite cu copilul ei la Pompei (*Copilul fără nume*, p. 53) fie în cea a măicuței poetului care plânge „mocnit” într-un ungher în poezia deja amintită. Ea este una și aceeași cu Maica Domnului din *Pieta* sau cu „măicuța bătrână” din *Miorița*. Ea este martora celei mai profunde inițieri: inițierea în moarte.

Ciclul *Anotimpul regăsit* aduce înaintea de toate o oarecare împăcare cu eul sfâșiat de contradicții, având la bază împăcarea cu divinitatea: „acum/când las în urmă/atât de multe toamne/ primește-mi/ sufletul/ de piatră/la temelia templului tău Doamne.” (*Scurtă rugăciune*, p.69) În aceeași direcție a penitenței se înscrie poezia *Șapte păcate*. (p. 79-80) Tonalitatea dominantă a ciclului este elegiac contemplativă. Ebuliția primului ciclu este lăsată în urmă, în favoarea sublimării clasice a expresiei, ceea ce-l conduce pe poetul parcă obosit de dramatismul cuvintelor să se retragă în concizia haiku-urilor. Ce mare e distanța parcursă de la barocul expresiei din *Trecerea mieilor* la secvența finală a volumului.

Lui Sorin Olariu nu i se poate contesta forța imaginației, imprevizibilul asociațiilor, o genuină expresie lirică. Simplitatea lucrează în acest volum în favoarea lirismului, deoarece uneori aglomerarea metaforică dă un iz de poezie compusă cu tot dinadinsul, cum ar fi *Era ca o primăvară* (p.11).

Poeme apocrife este cartea unui autor matur, sedus de capcanele limbajului pe care le explorează cu un perpetuu sens al descoperirii inefabilului și al orchestrării unei ample varietăți de tonalități lirice originale.

SILVIA JINGA

Sorin Olariu: Poeme apocrife - Editura Solaris, Michigan 2010

Gavril Moldovan, cu gândul la patrie

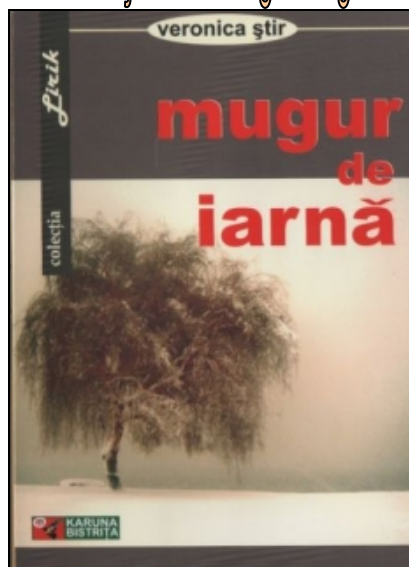

Poetul Gavril Moldovan vine cu un nou volum de versuri, mult așteptat, apărut la Editura Dacia, în cadrul Colecției „Scriitorii la ei acasă”, coordonată de Ion Vădan. Intitulată „Dor de țigări Mărășești”, cartea aduce în prim plan sentimentul național care-l însoțește pe român din leagăn până-n mormânt. A-ți apăra patria este o datorie, iar G. Moldovan știe acest lucru din familie: „Fumul din țigara tatei, mărășească/ elegie prin care se scurge tristețea/ urca albastru-străveziu pe hornul casei/ ondulându-se – șarpe deasupra ogorului/ pașnic amintind de fumul obuzelor”. Țigara e astfel un cicatrizant pentru rănilor războiului: „Pe linia de orizont îngerii tatei/ îi aprindeau țigara”. În atmosfera încărcată de simboluri vedem cum „cădeau caii pe lună/ umbra lor tăvălită pe fânul de acolo/ otava veșnică însuflețită de soare”. Mărășești este un nume cu rezonanță pentru glia strămoșească, locul unde „păsările nu mai aveau/ unde să-și întindă aripa/.../ care cum murea învia/ care cum murea, învia”. Observăm, în poemele lui Gavril Moldovan, un refren al dorurilor care imprimă în gândul cititorului elementul patriotic: „Poetul trebuie să-și iubească țara/ să trâmbițe ce plaiuri frumoase are/ ce munți cu stea-n frunte/ ce voievozi/ ce oameni”. Conștient de misiunea lui, la fel ca soldatul care „pe marginea unei tranșee... scria o scrisoare acasă” poetul aduce din inima pământ-

tului imaginea neștirbită a pâinii proaspete din cuptor a părinților care peste timp capătă chipul sfinților: „Dacă memoriei îi dai drumul să plângă/ dacă înfășori în lacrimi pleoapa stângă/ și privești de sus patria cum sângerează/ cum pereții lacrimii zugravii visează”. Cum vede Gavril Moldovan țara în care trăiește, descoperim în versurile: „O aripă fără de care Europa nu poate zbura/ mereu pe masa de operație a istoriei/ ceasul ei deșteptător e câmpul”. O țară născută „din nai și ciocârlii”, în care „suntem doar o șuviță pe fruntea destinului”, o zână frumoasă, din păcate prea derănită: „am spus tatei: tată/ țara noastră-i/ ciuntită pe hartă”. În poeme sunt conturate toate însemnele statului: „Spicele din cunună coapte/ și tractorul ce duduie a moarte/ și tricolorul pudrat de stea”. Ținuturile transparente ale Carpaților și Dunării găzduiesc „urmași de plugari/ ceasul lor deșteptător e câmpul/ din duhul lor trăiește și alții”. Un popor care „are-n traistă prea mult dor”, binecuvântat, iar prin cuvânt transformat în seva vieții: „m-am înscris la cuvânt/ și-am vorbit despre țară/ ca și cum ai bea/ otravă amară”. Pe alocuri, Gavril Moldovan are și versuri acide la clasa politică care ne coordonează azi: „vă-nchinați la icoane/ netrecute-n canoane/ nici nu știți ce-i filozofia/ și îmbogățiți câmpia/ l-ați omorât pe Ceaușescu/.../ taci, boules, numai tu/ ne-ai făcut/ să-l votăm pe Iliescu”. Bilanțul mai multor bilanțuri descoperă durerea dealurilor Ardealului: „iarba udă din secolul trecut/ oalele uitate adânc în pământ/ pline de grâul faraonilor”. Săpând în istoria neamului, prin cuvintele sale, poetul, precum un copil care-și atinge cu mâna viitorul, se reîntoarce acasă, la mama: „cununa de spice pe umăr/ prin rai/ dă sfinților boabe și duce/ mai departe/ truda unui neam/ agritrist”. Mama este „născută pe un ogor/ ce are în spice/ prea mult dor”. Sensibilă este și poezia dedicată soției Mariana: „Umblă ziua prin rai/ oprește rotația pământului să-și poată lua penelul de pai/ pune un verde crud peste un răsărit al zilei/ la marginile clorofilei”. Scriind fiecare poezie ca o rugăciune, Gavril Moldovan, poet aparținând generație echinoxiste, dovedește prin acest volum că poezia este hrană spirituală pogorâtă din duminica gândurilor.

MENUȚ MAXIMINIAN

Veronica Știr – antologia mugurilor

Poeta Veronica Știr ne invită, prin intermediul volumului „Muguri de iarnă”, apărut la Editura Karuna, la o întâlnire cu poezia surprinsă în cele mai diverse ipostaze ale trăirii umane. Poetă cunoscută a Bistriței, Veronica Știr propune descoperirea chipului din icoană: „pânză de iarbă/ pânză de pământ/ pânze de apă”. O poezie a descoperirii sensurilor cuvântului în nopțile de mai, atunci când: „mărul în care/ îmi făceam culcuș/ așteaptă/ să deschid cartea”. În zori de zi: „peste deal/ uriașul cu ochi de aur/ deschide o pleoapă grea/ peste lume”. Poemele Veronicăi Știr lasă pe cer urme argintii, gândul de acasă coborând în beciul în care „înfloresc arome”, iar speranța pune „schije de gheață” astfel încât mugurii de iarnă aduc „peste neaua eternă” dulcea povață a poetului.

O poezie în care descoperim lumina: „sfioși, ghiociei/ împing/ goliatul din iarnă”, iar sufletul devine scriere. „Când soarele răsare în mine” este unul dintre cele mai frumoase versuri care atestă prezența luminii în atelierul de creație al Veronicăi Știr atunci când „ochiul lui Dumnezeu/ cercetează lumea”: „lumină roșie/ lumină albă/ prima țâșnește din/ miezul pământului/ cealaltă coboară/ pe aripi de heruvimi”. Fiind om care păstrează tainele rugăciunii, poetul este năpădit de gândul în care: „credința, fluture/ pe umărul tău drept” este supremul mesaj întru nemurire. Atunci când clopoțele vibrează sub pana scrisului descoperim că: „pe strunele lunii/

lună arcușul privighetorii”. Antologia cuprinde și poezii din volumul „Clar de caprifoi”, sensibilitatea poetei fiind sugerată de versurile: „plâng pe furis/ să nu vă bucurați de lacrimile mele/ voi, corbilor”. Imaginile descoperă o lume în care trăim după un anumit cod lăsat de strămoșii noștri în: „case ardelen/ așternute cu frunze de plop amare/ care cu bivoli trec oftând/ sub povara înmiresmată”. Poveștile acestei lumi își au rădăcinile în trecutul nostru, în care fiecare erou își avea locul lui: „picură-ne printre gene/ lacrimă de cosânzene/ când se-ntorc la gura sobei/ pagini din povestea vorbeii”. În leagăn de nemurire, când: „plouă peste tot/ maci roșii, liliac alb”, Veronica Știr aduce versul în care „ne trezim cu ghiociei/ adormim în crizanteme/ distilăm soarele verii/ și-l prefacem în poeme”.

MENUȚ MAXIMINIAN

„Omul retortă” sau „Alchimia Eului”

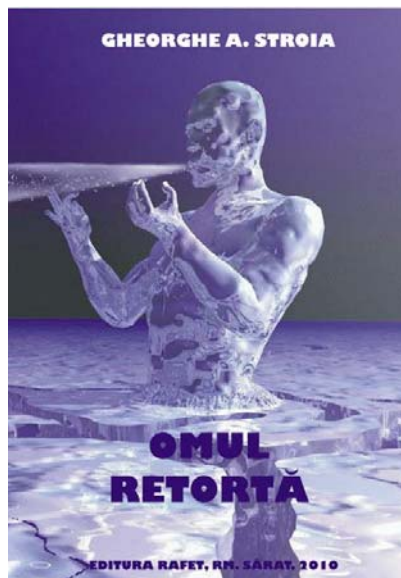
Totdeauna scriitorii s-au aventurat în Marea Sufletului Omenesc, ca să descopere în necuprinsele ei adâncuri, comorile simțirilor ce strălucesc ca nestematele cu infinite fețe. O astfel de sarcină îndrăznească de explorare a sufletului și-a asumat și tânărul poet din Adjud, GHEORGHE A. STROIA, prin volumul său de versuri, intitulat: „OMUL RETORTĂ” și publicat în anul 2010, la Editura Rafet din Rîmnicu Sărat. Încă de la început, în poezia-prolog „Un drum, o cale?” poetul mărturisește că a pornit pe o „cale” necunoscută: „Îmi caut calea.../ o zăresc ascunsă-ntr-un pietroi/ pe care trebuie să-l port/ chiar în spinare.”, o cale „înghițită” mereu de întunericul necunoscutului. Așa ajunge la „răscrucea” dilemelor și devorantelor întrebări ale timpului-sfinx. Drum care „serpuiește” peste și prin poet, prin toate labirinturile eului său efervescent, răscolind felurite obstacole, menite să-l întoarcă din drum. Sub torentul atâtor piedici – întrebări, izvorâte din întunericul drumului, poetul se întreabă dacă aceasta-i calea sa. Iar eu m-am întrebat dacă știe unde vrea să ajungă. Căci se cunoaște zicala: „dacă nu știi unde ai plecat, niciodată nu vei ajunge acolo”. Ori, poetul merge pe „umilul drum în rugăciune”, ce urcă-n „cerul de lumină” și astfel dovedește că știe unde merge. Că aceasta-i calea ce-a ales-o. De aceea cu umilînța înaltă „Rugă către...Poezie”, îndrăznind să-i ceară „cel

dintâi sărut”. Desigur că îl obține, Muza copleșindu-l cu harul divin.

Dar, odată intrat în grațiile acesteia, îl năpădesc îndoieli și frustrări, redată în poezia „Copacul din mine” („Îmi simt crengile pline/ De remușcările roadelor mele”). Salvarea sa este tot în rugă: „Primește-mă, cerule mare/...aruncă-mi o stea în privire”. De fapt, pe tot parcursul „drumului” său poetic din acest volum, am simțit rugăciunea drept laitmotivul poeziei sale, far călăuzitor prin întunericul misterelor sufletului omenesc. Poate că acesta este adevăratul resort al succesului, în realizarea ambițiosului său demers. Poetul se consideră o „retortă”, care „se comprimă și apoi explodează”, devine o sferă „turbulentă”, cu „bucăți de materie/stropite de ploile neștiinței”, amestecate cu „praf de gânduri torsionate”. Minte-a-i „rotește infinitul” și „urcă din retortele tălpi” spre „ochiul aprins de furtună” (Omul retortă). În starea aceasta poetul își poartă pietriul sisfîc pe calea sa. O stare, totuși, mediativă, care-i permite să-și dedubleze metafizic sufletul, supus alchimiei din retortele eului său. În toate poemele sale, poetul concentrează cunoașterea în metafore-simbol, construindu-și un sistem poetic original, cu principii și concepte interesante, prin care își supune eul unei alchimii purificatoare, prin curgeri continue de dileme și întrebări, raportate permanent la divinitate, cu firul invizibil al rugii. Acest sistem îi permite „să-și vadă” din exterior sufletul dedublat în eul său, supuse avalanșei de întrebări rostogolite de misterele vieții. De fapt, aceasta este alchimia eului său! Alchimia omului – retortă, inundat de mirări și simțiri extatice nebănuite, scăldate în șuvoaie de lumină, care prin fiecare poem descoperă și deschid încăperile întunericului sufletesc, dând la iveală ascunsele-i fațete.

Astfel, în acest întuneric, poetul descoperă fațetele iubirii, prin poemele: „Compasiune”, „Chiromanție”, „Index”, „Strigăt venit din...”, „La poarta sărutului”, toate cu tulburătoare versuri. Și nu mă pot abține să nu redau măcar câteva din ultima poezie (*La poarta sărutului*): „Vino iubire, în pasu-ți de petală/...umple-ți ființa cu dorul pentru mine/...vino iubire și leagă-n-ți coapsa/telurică frustrare de vis neîmplinit”. În contactul dintre sufletul poetului și misterele lumii, dar și cu minunile dumnezeiești transfigurate în acestea, alchimia omului-retortă se multiplică. Astfel, poetul redă „alchimia cuvintelor” (poemul „*Alchimii în retortă*”), „alchimia simțirilor” (în poezia „*Pădure pe-un deal liniștit*”) („Mă simt o pădure pe-un deal liniștit/ ce-mi cântă un cânt născocit de o frunză”) ori din „*Eclipsă*”) („Îmi simt atingerile greoaie/ căderile surde – lovitură peste piept”). Am urmărit în poemele sale „mecanisme” acestor alchimii și am observat cum își tratează

eul său din retortă, pentru a-i afla structura: doar cu mirări și întrebări. Dar, în acel „proces chimic” al timpului, eul său produce tot mirări și întrebări, însă regăsite pe alte nivele energetice de cunoaștere și recunoaștere, alteori ne(re)cunoaștere. Exemplu: poemul „*Nu sunt eu*”: „M-ating în recunoașteri subite/... privesc uimit de mirarea plâpândă/ ce-și scoate colții de vulpe

flămândă/...acela nu am cum să fiu, nu sunt...eu!”.

Scurgerea timpului îi provoacă poetului multe simțiri-sentimente, ca în poezia „*A sosit clipa*”: „A sosit clipa: mușcă din mine cu dinții de coasă” sau din poezia „*Răstignit pe o carte*” unde timpul curge cu „scurgeri” de suferințe („durerea-mi surdă se scurge prin vene”). Sub acțiunea mirărilor, eul său suferă transformări multiple și interesante cum sunt cele redată în poeziile „*Respiro mortal*” și „*Compoziție*”. Astfel, poetul realizează o diversitate de abordări ale misterelor vieții prin alchimia eului său, însă spațiul nu-mi permite o analiză exhaustivă a lor, deși unele teme – prin interesantele versuri din poemele realizate – nu mă lasă să le trec cu vederea. Astfel tema „timpului rău” din poezia „*Răul ce nu curge*”, nu reprezintă acel cunoscut „tempus labilis”, ci „răul ce se plânge că apele nu-i curg”. Sub frunzișul unor astfel de ambiguități, se ascunde o comoară de profunde înțelesuri. Tema clownului din poemul „*Îngheață, nebunule clown!*” conține o invitație subtilă la schimbarea atitudinii față de relele omenești. Ambiguitatea din acest poem sugerează meditația în mod analog, nu explicit. Tema întrebărilor și mirărilor neînțelese din poezia „*Prefață unui suflet*” este puternic ancorată în contemporaneitate, unde omului i se servesc „...amestecuri de oarbe lumi / încremenite pe retine”. Splendorile naturii, ca forme de manifestare a dumnezeirii, îl inundă pe poet cu mirări, aducându-l în acele stări de admirație și extaz divin, care-i inspiră

versuri-bijuterii, în poeme cizelate cu multă finețe, în care strălucesc metafore-nestemate: „*Desculț*” („Îmi plânge roua sub picioare”), „*Un răsărit într-o roză*” („Visează căzută pe-o parte,/ căzută-n abisul de gânduri,/ o roză - mirifică pală de vânt/ ce raza o simte înfiptă adânc// O deșteaptă soarele din visare,/ îi sărută petalele, mirate de boare,/ stă în uimire și freamătă tare,/ o dor - de-atâta visare - petalele.”) sau „*Natură*” („Trage în mine natura de-aproape/ Cu muguri plesnind de plăcere/...Cu meri și caiși și plopai înalți/...cu nori alburii, peste ceruri sidef”).

În alte poeme, alchimia eului din retorta timpului este reluată pe alte trepte de cunoaștere și meditație. În poezia „*Puțin câte puțin*”, poetul traversează stări de depresie și zone cețoase de pesimism. Poezia „*Tu, suflet chinuit, ieși la lumină*” este un admirabil „peisaj” al omului „procesat” în retortele timpului. Desigur, stările de pesimism, dezamăgire și dezorientare sunt doar „constatări” ale omului retortă, nu reprezintă adevărata stare a poetului, unde eul său – renăscut din retorta timpului – are o structură purificată. Această stare pură este descrisă în poezia „*Renasc în simplele rostiri*”, în care poetul privește retrospectiv drumul parcurs prin anotimpurile vieții „de dincoace”, dar și „de dincolo”, o viziune magnifică de pe înaltele trepte ale veșnicului anotimp. Dar nu acesta este punctul terminus al alchimiei din retortele sale. Se mai oprește puțin și la alte teme, precum: tema destinului, în poemul „*Destinul...nefinalizat pastel*” și „*O frântă aripă din mine*”, poeme în care este copleșit de roiuri de întrebări, referitoare la rostul omului în lume și visele sale zdrobite de realitate. Mai apoi, pentru a-și menține starea sa normală de bine și de fericire, în condițiile realității vitrege, poetul creează (doar pentru sine) conceptul de „stare iluzie”, adică: „o lume...într-un gând” (Poezia „*Sunt o iluzie*”). Poate de aceea trece în poezia „*Să facem schimb*” de la „*Starea de iluzie*” la „*dilema crucii, purtate de fiecare*”, ce poate fi grea sau ușoară, în funcție de starea purtătorului. Punctul final al alchimiei eului îl surprinde pe poet – regăsit – după atâtea mirări și întrebări. Reîntâlnit cu sine, se întreabă derutat în poezia „*De-aș fi cum sunt, nu aș fi eu*”: „Cine sunt eu, oare sunt...eu?”, ca în final, când se descoperă, să exclame stupefiat: „dar de aș fi așa cum sunt/ sigur acela n-aș fi...eu.”. De unde mesajul întregului volum de poezii, mesaj vechi (din antichitate) : „Cunoaște-te pe tine însuși!”.

Aici, ar trebui să pun punct părerilor mele despre poetul Gheorghe A. Stroia, concluzionând că este un talent evident, că „vocea” sa are un timbru unic de originalitate, nu numai prin modul de abordare și tratarea temelor poetice, dar și

prin limbajul său insolit, cu o cantabilitate subtilă a versurilor (deși aparent fără rimă și ritm), dar care fac să transpară imagini de o rară frumusețe, învăluite în mantia unor metafore surprinzătoare. Prin folosirea unor simboluri subordonate unui sistem filosofic, cu principii și concepte adecvate unui sistem emergent, poetul ne dovedește valoarea ridicată a poemelor din acest volum. Însă, în timbrul său original se simt și note pregnante de influență simbolistă, în special cea bacoviană, ca în poeziile „*Cad fulgere roșii*”, „*Bat clopotele amurgite*” și mai ales în „*Plouă la terminal*”. Mai găsim și unele sonorități din Minulescu în poezia „*Caii absintului*”. Fac precizarea că poeziile sunt întru totul originale, influențele amintite fiind benefice pentru texte, mărindu-le valoarea. Aceste influențe au pătruns în subconștientul autorului, făcând parte din formația sa culturală. Ceea ce ne permite să stabilim că opera sa poetică este ancorată în simbolismul clasic. Totuși, nu este simbolistă, deși conține multe elemente din această estetică: cultivarea sugestiei prin simbol, exprimarea misterului prin ambiguități. Dar, în poemele din volum există și trăsături expresioniste, precum folosirea metaforei ca simbol sau ca instrument de cunoaștere, fapt ce îl apropie de expresioniști. Deci, autorul a împletit în poemele sale elemente simboliste cu cele expresioniste, reușind să le dea o notă originală, încadrând creațiile sale în legea echilibrului și armoniei. Întrucât poetul Gheorghe A. Stroia este în plină forță creatoare, înzestrat cu un autentic talent, dăruit cu har divin și cu multă energie, sunt convins că pe cerul Poeziei românești va străluci și steaua sa, iar noi vom mai auzi „glasul” său, cu tonalități originale. Să-i urăm „Drum bun!” în călătoriile sale fantastice prin mările de visare.

NĂSTASE MARIN

Bătând în poarta deșteptării

La începutul ultimei decade a unui august dogoritor, așa cum s-a dovedit a fi cel din acest an, am intrat cu nespusă bucurie în posesia unei cărți (cu autograful de rigoare) care nu poate fi citită decât la masa de lucru, cu creionul în mână, așa cum trebuie citite adevăratele cărți: ***Bătând în poarta deșteptării****, de Ion Berghia.

E o carte densă, scrisă cu sufletul de un român care nu se mulțumește să-și iubească Țara și Neamul, dar care simte nevoia de a pune umărul, continuu și neobosit, la ceea ce s-ar putea numi întreținerea flăcării

visului de veacuri al poporului nostru: unitatea în spațiul carpato-danubiano-pontic.

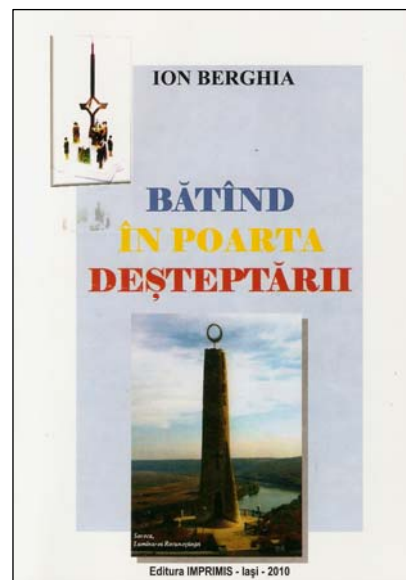
„Prima și cea mai importantă condiție a perenității unui neam este unitatea lui”, spunea I. Berghia în „Cuvânt la început de cale” din nr. 1 al revistei „Dor de Basarabia”, pe care o editează de mai mulți ani, aproape în totalitate pe cheltuiala proprie. E primul articol cuprins în această carte străbătută de la un capăt la altul de dorința obsedantă a autorului ei de a urni din loc muntele de indiferență (în problema amintită) pe care l-a simțit la prea mulți dintre conaționalii noștri (unii dintre ei aflați în posturi de conducere, de decizie) de aici, din Țară.

Indiferența, necunoașterea, aroganța, tehnica struțului sunt fenomene care-l revoltă pe bună dreptate pe autorul acestei cărți.

Lansată într-un cadru neconvențional (dar cu o frumoasă prezentare făcută de prof. univ. dr. Nicolae Crețu de la Universitatea „A.I. Cuza” din Iași și de Nicolae David, directorul editurii), cu ocazia sfințirii întru neuitare a fragmentului de gard de sârmă ghimpată de la Prut implantat în curtea Muzeului Unirii din Iași în ziua de 22 august a.c. (tocmai când se împlineau 71 de ani de la odiosul pact Ribentrop-Molotov), cartea prof. univ. dr. Ion Berghia, român născut la Hristicii Sorocăi, trăitor pe meleaguri basarabene, dar și moldovene de la vest de Prut (din anul 2000 s-a stabilit la Iași), președintele Filialei ieșene a Asociației „Pro Basarabia și Bucovina”, este o carte-semnal, o carte-document, o carte-eveniment în adevăratul înțeles al cuvântului.

Sinteza biobibliografică de pe coperta a IV-a, semnată de prof. univ. dr. doc. Gavril Istrate, îl pune pe cititor în temă cu principalele jaloane ale vieții (viață trăită cu dăruire patriotică și în zbucium permanent) profesorului, jurnalistului și scriitorului Ion Berghia.

Cartea adună între copertele ei articole publicate de autor de-a lungul anilor, din 1990 încoace, multe dintre ele apărute în revista deja menționată. La acestea se adaugă interviuri și aprecieri critice despre scrieri ale autorului semnate de nume importante ale culturii românești precum Constantin Ciopraga, Al. Husar, Iurie Colesnic, Ioan Marinescu, Nicolae Mățaș, George

Corbu, Ioan Pop, Victor Prohin. Și lista ar putea continua.

Titlul, inspirat ales, trădează din capul locului cele două obiective prioritare ale cărții. E vorba mai întâi de intenția autorului (mărturisită de altfel și în paginile cărții) de a lucra la trezirea conștiințelor nu numai în teritoriul românesc dintre Prut și Nistru, dar și în Țară, unde se simte aceeași nevoie acută de pregătire a revenirii teritoriilor înstrăinate la Patria Mamă. Apărarea limbii române de influențele de multe ori nefaste ale europenizării și mondializării și păstrarea ei nealterată pentru urmași este cel de-al doilea obiectiv.

Pericolele care planează în permanență asupra limbii noastre, așa cum bine subliniază autorul, nu sunt numai în spațiile de dincolo de granițele actuale ale României, ci și în Țară, pentru că ea, Limba Română, se confruntă cu lipsa de grijă a televiziunilor și cu cunoscuta agresivitate a limbii engleze („nevinovata limbă engleză băgată usturător în vocabularul românului”, cum spune autorul).

Cele 11 articole grupate în capitolul „De-aș fi la cârma limbii române” sunt pledoarii solid argumentate pentru păstrarea nealterată a ceea ce Vasile Alecsandri (citad de altfel și de către autor) numea „comoara cea mai de preț” a Neamului. La acestea se adaugă *Pornografie lingvistică* și *A avea grijă de limba română* din primul capitol al cărții, cel intitulat *Dor de Basarabia – editoriale*.

Sunt analizate pertinent, pe bază de cercetare în domeniu, cauzele

degradării limbii române, a școlii în general în spațiul dintre Prut și Nistru și se înfierează acel „accident lexicografic” care a fost *Dicționarul moldovenesc-românesc* al lui Vasile Stati (Chișinău, 2003). Autorul îl citează apoi pe prof.univ.dr. Ion Eremia, autorul lucrării *Falsificarea istoriei sau «fenomenul Stati» în Republica Moldova*, apărută în același an cu „dicționarul” menționat și care numește această lucrare „o ciupercă nocivă atât pentru lexicografia din R. Moldova, cât și pentru cea românească în genere”. Lucrarea este, în concepția autorului articolului, „mai degrabă o politicianistă moare bâhliță, un provocator document antiromânesc”, și care „profanează, întâi de toate, dulcele grai al populației autohtone din Basarabia...”

Ion Berghia amintește apoi luările de poziție ale unor renumiți oameni de cultură precum Marius Sala (directorul Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan” al Academiei Române, în revista „Academica” nr.16-17/2003), Nicolae Dabija (redactorul-șef al revistei „Literatura și Arta”, Chișinău, în nr. din 11.XII.2003 al revistei menționate), acad. Silviu Berejan, acad. Al.Zub, prof. univ. dr. Mioara Avram (în „Curentul” din 6 aug.2003), Gh.Mihăilă, membru corespondent al Academiei Române (în rev.”Academica”, nr.16-17/2003).

Condamnabila nepăsare a multora dintre românii din Țară față de situația din Basarabia îl fac pe autorul cărții să exclame la un moment dat: „Se pare că România de astăzi are nevoie de... românizare!” (articolul „Casa arde, iar baba se piaptănă...” publicat în revista „Dor de Basarabia” din 19 aprilie 2009, la puțin timp după evenimentele cunoscute din 7-8 aprilie).

Are sau nu dreptate Ion Berghia? Un răspuns corect nu pot da, credem noi, decât cei care sunt interesați de soarta prezentă și mai ales viitoare a Neamului Românesc (și pentru asta nu trebuie să fii neapărat parlamentar, membru al guvernului sau președinte de țară) și care au răbdarea de a lectura așa acum se cuvine, pe așezate, cartea luată aici în discuție.

Un alt aspect interesant analizat de autor este atitudinea unora dintre românii din Țară față de românii basarabeni. Articolul „O scrisoare neexpediată” este o adevărată micuță capodoperă literară pe această temă.

Subiectul i l-a oferit autorului necesitatea unui examen medical la preschimbarea permisului de conducere. Redăm doar un fragment, edificator în cel mai înalt grad:

„... Eram foarte obosit, căci «măsurasem» cu pasul toate etajele policlinicii, deoarece urma să dau analiza sângelui, așa că, aidoma unui om *domestic*, așteptam să fiu invitat să iau loc pe un scaun. În schimbul invitației politicoase, între noi avu loc următorul dialog:

-**Fișa!** spuse sec presupusa infirmieră.

-Sunteți medic psihiatru? o întreb eu și îi întind foaia cerută.

Dânsa o ia, o privește un sfert de

secundă, apoi mi se adresează din nou, fără să-mi răspundă la întrebare:

-**Cât beți?**

-Ce să beau? zic eu uimit.

-**Băuturi alcoolice! Cât consumați zilnic?**

-Nu înțeleg de ce îmi puneți această întrebare...

-**Domnule, cât beți?** repetă ea uitându-se în fișa medicală. Sunteți din Republica Moldova... Ce căutați în policlinica noastră? Noi suntem o instituție de prestigiu, de ce nu mergeți în altă parte?...”

Și dialogul continuă în aceeași manieră, ca de la superior la subordonat, și se încheie cu... restituirea sumei achitate pentru fișă și îndrumarea către o altă unitate medicală!

Într-un P.S., autorul menționează că ulterior a aflat că respectiva „infirmieră” era (culmea!) chiar directoarea unității spitalicești ieșene în cauză și că la doar câteva luni a fost înlocuită din funcție (și asta fără

vreo intervenție din partea autorului articolului și al cărții, ci pentru că „Dumnezeu nu bate cu bățul!”).

Trebuie să recunoaștem că, din păcate, noi, românii, am avut și mai avem destui semeni care se comportă precum „infirmiera-directoare” din fragmentul citat și asta nu numai cu basarabeni, ci și cu oricare dintre noi. Totul e să avem „norocul” să dăm peste respectivul medic ori funcționar al Statului de orice fel. Și cu siguranță se poate întâmpla nu numai în dreapta, dar și în stânga râului blestemat a fi (încă) graniță între frați. E dovada cea mai palpabilă că degeaba am intrat (un fel de a spune) în Europa, dar nu ne-am integrat. Ne mai trebuie ceva decenii până la integrare.

Mai multe articole din prezenta carte se constituie în tot atâtea ocazii de a omagia personalități de prim rang ale științei și culturii românești din Moldova de la est și de la vest de Prut: Gavril Istrate („o enciclopedie vie”), Constantin Ciopraga („îndrăgit și căutat sfătuitor al tinerilor conaționali de dincolo de Prut”), Alexandru Husar („un prieten de neînlocuit”), Grigore Vieru („un mare poet”), Victor Ciutac („un mare actor”), Nicolae Corlăteanu („un contemporan nobil”, în 1995, n.n.), Eugen Coșeriu („extraordinară fire vizionară”), Ion Borșevici („îl venerază toți aceia pe care a știut să-i omenească”), Grigore Cincilei („un domn în cel mai frumos sens al cuvântului”), Simion S. Andon (fostul profesor de matematică din satul natal al autorului, „un om cu suflet mare”).

Lui Ion Berghia, „intelectualul colțuros, căruia nu-i poți băga pumnul în gură” (Tudor Rusu), „prietenul meu de la Nistru” (Gavril Istrate) cel care „agreează și iubește un singur partid: limba română” (Gr.Canțâr), echidistanța politică îi reușește și el rămâne „cel mai simpatic bărbat din regnul fabuliștilor și epigrafiștilor basarabeni de limbă română” (Ion Diviza). Cartea Domniei Sale bate într-adevăr în „poarta deșteptării” și sperăm din tot sufletul să n-o (mai) găsească închisă.

VASILE FLUTUREL

*Ion Berghia, *Bătând în poarta deșteptării*, Editura „Imprimis”, Iași, 2010.

Poeți sălăjeni la ei acasă

Despărțiți de aproape două decenii, dar cu un parcurs literar asemănător (experiențe lirice încă din studenție, poeme răspândite prin revistele transilvănene și strânse în volum cu emoția pe care i-o dă creatorului sentimentul lucrului definitiv), poeții **Silvia Bodea-Sălăjan** și **Marcel Lucaciu** sunt, alături de Dina Horvat, Corina Știrb, Ileana Petrean-Păușan, Viorel Mureșan, Viorel Tăutan, Ion-Pițoiu Dragomir, Daniel Săuca, Daniel Hoblea, Cristian Conraș, sau Ioan Pop, numele prin care poezia sălăjeană se încorporează să meargă mai departe. De fapt, ca să dăm cezarului ce e al cezarului, mentorul „mișcării de rezistență” ce a trecut pragul celor trei decenii de existență e președintele ceneclului „Silvania”, Domnul Iuliu Suciu (și îmi asum cu tot respectul majuscula). În preajma Domniei Sale, și-au cizelat discursul liric și cei doi poeți care, prin poemele cuprinse în volumele *În căutarea Graalului*, *Talanți risipiți* și *Chivot jefuit* – Silvia Bodea-Sălăjan, respectiv *Scrisori către Isolda* și *Poemul care a împușcat metafora* – Marcel Lucaciu, oferă, așa cum afirma domnul profesor Iuliu Suciu, impresia că suntem în fața „unui jurnal de călătorie” prin lumea și locurile vârstei de aur, ale tinereții tulburătoare, dar și ale „maturității lucide, acide, dând tribut de amărăciune intemperiiilor vieții”.

Evocarea vârstelor este realizată, totuși, diferit de cei doi poeți: cu nostalgie, cu melancolie, cu un regret evident „Spirale parfumate las în urmă / frânturi din viața mea” (Silvia Bodea, *O lacrimă*) sau cu un regret ascuns în ironie sau aparentă detașare „de la o vreme / am început să trăiesc / ca o biată / marionetă” (Marcel Lucaciu, *Joc*), cu un stil nonconformist dat de sinceritatea și naturalețea prin care se exprimă pe sine: „viața trece / ca o vacanță / școlară” (Marcel Lucaciu, *Destin*).

Poemele celor doi sunt, așa cum aprecia Ion Pițoiu Dragomir „cântece ale cuvântului”, cu teme dominante ce au ca numitor comun relația eu-lume: iubirea neîmplinită „sunt / singur, iubito / închis în coloanele / unui biet ziar / gratulat cu erate”

(Marcel Lucaciu, *Scrisori către Isolda*) sau iubirea divină, iubirea creștină: „Știu că iubirea-i arca de salvare / Și singura ieșire pe uscat” (Silvia Bodea, *Doar iubirea*), solitudinea – consecință a inadapării: „mi-am cumpărat / o singurătate perfectă / într-un oraș anonim / locuiesc confortabil / printre iluzii deșarte” (M. Lucaciu, *Scrisori către Isolda*), „nu-i niciun punct / pe care să-mi odihnesc / înfrângerile” (*Prea târziu*, S. Bodea), „Doamne, cât suntem de singuri / înapoia cuvintelor” (*Atât de singuri*, S. Bodea).

Sugerând fie tema dominantă – *Scrisori către Isolda* (iubirea ideală, intangibilă), *Talanți risipiți* (moralitatea primordială, risipită de-a lungul vieții), *În căutarea Graalului* (permanenta căutare a binelui, a adevărului, a liniștii, demersuri ale omului în general), fie tipologia poemelor – ars poetica – *Poemul care a împușcat metafora* sau subiectivitatea discursului liric – *Frunză de singurătate*, *Serbările tăcerii*, *Povara umbrei*, titlurile poemelor fixează conturul clar al imaginarului poetic. Mai mult, e identificabilă chiar oscilarea între spațiul citadin și spațiul interior din titlurile poemelor *Planeta de hârtie*, *Orașul*, *Strada Paris*, *Ședință*, *Reclame...reclame...*, *Mi-am cumpărat*, *Îți răspund*, *Mă dedepsești*, *Cât aș vrea*, *Nu știu*, *Iubitul meu*.

Universul urban, natura stilizată se regăsesc predominant în lirica lui Marcel Lucaciu și parțial în poezia Silviei Bodea, respectiv în ciclul social al volumului *Chivot jefuit*. Acestui topos real îi este opus un

topos ireal, compensatoriu, al evocării subiective, o lume a satului creștin arhetipal, în care poeta e în dialog cu șarpele (*A venit șarpele*) sau cu Divinitatea: „Acum îmi măsoar viața prin cuvânt / Eu știu că Ești și vreau să știi că sunt” (*Nu știu*), cu speranța pusă în rugăciune, așa cum ne mărturisea autoarea într-un dialog.

Dacă prin topos și cronos poezia Silviei Bodea amintește de lirica începutului de secol XX, poezia lui Marcel Lucaciu e, pe alocuri, bacoviană: spațiul urban rămâne un spațiu închis, fixat, schițat prin câteva elemente adesea personificate „catedrala din centru” (*Au început să mă doară*), „orașul e altfel, mai trist, mai sărac” (*Scrisori către Isolda*), „trec pietoni indiferenți pe străzi”, „eu locuiesc pe strada 2000” (*Strada 2000*) pe care-l completează în aceeași manieră cu spații intime sau iluzorii: „odaia gratii are”, corăbiile sunt „de vise” sau „de frunze”. Sunt aici toposuri care devin, parcă, oglinzi ale interiorului poetului.

Foarte rar, cel care scrie face referire la spațiul cosmic, semn, poate, de revoltă, însă atunci când o face, îl metaforizează sublim: „întru / până la tample / în lanul de stele” (*Lanul de stele*, vol. *Poemul care a împușcat metafora*). Prezența adesea indirectă, cosmicul devine pentru Silvia Bodea poarta la care-și spune rugăciunea (*La poarta cerurilor Tale*).

Cronosul este, în lirica poezilor noștri, un alt element care conturează, chiar hipertrofiază atmosfera gri a existenței. Experiențele, trăirile, sentimentele se sfătuiesc cu noaptea, cu toamna sau iarna, ies la lumina lunii parcă tocmai pentru a-și pierde contururile, pentru a se relativiza: „ca o monedă falsă / luna cade.” (*Scrisori către Isolda*), „iubita / a strâns / pentru arterele mele / puțină toamnă” (*Despărțire*), „viscolește în mine iarna” (*Singura alternativă*), „iarnă îmi e / că exist / la mai / mult ca prezent” în poezia lui Marcel Lucaciu sau „noaptea își întindea aripile” (*Treceri ireversibile*), „Sub cupolă de timp vin orele șuvoi / Încât nu mai e vreme să înflorească zi” (*Trecutul simplu*), „dincolo de prag – e noapte” (*Porți*) în poezia poetei sălăjene. „Strivit de anotimpuri”, „cu o întârziere de câteva sentimente”, „mai bolnav cu o toamnă”, poetul simte timpul ca pe o forță potrivnică, e

frământat de gândul ingrateri posturi de „om sub vremuri”. Nostalgia e resimțită acut de Silvia Bodea în poemele care valorifică motivul fugit ireparabile tempus: „Clipele trec, uitarea urcă-n noi” (*Abandon*). Senzația de ciclu nesfârșit al banalei, iluzorii existențe înăsprește tonul poemelor: „Un secol nou sosește-n calendar / Speranțe ancorate în șampanii / Iar noi mărșăluim printre litanii / Dar totul se repetă iar și iar” (*Osândă*).

Cu o lirică profund subiectivă, poeții își radiografiază sentimentele, se dezvăluie prin frecvente mărci ale subiectivității: „aș vrea să mă întâlnesc” (*Înserare*, M. Lucaci), „la mine-n suflet” (*De primăvară*, M. Lucaci), „îți scriu scrisori” (*Scrisori către Isolda*, M. Lucaci), „Am adormit în somnul celălalt” (*Povara îmbrățișării*, S. Bodea), „Mă doare gestul ce distruge floarea” (*E prea târziu*). Sentimente se scurg, adesea, dincolo de punctele de suspensie: „învie azi orașul...” (*De primăvară*, M. Lucaci), „E departe. Lacrimi n-u s / Să se tânguiescă, poate...” (*Porți*, S. Bodea). Completează intervențiile poezilor interogațiile retorice care camuflează când majore neliniști existențiale: „Cum să dormi când / e atât de frig?” (*Eterna repetare*), când fine fremătări: „mă vei ierta?”, „să-ți mai spun?” (*Scrisori către Isolda*) potențate prin apelative la superlativ: „preaveșnic adorato”.

Ce-i diferențiază însă definitiv pe cei doi poeți este registrul stilistic și prozodic. Marcel Lucaci își stilizează poemele așa cum stilizează toposul; reduce la câteva metafore sau epitețe simbolice, poemele sale refuză frecvent verbul, se dezic de dinamism, exprimând, printr-o aparentă simplitate, meditații profunde. Tapițate cu epitețe ornate, personificatoare sau antitetice: „inimi pasagere” (*Postfestum*), „înrouate amintiri”, „poem amărât”, „început sublim și banal”, cu puține comparații: „limpede ca marea”, „sunt ca lemnul veșted” și copleșite de imagini metaforice: „s-a privatizat amorul”, „a crescut prețul la sentimente”, „coșmar definitiv mi-e așteptarea”, „sentimentelor mele le-au crescut gheare”, poemele devin strigăte în nopți ale unui individ sufocat de acuitatea cu care își simte sau presimte existența.

La fel de gravă, dar cu un registru stilistic mai puțin șocant prin inovații este poezia Silviei Bodea. Surprinzător, de la primul la cel de-al treilea volum, s-a remarcat o sensibilă retușare a metaforicului prin abstractizare: „pădurile de ură”, „iubirea – cerc ocrotitor”, „poarta rugăciunilor”, „exodul ideilor”, „jertfa trecerii spre fum / rodește flori de cenușă”, „O lacrimă se stinge a jertfă și-a chemare”. Inedite sunt și comparațiile utilizate în diverse registre stilistice: „Eroarea / ca o matroană / vulgară” (*Polul opus*), „Cuvântul nerostit de sub umărul stâng / Se-adună ca fulgere sure” (*Zodie săgetată*), „Nu tristețea ci teama / își încovoiaie peste trupul meu / tăișul ruginit ca o gheară de mort” (*Itinerare*).

Îndepărtarea de versul alb poate fi văzută ca o încercare de regăsire a unui echilibru interior prin clasicele catrene, cu un ritm și o rimă impecabile: „Frunză verde flori de gând / noapți mă năpădesc plângând / ore mă cheamă prelung / pașii mei nu mai ajung” (*Frunză de singurătate*).

Individualizându-și textele prin topică și prin prozodie, Marcel Lucaci renunță asumat la rigorile clasice, reducându-și versurile la un cuvânt, fragmentând discursul prin respirouri mai lente sau mai agresive, prelungind ideea poetică sau lăsând-o să curgă pe nesimțite. Poeziile lui par, astfel, câmpii întinse, încremenite uneori în visare, stărnite alteori de revoltă, fără dinamism, dar cu un vers final care adesea răstoarnă tot poemul: „arde așteptarea / cuvintele / au intrat / în șomaj”, „ultimul tren / deraiază în cer”, „pe străzile orașului / plutește înserarea / mieilor”, „afară / zorile vâslesc / prin ploile murdare”. Finalul devine cheie a întregului poem, încărcând de sens sau modificând sensul intuit inițial de lector.

Eludând analize algoritmice ale poeziei, cititorul de poezie e, în actul lecturii, un căutător al „pietrei filozofale”. Cel puțin două sunt simbolurile care, în poezia lui Marcel Lucaci, dau acest sentiment. Pe de o parte, e vorba despre vizualizarea biologicului, prin exacerbară corporalității prin „sânge, vene, artere”, „doar absența ta / pătrunzându-mi în sânge / nelămurită...” (*Dor*), „aș putea / să te pedepsesc / c-un sărut / coborându-te-

n venele mele...” (*Lanul de stele*), „voi înființa un partid / al pioșilor / va înflori în artere / floarea sacră” (*Poem de dragoste*). La fel de interesantă e simbolică prezența a iubitei ideale, a Isoldei, destinatară epistolelor, în care autorul, supralicitând autenticitatea, introduce laolaltă confesiunea, scrisoarea și jurnalul, într-o încercare, parcă, de spovedanie eliberatoare.

În ceea ce privește poemele doamnei Bodea, despre care Marcel Lucaci spunea că „au un caracter de romanță, fiind deopotrivă fragile și delicate”, emoționante ni s-au părut poemele religioase în care, departe de revolta arghezieană sau de durerea blagiană a paradisiului pierdut, poeta reușește un dialog real cu divinitatea în texte care amintesc de psalmii biblici sau care confirmă încrederea nestrămutată în Dumnezeu: „Și nu mai găsesc drumul / Și străbat tot mai greu / dar știu că mă așteaptă / la capăt Dumnezeu.” E aici explicația tulburătoarei afirmații a poetul Adrian Popescu: „citind aceste poeme, am ingenunchat, am plâns și am hotărât să fim mai buni”.

Figuri distincte și distinse în lirica Sălajului, Silvia Bodea-Sălăjan și Marcel Lucaci au, mai presus de orice, marele merit de a fi „instigat” la poezie generații care astăzi se regăsesc în paginile revistelor literare.

CARMEN ARDELEAN

Foto: Constantin Severin, „Dialog în parc”

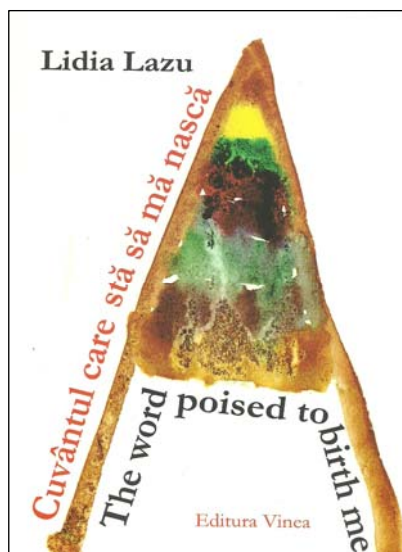
CUVÂNTUL CARE STĂ SĂ MĂ NASCĂ

Lirica Lidiei Lazu începe cu o legendă ale cărei simboluri vor fi definitorii pentru întreaga ei evoluție: „Poeziile mele uitate / Pe marginea ferestrei / Le-au ciugulit păsările // Și acum mă chinui / Să le deslușesc în / Volutele zborului lor / Și-n ritmul cîntării lor // Și le zăresc abia / Ca semne pe nisipul ud // Dar când să le citesc / Mi le șterge un val hain // Și rămân / Doar cu jindul / După frumusețea / Pentru totdeauna pierdută.”(p.44)

Întâlnim păsările, cerul, conturul de fum. Simbolurile menționate aparțin zborului, ascensionalității, plutirii, reveriei, diurnului. Așa cum remarcă Ion Murgeanu într-o cronică reluată ca prefață a volumului, poezia menționată ne amintește și de o altă temă a liricii poetei, aceea a efemerității frumuseții.

Filosoful francez Gaston Bachelard a dedicat patru cărți stărilor induse în sufletele poezilor de trăirea elementelor primordiale: pământ, apă, aer, foc. Poezia Lidiei Lazu stă cu certitudine sub semnul ascensionalității / aerului: „*Simt în mine oase de pasăre / Și nu le pot opri / Să încerce să zboare // Prezența lor îmi așterne / Vârfuri de munți la picioare / Și n-ar trebui să mai fac nimic // Decât să mă las în voia / Pornirii mele spre zbor / Și spre cântec / Fără nicio urmă.*”(68) Zborul gândului înalt, purificat de extaz, luminează eternitatea: „*Fălfăiri ușoare alunecă / Pe sub mine / Și, dintr-o singură suflare / Pot să ajung / În punctul cel mai de sus al cerului // Să-mi împrăști gândurile / Ca pe boabe sfinte de grâu // Să revin apoi / Cuminiță / Și să le văd cum luminează / Veșniciile.*”(p.62)

Pădurea Teleormanului (locul în care s-a născut autoarea, în satul Șoimu, la 20,02,1953) a pătruns și în poezia acesteia. Starea de reverie este mai puternică în inima pădurii care te vrăjește cu muzicalitatea și privescile ei pure: “Fosnirea pădurii e ca o chemare / Cu cât te-ndepărtezi de drum / Cu atât e mai puternică / mai învăluitoare // Poți întâlni animale pe care / Nimeni nu le-a mai văzut / Te rătăcești fără veste / Într-o dălbăvă intensă cum doar în vis,,. Sacralitatea naturii generează o

percepție panteistă asupra lumii. Mâna demiurgului se simte până și în cel mai neînsemnat lucru. Toate au rolul și rostul lor într-o armonie deplină: “Năprasna lumii tale / Bunule părinte / m-a făcut să mă uit / mai cu luare-aminte / până și la piatra înșurubată în drum // și să mi se pară / o nestemată / pe care nu e bine să o atingi / nici să-i schimbi cumva / locul în cheia de boltă.”

Pădurea sfântă e mediul propice unei iubirii divinatorii: „*La marginea pădurii de mesteceni / Adastă amintirea chipurilor noastre / Și aruncă cu pietre în lacul ascuns // Într-una din zilele molcome / Fără durere / Am răzbit prin aerul ce ne desparte / Ca să încap lângă tine // Și am simțit mirosul fânului / Pe care nimeni nu l-a cosit / În vara fără de moarte / A schitului părăsit // Cioturi de pruni se răsuceau / În urma câprioarelor / / Încercam să ne potrivim / Ritmul ființelor noastre / Cu florile galbene și albastre / Nutrite noaptea cu praf de stele // Să ne trezim în zori / Mai teferi ca ele*”.

Actriță de vocație, Lidia Lazu își recită versurile într-o montură de inspirație emoționantă, unică de acest fel. A realizat recitări impresionante din lirica marilor noștri porți: Eminescu, Blaga, Bacovia. În luna mai 2008, la invitația Viitorul Roman Society din Los Angeles CA și a doamnei Ileana Costea, prof.univ.la Northridge University California, Lidia Lazu a susținut un turneu artistic *I want to dance!*, din lirica lui

Lucian Blaga în română și engleză (traduceri de Andrei Codrescu), dând recitaluri la Palm Springs, Hollywood, Newbury-West Lake și la Hayward-San-Francisco, pe coasta californiană a Statelor Unite.

Despre poezia Lidiei Lazu, prezentată până acum, criticul literar Gheorghe Grigurcu are dreptate să afirme că: „Așteptările sale sunt naiv-fabuloase, în continuitatea unei copilării care nu s-a epuizat, care-și trăiește intens uimirea, dezvoltându-le fin imaginativ... O atare autoscopie fantezistă este rodul unei virtuoziții a simplității” (*Extaz și materie*, România literară, 2006). Mai există însă și o latură gravă a liricii poetei, care stă sub semnul trăirilor teriomorfe produse de trecerea inexorabilă a timpului: „Azi am trecut pe lângă crucea ta / Fără s-o recunosc / Părându-mi-se că mă aștepți / Mai la vale / Dar o pasăre-n zbor / mi-a luat privirea și mi-a întors-o / spre crucea roasă de vreme / poposită direct în cărare...”(p.48)

Uneori poeta coboară în contemporaneitatea deziluzionantă: „...A rămas prea puțină lumină / Și aer doar cât să tușim // Acum doar nimicul / Ne mai desparte / Și păsările fug de noi / Ca de moarte.” (p.8) De aici și până la tăcere nu a mai rămas decât un pas. Nespusul a rămas captiv în cuvântul nerostit. Ca în cazul “necuvintelor” lui Nichita Stănescu, aceste cuvinte virtuale, odată rostite pot aduce victoria dar și înfrângerea: “*cuvântul care stă să mă nască / n-a fost încă rostit / îl simt cum clocotește în mine / gata să erupă-n afară / ca o corolă suprafirească / este de-ajuns o clipă / de pierdere / de salt peste timpul / pe care nu l-am trăit – / sau poate deja cuvântul / a izbucnit / și m-a făcut / una cu pământul.*”(p.96)

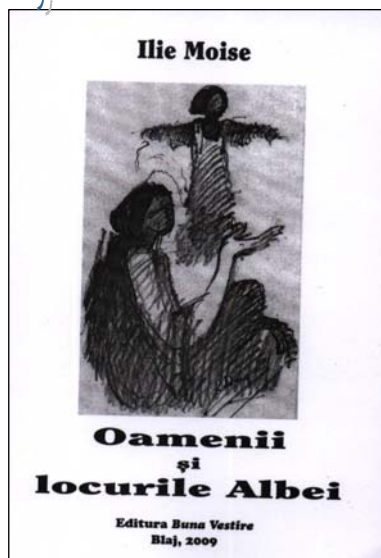
Poeta, în transa inspirației, induce cuvintelor, forța genezei demiurgice. Aflate sub semnul dirnului și al ascensionalității, aceste cuvinte vor naște o poetă autentică: Lidia Lazu! Și astfel ciclul se încheie.

LUCIAN GRUIA

Lidia Lazu – CUVÂNTUL CARE STĂ SĂ MĂ NASCĂ / The word poised to birth me, (Editura Vinea, 2008)

Ilie Moise și virtuțile evocării

Deși apărută cu un an în urmă, cartea lui Ilie Moise *Oamenii și locurile Albei* (Ed. Buna Vestire, Blaj, 2009) nu și-a pierdut actualitatea mai întâi că reverberează cu diferite prilejuri, peste timp, momente, locuri și chipuri statornice definitiv în istoria transilvană și națională și mai apoi că este scrisă cu patosul subtil al românismului ardelenesc, *ipostaze afective* fiind un subtitlu deloc întâmplător. Și, cum avea să noteze autorul, scrisul său este determinat de lumea satului în care s-a născut, poate ca o predestinare; Cut, din județul Alba, care este „o comunitate rurală guvernată de obiceiuri, cutume și mitologii fabuloase, un univers populat de caractere adevărate...”, de unde s-au ridicat în timp nume ce au marcat cel puțin trei secole nu numai din istoria locurilor, dar și din istoria culturală a tuturor românilor. În *loc de prefață*, Ilie Moise își începe cartea într-o ipostază afectivă autobiografică mergând pe firul acelor lucruri care i-au marcat copilăria și mai apoi cariera de strălucit etnolog, începând cu o galerie din care nu lipsesc figuri ca aceea a directorului Casei de cultură din Sebeș, Ioan Raica, cea a muzeografului Lucu Aldea, a bibliotecarei Ana Șalapi etc. Primul capitol al cărții *Oamenii și locurile Albei*, intitulat *Lumea prin care am trecut*, se deschide precum *Vechiul Testament* cu cartea *Genezei*, aici, chipul mamei este un model al rezistenței anticomuniste, care se lasă înfrântă poate doar de gândul de a nu închide calea spre învățătură a celor doi fii ai ei și mai ales a lui Ilie, a cărui înclinație spre cultură era previzibilă încă din copilărie. Tatăl era un bun constructor, fire blândă care nu de puține ori trebuia să intervină spre a-l feri pe neastâmpăratul mezin al familiei de intransigențele mamei. O altă figură, învățătoarea Ana Vlad-Comănici, rămâne în cronologia emoțională asemenea Domnului Trandafir sadovenian. Șansa de a fi avut în Cutul natal dascăli inimoși nu se trece cu vederea; printre aceștia profesorul

Codreanu, un iubitor al teatrului, adus de valurile vieții pe plaiurile Albei tocmai din ținuturile Nistrului. În toamna anului 1962, când mama sa avea să-și cedeze pământul gospodăriei colective, îl cunoaște în primul an de liceu, la Sebeș, pe profesorul de latină Silviu Cărpinișanu, căsătorit cu o verișoară a lui Lucian Blaga, și el cu o oarecare legătură în Cut, dar care însă mult mai târziu îi va vorbi, cu destulă reținere, câte ceva despre poetul filosof. Nu erau străini de Cut nici poetul, publicistul și dramaturgul Ion Rahoveanu, dr. Corneliu Velțianu ș.a. Și galeria intelectualilor care își leagă numele de satul natal al lui Ilie Moise continuă cu figura doctorului Ioan Brate și cu strădania acestuia de a reuni eforturile celor în măsură să redacteze o monografie a localității. Apoi *întâlnirile esențiale* continuă cu figura prominentă a etnologului nonagenar Gh. Pavelescu (originar din Purcăreți-Alba), care la vârsta de numai 24 de ani (1939) publică o competentă sinteză a etnografiei românești din Ardeal în ultimii douăzeci de ani, iar dintre lucrările ulterioare se va remarca *Mana în folclorul românesc*, premiată de Academia Română în 1946, pe care și eu o țin la loc de cinste în bibliotecă, fiind primită de la autor cu o frumoasă dedicație. Evocarea figurii lui Pavelescu (asupra căreia revine și ceva mai departe; Gh. Pavelescu – *Pasărea suflet*, p.224) este simultan

pentru Ilie Moise un elogiu adus pasiunii consecvente pe care a probat-o în timp etnologul ardelen, distins profesor universitar la Cluj și la Sibiu. De o atenție specială se bucură în efigiile sentimentale ale autorului figura istoricului și arheologului Iuliu Paul, autoritate a ctitoriilor muzeografice (a se vedea *Institutul de Arheologie Sistemă*, de la Alba). Ilie Moise nu poate ocoli niciun nume al folcloristicii românești din Ardeal căruia îi datorează ceva din structura sa sufletească și din preocupările sale. Printre aceștia și Ovidiu Bârlea, un „taciturn, corect și bine informat, care nu suporta impostura, lichelismul. De aici și dese sale ciocniri cu superiorii săi, cu mai marii vremii. Cu atât mai ciudată ne apare relația sa – veșnic tensionată – cu prof. univ. Mihai Pop”. Cu un sentiment special se apropie Ilie Moise nu numai de oamenii Albei, în special de cei care au avut legături directe sau indirecte cu satul Cut, ci și de valorile etnografice care proveneau de aici. Astfel *Muzeul de la Cut – o îndatorire îndeplinită față de înaintași* (a se vedea și art. *La Cut... înapoi pe filele istoriei*) conservă spre comemorare valori materiale și figuri ilustre. Și tot așa ne amintește de un teac de stors struguri ajuns la Golești-Argeș ca piesă de muzeu, a cărei proveniență era indubitabil din Cut. El însuși preocupat de tradițiile locului (și nu numai), când se documentează despre *Butea junilor* (1977), ajunge la documente și manuscrise pe care le readuce la lumină (*De pe zasc*; un volum de poezii aparținând lui Tit Liviu Albini). Nu lipsesc nici descrierile etnografice ale unor preocupări tradiționale, cum ar fi de pildă stupăritul pe valea Secășului Mare, asemenea celui din Cut, insistând pe stupina tradițională, pentru circa 30 de familii de albine, ordonată după principii dictate de o practică îndelungată a stupăritului sedentar și de o observare atentă a roiurilor de albine în stupi primitivi (*coșnițe*). Partea a doua a lucrării, intitulată *Oameni, locuri și cârți*, nu trece prea departe de satul natal, fiindcă urmărește preocupări ale unor cărturari vestiți ai Ardealului, și în special ai Albei, care s-au legat de aceste ținuturi profund, Blajul ocupând un loc special. Prima tălmăcire a *Vulgatei*, începe de

Bunavestire, în 1760, și se încheie pe 28 ianuarie 1761 (ziua cuv. Efrem Sirul), la moșia episcopală de la Cut, cu un colectiv condus de episcopul Petru Pavel Aaron. Prin această împlinire, se poate spune că „Petru Pavel Aaron a așezat România pe harta culturală a Europei, iar pe români între popoarele civilizate ale continentului” (p.101). Și tot din Cut era și tribunul Vasile Albini, figură proeminentă din legiunea lui Axente Sever, scriitorul uitat Septimiu Albini, memorandist și tribunist, culegător pasionat de colinde. Un alt tribunist, născut și el în Cut, era Ilie Dăianu. Alte materiale sunt închinare habanilor, vestiți olari și faianțari ai Europei, stabiliți vremelnice în Vințul Albei, apoi peregrini până în Canada. Tematic, evocările lui Ilie Moise iau în seamă, pentru meritele lor de punți culturale între etnii și popoare, culegerile de folclor începând odată cu Martin Samuel Möckesch, care publică din 1844 în revista germană din Sibiu *Transilvania* poezii populare culese de la oierii din calea sa. Lui îi urmează mai mulți folcloriști germani (Iosif Marlin, Fr. W. Schuster, J.K. Schuller ș.a.), însă adevărata culegere științifică a folclorului transilvan începe cu Ioan Micu Moldovanu, deosebit de atent cu poezia lirică, el încredințându-și culegerea la 1878 lui J.Urban Jarnic. Acesta, împreună cu Andrei Bârseanu, publică prima culegere de folclor românesc din Ardeal în 1885, sub egida Academiei Române. Ultimul capitol al lucrării consacrate oamenilor Albei, intitulat *Dialoguri subiective*, evocă alte figuri ilustre în *Universitarii noștri*, în *preajma osemintelor lui Inocențiu Micu Klein* (amintit și în capitolul al II-lea; *Reîntoarcerea acasă. Episcopul Inocențiu Micu Klein*, p.195) ca să încheie simetric, într-un interviu cât se poate de obiectiv despre sine, laureatul din 1999 al premiului *Ethnos*, colaborator al *Dicționarului general al literaturii române*, redactorul-șef al *Studiilor și comunicărilor de etnologie* (anuar al Academiei Române), autorul și coautorul mai multor volume de etnologie și folclor, doctorul în etnologie, profesorul universitar Ilie Moise.

IULIAN CHIVU

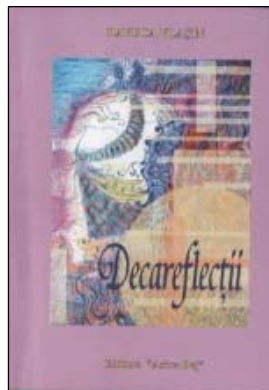
Decareflecții

Poeta Raveca Vlașin, născută în Mintiu, dascăliță de ani buni la Dej, a editat la Astra volumul de poeme „Decareflecții”, care adună versuri „flori de gând” structurate în poeme cu un anumit tipar. „Decareflecții”, adică zece versuri la fiecare poem, în care se descifrează rostul vieții. Pornind de la gândul lui M. G. Lewis că „un scriitor, fie el bun sau prost, ori nici bun, nici prost, este un animal pe care oricine are dreptul să-l atace fără cruțare căci, deși nu toată lumea poate să scrie o carte, fiecare se crede în stare să o judece”, poeta își așterne gândurile plămădite în atelierul de creație, lăsând pentru adevăr porțile deschise: „Am cutezat la niște gânduri/ Să le ancoroz în niște rânduri”... „În gând mă rog în rugăciuni de seară/ Să nu mă plâng că pâinea mi-e amară”. Poeta își asumă rolul de formator al artei: „De voi culege strugurii din stele/ Voi stoarce doar lumină din durere”. Cuvântul izvorând din rădăcina creației cheamă poetul spre limpezirea izvoarelor cu apă, răvășind parfumul „și tăcerile din vis”: „Când orice adiere/ Spre zbor e o ispită”. Cuvântul divinitate este adeseori prezent în versul Ravecăi Vlașin. Iubirea pentru cele sfinte fiind conturată în cuvinte de iertare: „Tu iartă-ne îndrăzneala/ De a ne asemana”. Când razele din cuibul neadormit bat la inima cititorilor, poeta deschide cu cheia visului „Închise porți” pentru ca, mai apoi, „Dintr-o ploaie blândă” să răsară opera: „Am răstignit un vis între cuvinte”.

Pledoaria pentru frumos e susținută de Teodor Tanco, care spune despre poetă că „Bate pe drept la porțile afirmării și consacării”. Între timp, la trei ani de la apariția acestui volum, gândurile sunt continuate în „Dodecareflecții”, Editura Astra Dej, care surprinde în aceeași poezie cu formă fixă gânduri așezate în trei strofe, structurate pe trei cicluri. După cum afirmă Al. Florin Țene, avem de-a face cu „o formă de domesticire a formelor lăuntrice”, volumul încadrându-se în noul curent globmodern ce vine după post

modernism.

Raveca Vlașin dă răspunsuri prin cuvintele înțelepte ale lumii, dovedindu-ne că omul, prin asumarea conștientă, are capacitatea să aducă un plus de bunătațe. „Ce poate însemna o clipă?” se întreabă, la început de drum, păpușarul care, între două bătăi de aripă, conștient de muză – „mă atinse o stea/ Cu geana-i de lumină” – plămădește gânduri prin care se caracterizează: „Sunt un dor și-o așteptare/ Sunt un vis și-o căutare/ Zbateră și încercare/ Sete

stinsă-n revărsare/ Din seva pământului/ În vâltoarea vântului/ Fruct din floarea dorului/ Din durerea viului/ Ard în ceara gândului/ Flacăra cuvântului”. În miez de zi „Când cerul de furtuni s-a scuturat”, trecând prin vama cuvintelor, poeta aduce un alt început: „E toamnă în gânduri și afară”. Lumea satului, păstrată cu sfin-

tenie pentru eternitate, e zugrăvită în fiecare volum: „Eu la sânul tău crescut-am/ Și învățat-am a iubi/ Iarba, cerul și pământul/ Și viața a prețui”.

Cu fibră de țaran autentic în sânge, Raveca Vlașin aduce pe aripi de albatros, atunci când „Sufletu-n repaus cântă”, căutările la întrebările esențiale ale lumii. Atunci când „Cheia codurilor sfinte” este descifrată, paradisul este aproape: „Au pornit visele mele/ Să se ascundă printre flori/ Pe spinări de zburătoare/ Se înalță pân’ la nori”. Pe firul povestirii descoperim casa cuvintelor în care lumina gândului păstrează echilibrul pe poteca plină de iubire: „Când vise pe pământ/ Scriu poema lor pe vânt”.

O poezie în care timpul se oprește pentru a asculta „Păsări de argint ce ară bolta albastră”, pentru ca mai apoi darul vieții să aducă dulci cuvinte: „Mulțumescu-ți ție, Doamne,/ Că în limba noastră sfântă/ Sunt atâtea dulci cuvinte/ Care sufletu-mi încântă”. O poezie în care descoperim patria, dorul de mamă, dorul de cele sfinte, ca mai apoi să ajungem, însoțiți și de ilustrațiile Petronelei Vlașin, într-o lume la care tânjim cu toții, cea a cunoașterii prin cuvânt.

MENUȚ MAXIMINIAN

Opinii

ADRIAN PĂUNESCU VA DĂINUI ÎN TIMP

S-a stins clocotul vulcanului numit Adrian Păunescu, poet, prozator, jurnalist, om de cultură, de sport, de televiziune, personalitate remarcabilă care a ocupat un loc însemnat în viața țării noastre. A fost în același timp una din cele mai controversate prezențe de pe scena românească din ultimii 40 de ani. Timpul va cerne tumultoasa sa activitate și atitudine în vârtejul faptelor și va decide ce și cât va rămâne.

Nu cred că este posibil să se aștearnă colbul uitării nici peste poezii, nici peste fenomenul unic de cultură, numit Cenaclul Flacăra, cu toate contestările răsunătoare. Vor străbate peste timp amintiri despre tumultul, exuberanța și freamătul nebun al stadioanelor în timpul acelor atrăgătoare evenimente, spectacole pe care Adrian Păunescu le organiza și le conducea cu vocea lui puternică, cu un soi de histrionism, cu patos, declamativ, vorbind pe înțelesul omului de rând, recitând poezii pe sufletul românilor, dar din păcate și unele excesiv de laudative la adresa lui Ceaușescu. Ascultându-i poeziile, cel mai adesea puse pe muzică, în aclamațiile miilor de tineri, ți se făcea pielea de găină. Am fost și eu prezentă la un astfel de spectacol la București, în 1974, împreună cu fiica mea, atunci de 16 ani. Am trăit atunci la unison cu fiica mea o stare specială, ca de vrajă, atrasă ca de un puternic magnet. Am ascultat poezii care-mi păreau că-i ies din suflet, versuri simple, care curgeau limpede dar cu forță și emoție, de o intensitate strivitoare. Străbătea prin tot corpul un fior, o stare rară de bine, se răsucea ceva în noi, parcă deveneam alți oameni. Ne regăseam într-un spațiu al descătușărilor de energii pozitive, în tumultul muzicii, în furtuna aplauzelor. Nu simțeam oboseala îndelungatelor ore de freamăt, nici setea, nici foamea, aveam nevoie doar de ceea ce trăiam atunci.

Cenaclul Flacăra era un fel de flacăra care aducea un mănunchi de lumină și de libertate în timpul comunismului întunecat și aducea puțină schimbare, de neimaginat pentru vremurile comuniste. Au fost 1615 spectacole de muzică și poezie în 12 ani, între 1973 și 1985, adică un spectacol la două zile și jumătate. Numai un om puternic cum era Adrian Păunescu, un adevărat monument, ar fi putut atinge o asemenea performanță nemaiîntâlnită pe nicăieri. Devenise mai popular decât Ceaușescu. Clocotitoarea sa viață stăpânită de un sine vulcanic de o intensitate covârșitoare asemenea unui suflu ciclopic, personalitate puternică,

imposibil de înregimentat total pe linia partidului, acționând peste limitele admise în acel timp, i-a speriat pe conducătorii țării și l-au aruncat în umbră. Activitatea lui a avut și aspecte complicate și tragice, pe lângă cele puternic contestate ca poet de curte. Împrejurările nu i-au mai îngăduit să revină la ceea ce a fost nici după moartea Ceaușescilor. Mulți nu i-au putut ierta adulația către Ceaușescu ca un act de indoctrinare care a întârziat ieșirea din comunism. Adrian Păunescu a murit nefericit. Expansivitatea vieții s-a întors împotriva lui. Criticul Nicolae Manolescu nota: "Adrian Păunescu, temperament extrem de impulsiv și poet important, a căzut victimă excesului propriilor sale calități". Vehemența extrem de dură cu care este contestat de unii și după moarte este pe măsura puterii colosale cu care Adrian Păunescu s-a impus maselor.

Personalitatea atât de complexă a lui Adrian Păunescu a fost privită și din alte unghiuri de vedere. Unii au considerat că acele laude excesive ale poetului s-au născut din dorința de a-l influența pe Ceaușescu să țină cârma țării pe drumul cel drept. Un alt punct de vedere este acela că poetul și-a dorit să devină un mediator, un fel de poartă deschisă pentru a face abile negocieri între regim și lumea cultural-artistică. În parte i-a reușit și a intervenit cu succes în sprijinul multor personalități sau oameni de rând aflați la strâmtoare. O altă părere este că, lăudându-l pe Ceaușescu, ni-l făcea mai tolerabil, regimul părea mai ușor de suportat.

Relația lui cu Ceaușescu și regimul său a fost ambiguă, a scris poeme adulatoare, dar a avut și multe versuri ca niște sentințe implacabile, critici publice la adresa unor neajunsuri ale impostorilor sau activiștilor PCR. Marin Sorescu zicea despre modul păunescian de a îmbina liric cu polemicul că, "atunci când își scotea colții, îi sfășia în largi hiperbole, îi făcea cu miere și oțet și îi pune pe munți la uscat în priverile lumii".

Dincolo de orice păcate, rămân de necontestat multe aspecte din viața lui. Purta Basarabia în suflet pentru care a făcut multe eforturi de apropiere de țara mamă. A promovat generații de tineri poeți și artiști, a susținut fotbalul recunoscându-i valoarea ca aducător de mase împreună și a scris două imnuri. A susținut o caldă pledoarie pentru valorile naționale, dând o nouă viață înaintașilor și eroilor noștri, restituind culturii noastre nume pe care se așezase colbul. Își dorea ca pe crucea lui să fie scris: "El a iubit valorile". A dat o nouă strălucire frumuseților patriei. S-a impus ca un simbol al dragostei de țară și de neam prin stihuri însuflețite care țineau loc de țară.

Poezia lui a avut un larg ecou. A fost un poet aparte. Într-o epocă în care poezii se dau în vânt pentru a scrie după tehnici moderne, el a avut curajul să folosească

mijloace tradiționale ca să se adreseze direct unei mase largi de oameni. Astfel s-a înscris în rândul ultimilor romantici, transmițând mesaje clare, coerente, convingătoare într-o limbă românească de o rară frumusețe. A fost un poet prolific. A publicat peste 50 de volume și s-au vândut peste un milion de exemplare ale cărților sale. În cea mai mare parte, sunt poezii de atitudine socială, poezii mișcătoare, capabile să-ți stoarcă lacrimi și dacă ar fi scris despre cotele apelor Dunării sau timpul probabil. Cele mai impresionante sunt cele referitoare la bătrâni. "Repetabila povară" și "Rugă pentru părinți" sunt cele mai cunoscute. Personal, regret că nu ne-a lăsat versuri pentru un imn al țării, nimeni nu putea să scrie mai bine ca el pentru a-l înlocui pe acesta de acum, care nu mai corespunde vremurilor de azi. S-au poate răspunde cel mai bine acel: "Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte" și de aceea nu a scris versuri pentru un nou imn!?! Avea o ușurință ieșită din comun de a scrie versuri. Scria poeziile într-un ritm uimitor, nemaiîntâlnit la niciun creator, cred că nu exagerez, din toată lumea cunoscută a literelor. Scria poezii în mașină, pe margine de mese, pe drumuri, îi veneau în minte spontan versuri care curgeau dintr-odată. Uneori, în nopți târzii, doar cu câteva ore de somn după epuizantele spectacole, el scria și câte trei poezii pe care a doua zi le recita în spectacol. Avea o memorie fantastică. Evenimentele mai însemnate din viața țării erau publicate în cel mai scurt timp cu putință, informând țara ca un autentic jurnalist în versuri.

Plecarea prea timpurie dintre noi a fost ultimul lui spectacol, înconjurat de o mare masă de oameni cu flori, lacrimi, lumânări și aplauze. Se pare că și de dincolo de pragul spre veșnicie a mai transmis un mesaj, căci mulțimea părea căzută pe gânduri de a face ceva pentru a scoate țara din situația grea în care se află, așa cum credea că poetul s-ar fi adresat prin viu grai, ca un testament.

Viul grai acum s-a stins și Adrian Păunescu a rămas să vorbească doar prin graiul scris al poeziilor sale care au atins sufletul multor oameni până în adâncuri. Va dăinui în spirit și prin amintirea actului autentic de cultură prin care a servit o nevoie interioară a românilor redeșteptând simțirea românească și oferindu-le emoționante trăiri pe care nu le aveau de nicăieri, iar tineretului dezorientat, trezindu-i sentimentul de dragoste de țară, de oameni, de cultură și mândria că aparține unei nații de care să nu se rușineze.

Istoria literaturii române nu se va putea scrie fără numele lui.

ELENA BUICĂ

Elemente definitorii în creația poetică a Valentinei Becart

Volumul de poeme alese, **Undeva, un poet...** semnat de Valentina Becart, al șaptelea din activitatea sa de poet și promotor literar, publicat în ultima decadă a luni octombrie 2010 la Editura Arhip Art, Sibiu, cu o grafică pe măsură, semnată de artista Liliana Năstas-Brătescu, are calitatea unui volum de referință în creația poetei. Cele 128 de poeme, care exprimă liniile de forță ale creației sale de până acum, îi definesc cu claritate crezul moral și concepția sa filosofică despre existență și rolul artei poetice în exprimarea ființei umane, mai ales în definirea menirii și identității spirituale a poetului ca ființă visătoare, dar și responsabilă.

Repertoriul său tematic, de factură existențialist-fenomenologică cu multe trăsături romantice, se revendică de la sfera imaginarului în care poeta caută o cale mai sigură spre valorile morale ale unei lumi agitate și nesigure, în care artistul să-și poată găsi liniștea existențială, să poată visa și crea în parametrii civilizației mileniului III. Unul din comentatorii avizați ai poetei, Eugen Dorcescu, afirma nu fără temeii, că poezia lui Valentina Becart se întemeiază pe absență, în sensul ontologic și metafizic al acestui termen, „pe absența de sine – și din sine – a ființei înseși, pe incompletitudinea fără leac a fapturii umane, care, după „cădere”, și-a ratat iremediabil șansa de a fi fericită”. Desigur o cădere imaginară, sisifică, rezultată din imperfecțiunea funciară a omului, din infinitele căutări și soluții de viață, alese, de cele mai multe ori din hazard și sfârșind uneori tragic.

Cântînd cu predilecție tristețea și dramele, unora li s-a părut că poeta e iremediabil o elegiacă, ceea ce nu e decât o aparență înșelătoare. Valentina Becart nu glosează suferinți închipuite, tristeți imaginare. Ea procedează ca și renascentistul francez Michel Montaigne, exprimându-se pe sine, exprimă lumea. În sufletul său generos se cuibăresc durerile, dar și bucuriile timpului. În poezii ca: „Un singur Paradis”, „Sub bolta timpului”, „Spre lumina fericirii”, „Spaima orelor”, „Ruga unui poet”, „Mâna care scrie”, se conturează crezul său despre sine și despre rostul poetului, temerile și îndoielile provocate de existență. În alte poeme ca: „Iubire, suflet de zăpadă”, „La ușa ta”, „Și mâine e o zi”, „Ninge peste primăvara noastră” ș.a își cîntă cu exaltare juvenilă ca într-o zi de sărbătoare bucuriile efemere, convertite în simboluri ale vieții.

Stilul de creație literară urmează, așa cum se știe, personalitatea umană în sensul că stilul e omul: e când mai limpede și solară, când revoltată și intempestivă –

potrivit liniei romantice și ductului vieții. Poeta cultivă versul liber cu ritm și cadență, de cele mai multe ori în strofă polimorfă, dar caută permanent și alte mijloace de expresie adecvate pentru a da culoare și pentru a-și comunica stările sufletești. Cu efecte reușite combină într-un stil personal și cu lejeritate figuri de stil ca: metafora, epitetul, hipotipoza, personificarea ș.a. pentru a da fluentă și mișcare versului, pentru a crea claritate și eleganță în exprimare. Așadar, versul poetei se caracterizează în general prin eleganță și gingașie, dar și prin claritate și distincție. Evită banalul și vulgaritatea în mod sistematic, dar cultivă elegiacul cu predilecție (repertoriu existențialist). Întâlnirea, repetată, cu „abisul”, cu „adâncul” și, drept corolar, cu „neantul”, termen dominant etc. crează senzația de angoasă, iar pe de altă parte, apelează la o manieră compozițional-stilistică armonios și necesar pliată pe un asemenea mesaj: textul meandric, vag rimat (rima cade, deseori, acolo unde cade și accentul semantic), fluctuația ritmului, potrivit cu denivelările simțământului (întotdeauna disforic), construcția liberă de constrângeri, specifică lamentoului, elegiei, cu delimitarea secvențelor – fapt original – nu atât prin titluri, cum se obișnuiește, ci prin procedeul, foarte interesant, și, în cazul dat, foarte productiv, al repetării versului final (repetare ce prelungește nedefinit ecoul și marchează resemnarea, împăcarea cu sine și cu destinul.

„Între subiect (Eu) și personalitate (Sine), remarcă un alt comentator al creației poetei, Petru Blaj, cu privire la volumul „unde, un poet...” se interpune patosul înviator al rațiunii ca o dublă intuiție sensibilă și intelectuală, mereu amenințată de interfața noetică spre o plesio-securizare în detrimentul unei sacro-securizări...

Dorul, rugăciunea psaltică, dialogul vârstelor, amăgirile și dezamăgirile, nebunia jocului, capriciul iubirii, sau

prețul întreg al existenței este darul acestui volum de poeme „dăltuit la căpătâiul nopții” pentru mine și pentru tine, pentru cei ce sunt și pentru cei ce vor veni în căutare, veșnică și incredibilă căutare a întrebărilor.

„Fata sihastră” de altădată, ca „două lacrimi de cer” a trecut cu „timpul” prin „clipe arse”, pentru ca astăzi să ne apară ca „un poet, undeva”, căutat, iubit, răsfățat și de ce nu, admirat și citit cu plăcere”.

În Antologia de poezie – 55 de poezi contemporani, Cella Negoiescu făcea o mențiune valabilă și pentru volumul de față - picturalitatea:” Artistă completă, Valentina Becart, știe că lirismul se împletește cu tehnica picturală, oferind lectorului adevărate tablouri impresioniste”.

Chiar dacă poeta nu găsește totdeauna răspunsuri satisfăcătoare la întrebările chinuitoare „de la adăpostul nopții”, pe care le pune lumii sau sieși cu privire la viață, moarte, eternitate (timp), creație, destin, iubire ș.a., nu disperă și nu eșuează în forme de agnosticism, pesimism, misticism sau în fatalism; e o fire cu inteligență jucăușă, cu o sensibilitate rafinată și are ochii permanent deschiși nu spre abisul căderilor, ci spre orizonturile înălțătoare de la care, cu un optimism prudent, așteaptă „surprizele” destinului... Poetă înăscută, cu un înalt simț civic și moral, are un discurs liric fără sincopă, care dă drumul versului să curgă cu o ușurință naturală, comparabilă cu rubaiatele arabe și cu poezia renascentistă, iar prin stilul său modern, dar măsurat și controlat de bunul gust, îl pune pe cititor în postura de visător și coparticipant la ideea poetică. Poezia sa, în cea mai mare parte, deși construită în note grave pe un portativ filosofic, e ușor de citit, de înțeles și de trăit, ceea ce limpezeste sensurile mesajului, înlesnește comunicarea și o face rezistentă la curgerea timpului. Se poate spune că este o poezie cu reale calități estetice, cu mesaj militant, subtilă și intelectuală, motiv pentru care unele poezii circulă deja în spațiul virtual, intern și extern, sub numele de „poeziile Valentinei”, făcînd din poetă o legendă populară.

Prof. Dr. MIHAI PĂSTRĂGUȘ

burgundia 57

culori și lumini între nord și sud

un pachet standard made in Italy pe treptele burgundiei

florile au crescut până în tavan
candelabru din scoici al
proprietăresei
a spart peretele sărind de la etaj

flori galbene au crescut prin sticlă
faianța italiană a crăpat nîngînd peste
lume
muzica din streșini ademenește
cârduri de păsări

pompierii uimiți cu fierăstraie și
drujbe

vom aștepta
tăiem
în câteva ore suntem gata

noaptea
zidurile casei au crescut peste
malurile fundației
păsările zboară vestea prin parcuri

lumina prafului hrănește florile
faianța din Italia nu-și găsește liniștea

dimineța
casa o floare a soarelui
o cocă peste muzica păsărilor
pompieri obosiți își fac cruce
drujba se înecă în zgură

păsări cu ciocul colorat îmbibat de
faianță
stau pe ziduri cîntînd spre albia
râului
pompierii bătrâni își scot șapca
și dau din cap cu smerenie

burgundia 67

între spațiul visului și al apei

zwischenraum

spațiul între vîrf și pielea ce calcă
sub pălăria bății de clopot

teama să mă ia somnul
să visez salcâmi și tei
să mă înec între căpșuni și pămînt
furnici cuiburi de șoareci

zwischenraum

visul în vis viața din somn
bănci parcuri case înalte peste ziua
cu gura căscată

mănînc înghețată iau tramvaiul doi
un loz în plic peste granița nopții

zwischenraum

în hamacul de ceață se deschide
cutia de chibrituri unde doarme focul
casele visului acoperite de iedera
nopții

breaking news război pentru apă

nu pot să adorm
stai cu mine
pe balcon
peste strada bombardată în toate
războaiele
ghivece de flori bătrâni șterg pitici de
praf
stropitorile așteaptă

breaking news războiul pentru apă
va fi ultimul
bătrâni și balcoane
stropitorile țin de urât

zwischenraum

un vis între case înalte sufertașe de
mîncare
vocea vînzătorului de lapte și cel de
gheață

aliniati pescărușii își primesc
rația de apă de mare

calcanul algei scoicile racii
stelele și aricii de mare
cuminți
ținîndu-se de mîna
așteaptă

zwischenraum

burgundia 68

furtuni de vară

stă să trăznească
pe la colțurile cerului
pe sub umbrele cireșilor obosiți
crengi peste crengi lipite
cu rășină
într-un șir lung lung
cât jalea mamei
mașini măgari oi poduri
risipite peste dealuri

Rinul nu se mai opune

l-au înnodat și biciuit

se ascunde în cotul satelor
în umbra livezilor de pruni și piersici

limbile ce le aud
nu le înțeleg
cele pe care le văd
sunt ca foarfecele lui nea Vasile
cel cu un singur prosop
o singură piatră amară

mi-am cumpărat un balot de dopuri
de plută
o liniște seacă
cu gust de mălai fiert fără sare

peste morile de vînt trăsnetele se
joacă
șotron

burgundia 69

Bucureștiul celor în plăpumi

un dans contra fricii de pe un trotuar
pe altul
un pas peste singurătate

- să învățăm
- țineți-vă de vorbă
- șoptiți-vă teama, luați-o de braț

plouă peste cărămizile orașului
nesingur
din colțul blocului strigă omul
înfășurat într-o plapumă
mîinile goale printre schije de sticle

aveti apă
setea
aș vrea să fumez

orașul se înfășoară în strigăte de
pescăruș pe gâturi de macarale

lopețile sapă adînc taie venele
principale

mînușile sterile despart
o femeie cu gîndul aiurea
mătură foamea
printre degete arse de frig

se aude din capătul străzii un hohot
de rîs

fără teamă o mîna

oferă un foc

ANNI- LOREI MAINKA

Foto: Constantin Severin,
"Sucevița, My Love", ("Sucevița,
dragostea mea")

DOCUMENTELE CONTINUITĂȚII

Sfântul Nicolae Sfântul cel atât de îndrăgit

"Am auzit despre credința voastră în Hristos Iisus și despre dragostea ce aveți către toți sfinții ". (Col.1,4)

Dacă s-ar coace căpșunile în luna decembrie, luna aceasta mi-ar fi cea mai dragă. Cea mai dragă, pentru că e plină de sărbători. Prima mare sărbătoare din luna decembrie este, bineînțeles, "1 Decembrie", Ziua Națională a României, care a fost și va rămâne pagina cea mai sublimă a istoriei noastre românești și care ar trebui să ne găsească cu steagul tricolor la geam.

A doua mare Sărbătoare e fără doar și poate ziua de 6 decembrie și este închinată Sfântului Ierarh Nicolae. Este însemnată cu cruce roșie în calendar și cu dezlegare la pește. Sfântul Nicolae este pentru creștinii ortodocși și catolici, de pe toate meridianele, unul din cei mai îndrăgiți sfinți, pentru facerile sale de minuni, ziua pomenirii sale deschizând șirul sărbătorilor de iarnă, când copiii îl așteaptă, cu emoție, să le aducă daruri. El e ocrotitorul copiilor, dar, totodată, e și apărătorul marinarilor, brutarilor, fetelor fără zestre, al celor osândiți fără vină. Țări ca Rusia și Grecia, precum și multe orașe din Apus sunt patronate de Sfântul Nicolae.

Bazându-mă pe detaliile ce au ajuns până în zilele noastre, voi spune că Sfântul Nicolae s-a născut în orașul Patara din Asia Mică, într-o familie bogată, și a trăit pe vremea împăraților Diocletian și Maximian, în a doua jumătate a secolului III și primii ani ai secolului IV. După moartea părinților săi, Nicolae a devenit preot și, dăruind toată averea moștenită săracilor, s-a preoțit, plecând în pelerinaj în Palestina și Egipt. La întoarcerea acasă, poporul l-a ales episcop de Myra. Fiind cu frică de Dumnezeu și cinstind creștinătatea, preotul Nicolae propovăduia cu îndrăzneală și cu glas slobod dreapta credință. De aceea, a fost prins de mai marii cetății Lichiei, care l-au închis în temniță împreună cu alți creștini. A fost slobozit din închisoare de împăratul Constantin care, după puțin timp, a organizat și primul Sinod de la Niceea, unde se crede că a participat și Sfântul Nicolae. Nuielușa sau bățul Sfântului Nicolae este o interpretare și preluare a unui fapt din istoria bisericească. Episcopul Mirelor Lichei, făcând parte dintre cei 318 episcopi la Sinodul Ecumenic din 325 a combătut erezia lui Arie (ce nega esența divină a Mântuitorului). Se spune că, în focul disputei, Sf. Nicolae, altfel de o blândețe ieșită din comun, l-ar fi palmuit pe eretic, amintirea gestului său pedepsitor, dăinuind în conștiința populară prin "bățul lui Moș Neculai", de care amintește și Creangă în nemuritoarele sale "Amintiri din copilărie". Istoria vieții sale ne arată că era de mare ajutor tuturor celor năpăstuiți. El s-a arătat în vis și împăratului Constantin, precum și episcopului Avlavie, pe care i-a muștrat pentru o nedreptate făcută unor oameni condamnați la moarte. Prin acel vis, oamenii osândiți pe nedrept au scăpat de primejdie.

Sfântul Nicolae s-a mutat la Domnul la adânci bătrâneți, în anul 340. Moaștele sale au fost mutate, mai

târziu din Myra și duse la Bari, în sudul Italiei, unde au fost adăpostite într-o biserică ce i-a fost închinată.

Ce minunat a știut Dumnezeu să ne zidească: atât de diferiți și de deosebiți unul de altul și în același timp atât de frumoși la suflet. Niciun sfânt nu-i identic cu celălalt, fiecare aduce ceva nou. Uneori spunem că ne place una din sărbătorile noastre mai mult decât alta. Dacă eu spun azi, că îmi place de Sfântul Nicolae și am bucurie în inimă, atunci când îi pomenesc numele, atunci o spun pentru inima lui de părinte, pentru inima lui de frate, pentru inima lui de prieten.

„Se spune că, după o lungă perioadă de viață în comun, petrecută în studiu și meditație, trei ucenici l-au părăsit pe bătrânul lor duhovnic pentru a-și începe misiunea în lume. Zece ani mai târziu, cei trei ucenici s-au întors să îl viziteze. Bătrânul călugăr le-a cerut să se așeze în jur, pentru că durerile îl împiedicau să se ridice. Fiecare a început să-și povestească propria experiență.

-Eu, a început primul, cu o tresărire de orgoliu, am scris multe cărți și am vândut milioane de exemplare.

-Ai umplut lumea de hârtie, a spus maestrul.

Eu, a început să spună al doilea, cu mândrie, am predicat în mii de locuri.

-Tu ai umplut lumea cu cuvinte, a spus maestrul.

A luat cuvântul și al treilea.

-Eu ți-am adus această pernă ca să-ți pui pe ea picioarele bolnave, a spus el.

Tu, a spus zâmbind maestrul, l-ai găsit pe Dumnezeu și pe sfinții lui”.

Omul de astăzi pierde adesea sensul sărbătorii și astfel se pierde și pe sine. E necesar să redescoperim sărbătoarea, ca prilej de reconstruire personală. Se spune că Soarele, îngrozit de relele pe care le vede pe pământ, ar fi vrut să fugă, să-l lase pe oameni fără lumină, poate așa ei nu vor mai păcătui. Tatăl Ceresc însă l-a pus pe sfânt să-l păzească, astfel ca Soarele să lumineze în continuare, cum îi este dat. Să ne lumineze și pe noi și pe toți ce-i poartă numele sfântului: Nicolae, Niculai, Nicușor, Niculae, Nicu, Nicula, Nicoară, Nicoleta, Niculina, Neculița, Niculina, Nicola.

Protopop, preot **GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN**

O mare personalitate a Bisericii noastre și un reper actual Ștefan Rusu

(II)

Prin contribuția sa, a episcopului Dumitru Ionescu, perceptor, a foștilor învățători și cu o bună contribuție a Primăriei, prin notarul I.Miclea și a unor credincioși, apărători ai credinței strămoșești din ținuturile secuizate, s-a ridicat și sfințit capela ortodoxă din Ungheni, precum și a unei troițe. Soborul preoților a fost format din Ștefan Stocoviciu din Cristești, Petru Fărcaș din Morești, Apostol Vlad din Cerghid, Victor Miron, noul preot din Ungheni. În august 1939, participat la sfințirea bisericii ortodoxe din Praid, alături de episcopul Nicolae Colan.

La un an de la votarea Constituției (martie 1938), autoritățile și garnizoana din Târgu-Mureș, au oferit o recepție la care au participat, alături de protopopul stavrofor Ștefan Rusu, col. Ion Dumitriu, prefectul județului, gen. Georgescu Pion, comandantul diviziei 20, gen. medic Eugen Curta primarul municipiului, protopopul Iosif Pop, Dr. Petru Muscă, Dr. Emil A. Dandea, Dr. Grigore Ursache, dr. Ioan Florian, Ștefan Pantea subprefect, Traian Popa, Grigore Ciorte, Dr. Ioan Jarda, Benția Lazăr, directorul Liceului comercial, Ioan Budiș, președintele Camerei de industrie și comerț.

Ștefan Rusu fost unul din vicepreședinții Comitetului constituit în iulie 1938, pentru ridicarea unui monument lui Octavian Goga în Târgu-Mureș, fost deputat al județului. Președintele Comitetului a fost gen. Georgescu Pion, al doilea vicepreședinte era protopopul gr. cat. Iosif Pop, iar ca membri: Dr. Aurel Baciș, Gh. Dimitriu, primarul municipiului, maior Ioan Rusu, viceprimar, Dr. Petru Muscă, Dr. Ioan Bozdog, protopop Ioan Maloș, Dr. Ioan Harșia, Dr. Eugen Nicoră.

Pe tărâmul activității culturale, a fost membru al Despărțământului Târgu-Mureș (Mureș-Oșorhei). La adunarea generală a Despărțământului Mureș-Oșorhei, desfășurată la Bărdești, în ziua de 6/19 oct. 1902, a fost ales în funcția de notar al Despărțământului. La următoarea adunare generală, ținută la 2/15 oct. 1905, tot în localitatea Bărdești, a fost ales secretar al Despărțământului, în urma demisiei directorului Dr. Enea Crăciun, întâmplată la adunarea cercuală ținută în localitatea Mureșeni la 2/15 sept. 1907. Cu ocazia reconstituirii comitetului Despărțământului, care a avut loc în adunarea generală desfășurată în localitatea Pogăceaua, a fost ales director și președinte onorific al Despărțământului, pentru o perioadă de 3 ani. Din anul 1910, renunță la funcția de director al Despărțământului, datorită multiplelor sarcini și obligații ce trebuiau rezolvate în cadrul protopopiatului Mureș, rămânând în continuare membru al Despărțământului.

În timpul războiului, guvernul de la Budapesta, în încercarea de a sugruma mișcarea națională, a hotărât să deporteze în interiorul Ungariei 10.000 de țărani români din zona de frontieră, precum și să aresteze peste 30.000 de intelectuali români, ca suspecți, internându-i în diferite lagăre. Printre cei arestați se afla și protopopul Ștefan Rusu. A fost arestat în localitatea Icland Mare, la socrul său, preotul Vasile Hodoș, în 9 septembrie 1916, și închis câteva zile în Târgu-Mureș, în închisoarea Primăriei, până

la 14 septembrie 1916. Placă comemorativă fixată în anul 1936 pe turnul fostei Primării, menționează și numele lui Ștefan Rusu printre cei arestați (în timpul dictaturii horthyste, placa a fost distrusă de ocupanți). Pe urmă, a fost deportat la Nagymarton, în județul Șopron, unde s-a îmbolnăvit, și de unde, la 19 martie 1917, a fost adus la Uioara (azi Ocna Mureș) și operat. La intervenția medicului, a rămas în Uioara, cu domiciliu forțat, până la 28 iulie 1918, când i s-a permis reîntoarcerea în Târgu-Mureș, dar cu obligația de a se prezenta zilnic la Primărie. De notat că protopopul Ștefan Rusu avea trei fii și un ginere mobilizați toți în armata austro-ungară (unul din fii a fost patru ani prizonier în Rusia, iar din anul 1919 voluntar în armata română, decedat însă în același an).

În toamna anului 1918, se angajează în lupta pentru desăvârșirea unității naționale. La mijlocul lunii noiembrie 1918, s-a constituit C.N.R. cercual Târgu-Mureș, alcătuit din 24 de personalități, al cărui președinte a fost ales Ștefan Rusu. C.N.R. cercual a îndeplinit atribuțiile a două consilii cercuale: Târgu-Mureș și Acățari. De asemenea, satele românești de pe Valea Nirajului au fost cuprinse la început în zona de competență a C.N.R. cercual Târgu-Mureș. A fost ales și membru în Consiliul Național Român județean. El va prezida adunarea electorală a cercului municipal Târgu-Mureș, ținută a 26 noiembrie 1918, în Târgu-Mureș, unde au fost aleși cei 5 delegați pentru a participa la Alba Iulia la Marea Adunare Națională. Și el a participat la Alba Iulia în calitate de delegat de drept, reprezentând protopopiatul ortodox român Târgu-Mureș. La istorica Adunare de la 1 Decembrie 1918, a participat împreună cu fiul său, dr. Titus Rusu, medic în Târgu-Mureș, ales în circumscripția electorală Târgu-Mureș, punându-și amândoi semnătura, alături de cei 1228 de delegați, pe actul Marii Uniri.

La 16 decembrie 1918, participă la ședința C.N.R. județean, atunci când s-a pus problema preluării în cel mai scurt timp a conducerii județului Mureș-Turda de către C.N.R. județean. Face parte din comisia de numire de români în posturile cele mai importante ale județului, atât la oficiile comitatense (județene) cât și a primăriei.

A organizat la sfârșitul lunii decembrie 1918, la sediul Băncii "Albina" din Târgu-Mureș, adunarea pentru a alege membrii delegației din Târgu-Mureș, care urmau să se deplaseze la Cluj în cinstea sosirii generalului francez Henri Berthlot.

Prefectul jud. Mureș-Turda, Dr. Ioan Vescan, îl numește membru în Comisia administrativă a județului, comisie constituită la 10 oct. 1919. Este numit membru în Comisia Centrală Electorală din județ pentru alegerile parlamentare din nov. 1919 și mai-iunie 1920. Va face parte din Comisia permanentă a jud. Mureș-Turda în perioada anilor 1923-1925, fiind membru și în Secția administrativă, în Comisia instrucțiunii populare, în Subcomisia silvică a județului și în Comisia pentru supravegherea închisorilor.

Protopopul Ștefan Rusu s-a implicat și în viața politică, atât pe plan local cât și național. La început, a fost membru al Partidului Național Român. A participat la marea adunare (cca 4000 de alegători) organizată de conducerea județeană a P.N.R. în Târgu-Mureș, în data de 23 mai 1920, cu participarea lui Iuliu Maniu și Silviu Dragomir. Atunci s-a prezentat programul P.N.R. pentru

alegerile parlamentare din mai-iunie 1920, și candidatul partidului, în circumscripția Târgu-Mureș, pentru un loc de deputat, Dr. Vasile Chiroiu, fost voluntar în armata română, fost prefect al jud. Maramureș.

La finele anului 1920 și începutul anului 1921, trece la Partidul Național Liberal. În perioada interbelică, va deține funcții importante în conducerea județeană: președinte (1926-1929), prim-vicepreședinte, membru în Delegația permanentă a partidului, și în perioada anilor 1934-1937, președinte de onoare al Delegației permanente. A participat la întâlnirea din Cluj cu Constantin I.C. Brătianu (martie 1933), fruntaș politic al P.N.L. De asemenea, a participat la Congresul P.N.L. din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, care s-a desfășurat la Cluj în ziua de 24 mai 1932, sub președinția lui I.G. Duca, președintele partidului. Atunci s-au dezbătut 11 probleme importante ce frământau societatea românească în timpul guvernării Iorga-Argetoianu (1931-1932).

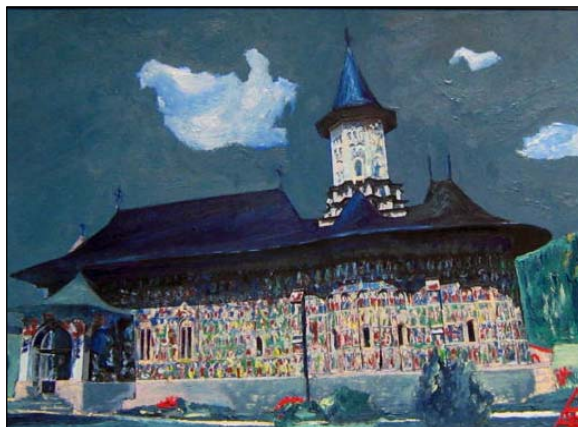
A participat din partea liberalilor mureșeni, alături de primarul Dr. Emil A. Dandea, la Congresul P.N.L. din jud. Târnava Mare, desfășurat la Sighișoara în ziua de 1 sept. 1935, când s-au ales organele de conducere. A fost delegat de către Comitetul județean al P.N.L. pentru a participa la Congresul general al P.N.L., desfășurat la București în ziua de 9 iul. 1936. În urma alegerilor locale, județene și municipale, a fost ales consilier județean (1926-1930; 1934-1937) și consilier municipal (1926-1930; 1930-1934). A fost ales în Parlamentul României, în urma alegerilor parlamentare ca senator din partea P.N.L. în legislațiile 1922-1926, 1927-1928 și 1934-1937. În schimb, a fost învins la alegerile parlamentare din 18 dec. 1928 și 24 iul. 1932, unde candidase tot pentru un loc de senator.

Pe lângă atribuțiile de preot, protopop și om politic, Ștefan Rusu a mai activat și a avut funcții de conducere și în alte organisme: membru al Despărțământului Târgu-Mureș al Astei, susținând numeroase conferințe pe teme culturale ori naționale; în anul 1927 a fost ales vicepreședinte al Ligii culturale, secțiunea Târgu-Mureș; președintele Comitetului școlar județean și municipal Târgu-Mureș; membru în comitetul de conducere al Căminului de ucenici „Avram Iancu” din Târgu-Mureș; vicepreședinte în Comitetul pentru ridicarea statuii Avram Iancu în Târgu-Mureș; membru în Consiliul de administrație al Cooperativei meseriașilor români din municipiu; cenzor al Casinei municipiului Târgu-Mureș (1923); membru în conducerea Ligii antirevizioniste din jud. Mureș, încă de la înființare.

Ca membru în conducerea Ligii antirevizioniste, a susținut o cuvântare la marea adunare națională antirevizionistă desfășurată la Târgu-Mureș în data de 28 mai 1933, la care au participat peste 20.000 de oameni. A dezvăluit mulțimii toate planurile criminale ale dușmanilor noștri, ale împilatorilor de ieri, și toată mârșava acțiune pe care aceștia o duc de ani de zile prin țările din Apus, pentru dărâmarea hotarelor noastre, atât de firești, atât de drepte. „Noi, preoții români, de ambele

confesiuni din jud. Mureș, manifestăm și declarăm solemn, înaintea lumii întregi, că atunci când este vorba de sfânta cauză românească a integrității pământului nostru, a hotarelor patriei noastre, noi toți suntem una și nimeni nu ne va despărți, nici considerațiuni politice, nici deosebiri de confesiune. Noi, preoții români, protestăm contra tulburării păcii de către vecinii noștri maghiari și fiind conștienți de puterile noastre, de dreptatea noastră, în mod calm dar răspicat, în calitate de conducători firești ai poporului nostru românesc, ridicăm cuvântul nostru de protestare contra oricărei încercări care-ar atinge drepturile noastre milenare”

După interzicerea activității partidelor politice (febr. 1938) odată cu instaurarea dictaturii lui Carol al II-lea, devine membru în conducerea Frontului Renașterii Naționale din Târgu-Mureș. Viața românească, cu credincioșii bisericii ortodoxe din Târgu-Mureș și împrejurimi, au avut o caldă și impresionantă înfrățire cu ocazia sărbătoririi protopopului stavrofor Ștefan Rusu (mai 1940), păstorul credinței strămoșești cu 55 ani de preoție, aproape 50 de ani de rodnică activitate duhovnicească ca protopop și cu 75 ani etate, propovăduitor de lumină, cultură și intensă viață de cald patriotism pentru binele neamului, țării și tronului. La

eveniment, au participat toate oficialitățile municipale și județene. Regele Carol al II-lea a dat decretul pentru decorarea protopopului stavrofor, cu medalia „Meritul cultural, serviciul credincios pentru biserică în gradul de Cavalier” clasa II-a. Pentru întreaga activitate desfășurată de-a lungul anilor, a mai fost răsplătit și cu alte distincții: Ordinul Coroana României în gradul de Ofițer, Ordinul Steaua României în gradul de

Ofițer, „Vulturul roșu” în gradul de Cavalier.

S-a pensionat la 23 iul. 1940, în locul său a fost numit Romul Popa, protopopul ortodox al Ludușului. Dar la scurt timp, odată cu cedarea unei părți a Transilvaniei Ungariei horthyste, prin Dictatul de la Viena (30 aug. 1940), județul Mureș în întregime a căzut sub ocupația horthystă. Ștefan Rusu, cel care avusese de suferit pentru sentimentele sale naționale, în perioada anilor 1916-1918, cel care semnase actul unirii Transilvaniei cu România și cel care a militat pentru consolidarea și apărarea statului național unitar român, este nevoit să se refugieze la Brașov, pentru a nu cădea în mâinile noilor autorități, care vor declanșa represalii deosebit de dure, mai ales împotriva oamenilor politici și a celor care militaseră pe linia idealului național.

Se stinge în viață la Brașov, fiind înmormântat în cimitirul Bisericii de lemn de pe strada mitropolit Andrei Șaguna nr. 13.

Protopop, preot **GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN**

Foto: Constantin Severin, “Sucevitză, Rhapsody in green”, (“Sucevița, rapsodie în verde”)

Istorici de niciun ban și alții la fel

(II)

2. Din acest curs, pe partea dreaptă, între localitățile « Arubium » și « Dimigutia » (Dinogeția), se formează un mare lac : « Halmyris lacus ». « Dimigutia » (Dinogeția) este arătată și ea, tot pe partea dreaptă.

3. După lacul Halmyris și cursul sudic, Istrul își schimbă direcția, curge spre Nord. După un oarecare parcurs, se desprind din fluviu două brațe, cu albiile învecinate și sensul curgerii pronunțat spre răsărit ; primul braț se varsă în Pont, prin gura « Naracum », cel de al doilea, prin « Pseudostomum ».

4. Dincolo de aceste brațe, Istrul continuă să curgă spre Nord. Din albia lui, dintr-un loc unde acesta formează o buclă, se desface un alt braț, cu orientare Sud-Est; gura acestui braț este numită “Boreum” (“Boreum ostium”). Înainte de închiderea buclei, din fluviu, pe partea sa stângă, este figurat “Tiagola palus”.

5. În jos de balta Tiagola și încheierea buclei, Istrul continuă spre răsărit. Din cursul lui pleacă direct spre Sud un nou braț, care, după ce se unește cu brațul precedent, într-o confluență ciudată - vidi carta - iese în Pont prin “Colon ostium”. Detaliul reprezentat în această parte este de mare importanță. Se poate vedea în ele epoca în care apele cele mai de Nord ale Istrului, după ce străbătuseră barajul Chilia, curgeau pe după fața estică a acestuia până către capătul de jos al lui, unde se întâlneau cu apele celui alt braț - precedent -, care vedeau marea pe la Sud de acest baraj și de străvechea insulă Letea. Această curgere net Sud - nenaturală - era obligată de prezența, în calea acestei ramuri nordice a fluviului, a unui alt baraj, și anume, acela de la Vâlcov-Periprava, odinioară continuat spre Sud cu acea străveche limbă de pământ continentală, identificată în structura geologică și biogeografică a insulelor Letea și Caraorman. Că barajul de la Chilia a suferit două străpungeri, una pe la Nord - care a durat mai îndelungată vreme - și alta pe la Sud, se deduce clar din acest detaliu: apele Nord-

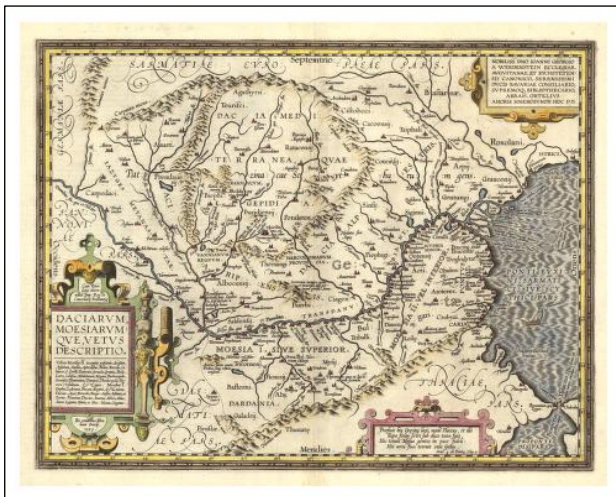
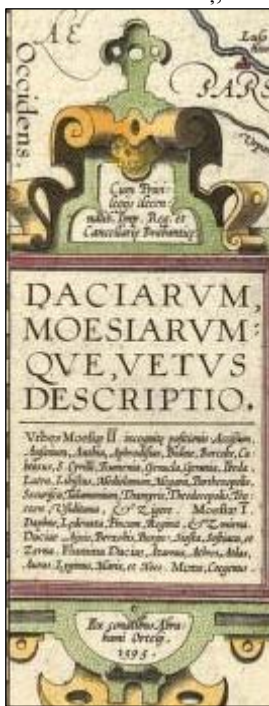
Sud întâlnesc apele brațului anterior într-o lărgime, grăitoare ca formă, care nu admite altă explicație. Tot acest detaliu sugerează că, înainte de “săparea” barajului Chilia și puțină vreme după, brațul acesta cu curgerea Nord-Sud neexistând, “Colon ostium” aparținea unui braț ce se desprindea din brațul precedent, în locul unde este figurată acea lărgime la care m-am referit și pe care o explică; acest mai vechi braț, decât brațul Nord-Sud figurat pe hartă, se găsea,

deci, în josul pîntenului Chilia și spăla pe la Nord pământul insulei Letea - pe hartă, insula dintre “Boreum ostium” și “Colon ostium”. Tot din acest detaliu - și cu cele ce se știu de la Pliniu - se deduce că gura Tiagola s-a aflat, într-o anume vreme, înapoia celeia arătată pe hartă - care aparține prelungirii brațului nordic spre răsărit, dincolo de gura “Colon”, și anume lângă balta Tiagola. De asemenea, insula “Conopon” nu era pe locul unde o indică harta, ci mult înapoi, acolo unde o descrie Pliniu. (vezi *Appendix C*, reconstituire Istrului în partea pontică). Gura cea mai nordică a Istrului este numită pe hartă “Thiagola, Psilum os: Stenostoma Ammiano, Spireostoma mendose Plinio”. Prin indiciile pe care ni le dă asupra brațului Chilia, Abraham Ortelius a scris o pagină însemnată de geografie istorică. El reprezintă - cu o bună aproximație - Dunărea cunoscută în vremea sa, îmbrăcată cu denumirile antice, așa cum

de altfel fac și astăzi unii istorici ai antichității, când întocmesc hărți pe care vor să înfățișeze geografie fizico-politică veche; pe acest fluviu, înfățișat de Ortelius, se poate reconstitui evoluția Istrului - brațul de Nord în special - către Dunărea secolului al XVI-lea.

6. Deși insula Parce este desemnată pe hartă în locul care i s-a acordat după dispariția anticei Peuce, “Peucinii siue Peucestae” sunt situați - cu oarecare aproximație, pe locul dispărutei insule, adică acolo unde au și locuit, la Nord-Vest de Histria.

CAȘIN POPESCU

E timpul să mizăm pe cărți și biblioteci

Interviu cu Teodor Ardelean,

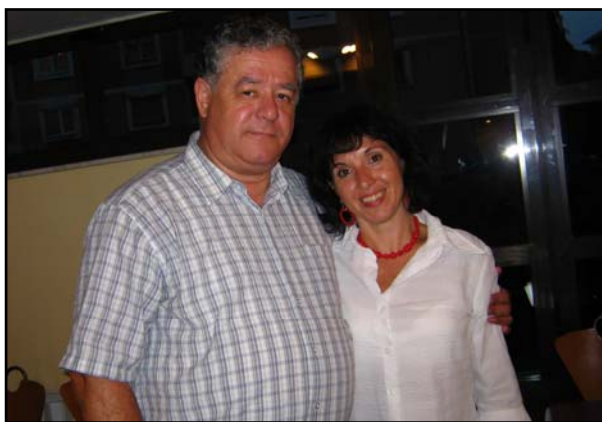
**directorul Bibliotecii
Județene „Petre Dulfu”
din Baia Mare**

-Henriette Yvone Stahl compara cărțile cu niște sonate sau simfonii. Stimată Teodor Ardelean, considerați că simfonia cuvintelor, înșirate cu pricepere pe pagina tipărită, are același ecou în ziua de astăzi ca în trecut? Mai citesc contemporanii noștri? Mai au nevoie oamenii de cărți și biblioteci?

- La general dacă vorbim, “oamenii încă mai citesc”. Unii, înclinați spre negații categorice, la modă azi, rostesc judecăți de felul acesta: “azi nu se mai citește”, “tinerii nu mai pun mâna pe carte”, “internetul omoară lectura” ... Statisticile oferite de către specialiștii din bibliotecile publice ne arată că totuși se mai citește. Cu deosebire tineretul școlar și universitar, dar și pensionarii. Nevoia de carte și de bibliotecă este fundamentală nu doar pentru informare, cât, mai ales, pentru cunoaștere. La nivelul țărilor foarte dezvoltate bibliotecile sunt așezate, cu onoare, în grila instituțiilor cunoașterii. Îmi place să cred că spre așa ceva tindem și noi.

-Sunteți directorul unei biblioteci de succes. Prin ce se distinge Biblioteca Județeană “Petre Dulfu” de alte instituții similare din România?

- Nu pot fi modest când e vorba despre instituția pe care o conduc. Spun de vreo 7 – 8 ani că este “cea mai mare, cea mai frumoasă, cea mai modernă, cea mai utilă și cea mai utilizată bibliotecă publică românească”. Unii nu m-au crezut și apoi au văzut, unii nu cred nici acum, dar asta nu e problema mea. Biblioteca județeană se distinge prin poziție urbanistică, anvergura construcției, complexitatea serviciilor, vocația profesională a personalului și impactul public. Nu spun prin asta că nu am admirație și pentru mulți colegi ai mei, despre tot ce au realizat în bibliotecile lor, despre tot

ce fac în calitate de servitori publici de elită.

-În anul 2008 v-ați lansat într-un proiect generos și ați acceptat să vegheați asupra destinului editorial al revistei “Familia Română”. Care sunt proiectele de viitor legate de această revistă? Cui se adresează și cine sunt principalii ei colaboratori?

- În momentul de față, putem vorbi despre instituția revistei **„Familia Română”**, deoarece a intrat în subordinea Consiliului Județean Maramureș, ca organism separat. Editată trimestrial, este o revistă a românilor de pretutindeni, fiind tot mai solicitată în comunitățile de români din întreaga lume. Revista este una de solidaritate între români, indiferent de țara sau continentul pe care trăiesc, de cultură și credință românească. Colaboratorii noștri sunt personalități ale lumii culturale românești și internaționale și oricine dorește să se exprime poate deveni un potențial colaborator. Bineînțeles, să se încadreze în aria tematică promovată de revistă.

-Care este garanția succesului atunci când conduci o bibliotecă? Ce satisfacții poartă cu sine munca într-o organizație bibliotecară?

- Nimic nu garantează succesul, nu s-a inventat încă o rețetă specială pentru așa ceva, iar bibliotecile nu fac notă aparte. Cred însă în vocație, și credeți-mă că nu folosesc cuvinte mari. Sunt convins că întreg personalul bibliotecii concură la edificarea instituției noastre ca una de succes, iar eu, prin ceea ce fac în calitate mea de coordonator, încerc să aplic principiile moderne ale

leadership-ului, indicând doar direcțiile de acțiune, iar ulterior, lăsându-le colegilor și colaboratorilor mei o deplină libertate de mișcare. Ce satisfacție mai mare poți avea decât

atunci când vezi că cei în care ai investit încredere îți confirmă pe deplin așteptările?

-Știm că bibliosofia așează arta lecturii sub spectrul reflectării filosofice. Bibliosofia încearcă să explice care sunt efectele lecturii asupra cititorilor. Pornind de aici, vă invit să faceți o analiză a relației bibliotecilor cu consumatorii de lectură. Se ridică bibliotecile publice din țara noastră, prin serviciile oferite, la nivelul expectanțelor culturale, educaționale și comunitare ale publicului larg?

- Am mai spus-o și o mai repet că biblioteca trebuie să devină **“A TREIA CASĂ”**. Însă biblioteca publică nu devine automat “a treia casă” doar prin simpla definire, clasificare, catalogare, ordonare. Pentru a putea juca un rol atât de important, se impun ajustări și restructurări majore, modelări și determinări semnificative. Dar consider că suntem pe drumul cel bun. Programul Biblionet implementat la nivel național arată că serviciile pe care începem să le oferim se pliază pe nevoile și cerințele publicului.

-Pot interveni instituțiile infodocumentare în spațiul relației editor-cititor? Cum credeți că s-ar putea eficientiza parteneriatul editurilor cu bibliotecile publice în sensul relansării cărților și reintegrării lor în rețeaua comunicațională universală – sugrumată uneori de comunicarea prin intermediul internetului și al mass-media?

- Da, pot bibliotecile interveni între editor și cititor și o spun cu fermitate și certitudine. Biblioteca noastră deja a implementat un proiect în parteneriat cu diferite edituri pentru promovarea autorilor contemporani. Suntem deja la a patra ediție a proiectului **„Să ne cunoaștem scriitorii contemporani”**, un proiect care intrigă tinerii înspre lectură. Și dacă suntem la o a patra ediție înseamnă că și-a atins scopul pentru care a fost gândit.

-Credeți în viitorul acestor instituții culturale? Considerați că bibliotecile românești sunt capabile să

facă față provocărilor secolului XXI, un secol sufocat de intervențiile nemiloase ale internetului și ale audio-vizualului? Un secol care promovează false valori și în care susține sisteme democratice greșit gestionate?

- *Bibliotecile nu trebuie să se rezume la rolul lor, să-i spunem "clasic", de a deservi doar pe cei care din proprie inițiativă i-au trecut pragul. Trebuie să fie într-o continuă căutare de noi categorii de utilizatori, să-și diversifice în mod continuu serviciile oferite și să aibă o atitudine pro-activă în relația cu utilizatorul. Funcțiile vechi, tradiționale se reduc sau se potențează în alte direcții de mișcare, apar funcții noi, noi proceduri de lucru, noi metode de diseminare, dar și noi tehnici de apropiere sinergică. Internetul și audiovizualul sunt mijloace de informare care trebuie seriositate*

Dispozitivele de tip e-reader devin tot mai populare și mai utilizate, au o capacitate mare de stocare și sunt foarte ușor de folosit. De aceea să nu fiți surprinși dacă veți afla ca instituția noastră își propune utilizarea internetului ca instrument de atragere a unor categorii de cititori care din motive uneori obiective, având în vedere cât de ocupați suntem în zilele noastre, preferă acest mijloc modern de informare și cunoaștere.

În concluzie, biblioteca trebuie să se re poziționeze întâi de toate față de celelalte instituții de cultură, cu care trebuie să se intersecteze partenerial și nu să se concureze loial sau neloial sau să se insularizeze prin metoda disjunției "elitelor culturale".

-Suntem cu toții de acord că mecanismele lecturii contemporane se cer re activate, iar cărțile trebuie puse din nou în lumina reflectoarelor. Cine joacă rolul principal în cadrul procesului de promovare a lecturii? Autorii? Editorii? Bibliotecile? Școala? Familia? Sau cititorii înșiși?

- Cred că toți cei pe care i-ați enumerat aici au un rol bine

determinat în promovarea și readucerea lecturii în prim-plan. Este un așa zis „lanț trofic”. Dacă unul din factorii enumerați n-ar exista, ceilalți nu ar mai prinde viață.

-Eu cred că lectura este și va rămâne un instrument performant de comunicare, educare, informare, și dezvoltare personală. Continuăm să scriem și să citim cărți. Ce ingrediente e necesar să cuprindă o carte, indiferent de conținutul ei, pentru a intra în categoria producțiilor editoriale de succes?

- O carte, indiferent de conținutul ei, trebuie să fie captivantă, pentru a stârni interesul cititorului și apoi originală.

-În final, vă rog să recomandați cititorilor o carte sau un autor care "v-a mers la suflet" sau un volum pe care îl așezați cu încredere pe treapta cea mai înaltă a podiumului preferințelor dumneavoastră de lectură?

- Sunt cărți pe care le citesc obligat de situație. E vorba de cele pe care trebuie să le prezint cu ocazia "lansării". Sunt alte cărți pe care le citesc pentru a fi "la zi" cu lecturile firești. Dar sunt și cărți pe care le citesc și

recitesc, le studiez. Acestea vin așezate "pe treapta cea mai înaltă a podiumului". Aș exemplifica: Anton Golopenția – "Românii de la est de Bug", N. Steinhardt – "Jurnalul fericirii", T. Păcățian – "Cartea de aur sau luptele politice-naționale ale românilor de sub Coroana ungară" (8 volume), A. Plămădeală – "Dascăli de cuget și simțire românească" ș.a.

LILIANA MOLDOVAN

Țineam în pumni

**Eu am venit la tine
așa – deodată:
un pui cu pene ude,
zgribulit.
Părea că-n palme ca-ntr-un
cuib
m-ai încălzit
și îmi spuneai:
-Va fi și altădată...
și aerul din preajma ta,
străluminând ca în cleștar!
și nu ți-am dăruit ceva,
Întinsă mîna spre a ta...
Ci nu,
țineam în pumni,
ciorchine,
lacrimi doar.**

Uitată

**Uitată de toți
Și de toate.
Numai de tine iubită.
Lipită
de miera genelor tale.
Ca albina-n corola
cărnoasă
a staminelor pale.
Să stau așa vara-ntreagă...
Apoi, ca-ntr-un dulce
supliciu,
să mă lași în țărână.
Precum,
din capriciu,
copilul
sătul de fructul
ce-l lasă
să-i cadă din mână.**

MARIANA FLOAREA

Proza

Un preț ascuns

Gențiana insista, cu o voce când țipată, când tânguitoare:

- Vreau iepurașul!...

După ce au coborât de la Oncologie – medicul le-a spus că toate bănuielele sunt inutile și fetița va fi externată peste două săptămâni sănătoasă, - Voichița și-a luat bărbatul de mână, i-a cerut pe un ton neașteptat de poruncitor: „Lasă mașina acolo unde este, în parcare”, apoi, cu un fel de muțenie luminoasă, l-a tras după ea până în fața Episcopiei. Întrebările lui Grigore au rămas fără răspuns, vedea doar că soția lui era cuprinsă de un gând senin și presupunea că ea, Voichița, pune ceva la cale, neobișnuit. Nu s-a dumirit nici când s-au oprit la intrare în clădirea Episcopiei.

Au străbătut bolta arcuită în stil gotic și, pe dreapta, la întâmpinarea unui tânăr preot, i-a spus ce vrea. „Aveți noroc, - i-a spus acesta – Înalte Prea Sfinția Sa tocmai s-a dezlipit de o delegație a Patriarhiei. Cred că e disponibil.” În așteptare, Voichița l-a tras de mână pe Grigore: „Uite iepurașul acela de lângă scări!”

El n-a văzut nimic, iar Voichița n-a mai avut timp să-i spună de care scări e vorba, fiindcă tânărul preot a revenit, chemându-i să-l urmeze.

În fața Înalțului ierarh a vorbit Voichița, Grigore începând să se dumirească și încuviința, dând din cap, din ce în ce mai prins de ideea nevestei. De altfel, ea a fost fermă în spunere, fără broderii protocolare: ”Nu avem necaz de bani. Cum Dumnezeu s-a îndurat de noi și ne-a salvat fetița, vrem să cerem îngăduința să ridicăm o bisericuță în satul nostru, Crăciunel, un cătun lipsit de un sfânt lăcaș.” Zâmbind a mirare și admirație, Episcopul i-a replicat femeii: „De acord, dar cu o condiție: Să fiu și eu acolo, la sfințirea ei.”

- Vreau iepurașul! – insista Gențiana.

S-a hotărât ca hramul bisericii să fie Sfântul Nicolae. Pe bunicul Voichiței îl chemase Nicolae.

Construcția nu a durat mult, iar picturile din interior, inclusiv iconostasul, au fost făcute de Alin Ciceu, un tânăr iscusit în iconografie bizantină.

În ziua sfințirii, populația cătunului s-a înzecit. De jur-împrejurul bisericii se îndesiseră automobile venite din toate zările. Era popor cum Crăciunelul nu văzuse niciodată. Cineva exclamase cu admirație: „Au venit oameni care de pe unde!” După obicei, Grigore amenajase un podium, împodobit cu covoare populare, unul mai frumos ca altul. Un sobor de preoți, înconjurându-l pe Episcop, ținea liturghia.

- Vreau iepurașul – scâncea Gențiana, iar Voichița și Grigore intraseră în panică.

De sus, de pe podiumul împodobit, Episcopul rostea:

-Am auzit, Doamne, taina rânduielii Tale, am înțeles lucrurile Tale și am premărit Dumnezeu-irea Ta.

Fetița sta între mașini și din când în când cerea același lucru: iepurașul.

Cei câțiva bărbați puși de Grigore să prindă animăluțul se foiau printre mașini din ce în

ce mai nedumeriți: Erau de acord că au a face cu un iepure de casă, căci unul de câmp ar fi dispărut de mult din zonă. Or, acesta, cu blană albă și urechi negre, apărea ici, dispărea dincolo, , oricât era pândit de urmăritori, apărea de sub vreo caroserie, se ițea unde nu te așteptai. Un moș scund, cu burtă proeminentă, își dădu pălăria pe ceafa transpirată și reflectă spre auzul celui de alături:

-Lua-l-ar naiba! Doamne, iartă-mă că zic așa, dar cu un câine e altfel: când îl scoți afară din casă, o faci degeaba, dacă nu-i dai și un picior în cur. Unde-i iepurele acesta să-i dau un picior de să zboare până-n deal?!

-Ai văzut că-i șchiop? îi răspunse celălalt. Și totuși...

În labirintul acesta al mașinilor parcate, iepurele se ascundea ori apărea neașteptat, cu un fel de dibăcie de ființă speriată, încolțită, hăituită.

Mama Voichița o ținea pe Gențiana în brațe, mângâind-o pe creștetul bălai și-și îngâna fetița: „Vreau iepurașul!” Iar de pe podium:

-Doamne Dumnezeul meu! Osândit stau înaintea Feței Tale celei Sfinte și-mi mărturisesc nevrednicia, neputința și sărăcia cea mare.

Gențiana voia iepurele, Grigore întorcea mereu capul, dorind să știe dacă a fost prins. Trebuia să-l și asculte pe preot, doar un ctitor se cuvenea să aibă într-o astfel de situație o conduită pe măsură, plus că un amic vorbăreț îl tot săcăia la ureche, cu mărturisiri aiurea:

- Eu nu am nevoie de minuni și miracole. Mi-e destul că trăiesc miracolul vieții.

După câteva minute, Grigore fu invitat să urce pe podium, ca să primească o diplomă din partea Sfinției Sale și auzi, din spate, țipătul fetiței sale. Gândi zâmbind și revoltat: „Nu poate fi prins niciun iepurele acela?!”

Mulțimea încă nu prindea a înțelege ce se întâmplă, mai cu seamă că, dinspre nord, înălțimile începuseră să se înnegureze, ca apoi, în scurtă vreme, să se deslușească un curcubeu, ca un brâu frânt al pământului. Peste ei.

Autosanitară din orașul apropiat sosi, totuși, prea târziu.

CORNEL COTUȚIU

Foto: Constantin Severin, “The Sacred Slatioara”

Checkpoint Charlie

Eram pentru a doua oară la Berlin și mă bucuram în taină că mă puteam plimba în voie prin locuri prin care, până nu demult, prezența mea de „enemy alien” ar fi fost de neconceput. Dar, în ciuda intențiilor mele pașnice, orașul continua să mă țină la distanță. Pe scurt, orice acțiune aș fi început, nu se lega defel.

„Enemy alien”, așa supranumiseră americanii tinerele nemțoaice care se încumetau să înceapă o viață nouă peste ocean, căsătorindu-se cu soldați GI, la sfârșitul celui de-al doilea Război Mondial. Definiția asta ostilă n-ar fi trebuit să mi se aplice tocmai pe mine, de bine ce trecuse o jumătate de secol de atunci. Cu toate acestea, e evident că există paralele între situația acelor mirese și destinul meu. Cu puțină imaginație, căsătoria dintre o fostă „șoim al patriei” din generația „decrețel” și un fost pilot de spionaj militar RFG-ist ar fi putut servi drept subiect filmului Mr. & Mrs. Smith.

Revenind la Berlin, mă apăsa amintirea sejurului meu anterior. La invitația Ambasadei Americane pentru interviul de viză fusesem refuzată franc. Motivul: not qualified, insuficient pregătită pentru o banală lună de miere în SUA. „Să meargă soțul singur, el are pașaport german”, sugerase funcționara de la ghișeu. „Mai încercați peste trei ani, dacă mai sunteți căsătoriți până atunci”, a adăugat pe ton sentențios. Oricum, cu pașaport românesc nu sunt garanții. În fond, cinci limbi străine și un titlu academic nu schimbă stema de pe buletin. Pot cel mult spori valoarea mea potențială pe piața muncilor dubioase de peste ocean; s-au mai văzut căsnicii de formă.

Nu tocmai optimistă, luasem din nou drumul Capitalei, de data aceasta pentru formalități la Ambasada Română. Inutil de menționat că nu așteptam prea mult nici de data aceasta. Eșecul, firește, nu a întârziat să apară, îmbrăcat sub mantaua șicanelor birocratiei clasice: lista de documente era incompletă, orarul Ambasadei era cu totul altul decât cel din internet, telefonul și adresa, recent schimbate nu apăreau în cartea de telefon a orașului.

Am ieșit din clădire cu lacrimi în ochi, strivită de povara covârșitoare a neputinței sclavului, față cu autoritatea atotputernică. Ghinionul meu era că apucasem deja să mă lepăd de jocul indiferenței, cel care îmi înlesnise supraviețuirea în comunism. Prea repede mă obișnuisem cu bunăvoința funcționarilor germani, adevărați serafimi grijulii față de emigranții esteuropeni, suspectând parcă traumele câinelui hăituit de lupi.

*

Berlinezii, ca mai toți locuitorii de capitale, au renume de guralivi, extrovertiți și aroganți, de parcă ei ar fi buricul pământului și s-ar pricepe la toate. Dacă apuci să-i cunoști mai bine, afli în ei prieteni de nădejde, energici și optimiști. De parcă ar fi vrut să demonstreze că nu face excepție de la regulă, prietena mea m-a înșfăcat de braț, forțând nota: „hai s-o facem lată!”

Impropriu spus „lată”, când ai de-a face cu o femeie care ți-ar putea fi mamă. La ce mare brânză mă puteam aștepta? Raționament greșit, aveam să aflu după aceea, în timp ce mă lăsam purtată pe străzile metropolei, amețitor

pulsându, amenințând parcă să explodeze din toate încheieturile. Marion turuia neconținut povești din copilăria ei plină de peripeții, în orașul care pe atunci semăna cu o fâșie Gaza a zilelor noastre. M-am rușinat de neștiința mea, aflând că Berlinul de Vest a fost pentru o vreme izolat complet de restul lumii, înconjurat de comuniști. Și eu care credeam că aflasem deja totul de la Radio Europa Liberă! Copiii de pe atunci, printre care și Marion, își petreceau timpul recuperând pachetele de alimente și cărbuni, pe care piloții aliați le lansau peste zona rămasă neocupată, riscându-și viața. Vremea „bombardamentelor cu stafide” a făcut istorie, salvând orașul de ger și de frig.

Zâmbește misterios, fardată decent, cocheta blondă la șazeci de ani, în timp ce amintește povestea iubirii ei pentru un german din Berlinul de Est. Treceau granița de câte ori puteau, pentru a se îmbrățișa pasional prin crângurile împădurite din apropiere. Nici azi nu știe ce să creadă despre bărbatul care a dispărut brusc din viața ei, pentru ca, decenii mai târziu, după reunificarea Germaniei, să-i măturisească fără convingere că pasămite era deja căsătorit pe atunci. Dar dacă minte? Poate l-au prins, poate l-au „convins” să devină informator. Poate.

Pregătite sufletește pentru amintiri dulci-amare, ne-am trezit ca din întâmplare în fața fostului punct de frontieră supranumit Checkpoint Charlie, astăzi muzeu (Slavă Domnului!). Al treilea după Alpha și Bravo, conform prescurtărilor alfabetului aviatic internațional, punctul de control Charlie e sinonim cu speranța. Nedreptatea, minciuna, cătușele, îndobitocirea, lipsa de toleranță, discriminarea, sărăcia, foamea, dedublarea, într-un cuvânt dezumanizarea proletcultistă avea o limită, aici. Locul geometric al noului început, crăpătura în Zidul Berlinului prin care se putea respira aerul curat al libertății exista cu adevărat, chiar dacă era bine păzită: Checkpoint Charlie.

De ce punct de control, și nu graniță? Din simplul motiv că numai socialiștii se considerau o țară separată; Occidentul vedea Germania ca pe o țară divizată în două sectoare, fără frontiere. Și aveau dreptate, până la un ... punct, de demarcație. Pe măsură ce ne apropiam, starea de neliniște devenea din ce în ce mai neplăcută.

*

Când ești cetățean liber, trăitor într-o țară democratică, nu e normal să te temi de un steag sovietic enorm, sfâșiat la un colț, cândva roșu, azi de un gri decolorat, cu o stemă în seceră și ciocan demult uitată, care atârna neglijent de fațada unui bloc. Cu scârbă răsucesc capul în altă direcție și mă trezesc față în față cu portetul supradimensional al unui soldat, care îmi întoarce privirea de parcă ar vedea prin mine. Degeaba l-au ales chipeș și cu față „umană”; chipiul lui cu cozoroc supradimensional și pasmanteria roșie de pe epoleți trădează apartenența la o lume pe care o înghesuisem în cotloanele amintirii. Mă duce automat cu gândul la uniforme de copilărie, temutele șepci de milițieni.

La doi pași, pădurea de cruci, cu fotografii de oameni omorâți prematur, uciși din dragoste de viață. Prea mult aduce cu Piața Universității, prea tinere sunt chipurile lor. Cine-ar fi crezut că există asemănări atât de frapante între

istoriile noastre atât de diferite? De ce mă simt brusc vinovată, pentru simplul fapt că trăiesc?

Ca o salvare oportună, intrarea în muzeu, găzduită de inofensivul magazin de suveniruri din dispărutul RDG, oferă soluția de evitare a nedoritului acces de panică. Asaltăm trecutul, pășind lejer pe sub pancarta care ne avertizează în engleză, rusă, franceză și germană (germana e ultima!) că, vezi Doamne, părăsim sectorul american: YOU ARE LEAVING THE AMERICAN SECTOR, VOUS SORTEZ DU SECTEUR AMÉRICAIN. Și ce dacă? Uite că se poate, șoptește vocea interioară, după ce a prins curaj.

Ce folos că am plătit intrarea suverane, cu cardul bancar, semnând nonșalant pentru 25 de Euro (ce de bani, un sfert de salariu, înainte)?! Se năruie avântul ca un castel de cărți în sala întunecoasă, la auzul imnului muncitoresc, cântat de coruri de dimensiuni mamut. Înghit în sec la vederea paradei miilor de corpuri umane, mișcate la unison de o mână nevăzută, în proiecție pe un ecran de pe perete.

O parașută confecționată din petice, un cărucior pentru cărat pământul dintr-un tunel subteran prin care au fugit 57 de oameni, un minisubmarin din materiale casnice, un zmeu cu motor de Trabant și rezervor de motocicletă Jawa, o mașină Isetta, cu scaunul din dreapta preparat în așa fel încât sub tapițerie să se ascundă în buret un om, iar pasagerul propriu-zis să-i șadă practic în brațe. Mărturii zguduitoare ale tentativelor reușite de evadare din Berlinul de Est, grație inventivității și puterii pe care numai dispararea o poate da.

Dar sunt și fotografii sfâșietoare de familii despărțite de sârma ghimpată; un transfug împușcat, murind lent, golit de sânge, pe fâșia dintre sectoare, sub privirile încremenite ale soldaților neputincioși, transmisiune în direct la televizor. Rece. Rece șira spinării, rece războiul care mocnește neînțeles și neterminat, amenințare mereu prezentă, nu cumva să faci un pas greșit. Nici eu, nici ei, nici tu, nici noi. Nimeni nu-și asumă răspunderea de a porni gâlceava. E bine să ai grijă la toate și, dacă se poate, să nu respiri.

„Eu sunt un cetățean al Berlinului”, spune un Kennedy răvășit, mișcat până la lacrimi în fața maselor de locuitori ai Berlinului de Vest, care nu înțeleg de ce le-a tăiat cineva străzile, casele, familiile și sufletele în două jumătăți inegale. Un soldat sare peste gardul de sarmă ghimpată, o fracțiune de secundă care decide întreaga lui viață, linia subțire de demarcație dintre dezertor, mort sau om liber, mâna destinului imortalizată în chiar clipa închiderii definitive a porților, ora zero. A fost ultimul om scăpat din țara care, în secunda următoare, s-a transformat în închisoare pentru mai bine de șaisprezece milioane de oameni.

Fundalul sonor se schimbă, din megafoane răsună limba de lemn a unui funcționar cu ochi roșii, care dă din mână agitat, ca și dictatorul nostru. Deasupra capului, stema frapant de asemănătoare cu a noastră, compas în loc de seceră, dar aceleași spice de grâu pe fundal roșu, pâinea din belșug care de fapt venea drămuțată, ne alimenta ... rațional.

Masă cu lampă aprinsă, interogatoriu, mașină de scris pe care s-au tastat manifeste, Gandhi, Walesa, piept despuiat în fața unei țevi de tanc, radio rusesc cu butoane

rotunde și lungimi de undă intenționat „scurtate”, din care se aude Vocea Americii bruiață coresponzător, tancuri care strivesc sub șenile primăvara de la Praga, Stalin, Leningrad, davai.

Ultimul transfug RDG-ist evocă momentul în care soldatul american deschide portbagajul și îl anunță că poate păși în libertate; soția îl întâmpină, în mână cu biletul pe care scrie „Nu te mai întoarce acasă”. Mototolit biletul, zdrobit trecutul, sfâșiate inimile. Oameni reuniți după spaime de moarte. Oamenii palizi, gânditori, pășesc cu teamă prin zidul despăcat, cu lacrimi în ochi și cu frică în suflet, atât de cumiți, atât de fericiți. Bat tovarășește cu palma deschisă pe capotele Trabaturilor, care rulează în convoi lent, de parcă nici lor nu le vine să creadă că s-a terminat. Atâta cumpănire, cumițenie, evlavie impresionează mai mult decât o mie de strigăte regizate. Împreună. Atât. Ce vreți mai mult?

Urcă nodul din gât pe măsură ce trecem dintr-o încăpăre în alta. Aerul e din ce în ce mai rar, se zguduie plămânii, gâlgăie lacrimile care nu se mai înghit. Mi-e ciudă pe mine, pe slăbiciunea mea, ce naiba, doar am trăit și văzut destule, mi-e și rușine de cei din jur, cum mă scutur necontrolat, icnind și sughițând, ca o figură tragică, în plină deznădejde.

Se apropie un domn de-al casei. Nu-l pot numi angajat sau supraveghetor, pentru că muzeul e opera acelor benevoli care, dintotdeauna, au pus la dispoziție apartamentul și viața lor celor dornici de a arunca arunca o privire în sectorul socialist, luând contact cu familia de acolo sau nutriend planuri de evadare. Unul din îngerii noștri păzitori, așadar, schimbă o privire mută cu însoțitoarea mea și ne ghidează spre un scaun lângă geam. Exact la timp pentru a mă prăbuși ca ruptă din talie, cu fața ascunsă în palmele înghețate, o grămăjoară de surcele. Mă străduiesc să respir și să mă adun.

Ieșim în stradă, în urma noastră răsună coruri de pionieri, aparent veseli, cântând Internaționala. Parcă-am mai îmbătrânit cu zece ani. Bucata de zid cumpărată la venire, beton armat de înaltă densitate, e sfărâmicioasă și-mi lasă un praf alb pe degete.

Marion mă sprijină de cot și mă privește îngrijorată: „De ce nu mi-ai spus?”. „Ce? N-am ce să-ți spun, nu știu ce am, nu pot să-mi amintesc nimic grav”, îi răspund nelămurită. Poate sunt un caz patologic, din acelea despre care sunt filme la televizor, poate am trăit ceva cutremurător, iar creierul meu refuză să-și amintească. Sau poate că am doar un defect la recepție, ca radioul rusesc Selena; cineva a ascuns în mine un diapazon, dar l-a plasat necorespunzător. Vibrează nepoftit, la te miri ce. Bruiaj.

Pancarda cu soldatul e tot acolo, lângă minuscula cabină de grăniceri. Doar că de pe partea aceasta redă în replică fotografia unui tânăr american, cu bereta reglementară, fără chipiu supradimensional.

Citim instrucțiunile pentru următoarea etapă din viața noastră: IN SECTORUL AMERICAN, INTERZIS PORTUL DE ARME; RESPECTATI REGULILE DE CIRCULATIE!

Apoi dacă asta-i tot, atunci cu plăcere, cu mare plăcere!

GABRIELA CĂLUȚIU SONNENBERG

Benissa, noiembrie 2010

COPACII ȘTIU SĂ MOARĂ... ÎN PICIOARE

Abandonat de furia lumii în care trăise și pe care de atâtea ori o încântase cu scrierile sale, Marele Mag presimțea că oamenii îl uitaseră cu desăvârșire. Pentru lumea întreagă, El nu mai era decât ecoul unei glorii de mult apuse, pierdută undeva într-o nebuloasă a amintirilor. O nebuloasă din care El nu mai avea putere să se întoarcă. Fusese condamnat la uitare. Mâna sa – alteori măiastră – nu mai avea putere să țină, nici măcar, tocul cu cerneală. Iar dacă se străduia să mai scrie, din peniță înfloreau doar picuri mari de sânge. Nici măcar El nu se mai recunoștea. Oglinda imensă, atârnată de perete, arăta în ea un chip trist, cu văi adânci, sculptate de secundele unui timp, veșnic înfometat. Oare asta rămăsese din Marele Mag? De ce, nici măcar oglinda nu-l mai recunoștea? Chipul său – odinioară radios – era, în reflexia din oglindă, al unui om bătrân, al unui suflet... care aștepta acel „ceva” – ce avea să vină.

Luă o coală de hârtie și se așeză să scrie la masa sa de lucru, făcută din lemn de abanos. Cu ultimele puteri, prinse penița, pe care o lipise cu putere de sufletul pregătit să scrie...pentru ultima oară. Fiecare literă se așternea pe foaia nescrisă, plină de durere, dar încărcată de reverberații. Fiecare cuvânt purta în el broderia fină a gândurilor, desprinse din ancestrale ecouri. Îl consuma enorm acest lucru, dar simțea că trebuia să scrie. Că trebuie să mai lase omenirii încă ceva. Își începuse scrierea, căzut în letargie, așternând pe foaia imaculată câte o literă artistic scrisă. Ca pe un antic pergament, în care fiecare slovă scrisă însemnă trudă și plăcere. Înseamnă începutul dar și sfârșitul. Își trase adânc suflul și începu:

„Acum, în al nu-știu-câtelea an al vieții, simt nevoia să vă scriu, ca și cum aș face-o pentru ultima oară. NU vă las un testament, vă las doar o mărturisire. Mă dezleg de toate tainele pe care le-am ascuns până acum și pe care aș dori să vi le împărtășesc și vouă. Am fost adesea judecat și condamnat, înainte de a mi se trimite o citație. Am fost adesea hulit și alungat, înainte să mi se trimită măcar o simplă privire. Am fost adesea ignorat sau aruncat în noroi, înainte ca soarele să răsară în inima mea. E drept, e foarte drept că pentru unii din voi am fost bun, dar poate nu atât de bun pe cât mi-aș fi dorit să fiu. Pentru toate acestea, vă rog să mă iertați! Eu sunt de vină! V-am furat gândurile rele și mi le-am însușit fără drept! Și dacă mi le-am așternut ca mască peste chip, e doar vina mea! Dar, aș vrea să vă împărtășesc lucruri, pe care voi nu le știți. Acum, la final, pot să mă mărturisesc, ca să plec împăcat. Nu în stele, ci undeva într-un Infern al regretelor târzii. Într-o lume al cărei blestem va trebui să-l port mereu, înfîpt în suflet, ca pe o spadă ascuțită. Chiar și așa...aștept.

Dragii mei, eu...recunosc! Recunosc că am fost un hoț...care a furat mai mult decât vă puteți voi imagina! Am reușit să fur, încă de la naștere, primul surâs, născut din durere al mamei mele. Să-i fur tatălui meu culoarea ochilor săi, ca pe o moștenire de familie. Apoi, în copilăria mea, am reușit să-i fur bunicului frumusețea poveștilor fără moarte și am reușit să fur bunicii mele - mângâierea brațelor ei puternice, care mă dăruiau visului. Da, sunt un hoț! Am furat...recunosc! În tinerețea mea, am furat inimi aprinse de patimă, din care mi-am făcut culcuș de vise, pe care mai apoi le-am spulberat. Am furat din chipul oamenilor pe care i-am cunoscut, bunătatea, pe care nu vroiau să mi-o

dăruiască. I-am silit de multe ori să se lase îmbrățișați, sau i-am sărutat pe suflet, din umbră, chiar dacă nu au vrut.

Când m-am apucat de scris, am devenit un și mai mare hoț. Am reușit să fur verdele ierbii și să mi-l aștern peste suflet, ca semn al tinereții. Am furat Soarelui fiecare rază, ca să o dăruiesc inimilor înghețate. Am furat vântului aripile sale lungi, cu care am călătorit până departe, departe, până în tărâmul viselor. Am încercat să fur stelelor nopții liniștea și să mi le aștern în palmă ca ecouri ale vibrațiilor universului. Da, recunosc...am furat! Am furat cerului lumina și am ascuns-o, sperând să o pot

împreuna cândva cu Lumina Oamenilor. Poate am reușit, dar prin furtisag! Am furat de multe ori liniștea frunzelor pădurii și am transformat-o în metamorfoză. Am furat munților din semeția lor și am păstrat-o la cingătoare, ca să mă țină drept în șeile hergheliilor cuvântului, pe care am încercat să îl îmblânzesc. Am furat câte o rază de Soare și-am așternut-o în fiecare dimineață peste chipul iubitei mele, ca pe un clopoțel – gata s-o trezească. Am rupt câte o nufăr, din lacul albastru al gândurilor și am pictat sufletele copiilor mei, în culorile purității inimilor lor. Da, recunosc! Doamne, câte lucruri am furat!

Iată, acum, la final, mai fur încă, din fiecare zori ai fiecărei zile, speranța trăirii amurgului. Mai fur încă din timpul meu câte o amintire, ca să-mi mai ung cu ea câte o durere. Mai fur din zori și până în

noapte, secunde peste alte secunde din ceasul cel mare al timpului, care se mai îndură. Sunt un hoț...un hoț fără de pereche! Și ce-aș mai fura, dac-aș mai putea! Încă mai fur din sufletele voastre uitarea, pe care voi mi-o ascundeți. Dar, pentru toate acestea, cum pot să vă mai cer îndurare? Cum aș putea spera că într-o zi mă veți ierta? Cum aș putea să mă mai gândesc că voi avea un loc în inimile voastre? Nu, nu mai sper! N-aș vrea să mai fur, nici măcar speranță! Dar, pot să mai fur câte o rugăciune? Pot să mai fur câteva minute de ascultare? Pot, de la tine Doamne, să mai fur câteva momente de liniște? Te rog, lasă-mă să-ți fur...îndurarea! Te rog lasă-mă să mai fur câte o rază de lumină, pe care să mi-o aștern în suflet! Știu, Doamne, că sunt un hoț, care nu mai merită nimic! Dar, te rog, fură-mi viața și dăruiește-mă infinitului! Te rog, dă-mi voie să alerg în brațele sale nemărginite! Doar un singur lucru îmi mai cer, Doamne: lasă-mă să mă sting...în picioare. Ca să simt bătaia vântului, nehotărârea ploilor, adierea zorilor, razele ascuțite ale luminii străpungându-mă! Te implor! Oare, nu mai pot să-ți fur, nici măcar o fărâamă de milă? Hai...măcar una!”

Scrisoarea lungă, păstra peste ea, boarea unui suflet...un fur al destinului, un hoț. Marele Mag se desprinse de la masa de scris, ieși ca furtuna pe ușă și dispăru. Dispăru acolo, undeva... de unde furase pentru ultima dată, câteva fărâme de milă.

În fața casei cu ușile larg deschise, stătea acum, impunător, un copac cu ramurile împletite a rugăciune, spre cerul plin de armonii. Era bine înfîpt în pământ și stăpân peste propria-i umbră. Copacul, cu ramuri împletite, stăpânea panorama imensă ce se deschidea privirii. Din vârfurile ramurilor sale, se desprindeau încet, încet, licurici. Milioane de licurici. Copacul avea coroana imensă sărutată de o lumină dulce și clară. Părea o torță, făcută spre a alunga întunericul. Ramurile sale făceau o lumină intensă, ce se pregătea să îmbrățișeze cerul, într-un sărut evanescent. Era – până la urmă - un copac mare și bătrân, a cărui scânteie - încet, dar sigur - se ndrepta spre eter. Era un copac - ca oricare altul - ce se stingea. Încă un copac...ce știa să moară...în picioare.

GHEORGHE A. STROIA

- Ce părere aveți despre predarea religiei în școală? Ministerul Educației hotărâse să introducă de la 1 septembrie curent religia doar facultativ, am auzit că a fost prelungit termenul de la 1 octombrie.

- Am o părere foarte clară cu privire la importanța religiei ca obiect de studiu în școală. Aș vrea ca religia creștină ortodoxă să fie un obiect cu nimic mai prejos decât matematica, limba sau istoria. Copilul are dreptul să cunoască și acest domeniu al experienței umane, cu atât mai mult, că este o moștenire pozitivă, valorică. Consider instruirea și educația religioasă un modul important în opera de formare a personalității umane. Omul nu poate exista fără credință. Se conștientizează sau nu acest fapt, credința rămâne a fi nu numai partea integrantă a umanității, ci și modalitatea de bază prin care se asigură legătura lui cu esența primordială - cu Dumnezeu. Așa cum personalitatea umană presupune, pe lângă multiplele facultăți ale inteligenței și cea a credinței, lipsa instruirii și educației pentru credință favorizează apariția unui sector profan în sistemul de inteligență umană și persoana poate devia spre forme vulgare ale credinței, fenomen pe care îl avem în civilizația contemporană. Am în vedere neopăgânismul, ceea ce duce la degenerarea credinței în om și pierderea legăturii lui cu Dumnezeu, cu eternitatea. Fără această legătură omul riscă să piardă calitatea sa de om.

Cât privește problema pur pedagogică, adică concepția, curricula, literatura didactică, cadrele - este o problemă de natură investițională. Dacă societatea, inclusiv Statul, inclusiv Biserica, ca instituție religioasă, ar conștientiza real importanța educației religioase și ar înțelege că este vorba de viața veșnică a omenirii și a fiecărui om în parte, valoare cu care nu se poate compara nimic din ceea ce putem vedea în această lume, ar da toate comorile acestei lumi trecătoare pentru fortificarea credinței în om, așa cum le dă, de fapt, pentru lucruri pe care le consideră importante. Lumea de azi nu consideră credința valoarea cea mai importantă, valoarea salvatoare a vieții - asta-i problema principală.

Dacă vreți o părere mai pragmatică. Cred că problema s-ar putea rezolva, cu condiția ca să fie o abordare serioasă, și să se utilizeze experiența atât a României, cât și a Rusiei. Acestea sunt țări ortodoxe, care nu numai că-și au frații creștini pe teritoriul Moldovei, dar mai dispun de o mare putere financiară în domeniul religios și au potențial enorm, inclusiv uman, pentru elaborarea concepțiilor, programelor, proiectelor, materialelor etc. Noi chiar am putea avea favoarea de a ne folosi de experiența acestora, fără a face mari cheltuieli în sfera cercetărilor teologice, pedagogice, psihologice, de care ar fi nevoie la introducerea cursului de religie în școală. Să

nu uităm că în acest domeniu avem o restanță serioasă în comparație cu întreg sistemul de instruire și educație, restanță provocată de ruptura perioadei totalitarismului comunist și că suntem în sec. XXI, când orice instruire și educație cere mari investiții de tot genul, de aceea utilizând experiența despre care am menționat, am putea depăși probleme de ordin economic, axându-ne nu atât pe activități de elaborare, cât la cele de adaptare. Numai de nu s-ar politiza problema... Dar tocmai această primejdie ne paște în permanență, în special când este vorba de experiența din răsărit, de aceea „carul cam stă pe loc și astăzi...”, din păcate...

- Știu că ați organizat la Liceul Gaudeamus din Chișinău, unde vă desfășurați activitatea, un cerc de interes moral creștin.

- Omul contemporan este un om cu multe probleme spirituale, care țin de suflet. Aceste probleme se fac văzute deja în copilărie și se accentuează în tinerețe: deznădejdea, desfrânarea, orgoliul, lipsa demnității, minciuna, lașitatea, lipsa curajului și a

stăpânirii de sine, mediocritatea etc. De soluționarea lor depinde soarta omului nu numai în această viață, ci și în veșnicie. Credința noastră ortodoxă oferă o minunată experiență de cercetare a acestor probleme și de soluții în vederea rezolvării lor. Este vorba de morala creștină, de la care ar trebui să înceapă educația. Când se face referire la credința ortodoxă ca o medicină a sufletului, cred că se are în vedere în primul rând asanarea morală a persoanei, care însă este imposibilă fără o legătură reală cu Dumnezeu. De mai mulți ani, cercetez aspectul moral al credinței noastre și anume problemele morale ale personalității umane prin prisma ortodoxiei. Iar copiii când te află versat în problemele lor, lucrurile se aranjează de la sine. Așa s-a constituit cercul *Logos*, în cadrul Liceului *Gaudeamus*. Este un cerc de discuții, eficiența și profunzimea activității lui diferă de la o promoție la alta. Rezultatul depinde de mai mulți factori: de nivelul spiritual al promoției (antrenez promoția la care am ore de istorie), de ceea ce se face în societate, de problemele morale la ordinea zilei. Cercul a fost inițiat de elevii promoției 2000-2003, și anume clasa XI-a de la profilul uman, care au avut un interes mai special pentru morala creștină și pentru credința ortodoxă, trăind o experiență deosebită chiar în primele trei luni de studiu în liceu. Am avut în acea clasă un elev cu prenume neobișnuit Zosim, venit din satul Cățeleni, raionul Nisporeni, care era un tânăr foarte credincios, dar a decedat în rezultatul unui accident rutier, îndată după vacanța de toamnă. Tot ce s-a întâmplat în legătură cu el a contribuit la formarea unui spirit deosebit și, într-un fel, m-a modelat și pe mine ca profesor și diriginte. Istoria lui Zosim a fost una neobișnuită și a mișcat multe suflete de copii, care au auzit-o, ba chiar a avut și un impact social.

Era un copil obișnuit, dar foarte stăruitor la învățătură. Chiar din primele zile m-a întrebat ce trebuie să facă ca să primească note de zece. Despre el colegii spuneau că dacă primește 24 sarcini didactice, le face pe 24 din 24. Aveam în sala de clasă o hartă a Basarabiei și el se tot apropia de ea zicând: Satul meu natal, Cățeleni, o să vi-l arăt

vreodată. Băieții glumeau pe seama lui și-i ziceau: Poate te însori și plecăm la nuntă. Că era credincios se vădea din tot ce făcea și vorbea. Peste, câteva zile de studiu s-a apropiat de mine și mi-a zis că este foarte mulțumit că are o dirigintă care crede în Dumnezeu. Nu izbutisem să fac ceva deosebit în acest sens. L-am întrebat de unde stie că cred și el mi-a zis că vede și simte acest lucru. Când însă în prima lună am inițiat o excursie la o mănăstire, Zosim a refuzat să meargă cu clasa și ne-a spus motivul direct în față: voi mergeți la mănăstire ca să vă distrați, să faceți frigărui, pentru voi mănăstirea este excursie, pentru mine este casa Domnului meu, care mi-a întors vederea. Atunci am aflat cu toții că de mic copil Zosim a avut o mare problemă de sănătate – își pierde vederea. Toate încercările de tratament, chiar la renumitul spital oftalmologic din URSS - Institutul *Filatov* din Odesa, nu dădeau rezultate. Disperați părinții s-au adresat lui Dumnezeu și au pornit pe calea mănăstirilor, pe calea vindecării prin credință. Copilului i s-a schimbat chiar și numele, din Nicolae pe care îl avea de la botez, în Zosim, un nume duhovnicesc în cinstea Sfântului Zosima. Răvna duhovnicească a familiei și ascultarea copilului, care s-a umplut și el de credință, au dat rezultat. Zosim și-a recăpătat vederea. Cum zicea el singur: chiar am scăpat și de ochelari. Ultima mea convorbire cu Zosim am avut-o înainte de vacanța de toamnă, când am stat cu el la ora de curățenie în clasă, fiind de serviciu. Colegul cu care urma să facă ordine lipsea de la școală în acea zi și el a zis că se va isprăvi singur. Am rămas cu el, cum o mai făceam și cu alți elevi, ca să-i cunosc mai bine. Discutam, între timp făcând și ordine pe birou. Între altele, am ajuns cu discuția la tema: părinți - copii și la întrebarea: ce să facă părinții când copiii nu-i ascultă? Atunci Zosim mi-a răspuns: când te vezi neputincios în fața copilului, dă-te la o parte și lasă-L pe Dumnezeu să lucreze în el. Eram încă departe atunci de a conștientiza adevărata putere a rugăciunii și l-am întrebat: cum adică să mă dau la o parte? Așa: să nu-ți mai impui voia ta, ci să te rogi mai mult. Lui Dumnezeu ca El, prin voia Lui, să-ți înțelească copilul. Mi-am dat seama la moment că nu știu cum să mă rog și Zosim mi-a promis că după vacanță îmi va aduce o carte de rugăciuni, unde voi găsi rugăciunea părinților pentru copii. Mi-a mai vorbit lucruri minunate despre legătura duhovnicească între el și mama lui, cum se roagă unul pentru altul. L-am întrebat dacă vrea să facă pe viitor teologie și mi s-a plâns că nu are retorica cuvenită, la care i-am prezentat cazuri din istorie legate de mari personalități care au învățat arta vorbirii. Cu asta ne-am despărțit, el plecând în vacanță. În ultima zi de vacanță, seara a sunat telefonul și mi s-a comunicat că un elev din clasa mea a avut un accident într-o stație de troleu din sectorul Ciocana al Capitalei. Avea cu el caietul de istorie, semnat cum se cuvine și venea de la Biblioteca *Transilvania*. M-am dus cu directoarea liceului la Spitalul *Sfânta Treime*, unde ni s-a cerut, în condițiile când lipseau părinții, să facem niște semnături ca să fie operat de urgență. Avea niște fracturi serioase la baza craniului. Când l-au scos cu targa pe coridor am auzit cum bat clopotele, parcă îl petreceau într-un drum foarte însemnat pentru el. Apoi am aflat că în Paraclisul din spital începuse slujba de seară, era în prejma unei sărbători. Am alergat disperată la preot ca să-l rog să facă rugăciuni pentru Zosim. La vocea mea tremurândă și tulburătoare

preotul mi-a zis, de parcă ar fi privit după perdeaua timpului: noi o să ne rugăm, dar va fi așa cum va vrea Domnul. Am avut o clară intuiție că va muri și am înțeles cât de Mare este Dumnezeu și cât de mic și neputincios este omul. În timpul operației, Zosim a intrat în comă și nu și-a mai revenit. A fost o săptămână de zbucium pentru toată lumea: mama lui Zosim disperată încerca să-l găsească pe tatăl lui, care plecase la lucru la Moscova și nu avea o legătură cu el, la spital se cereau surse pentru a-l menține în viață. Elevii din clasa noastră au apelat la colegii din liceu ca să-l ajute pe Zosim. Zilnic se aduna o sumă necesară pentru medicamente, pe care o duceam la Spitalul de Traumatologie, unde a fost transferat Zosim după operație. Medicii nu dădeau nicio garanție și atunci am organizat să meargă un preot ca să facă rugăciuni la patul lui. Maică-sa, o femeie simplă de la țară, dar cu multă credință, era foarte recunoscătoare pentru sprijinul ce se acorda familiei lor. Chiar a doua zi după vizita preotului, Zosim a decedat și tot atunci s-a stabilit legătura telefonică cu taică-său. Clasa a primit vestea ca un trăsnet, cineva a zis: cum se poate, că era ca un sfânt? Am plecat cu clasa la Cățeleni, așa cum ne-a promis Zosim, numai că nu la nuntă, ci la înmormântare. Era o zi de toamnă cu prima zăpadă, chiar cu o vijelie, dar lucrurile s-au aranjat foarte ușor: am găsit și un autobus, pe care o întreprindere ni l-a oferit gratis, și elevii s-au organizat fără mari eforturi. Aveam o clasă de 20 de băieți și 10 fete. Băieții erau ca aleși: înalți și frumoși, ca brazilii. Când am ajuns la casa lui Zosim, vederea acestor tineri a provocat o stare totală de bocet din partea rudelor întristate. Însă atunci când tinerii au fost rugați să ducă crucea, steagurile, când urmau să-și ia rămas bun de la cel decedat, am avut situații incomode, ei refuzând să facă ceea ce trebuiau în cazul dat. Poate de frica ce-i apucase sau din cauza profanismului în care se găseau din lipsa educației duhovnicești. Eram nevoită să-i rog, să-i conving, să le explic. Nu rușinea pentru ei era sentimentul pe care l-am trăit, ci jalea că nu știau cum să se comporte în niste situații de viață foarte importante. Am depășit unele lucruri prin propriul exemplu: când la ultima sărutare ni s-a oferit prioritate nouă, am mers prima să-mi i-au rămas bun și am sărutat iconița de pe pieptul lui Zosim. Lucrurile s-au limpezit când după înmormântare mama lui Zosim ne-a dat să citim din jurnalul lui, și ne-am dat seama că ne-am întâlnit în această viață cu un om deosebit. L-am cunoscut cu adevărat după moartea lui. Toți ne-am dorit să-i cinstim memoria: am publicat un articol frumos despre Zosim în presă cu secvențe din jurnalul lui, i-am făcut câteva pomeniri în clasă și am început să organizăm discuții la care credeam că ar fi participat și Zosim, dacă era printre noi. În cei trei ani care au urmat clasa a fost marcată de o amprentă spirituală deosebită. Așa a apărut cercul de discuții care se reconstituie la fiecare nouă promoție. Apropo, și cartea de rugăciuni pe care mi-a promis-o Zosim a ajuns la mine. După înmormântare, maică-sa, a găsit în buzunarul scurtei cu care era îmbrăcat la momentul accidentului o carte mică de rugăciuni și a hotărât că eu sunt persoana potrivită ca să mi-o dea de pomană. Era cartea pe care urma să mi-o aducă Zosim după vacanță și despre care știam eu, el și Dumnezeu.

RAIA ROGAC

Colectivizarea

(fragment din romanul *Pe apa sămbetei*)

Când Dumnezeu e scos din lume, omul devine bestie.

Bestie și slugă. Sau invers.

Oricum, absurd. Se poate vorbi și de un absurd absolut? Citiți! Nu a mai trecut mult timp și au venit iar de la raion cei trei cu o dubă. Nici nu au intrat bine la primar și, fără ocolișuri, au întrebat :

– Să auzim, tovarășe ! Ce ai făcut din tot ce-am zis ?

– Păi întâi... să trăiți și bine-ați venit pe la noi, domnilor... domnilor, tovarăși ! – a încercat primarul să fie primitor, chiar dacă valuri de căldură l-au sufocat și nădușeala nu se mai oprea de pe frunte.

– Ceva... s-a făcut și se mai face. Cum să zic ?! Am adunat satul și-am dat vestea.

– Lasă palavrele ! Fapte concrete vrem ! Câți s-au înscris, câți nu vor să se înscrie ?

– Păi de înscris, numai trei ! Unul sunt eu ! Ceilalți doi... nu mai vor. I-am băgat la beci.

– Auzi, Pandele, te văietai de clientelă ? Îți era că pleci cu duba goală. Umflă-i, ce mai stai ! – au vorbit între ei cei veniți.

Prost, chiar foarte prost ! – s-au arătat, dezamăgiți, activiștii.

– Ce să facem, tovarășe ? Dacă ne dați o mână de ajutor... – a început, lingușitor, primarul. Hârtiile sunt făcute, numai să..., să pună degetul, dar, ai dracu', nu vor!

– Or să prea vrea ! Ursul nu joacă de bună voie ! Asta ai uitat ?

Șeful a făcut câțiva pași prin încăpere, gânditor, apoi a strigat la jandarm :

– Ordin, tovarășe șef !

– Ia primele zece case și adu aici din fiecare casă câte un om ! Să văd ce-au de zis, zice-le-ar popa la cap ! Tu pune într-un lighean apă caldă și leșie ! – a dat dispoziție primarului. Rubleo, tu scoate trusa să avem totul la îndemână ! – i-a ordonat și unuia din colaboratori.

Între timp, milițienii își făcuseră datoria și aduseseră oamenii.

Tristețea și întunericul, perdelele învechite, dușumeaua jilavă înjghebau încăperea tristă ce aștepta sărmanii oameni. Aburii, deasupra ligheanului, împrăștiu o putoare greu de suportat. Ușa s-a deschis. Primul în încăpere a fost Leancă. Un bătrân cocoșat, cu haine zdrențuite, numai petice, cu opinci și obiele ponosite.

Ochii lui împăienjeniți, sub sprâncenele stufoase, căutau înspăimântați un loc de scăpare.

– Cum te cheamă, bă tăgârță ? – s-a răstit tovarășul la el, și, în scârbă, a scuipat într-un colț, după ușă.

– A ? – abia a putut zice Leancă, aplecând urechea.

– Ăsta om e sau corcitură de măgar cu catâr ?! Văd că, în loc să vorbească, mârâie, hârâie, dracu' să-l ia !

– Nu prea aude, șefule ! – i-a răspuns Cercelaru. Pandele a ținut către Leancă, încât au auzit și cei ce erau afară, apoi i-a repezit și o cizmă în c...

– Cum te cheamă ?

– Leancă ! – a răspuns, și, săracul, de frică, a scăpat o b...

– Leancă și mai cum ?

– Leancă ș-atât ! Dumnezeu să mă ierte !

– Pământ ai ?

– N-am ! Dumnealui știe ! Sunt sărac, domnule !

– Minți, hodorogul dracu' ce ești ! Din ce tră-

iești ? Mănânci coji de copac ?

– Mămăligă, de pe unde apuc și eu, Doamne, iartă-mă !

– Care va să zică, milog ? I-a repezit Rublea și i-a înmuiat degetul în cerneală, apoi l-a pus pe hârtie.

– Ieși, neghiobul dracului !

Rublea a rânjit de parcă ar fi făcut cine știe ce ispravă, apoi, îngâmfat, a cerut jandarmului să intre următorul. Al doilea a fost Gogu lui Guiț. Abia a putut să intre. Era înțepenit pe o parte, de la mijloc în sus, cu cap cu tot.

– Aoleo..., șefu'..., aici a tunat și i-a adunat ! Numai unul și unul vezi ! – s-a văicărit Rublea în timp ce a făcut câțiva pași spre Gogu.

– Stai, bă, drept în fața tovarășului și scoate căciula din cap, nesimțitule !

– Eu aș sta, dar nu prea pot. Vezi dumneata ?! M-a prins iarna fără lemne de foc !

– Furi, ai ?! Hoț, deci ! Furi de la Stat !

– Ba să-mi fie cu iertare ! Am luat din salcâmi mei de pe coastă ! Am acolo un pâlce de pădurice !

– Ai, după cum spui ?! Ei, bine, n-o să mai ai ! O înscrii la colectiv !

– Uite ce, domnule, cu colectivizarea asta : m-am gândit și răzgândit ! Eu n-am ce face cu ea ! Nu-mi trebuie ! Cine vrea e treaba lui, eu...

– Uită-te, al dracu' ! Auzi, gândește ! Pandele, fă-i un pic clăbuci la cap, să-l mai limpezim ! N-auzi ?! I s-a pus funingine pe creier de-atâta gândire !

Rublea l-a luat de după ceafă și l-a înmuiat cu capul în lighean. Pandele i-a îmbârligat părul. Când a încercat Gogu să se ridice, șeful i-a aruncat o mână cu sare în ochi. De usturimi, a început să geamă. Nu l-a ascultat însă nimeni. Între timp, Pandele îi mânăjise cu o pană de găscă muiată în cerneală, vârful nasului, și-i lipise de el hârtia de înscriere.

– Și mai ziceți că nu vrea ?! Vedeți cum pune singur degetul ?

Când s-a dezmeticit Gogu și a vrut să-și aranjeze părul, i-au dat o țesală de vaci.

– Ieși, nespălatule !

– Ești mare, domnule ! Deșteaptă treabă cu spălutul și cu sarea ! Asta nu mi-ar fi trecut prin cap ! – i-a lăudat Cercelaru pe mai marii lui, însărcinați cu colectivizarea.

Lui Guiț i-au dat lacrimile de usturimi. Cei din curte însă, când l-au văzut albăstrit, l-au luat în râs :

– Unde ai băgat, maică, nasul ?

– În cur la ăștia ! La dracu' ! Stați că vedeți voi când vă vine rândul !

– Următorul ! – a strigat jandarmul.

Din cei ce stăteau afară nu mai îndrăznea să intre niciunul. Se îmbrânceau unul pe altul. Până la urmă, au înghesuit pe ușă o biată bătrână.

– Numele, femeie ?!

– Ce e ăla ? N-am nimic ! – le-a răspuns femeia.

– Cum te cheamă, maică ? – a urlat Pandele, cel mai priceput în chestiunile cu urlatul și iar s-a plâns șefului :

– Auzi, tovarășe, ăștia toți sunt loviți cu leuca ! Nu mai e unul de Doamne-ajută !

– Aaa... ! Bată-vă să vă bată ! Ce să fac, mamă ? De unde să știu eu ce vreți ?

– Lasă cleanța și răspunde !

– Stanca, Stanca lui Ciupag, mamă ! Ăla de-i tremură capul din gât ! Îl știe dumnealui, dom' primar.

– Zii, câte oi, capre, vaci, pământ și alte alea ai pe acasă ?

– Auziți dumneavoastră ? Eu am fost săracă de când m-a făcut mama și săracă o să mor ! N-am nimic al meu ! Ce este... e al omului și-al soacră-mii, bat-o sfântul s-o bată ! N-ar trebui să zic așa, că e moartă !

– Îți înscrii averea în colectiv ?

– Ce să fac, mamă ?! Păi, eu de înscris sunt ? Și-apoi nu e averea mea ! Vreți să mă audă cumva aia din groapă ? Odată se sucește în tron și se face moroi, de mă trezesc noaptea cu ea în pat. Ce știi dumneata ? N-ai văzut-o când a murit ? Au, Doamne, asta mi-ar trebui ! Uite cum tremură carnea pe mine, numai când mă gândesc !

– Înseamnă-o, bă, nu vezi că toacă ceva mai decât melița, dar de scos nu scoți nimic de la ea !

Pandele i-a dat cu pana pe vârful nasului, i-a lipit hârtia și, înfuriat, i-a zis :

– Ieși de-aici, hoască ce ești ! Numai încurci lumea !

– Ies, mamă, ies, dar de ce vă bateți joc de mine ? Îmi dați cu albăstreală să zică lumea că v-am dat cu nasul în... ?!

– Asta e împotriva turbării ! Nu vezi cum bântuie ?

– Văd, cum să nu văd ! Turbarea bată-vă să vă bată ! – a blestemat femeia.

La ieșire, au întâmpinat-o cei de afară.

– Ce ți-e, fată, și tu dăduși cu nasul... ?

– Huiduhu, spurcaților ! Lovi-v-ar ciuma să vă lovească !

– Următorul ! – au strigat cei dinăuntru.

A intrat oblojit, cu căciula îndesată pe cap și încins cu bete ce atârnavă de un capăt, moș Vasile. El stătea în

bojdeuca lui, pe Cioarecul, dar fiindcă l-au prins jandarmii pe drum, îl băgaseră în aceeași oală cu ceilalți. Oricum îi venea rândul și tot acolo ajungea.

„Măcar de mă primeneam și eu, nene ! Cum se cade să intru cu nădragii ruși în tur, spintecați printre picioare, la ditamai comenduirea ?“ – s-a rușinat în sine, până a intrat.

– Bă, târâie brâu, cum te cheamă ? – l-au întrebată tovarășii.

– Ce vorbă e asta, taică ? Adică cum e aia ?!

– Cum te strigă muiera acasă ?

– Vasile, vino dracului odată ! Uite, așa mă strigă !

– Bă, nene, cum te iscălești ?

– Ehe, domne, de știam eu să iscălesc, ajungeam om mare ! General ! Eu... pun degetul. Ce să fac, dacă nu m-a dat tata la școală ?

– Mare comedia dracului ! Țsta ori e prost, ori face pe prostul !

– E prost ! E prost ! – a răspuns Cercelaru. Vasile Brichiseală îl cheamă, domnule, ă..., tovarășe !

– Tovarășe ?! Eu tovarăș cu dumnealui ?! – s-a supărat Brichiseală pe primar, fiindcă nu înțelesese despre ce tovarășie era vorba. Cum vine asta ? Mai pe toamnă a zis că mă bagă la gloabă cu capre cu tot, dacă mai ies din curte cu ele. Parcă ar mânca, săracele, șita de pe casă, nu frunză din pădure ! Și acum auzi... „domnule tovarăș“ ! Ptiu, bat-o gloaba de tovarășie !

– Tacă-ți fleanca, taică, și răspunde ! Te-nscrii la colectiv ?

– Mă, nene, umblați cu pungășii ?! Asta ce e ? Vreun partid ceva ? A, lasă că știu eu ! Ești cam oacheș dumneata, dar, de, nu mă duci ușor cu una, cu două ! Să mă gândesc ! Așa mi-a zis nașu'. Îl știi ? Al lui Păsat ! Om deștept, dat dracului ! Ia zii, dai și dumneata ceva, acolo ? Știi cum e ! Nici broasca nu cântă pe uscat !

– Fă-i clăbuci, Pandele ! Fă-i clăbuci ! Prea e întunecat la minte ! Țsta are râpă de un deget pe creier !

O clipă mai târziu, moș Vasile avea să fie cu capul în lighean și apoi cu jalba în vârful nasului.

– Marș de-aici, tontul dracului ! Stați nițel, că punem noi japca pe voi !

– Uite ce, marș să zici la căteaua lui tactu', bă ! Nu mie ! – s-a răstit Brichiseală.

Au urmat, rând pe rând : Goage, Rița lui Făsui, Boșca, Liță al Liței...

.....

Trecuse mai bine de o lună de când Cercelaru și mai marii lui își începuseră trebușoara, dar de colectivizat nu colectivizaseră încă tot satul. Milițienii alergau zi și noapte. Casele erau însă ca și pustii, nu le răspundea unul. Rar se mai întâmpla să mai fie prinsă câte o babă, să o ia pe sus și să o aducă la primărie. Acolo, nu mai avea scăpare. Se întorcea fie bătută, fie mânjită-n vârful nasului și înscrisă la colectiv. A doua zi, milițienii îi goleau curtea.

NICOLAE BĂLAȘA

550 de ani de învățământ german la Reghin

(II)

După acest dezastru, populația se înghesuia în casele rămase oarecum intacte și în bordeiele săpate în pământ. Trebuiau luate măsuri urgente pentru școlarizarea copiilor. După multe strădanii s-au găsit unele încăperi, dar împrăștiate în tot orașul. Câteva luni școala a funcționat în trei încăperi din "Ballhaus", unde a fost instalată și primăria. După întoarcerea, pentru scurt timp, a revoluționarilor în 1849, elevii au trebuit să părăsească încăperile. Pentru a școli copiii, au fost amenajate, în mod provizoriu, trei încăperi în ruinele primăriei. Două clase au fost instalate în vechea școală de băieți, care între timp a servit ca locuință pentru cadrele didactice. Rectorul Josef Wilhelm Bogner părăsește școala, în locul lui fiind ales, în septembrie 1849, Stephan Roth, originar din Petelea. Era evident că din propriile puteri comunitatea săsească și biserica evanghelică - și ea foarte afectată - nu puteau construi o nouă școală. Au început, ani de-a rândul, demersuri pe lângă autorități pentru acordarea de ajutor, dar eforturile au rămas fără succes. Atunci, ca în multe alte situații dificile, în adunarea comunei evanghelice din 27 iulie 1861, s-a hotărât ridicarea, din resurse proprii, a unei școli de tip superior și anume o școală reală (Realschule). În acest scop se prelungește clădirea școlii de fete spre sud și se adaugă un nou etaj. Acest spațiu era suficient pentru școala elementară și școala reală, urmând ca fetele să ocupe fosta școală de băieți. Prin donarea a 150.000 de cărămizi, a lemnului de construcție, prin donații de bani și cu ajutorul sașilor din comunele din împrejurimi, se trece la realizarea lucrării sub conducerea maistrului zidar Johann Müller. Școala a fost terminată în 1862.

Sub directorul Wilhelm Hellwig, instituția a fost dotată cu noi materiale didactice și au fost angajați noi învățători și profesori. Ca profesor de desen este angajat Carl Dörschlag, venit din Rostock (Germania), care va deveni un pictor foarte cunoscut. Se începe redactarea anualelor școlare - primul în anul 1860 - care vor oglindi, de acum încolo, viața școlară și mersul școlii. Tinerii sași studiau la universitățile germane, venind permanent în contact cu idei noi, pe care le aduceau și le aplicau acasă. Cunoștințele dobândite le foloseau și pentru cercetări științifice și creații literare. Este și cazul neobositului director Wilhelm Hellwig.

După scurt timp, în mediul populației săsești s-au ivit nemulțumiri în privința orientării spre latura practică a școlii, neglijându-se educația umanistă tradițională. Se ajunge la o înțelegere prin înființarea, în 1869, a unui "Realgymnasium" (gimnaziul real), care era de fapt o școală medie. Eruditul englez Charles Boner, în călătoria sa prin Transilvania din 1863, trece și prin Reghinul Săsesc și se mira: într-un oraș atât de mic se predau în școală elemente de latină, greacă și gramatică ebraică, sintaxă, poetică, retorică, istorie, geografie, matematică, logică și filozofie, metafizică, teologie și morală. Călătorul englez este surprins de diversitatea acestui învățământ.

După instalarea dualismului austro-ungar și constituirea statului maghiar din 1867, apar puternice presiuni de maghiarizare asupra minorităților. Acest stat maghiar avea o populație maghiară cu o pondere de numai 40%, restul populației fiind constituit din multe naționalități. Trebuiau deci "fabricați" noi maghiari și primul pas în acest sens s-a făcut prin restructurarea școlilor. Și în școlile din Reghinul Săsesc se introduce tot mai mult limba maghiară. Maghiarizarea școlilor germane din Transilvania, spre deosebire de cele din Banat și din ținutul Satu Mare, nu va reuși. Fiind școli confesionale, au

avut posibilitatea să opună o dărză rezistență. Lovitura cea mai grea pentru comunitatea săsească a constituit-o dizolvarea Universității Săsești din 1876 și confiscarea averii acesteia. După această dată, numărul elevilor crește rapid, spațiul nu mai corespunde. Două clase sunt nevoite să funcționeze în locuința unui predicator. Nici situația școlii de fete nu era mai bună. Consistoriul evanghelic ia hotărârea de a construi o nouă clădire în Kirchengasse, azi devenită strada Școlii. Dar înaintea este terminată sala de sport, în 1889, aflată jos în parc. În anul 1892 clădirea este dată în folosință, iar în mai 1893 este inaugurată de către episcopul evanghelic Georg Daniel Teutsch. Se inaugurează Gimnaziul Inferior Evanghelic A.B. de patru clase. Două plăci comemorative aflate la intrare aduc aminte de cei care s-au distins în mod deosebit la ridicarea acestui edificiu. În timpul comunismului, plăcile erau acoperite cu pânze roșii, de parcă cineva s-ar fi rușinat de existența lor. Școala va fi foarte bine dotată cu o bibliotecă (4.969 de cărți) și colecții de științe ale naturii. O parte a fondului de cărți va constitui, după 1944, baza bibliotecii orașenești. Gimnaziastii, prin organizațiile lor, devin un factor important în viața socio-culturală foarte bogată în Reghinul Săsesc. Școala de fete revine la locul ei vechi. Gimnaziul prospera. În anul școlar 1910-1911, frecventau această școală 154 de elevi și anume: 82 germani, 30 maghiari, 28 români, 14 evrei. Iată o dovadă grăitoare de toleranță etnică și religioasă. În timpul primului război mondial, învățământul este mereu întrerupt. Clădirile sunt folosite de armată ca sedii și lazarete. Profesorii sunt înrolați în armată.

Bazându-se pe Proclamația de la Alba Iulia, privind drepturile națiunilor minoritare, sașii votează pentru unirea Transilvaniei cu România. Prima dezamăgire a comunității germane se ivește deja cu ocazia reformei agrare din 1921. Comunelor bisericești evanghelice le-au fost expropriate 65.000 de iugăre. Trebuie spus că îndeosebi din veniturile acelor proprietăți erau întreținute școlile. În consecință, impozitul bisericesc trebuia mărit considerabil. Sașii suportau o povară dublă: impozitul pentru întreținerea școlilor germane și impozitul pentru întreținerea școlilor de stat. Acest fapt a dus la mari nemulțumiri în rândul lor. După 1933, școlile din Reghin primesc ajutoare substanțiale din Germania, care au garantat buna funcționare a acestora, dar și a instituțiilor culturale.

În locul limbii maghiare este introdusă, ca obiect de studiu, limba română. Deși Statul român nu contribuie la întreținerea școlilor germane, intervine masiv în conținutul programelor școlare. Din clasa a III-a, istoria și geografia României trebuie predate în limba română, examenele de bacalaureat trebuiau susținute în limba română. Numărul absolvenților germani care nu trec aceste examene ajunge până la 50%. Legea învățământului primar din 1924 preconiza învățământul obligatoriu de șapte ani. Pentru școala germană cu cele opt clase ale ei era un pas înapoi. Din septembrie 1927, este interzisă copiilor români frecventarea școlilor germane. Excepții sunt permise numai cu aprobări speciale.

În perioada 1906 - 1931, gimnaziul este condus de dr. Gustav Adolf Kinn. Despre acesta se știe că s-a născut la 27 septembrie 1868, la Sighișoara. Va urma cursurile gimnaziului german din orașul său natal, studiind matematica și fizica la Jena, Cluj și Berlin. Din 1893, este profesor la gimnaziul din Reghin. Moare în 1936 la Reghin.

HANS GANESCH

Mihail Garaz, creator de valori perene

Poetul, publicistul, ecologistul Mihail Garaz ar fi împlinit la 13 noiembrie curent 80 de ani, dacă... exact cu două decenii în urmă, la 13 iulie 1990, mâna ucigașului anonim n-ar fi țintit în inima lui pentru a-i grăbi „...drumurile” către „steaua care-i după stele...”.

Născut în satul Susleni, raionul Orhei, încă din anii de școală, demonstrează aptitudini vădite pentru natură și biologie, pentru poezie, care ulterior i-au devenit preocupările esențiale la împlinirea destinului, pe cât de dramatic și tragic, pe atât de încununat cu realizări marcante. De la învățător de școală la profesor al Catedrei de Chimie Anorganică a Institutului Politehnic din Chișinău, de la debutant în versuri la poet consacrat și publicist vervant. O calitate aparte, distinctă a lui Mihail Garaz, însă, este cea de luptător consecvent pentru ecologia sufletului și a mediului înconjurător. Purtat de acest fir al Ariadnei, până în ultima clipă a vieții, n-a încetat să bată alarma, de multe ori în surdină, nefiind auzit de cei care nu numai că trebuiau să audă, dar și să întreprindă măsuri pentru a proteja natura de „...ucigași”... ucigași de arbori, de sol, de râuri, de plante. Atitudinea intransigentă și-o exprima în proză, durerea de cele mai multe ori în versuri.

De exemplu, în *Povestea cu ucigașul Arborilor*

A venit ucigașul Arborilor,
Blestem și risipă:
Pălesc frunzele,
Păsările a primejdie tipă,
Ferigile cu torțe aprinse
Înalță o rugă,
Trunchiurile teilor
Vor să se zmulgă, să fugă,
Fluviul sevelor scapără-n soare
Ultimul său menuiet,
Lacrima violetă-a pădurii
Se pietrifica-ncet.
Sau în *Pământul meu, truditule pământ*
De ce ți-i ochiul prins în cearcăn,
Ce gânduri negre te încearcă?
Am pus în brazdă boabe-alese
Și-un fir de mac – să-ți fie vesel,
Și-o rază-n fiecare pai,
Răspunde-mi, ce durere ai?
Eu sunt de felul meu țăran –
Te vreau mai rodnic an de an.
Mă doare seceta când vine
Și frigul, negru măracine,
Și tot ce strică și slutește –
În mine ca o rană crește.
Din huma ta, din vechiul os
Se zămislește veșnic ce-i frumos.
În poezia *De ce?* parcă ar fi avut o presimțire...
De-o mie de ani
Gorunii aceștia
Adună în măduva lor
Ceva nevăzut...
De ce ați venit cu securea,
Ce v-au făcut?
Ați uitat când dușmanii
Cu mâna pe clanțe de puști,
Hăituind, au venit?
Pădurea

Pe om l-a ferit
De ochii trădării, înguști.
Pădurea cânta, fremăta...

Sau poate plângea?
Pe frunze,
Și vreascuri,
Și flori.
Un luptător anonim
Cădea uneori.

A căzut și luptătorul Mihail Garaz, dar nu anonim, el este viu în inima celor care l-au cunoscut, iar opera lui mai actuală ca niciodată. Or, cine ar putea spune că întrebarea-constatare: „*Moare solul, se usucă pădurile, aerul este viciat, sufletul mâncat de molii. În aceste condiții, ce faci, tu, omule?...*”, autorul a pus-o mai multe decenii în urmă, situația neschimbându-se, doar agravându-se.

Creator de valori spirituale perene, scriitorul Mihail Garaz a lăsat generațiilor viitoare culegerile de versuri: *Cântec de septembrie*, *Salcie albă*, *Adevărul și inima*, *Orașul de mărgean*, *Destin*, de asemenea culegerile de

povestiri: *Poteci de codru*, *Apa: descrieri și aspecte fizico-chimice*, *Semnele șarpelui*, *Comandantul ș.a.*

În una din ultimile poezii, Mihail Garaz își exprima dorința:

Va trebui să-mi adun osteneala
Până la ultimul cuvânt.
Să nu se întâmple, cum se întâmplă
Cu frunzele galbene, duse de vânt.

N-a reușit să-și adune scrierile, nici măcar să-și vadă cuvintele rotunjite în crini latini. Au făcut-o pentru el ființele dragi – soția Ana, trecută și ea în lumea umbrelor, și cumnata Alexandra Cucu. Prima a pregătit toate materialele pentru tipar, iar a doua s-a îngrijit de editarea lor, astfel că în perioada 2009 - 2010 la Editura *Pontos* au apărut șase volume cu întreaga operă Mihail Garaz. La aceeași editură, a văzut lumina tiparului și cartea *Steaua poetului de dincolo de stele*, care cuprinde o serie de materiale semnate de numeroase persoane, ce îi aduc omagiu prin cuvânt celui dispărut, apreciindu-i talentul și regretându-i tragicul sfârșit.

Pentru a întregi portretul acestul militant timonier al luptei pentru ecologie, demnitate și spirit sănătos vom reproduce câteva referințe ale unor personalități de certă valoare.

Mihail Garaz a fost o personalitate de înaltă cultură, complexă, în care activau concomitent poetul, ecologistul, antropologul, psihologul, și numai decăt lingvistul. Mihail Garaz a fost un gânditor (V.Teleucă).

Se uită azi că scriitorii erau „unica speranță a neamului”, că mișcarea pentru restructurare a luat naștere la Uniunea Scriitorilor, că peste Dumitru Matcovschi s-a trecut cu autobuzul, că Mihail Garaz a fost împușcat în curtea casei sale (N. Dabija).

Foarte puțini sunt temerarii care apără natura cea care nu se plânge nimănui, și nici nu strigă, chiar dacă e devastată, și nici se revoltă când este umilită. Regretatul Mihail Garaz, poet, pedagog și ecologist, prin creația sa și-a mărturisit marea dragoste față de cele sfinte. Dragostea care a reușit să și-o dezvăluie pentru a transmite și celor din preajma-i sentimentul profund de pioșenie pentru cele mai sfinte daruri moștenite de noi. Mihail Garaz a lăsat o creație frumoasă, sinceră, curată și luminoasă (Claudia Partole).

Cu ocazia împlinirii a opt decenii de la nașterea lui Mihail Garaz, în republică au avut loc o serie de manifestări comemorative, în biblioteci au fost organizate expoziții de carte ale autorului, bunăoară, cea de la Biblioteca Publică *O.Ghibu* din Chișinău s-a intitulat *O viață dăruită naturii și poeziei*.

RAIA ROGAC

GRAMATOPOLIANA

UN TÂNĂR ÎNVĂȚAT (II)

Se dedică doamnei Viorica Gramatopol

Opera lui s-a împlinit treptat, precum fazele în creștere ale lunii, dezvăluindu-ne chipuri ale părților nevăzute în așa fel, încât fiecare dintre ele să scoată la iveală, la timpul lor și în cele din urmă, armonia și frumusețea întregului.

Mai întâi a fost **savantul**.

Primul care a uimit s-a arătat filologul, dublat de un argușos estetic și filosof al artei tragice vechi grecești. Studiul despre *Moiră, mythos, drama* (reeditat postum, în anul 2000) a apărut la exact zece ani (1969) după absolvirea facultății și în plină activitate profesională de natură pur arheologică.

Gestul semnifica în mod clar că, asemenea strămoșilor săi, nu tocmai îndepărtați spiritual, alexandrinii, tânărul clasicist concepea știința Antichității în globalitatea ei gnoseologică și intelectual-formativă. Cel de-al doilea studiu monografic, *Civilizația elenistică* (1974, reeditat postum în 2000), a lărgit spre orizontul istoric (*lato sensu*) fundamentele demersului filologic inițial. Orice bibliografie minimală de bază în domeniul filologiei clasice include, ca punct de pornire pentru specializarea ulterioară, studiile privitoare la cultura și civilizația greacă, respectiv romană. Drumul înspre stricta specializare istorico-arheologică fusese astfel, pentru Mihai Gramatopol, deja deschis. De fapt, pentru tânărul savant, era un drum paralel. Paralel în mod obligatoriu, așa spune.

Pentru că, în timp ce lucra la definitivarea studiului său, eminent filologic, despre tragedia greacă, *arheologul* Gramatopol, dublându-l pe tânărul clasicist cărturar, formându-se „din mers” pe șantierele de săpături, în muzeele de profil din țară și din străinătate, în diverse cabinete și colecții (nu numai numismatice) și în nenumărate biblioteci – practic, în toate punctele de interes științific istorico-arheologic având ca obiect Antichitatea clasică în general și cea de pe teritoriul actual românesc și limitrof în mod special –, a scos, pe rând, de-a lungul deceniilor, dând la iveală o serie de cercetări, publicate parțial în foarte numeroase reviste de specialitate, dar apoi grupate analitic în volume de largă respirație, lucrări care, în sine și în ansamblu, au stabilit definitiv profilul complex, polimorf, al savantului: solid informat istoric, reputat arheolog, specialist de profund rafinament în arta antică.

Pornind de la experiența (inițiată, nu doar inițială, i-aș spune) callatiană, ilustrată prin volumul *Amphora Stamps from Callatis and South Dobruja* (1970, în colaborare), experiență continuată cu aceea numismatică bucureșteană (*Les pierres gravées du Cabinet numismatique de l'Académie Roumaine*, Bruxelles, 1974, volum reeditat postum în 2009, la Brașov) și culminând cu recunoașterea

profesională „oficială”, grație doctoratului susținut la Cluj în 1977 (cu teza *Geme și camee din colecția Cabinetului Numismatic al Bibliotecii Academiei Române*, reeditare tot în 2009), opera, de perspectivă complexă istorică (*sub specie historica*), a lui Mihai Gramatopol a marcat una dintre cele mai strălucite contribuții contemporane, după acelea consacrate de savanții români din veacurile și deceniile precedente (un Hasdeu, Tocilescu, Odobescu,

Pârvan, Radu Vulpe, Dumitru Tudor, I. I. Russu, spre a numi doar vârful, la deplina cunoaștere, cât mai profundă și, totodată, cât mai extinsă, a tezaurului material-spiritual, niciodată secăt sau exhaustibil, pe care ni l-a dăruit, de milenii, Antichitatea clasică.

Aveau să urmeze, vreme de exact două decenii de la susținerea doctoratului (1977-1997) și aproape trei de la debutul editorial (1969-1997), operele care au alcătuit monumentul de bronz (*exegi monumentum ...*) al creației științifice gramatopoliene, fundamentul valorii ei incontestabil perene. Chintesența originalității de concepție a savantului istoric și arheolog a constatat în

elaborarea unei teorii globale a artei antice, clasice (greco-romane) și extra-clasice (din spațiile europene antice complementare și integrate „oikoumenei”, recte paradigmei greco-romane), teorie pe baza căreia istoria însăși a Antichității, atât în plan strict evenimential-factologic, tradițional, cât și sub raport conceptual-mental, se impune a fi re-scrisă, adică re-interpretată, re-dimensionată și re-semnificată, ca dinamică și ambitus, în panorama diacronică a umanității. Gramatopol urmărește traseul Istoriei prin intermediul artei și arheologiei, văzute ca macro-semnele cele mai încărcate de sens ale Timpului. El pendulează între spațiul artistic global, pluritipologic, al romanității antice (*Arta imperială a epocii lui Traian*, 1984; *Artele miniaturale în antichitate*, 1985) și *facies*-ul sud-est-european, de amprentă specific geto-dacică, al artei romane, cu interferențele și contrastele de rigoare (*Dacia antiqua. Perspective de istoria artei și teoria culturii*, 1982; *Artă și arheologie dacică și romană*, 1982; *Portretul roman în România*, 1985; *Arta monedelor geto-dacice. Eseu numismatic*, 1997; *Arta romană în România*, postum, 2000). Absolut remarcabilă se vedește a fi contribuția lui Mihai Gramatopol și la volumul colectiv coordonat de magistrul său, Dumitru Tudor, și apărut în același prolific an 1982: este vorba de solida, până astăzi de neînlocuită, în bibliografia românească de specialitate, *Enciclopedia a civilizației romane*, calității de coautor adăugându-i-se și aceea de autor al ilustrației volumului și al alcătuirii hărților.

Tezei de doctorat susținute în anul 1977 autorul ei avusese ideea de a-i anexa, sub forma unei *appendix* exhaustive, toate studiile elaborate și apărute până atunci în diversele periodice științifice. Este probabil că, peste decenii, savantul a intenționat să continue un atare proiect, extrem de util pentru toți cei care, într-un scop sau altul, aveau nevoie să îi consulte opera, până la nivelul celor mai detaliate contribuții. Mihai Gramatopol nu a mai apucat să-și vadă proiectul dus cel puțin până la un anumit punct al dezvoltării sale, astfel încât cele două volume din

Studia (I și II), care au alcătuit anexa complementară a tezei de doctorat, au rămas necontinuate. Până în anul 2008, când, punând în practică proiectul, fără doar și poate amplu, al editării integrale (inclusiv reeditării) a operei gramatopoliene, demarat în 2000, la doi ani de la dispariția savantului, doamna Viorica Gramatopol, animată la fiecare pas și gest al său de o profundă *pia memoria*, editează seria completă a articolelor și studiilor diseminate în varii periodice, în volume colective diverse ca natură și în presă, păstrându-le titlul original conferit în Teză (*Studia*), dar ridicând numărul total al volumelor la patru (I-IV), fiecare fiindu-i repartizată câte o perioadă din șirul deceniilor (I: 1964-1969; II: 1969-1978; III: 1979-1987; IV: 1992-1996). În felul acesta, prin lărgirea perspectivei dincolo de orizontul strict științific, cvadruplul volum de *Studia* (2008) nu numai că le continuă și completează pe cele anexate tezei de doctorat din 1977, dar și oferă tuturor celor pasionați de Antichitate în genere, nu exclusiv specialiștilor în umanoarele clasice, ocazia întâlnirii cu puncte de vedere de interes general și actual, în cadrul, foarte adesea, al unui dialog – implicit sau explicit, însă totdeauna incitant, chiar provocator – cu cititorul de oricând. În plus, cum era și firesc, textele redactate *ab origine* în engleză sau franceză au fost păstrate ca atare, sporind astfel deschiderea cărții spre cititorul internațional și oferind tuturor șansa de a avea acces la titluri (de periodice sau de volume) greu de întâlnit, la interval de decenii, în marile biblioteci din străinătate.

În sfârșit, foarte recent, anul trecut, neobositul ultim redactor, postum din păcate, al savantului – admirabilul și tot pe atât de discretul om de cultură Viorica Gramatopol –, ne-a mai făcut un prețios dar. Domnia sa a adunat, cu acea mîgală desăvârșită pe care, în perfecțiune, numai intensitatea pietății o egalează, toate (credem!...) studiile introductive, prefețele (majoritatea numite „cuvânt înainte”), cronicile, recenziile și referatele (unele inedite) care au purtat semnătura lui Mihai Gramatopol, reunindu-le în primul volum intitulat, cu simplitatea modestă și firească într-o astfel de întreprindere, *Miscellanea* (2009). Editarea a rezervat celui de-al doilea volum, apărut simultan, cronicile, recenziile, luările de poziție și atitudine, în sfârșit consemnările, mai mult sau mai puțin ocazionale, care, cunoscând, în timp, o pletoră de autori, au avut ca subiect ansamblul operei gramatopoliene.

Grație în special acestor ultime două volume postume, ce pot fi privite și ca sinteze emblematică ale unei opere științifice mirabile prin dinamismul, profunzimea și, totodată, extensiunea ei, dimensiunea **savantului** Gramatopol, clădită, după cum a rezultat din cele deja notate mai sus, pe axa **filologului** și, cu precădere, a **istoricului** și a **arheologului** ultraspecialist incontestabil, tinde să se apropie și să se suprapună peste dimensiunea **umanistă** generică a celui ce a fost, într-un mod la fel de semnificativ și relevant, și un **eseist** înzestrat cu un inegalabil simț critico-analitic al oricărui fenomen istoric, dar și un **traducător** al cărui impresionant rafinament provine din cunoașterea deplină, pe dinăuntru, a universului informațional supus operației de echivalare în română. Astfel încât, într-un singur cuvânt, această dimensiune umanist-literară a savantului, descoperit nouă și ca **scriitor** de timbru polifonic, împinge spre

multilateralitatea renescentistă polivalența științific creatoare funciară a personalității ultimului Alexandrin.

Ca eseist, Mihai Gramatopol impresionează prin franchețea dezinvoltă, ca și prin lipsa de menajamente a tonului, ridicând la scară de principiu constitutiv al scrisului sinceritatea absolută, oricât ar fi, pentru unii, de supărătoare. Omul de știință lasă locul, ca protagonist auctorial, omului pur și simplu, îndoielilor ca și certitudinilor acestuia. Dacă savantul procedează apodictic, în temeiul uriașului său rezervor de autoritate științifică, eseistul ne provoacă să-i descoperim intimitatea gândirii, mai exact resorturile sufletești și psihologice care dublează și, în egală măsură, condiționează mecanismele rațiunii cognitive.

Prima carte de eseuri, incitant și deosebit de actual intitulată *Antichitate și modernitate* (2000), deschide acest dialog cultural, psihologic și – nu mai puțin – etic cu prezentul contemporan, dar și cu oricare cititor virtual, al viitorului deschis. Tonul general al eseurilor – pentru prima oară, după decenii, readuse în prim-planul opțiunilor tematico-stilistice, ca gen optim de realizare și de expresie a dublei sinteze (și nu doar a unei simple dualități): litere-știință / știință-litere – este unul vituperant, catoniano-ciceronian, ori chiar mai aspru, iuvenalian, fără menajamente și reproșuri, acuzator. Nu Antichitatea trebuie readusă la viața (prezentului), ci prezentul, dacă vrea cu adevărat să se cunoască pe sine, trebuie să se uite și să se vadă în Antichitate precum în apele – spusesem cândva – ale propriei oglinzi. Mai adaug și subliniez acum, din motive de spațiu, doar un singur aspect. Tematica generală a primului volum de eseuri gramatopoliene este de o obsedantă, așa zice, actualitate în mediile clasiciste, și nu numai, de azi. Niciodată și nicăieri în lume, de cel puțin un deceniu, nu lipsește, în vreun an, să aibă loc măcar un colocviu, măcar vreo sesiune de conferințe sau să apară vreun volum de studii, în care problematica raporturilor ontogenetice dintre cultura și istoria Antichității și cultura și istoria

Modernității (inclusiv a umanității contemporane) să nu constituie obiectul (și obiectivul!) central. Cartea de eseuri a lui Mihai Gramatopol ne apare astfel, din nou, emblematică pentru o atare stare de spirit, dominantă atitudinal în contemporaneitate, dar, în același timp, și anticipativă pentru spațiul cultural românesc.

După încă cinci ani, același editor, unic și exemplar, Viorica Gramatopol, adună între copertile unui nou volum de eseuri texte de ultimă oră, apărute în deceniul libertății postrevoluționare în *Viața Românească* și în diverse alte publicații de cultură și de atitudine. Pentru prima oară în scrisul lui Gramatopol, Antichitatea – fără să fie abandonată – este pusă între paranteze, subînțeleasă ca termen generic și peren de referință. Volumul se numește, și mai apăsător acuzator chiar din titlu, *Morfologia dezastrului* (2005). Coborât, după dezmeticirea decembristă, în agora, savantul schimbă lupa epigrafistului și a numismatului cu patul puștii. În sfârșit, despre viața noastră recent scursă, ca și despre scursorile prezentului și norii negri ai orizontului de mâine, un savant adevărat, niciodată închis în niciun fel de turn, poate, cu tăria și siguranța forjate în experiențe dureros trăite, să se pronunțe liber. Obsesia acestei libertăți totale, de gândire și de exprimare, domină subliminal întregul discurs eseistic gramatopolian. Care atrage atenția, în fragilii ani ai începutului (de fapt, ai reînceputului) învățării libertății, asupra pericolelor imediate și iminente ce pândesc acum: „limba (nouă) de lemn”, „logocrația”, „prostituția intelectuală”, „minciuna și mințirea de sine”, „fundăturile societății închise”, și multe altele. Cauza primară a derivei postdecembriste stă, demonstrează savantul-observator al prezentului, în ceea ce el numește „comunismul existențial” (pp. 107-116). Cauză și efect totodată, acesta a întruchipat dezastrul însuși al istoriei noastre recente, postdecembriste. Morfologia unui atare dezastru – „sufletesc și mental” (p. 5), pe lângă cel istoric propriu-zis – o deconstruiește Mihai Gramatopol în eseurile de față, eminamente politice. Dezastru care se înscrie într-o paradigmă istorică, aflându-și corespondentul arhetipal într-un alt rău, și anume dezastrul părăsirii latino-romanității carpatodunărene, sacrificate în beneficiul aceluiași Occident, de data aceasta antic, mai sigur și mai prețios: „Scurta durată a civilizației românești moderne și firea blândă a acestui neam de origine latină au făcut din el prada ușoară a hoardelor care ne-au cutureiat evul mediu și ne-au desprins de atâtea ori de matca noastră latină și occidentală. Invazia comunistă, admisă de un Occident ce el însuși se aflase în pragul distrugerii naziste, ne-a marcat pe toți cei ce-am trăit-o poate cu mult mai puternic decât pe locuitorii Daciei retragerea armatei și administrației romane la sud de Dunăre (*ibid.*, p. 81).

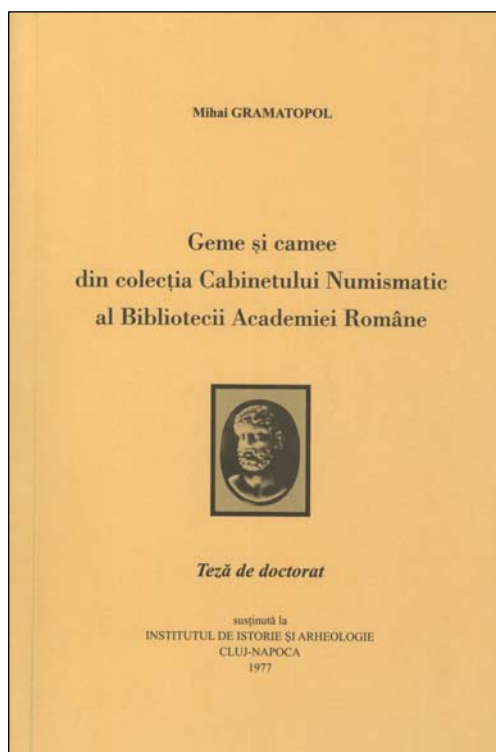
Mihai Gramatopol, clasicist și istoric pe care spirala Timpului l-a captat nu doar pentru momentele inițiale ale răsucirilor sale milenare, a lăsat, așadar, prin cea de-a doua (și ultima) lui carte de eseuri, mărturia unei analize lucide, de tip *morfologic*, a uneia dintre cataclismele care, în plan macroistoric, pot năruți conștiința colectivă în egală măsură și intensitate ca și conștiințele individuale. Pe când, din partea noastră – el nu mai are cum ... –, a celor trăitori, fie și mai tineri, ai aceluiași dezastru, o *sintaxă* a lui?

În nu puține din textele acestui ultim volum, eseistul dă frâu liber memoriei personale, cel mai adesea afective și, *ipso facto*, subiective. Eseul devine acolo (de pildă, în *Appendix probi*, în *Cvadratura cercului vicios* sau în *Morala fabulei*) cealaltă față, reflexivă, a memoriei. De altfel, la Gramatopol, granițele dintre eseistică și memorialistică nu doar că nu au fost niciodată de netrecut, ci s-au topit progresiv unele într-altele.

Astfel încât ultim apăruta carte plasată în afara cercetării științifice propriu-zise – este vorba de cele două volume din *Gustul eternității* (2006) – reia, într-un fel de retrospecție autocomentată, marile teme ale dezastrului național survenit în cea de-a doua jumătate a veacului recent încheiat, trecute, însă, prin filtrul rememorării, de fapt (mai exact spus) al re-trăirii ca experiență, ca fapt personal de viață. Ceea ce își propune aici Mihai Gramatopol, lucid privitor înapoi cu mânie și rece narator, martor dar și judecător – ipostaze ce nu se exclud în acest caz –, și ceea ce realizează el efectiv, pe două mari falii temporale (1940-1962 și 1962-1975), nu este decât „radiografierea răului multilateral dezvoltat” (*Morfologia dezastrului*, p. 104), pornind aici, însă, de la datele pur biografice și împingând retrospecția analitică până în profunzimile structurale ale societății românești din era „omului nou”. O frescă umană cât se poate de serioasă, cel puțin în aparență, pe măsura aspirațiilor aceluși „ev nou”, este demascată, întoarsă în derizoriu și penibil, într-un tragic al răului sarcastic, chiar din interiorul ei: fresca, sub pana vitriolantului Gramatopol (*ridendo castigat mores* ...), se descoperă a fi, în realitate, o faună; dar umană.

Volumul I este însoțit de o copioasă anexă (*Addenda*, pp. 218-239), alcătuită din scrisorile (în număr de 10) primite de autor de-a lungul anilor 1955-1963, la care se adaugă un emoționant medalion memorialistic datorat lui Ștefan Baciș (*Însemnările unui om fără cancelarie*, 1996), peregrin prin suprarealul Hawaii, și închinat fostului director al „Cărtii Românești” de la Brașov, Dragomir Nedelcovici, nimeni altul decât tatăl pioasei, dar inegalabil de energice editoare de azi Viorica Gramatopol.

LIVIU FRANGA

Un român în India

file de jurnal

(VIII)

august-septembrie 2010

Începe un nou an universitar în India. Încă nu am rezolvat toate problemele birocratice care să-mi permită să rămân aici pentru încă un an. Îmi cunosc noii studenți. Se pare că vor fi ceva probleme. Niciunul dintre ei nu pare a avea vreo vagă noțiune de gramatică. Nu știu ce e acela un subiect, ce e acela un predicat, ce e acela un verb, ce e acela un substantiv. Va trebui să găsesc metoda de a-i învăța limba română ocolind toate aceste noțiuni. Nu este destul timp pentru a-i familiariza cu gramatica. Va fi ceva mai greu, însă nu imposibil. Câți oare dintre cetățenii planetei Pământ învață o limbă străină astfel?! Destul de mulți. Mă gândesc în primul rând la românii care muncesc în străinătate. E, totuși, pentru mine o provocare pedagogică și didactică.

D.S., un student care-și începuse studiile de română cu ceva ani în urmă (cu alt lector), dorește să le continue acum. E nevoie de acordul meu, în urma unui soi de examen de diferență. D.S. nu știe română. Poate, însă, învăța. Nu văd de ce l-aș descuraja, așa că accept. Aveam să regret mai târziu. Încăpățânat, arogant, ignorant, D.S. îl admiră pe Hitler, crede că poezia e o pierdere de vreme și își imaginează că poate învăța o limbă străină doar făcând act de prezență. Vine la fiecare oră (cel puțin la început pentru că, în timp, entuziasmul lui avea să scadă), nu înțelege mai nimic, nu întreabă nimic.

În rest, India subiectivă se animă din nou. După un început de vară ușor letargic, se dezlănțuie musonul. Primul meu muson în India. Plouă ore în șir. Sistemul de canalizare din New Delhi e câteodată complet depășit. Străzile sunt inundate. Ca să ajung la Universitate, trebuie să traversez curtea interioară unde apa ajunge de multe ori până la glezne. Într-o dimineață, nu pot ajunge la ore. Stau o jumătate de ceas în fața căminului în așteptarea unei rișe sau a oricărui alt mijloc de transport în comun. Nu vine nimic. În cele din urmă renunț. Îmi sun studenții. D.S. mă informează că el a ajuns deja la Universitate și că acolo nu plouă. Rămân o clipă descumpănit. Realizez apoi că nici măcar nu își dă seama ce spune. Pentru mine, e ca o acuzație... sună ca și cum că așa minți. Trebuie să am, însă, permanent în vedere faptul că între noi doi sunt extrem de multe bariere de comunicare, de la cele lingvistice până la cele culturale. Suntem amândoi obligați să ne exprimăm într-o limbă care nu ne aparține și nu de puține ori nuanțele ne scapă. Aparținem unor culturi

pentru care noțiunea de „politețe” are cu totul alte sensuri, uneori antagonice, debusolante, paradoxale. În plus, sunt convins că nu a intenționat să mă jignească; este, în definitiv, educat într-o cultură ce consideră profesorul ca fiind un fel de „guru”. Îl mai informez o dată că strada pe care stau e deja inundată și închei convorbirea. La zece minute după, aveam să aflu că începuse ploaia și în zona Universității. Altfel, D.S. e destul de politicos. Între ignoranță și lipsa de politețe e o graniță destul de subțire și din cauza aceasta, câteodată, sunt destul de confuz în ceea ce-l privește.

E timpul pentru un nou contact cu birocrăția indiană. În octombrie îmi va expira viza. Am două opțiuni: să mă întorc în țară și să aplic pentru o nouă viză la Ambasada Indiei din București sau să aplic în New Delhi, la FRRO (Foreign Regional Registration Office), pentru extinderea vizei cu încă un an. Precedenta experiență cu Ambasada Indiei în România fusese destul de... traumatizantă. Funcționarii cu care am intrat în contact erau români. Un

tânăr boem, cu plete și barbă, plăcut la vedere, privea superior din spatele propriului său birou, tratându-i pe cei care aplicau pentru viză ca pe oameni cărora li se făcea o enormă favoare. Atmosferă comunistoidă, întunecată, care pe mine mă dusesese instantaneu cu gândul la romanul Lui George Orwell, „1984”. Nici la FRRO, instituția indiană responsabilă de extinderea vizelor, lucrurile nu stau cu mult mai bine. Îmi fac, însă, un calcul simplu, la rece: dacă nu rezolv în India, încerc la

București. Dacă, însă, merg întâi la București și acolo procesul se blochează, nu mai pot reveni în India cu o viză care, între timp, va fi expirat.

Mă prezint la FRRO în septembrie. Cozi infernale, la care ești nevoit să stai câte două-trei ore. Ți se dă apoi un număr de ordine și trebuie să aștepti înăuntru pentru încă vreo câteva ore bune (în funcție de norocul personal). După trei drumuri, timp în care mi se cere de fiecare dată o nouă hârtie, dosarul îmi este acceptat. Sunt programat pentru sfârșitul săptămânii. De această dată mă hotărâsc să nu mai stau la coadă. Îmi compun o mimică severă, descurajantă, îi ignor pe soldații înarmați care îmi indică pe un ton ultimativ capătul cozii, le arăt Pașaportul de Serviciu și le spun că am o programare. Ajuns înăuntru, intru cumva în posesia unui număr de ordine și aștept. După câteva ore, mă găsesc deja în fața ghișeului. Biocratul indian îmi verifică încă o dată dosarul, îmi cere pașaportul și aplică pe una dintre pagini o ștampilă cu extinderea vizei. Închide pașaportul, mi-l întinde și, cu o revelație de ultim moment, mă întreabă dacă am... formularul numărul 16. Nu știu, evident, despre ce este vorba. Biocratul, cu pașaportul în mână, se îndreaptă spre un alt ghișeu din apropiere. Îl urmez cu presimțiri sumbre, cu nervii la pământ și conștient de faptul că situația începe să mă depășească. Vorbește ceva în hindi cu doamna de acolo, care la rândul ei mi se adresează: „why don't you pay taxes?” („de ce nu plătești taxe?”).

Îi explic că plătesc. Lucrez pentru o Universitate de Stat, îmi primesc banii pe card și tot de acolo statul își reține taxele. Nu pare convinsă. Urmează o altă conversație în hindi, mă întorc la primul ghișeu, mi se aplică o nouă ștampilă pe pașaport după care documentul mi se înmânează. Îl deschid și citesc cu litere clare, scrise cu cerneală albastră, ca o sentință: „CANCELLED” („Anulat”). În fața ghișeului se prezentase deja următorul solicitant. Așadar, nu numai că nu reușisem să obțin o extindere a vizei, dar mă pricopsisem și cu o viză anulată. Dacă acum mă voi duce la București pentru a încerca să obțin o nouă viză, cu siguranță că va trebui să dau explicații. Stau în mijlocul încăperii cu senzația că sunt Josef K. din romanul „Procesul” al lui Kafka. Mă întorc la Universitate. Mi se explică ceea ce știam deja. Taxele mele sunt deduse în integralitate din salariu. Sunt sfătuit, totuși, să depun o cerere scrisă către Departamentul Financiar prin care să solicit formularul pe care mi-l ceruse FRRO. Aștept o zi, presez atât cât pot și primesc în cele din urmă un răspuns. Formularul nr. 16 nu poate fi eliberat mai devreme de sfârșitul anului. Mi se eliberează un document oficial prin care se explică situația. Îl iau și mă întorc la începutul următoarei săptămâni la FRRO. Doamna de acolo sună la Universitate. Vorbește cu M.B., secretara care e de departe cea mai competentă persoană pe care am întâlnit-o până acum (atât în India cât și în România). Până a urmă, lucrurile se lămuresc: taxele aferente salariului lectorilor străini în India sunt preluate direct de pe card. Discuția se poartă în engleză, așa că o pot urmări. Înțeleg că Ministerul Afacerilor Interne („Ministry of Home Affairs”) nu știa de această dispoziție legală. Am depășit momentul în care îmi pot conștientiza sau exterioriza perplexitatea. În cele din urmă, intru în posesia vizei, plătesc și părăsesc instituția. Contactul cu lumea exterioară e revigorant. Pentru încă un an, sunt în legalitate. Peste fix un an începând de acum, va trebui să repet procedura. Mai am nevoie de reînnoirea Acordului Bilateral româno-indian în virtutea căruia funcționează lectoratul și de emiterea unui Ordin de Ministru pentru numirea mea pe post. Apoi, va trebui să vină și scrisoarea de la UGC („University Grants Commission”), instituția care gestionează activitatea profesorilor străini în India.

Eliberat dintr-o dată de o problemă care îmi ocupase mintea integral vreme de mai bine de o săptămână, devin brusc generos. Îi plătesc șoferului de ricșă un preț dublu față de cel normal și ofer o sumă de bani unui cerșetor care-mi ieșise în cale. Ajuns acasă, mă întristează teribil ideea că, oricât de educat ai fi, devii în anumite situații un om eminamente „dez-intelectualizat” (sper să nu vă deranjeze prea tare termenul), capabil de compromisuri cel puțin jenante doar pentru a rezolva o problemă care, în orice societate normală, ar fi ținut de firescul relației dintre individ și stat. Sunt absolut convins că dacă cineva mi-ar fi cerut mită pentru a obține viza, aș fi oferit-o fără ezitare. E, așadar, pentru mine, o victorie ce echivalează

cu o înfrângere morală. Mă gândesc și la România: un stat omniprezent, discreționar, găsește oricând forme perfide de a înfrânge rezistența individuală. Singura soluție ar fi statul minimal, izolarea acestui colos birocratic și limitarea interacțiunii dintre el și individ. Îmi aduc aminte și de frecvențele discuții cu indienii despre stat. Le înțeleg dintr-o dată, și nu doar la nivel teoretic (ca până acum!) zbaterea continuă, aproape cotidiană, pentru a-și proteja afacerile și interesele.

Dintr-o dată îmi dau seama că în căminul în care locuiesc am statut de „veteran”. Doar S.C., lectorul de portugheză, are cu o lună mai mult decât mine aici, în India. Am noi vecini. T. predă spaniolă și a venit în India împreună cu X. (soțul), direct din Iordania. G., predecesoarea ei, nu rezistase aici mai mult de un an. P., un tânăr profesor de germană absolvent de Filozofie, sosește și el în această perioadă. G.M. predă franceză, alăturându-se și ea grupului. Suntem acum o comunitate destul de eterogenă, fiecare cu bizareriile și rutina lui. Una peste alta, ceea ce îmi place aici e că nu sunt înconjurat de oameni banali, insipizi, plictisitori. Probabil că India nu acceptă cu ușurință în interiorul ei astfel de tipologii umane.

S-a terminat și perioada musonului. Vremea începe de la sfârșitul lui decembrie să devină suportabilă. Până prin martie va fi bine, cu excepția câtorva săptămâni din decembrie și ianuarie, când răcoarea de afară se resimte în interiorul apartamentului. Delhi redevine verde. În parte, cauzele sunt naturale, dar înfrumusețarea orașului are acum și doza ei de artificialitate. India găzduiește în octombrie Jocurile Commonwealthului așa că pe străzile capitalei au început să apară ghivece enorme cu plante decorative (ele vor fi, de altfel, luate de pe străzi imediat după terminarea Jocurilor). Universitatea se va închide pentru zece zile. Voi profita de această vacanță neașteptată și voi merge în România. Pentru prima dată după un an.

OVIDIU IVANCU

Scena

POSTERITATEA LUI ION FISCUTEANU

Născut la 19 noiembrie 1937, la Sânmihaiu de Câmpie, Bistrița-Năsăud, a slujit Thalia mai bine de patru decenii, după absolvirea, în 1962, a Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică din București, având ca mentori pe Dina Cocea și Jani Cojar. Șase ani, Ion Fiscuteanu a jucat pe scena Teatrului de Stat din Piatra Neamț, iar din 1968, a fost actor al Teatrului Național din Târgu-Mureș, pe care l-a slujit cu talentul său, cu devotament. Fidelitatea față de acest teatru i-a permis să creeze aici zeci de roluri memorabile. A făcut-o cu eleganță și pasiune, cu modestie.

A fost Ghiță Pristanda, Nae Girimea, Dragomir, Jupân Dumitrache și Efimița - în travesti, în spectacole cu piesele caragialene, dar a jucat și în piese de Eugen Ionesco, D.R. Popescu, Romulus Guga, Tudor Popescu, Aurel Baranga, Shakespeare, Eugene O'Neil, Arthur Miller, Cehov, Dario Fo ș.a.

A visat să joace rolul Hamletului shakesperian, dar șansa nu i-a surâs în acest sens.

A lucrat în film cu mari regizori, ca Mircea Danieliuc, Alexandru Tatos, Lucian Pintilie, Nae Caranfil, Nicolae Mărgineanu care au știut să valorifice calitățile și disponibilitățile lui Ion Fiscuteanu, reușind să creeze roluri memorabile.

Nu știu dacă, așa cum afirma un critic de film, Ion Fiscuteanu „în rolul domnului Lăzărescu, face rolul vieții lui”, dar cred că a învățat să moară prin acest rol, cu care a încheiat triumfal, o carieră, un destin.

Deși nu a fost un răsfățat al criticii de teatru și film, lui Ion Fiscuteanu i-au fost acordate distincții importante, între care, în 2003, la propunerea ministrului Culturii și Cultelor, lui Ion Fiscuteanu i-a fost conferit, de către președintele României, „pentru îndelungata și prestigioasă activitate pusă în slujba teatrului și cinematografiei românești”, Ordinul Național "Serviciul Credincios" în grad de Cavaler, iar în 2005, Instituția prefectului – județul Mureș, i-a acordat "Fibula de la Suseni", cea mai importantă distincție care se acordă personalităților vieții publice mureșene.

Spirit artistic polivalent, Ion Fiscuteanu nu a fost doar actor, ci și scriitor, (primul actor mureșean care s-a încumetat să-și încerce forțele și în literatură!) el fiind autorul a două volume, unul de proză, „Struguri de furat îs mai buni”, nuvele, Editura Tipomur, 2002, și unul de poezie, „Prigoană în gânduri”, Editura Tipomur, 2003. L-am descoperit în „Livada cu vișini”, de Cehov, unde juca în rolul lui Lopahin. Am avut însă privilegiul de a-i fi apropiat nu doar în teatru, ci mi-a încredințat și onoarea de a-i edita cărțile. Din interpret de personaje, el a devenit creator de personaje, în linie tradiționalistă, personaje aspre din stirpea celor create de Slavici și Rebreanu, dar și creator de universuri lirice, de mare profunzime și sensibilitate.

Surpriza pe care ne-o oferă Ion Fiscuteanu, la trei ani de la moartea sa (8 decembrie 2007), este o piesă inedită de teatru, scrisă în 2006.

„La mulți ani, maestre”, este un text inedit al actorului și scriitorului Ion Fiscuteanu. Manuscrisul mi-a fost pus la dispoziție de Liliana Bogdaniuc, de la Teatrul Național din Târgu-Mureș, iar Magda Fiscuteanu, soția actorului, și-a dat acordul pentru publicarea piesei.

Distribuția, așa cum și-a imaginat-o Ion Fiscuteanu, la punerea în scenă la Târgu-Mureș, ar fi fost: în rolul Maestrului, Nicu Mihoc, în rolul Fiul Maestrului, Fiscuteanu jr., Cabotinul - Alexandru Pavel, Nevasta Cabotinului - Serenela Mureșan și Prostituata – Liliana Bogdaniuc.

NICOLAE BĂCIUȚ

Svejk, în PERIPEȚIILE BRAVULUI SOLDAT ȘVEJK de Jaroslav Hašek, regia artistică Eugen Mercus, 1986

Di. Smith, în CÂNTĂREȚA CHEALĂ de Eugen Ionesco, regia artistică Cristian Ioan, 2001

Sergei Petrovici, în VASSA JELEZNOVA de Maxim Gorki, regia artistică Radu Olăreanu, 2007

(Fotografii din arhiva Teatrului Național Târgu-Mureș)

Inedit

ION FISCUTEANU „La mulți ani, maestre!”

(FRAGMENT)

Personaje:

Maestrul (Moș Crăciun)

Soția Maestrului

Fiul Maestrului

Prostituata inocentă

Cabotinul

Nevasta Cabotinului

Decorul:

Noapte de Crăciun sau Revelion. Un spațiu ciudat. Un birou funcțional cu recuzită impusă de necesitate; trei, patru fotolii în jurul lui, ușor de manevrat (cu rotile). Pereții: draperii, care desemnează spațiul de joc (intrări și ieșiri). Lumina: va constitui spațiul de joc. Un pom de Crăciun, proiecție sau aieva.

(Lângă birou: mască, costum roșu lung până jos, sac cu daruri, toiaș etc.
„Costumația ” (legată la pod cu nylon invizibil).

Moș Crăciun (Maestrul): Nu e nimeni în cufundătura asta de întuneric? Cum de m-am rătăcit tocmai într-un loc pustiu?

N-are nimeni nevoie de mine și de darurile mele? Hei, să vină cineva că sunt cam grăbit.

Soția Maestrului (speriată): Cine ești, că nu-ți recunosc glasul și fața?

Moș Crăciun (Maestrul): Cine să fie? EU.

Soția Maestrului (aprinde o lumină difuză): O, Doamne - un Moș Crăciun?! Să nu-mi spui c-ai alunecat pe horn, că nu avem la bloc.

Moș Crăciun (Maestrul): Nu! Am alunecat prin... timp.

Soția Maestrului: Ei, na. Crede-mă că am trecut de vârsta la care credeam în papuci la ușa și reni...

Moș Crăciun (Maestrul): Și nu mai crezi în mine? Nici cât într-un fulg?

Soția Maestrului: NU! Atunci când încă mai credeam, ai lipsit. Rătăceam prin alte locuri. Și-acum, aici, nici copiii nu mai sunt. Au zburat prin ușa, geam sau horn și nici ei nu mai cred.

Moș Crăciun (Maestrul): O parte din copil rămâne și-n cei trecuți, iar credința nu moare în om niciodată și nici în Moș Crăciun.

Soția Maestrului: În mine a ațipit demult și demult nu mai cred în jocurile astea...

Moș Crăciun (Maestrul): Nu e joc, crede-mă, e viața noastră - a voastră și cu cât jocul durează mai mult, viața ți-e mai frumoasă. De ce ești singură în noaptea asta sfântă? N-ai pereche?

Soția Maestrului: Nu știu dacă am sau am avut... e cumplit. Cel ce era a ieșit puțin cred, ca să beie ceva că acasă nu-i prieste.

Moș Crăciun (Maestrul): Eu nu găsesc rău nimic în asta, în băut cu măsură, mai ales acum...

Soția Maestrului: El nu bea cu măsură, el n-are măsură...

Moș Crăciun (Maestrul): Doar n-o fii bând din pumn?!

Soția Maestrului: Din orice...și lui nu-i face bine, n-are voie să bea deloc, i-au interzis doctorii. Are ficatul...

Moș Crăciun (Maestrul): În pioaneze, se vede că doctorii n-au pioaneze, că lor nu le e interzis... deși mor și ei. Ei știu să beie ce-i mai bun, că bietul de om, pentru sănătatea-i subrezită, se sacrifică. Și bea el, bărbatul, ce-i prost, adică, scursurile...

Soția Maestrului: Nu bei un pahar, Crăciune, că nu-i păcat?

Moș Crăciun (Maestrul): Nu! Nu beau, pentru că nu știu ce-i aia. Noi bem numai nectar și alte zemuri alese.

Soția Maestrului: N-am de-alea, adică n-ai gustat ce-i pamântesc?

Moș Crăciun (Maestrul): Ba da. Dar nu din toate câte sunt (cu înțelese).

(A scos un pachet din sac)

Ține darul ăsta, dacă spui că n-ai avut parte, și vezi dacă te mulțumește. Că poate ți l-ai dorit cândva.

Soția Maestrului (Încurcată și brusc devine fetiță odată cu despachetarea): Doamne, Dumnezeu!... o rochie de mireasă! N-am fost niciodată mireasă. Of, Doamne! De unde ai știut...?

Moș Crăciun (Maestrul): Noi le știm pe toate. Știm tot ce vă doriți sau vă lipsește. Ai visat, ai plâns și te-ai resemnat. Hai, încearc-o, poate-ți vine, eu o să mă prefac că nu te văd.

Soția Maestrului: Dă-o cuiva potrivită pentru rochia asta. Eu sunt trecută în timp și în vise...

Moș Crăciun (Maestrul): Încearc-o. În noaptea asta totu-i posibil, niciodată nu e prea târziu ca să fii mireasă.

Soția Maestrului: Așteaptă puțin. Dacă e o noapte vrăjită a viselor împlinite și mai ales a celor neîmplinite. (Iese).

Moș Crăciun (Maestrul): (Pocnește din degete, costumația se urcă la pod. În halat albastru, cu o cravată roșie, un șal lung de mătase peste umeri. O sticlă de whisky în mână, șade pe fotoliu... bea.)

Soția Maestrului (Vaporoasă, nu observă schimbarea): Iartă-mă...N-am știut cum se îmbracă dar...Cum ți se pare?

Maestrul (aplaudă. Ea se răsucesc): Ce faci, dragă, ai înnebunit? Ce-i porcăria asta pe tine... Ai băut singură?

Soția Maestrului: Tu??? Doamne! Când ai venit?

Maestrul: Acum! Am venit prea devreme? Deranjez cumva? Cu cine erai?

Soția Maestrului: Cu cine să fiu? (încurcată rău) Cu cine pot eu să fiu decât cu năluci și amintiri jerpelite...

Maestrul: Ei, iar dramatizezi. Poți să-mi explici cum a ajuns rochia asta de mireasă (parcă) pe tine?

Soția Maestrului: Mi-a dat-o Moș Crăciun!

Maestrul: Și ăla altă treabă nu are decât să zăpăcească femeile bătrâne?!

Încercări de străpungere a tăcerii gândului

(V)

De aici a și pornit ideea unei astfel de discuții cu Liviu: aflasem de la o prietenă de marile dificultăți pe care le întâmpinase văduva unui cunoscut medic și profesor la IMF în dorința sa de a dona impresionanta lui bibliotecă de specialitate bibliotecii Medicinii. I se ceruse un inventar riguros, ceea ce depășea evident puterile bătrânei doamne și, în cele din urmă, praful și pulberea s-a ales de prețioasa bibliotecă. În fața unei asemenea perspective mă decisesem să iau taurul de coarne, cum se zice, și să-l conving pe Liviu să cheme în vacanță câțiva studenți – ar fi avut ofertanți mai mult ca sigur – și să alcătuiască un inventar care ar fi permis constituirea unui fond separat purtând numele Popovici – Petrescu, fie la biblioteca facultății, fie la cea universitară. Liviu nu a părut nici surprins, nici contrariat de subiectul pe care l-am abordat și a fost într-un totu de acord că o moștenire de o asemenea valoare culturală trebuie neapărat lăsată în bună rânduială. Cu toate acestea, n-a întreprins nimic în acest sens. Apropiatăii lui din ultimii ani, cărora de altfel le mărturisise că intenționa să lase Societății „Lucian Blaga”, ca legatar universal, bunurile sale, au fost cu totul surprinși să constate la decesul său inexistența unui testament. În treacăt fie spus, în buna rezolvare a problemei moștenirii a fost de un real folos titlul de „cetățean de onoare” al Clujului, care-l bucurase copilărește, acordat la inițiativa primarului de atunci, Gh. Funar. Lăsând însă la o parte excelenta (și activa) gestionare de către Biblioteca Județeană „Lucian Blaga” a moștenirii, multă vreme m-am întrebat pentru ce nu scrisese Liviu un testament, deși se gândise la el îndelung, vorbise despre el ca și cum exista și, fără doar și poate, nu-și făcea iluzii în legătură cu șansele lui de vindecare. În această ultimă privință, socot că eu am fost între ultimii optimiști, din neștiință, evident. Nu aveam decât informații la a doua mână despre starea lui de sănătate, fiindcă nu ne mai vedeam. Ultima oară când îl vizitasem, cu prilejul zilei sale de naștere, nu-mi prea găsisem locul între amicii tribuniști prezenți. Am rămas cu vaga impresie că aceștia, mari și fideli admiratori ai lui Liviu, apără cercul constituit în jurul lui și nu sunt neapărat doritori de prezențe străine ce ar fi impus, eventual, modificări ale discuțiilor. Am plecat mulțumită, fiindcă mi-era limpede că se simțea bine între ei și am făcut doar pentru mine o remarcă zămbitoare referitoare la ușoara concurență între acești fideli. Mult mai târziu, am aflat că între unele dintre soțiile amicilor disputa în oferirea de servicii gospodărești era mai acerbă. Considerând deci că se află „pe mâini bune” și mai apropiate de preocupările lui, am rămas la rare convorbiri telefonice – în ultimul an așa ne-am și felicitat de zilele de naștere – în care chestiunea sănătății lui n-a fost abordată. Poate e deci de mirare că prin mai, când într-o discuție întâmplătoare, pe stradă, o fostă doctorandă a apreciat revirimentul stării de

sănătate a lui Liviu, despre care tocmai aflasem, drept început sigur al sfârșitului (se întemeia pe observații personale destul de recente prilejuite de agonia mamei sale) am rămas totuși neîncrezătoare și abia vestea că fusese vizitat la spital de un foarte înaltă față bisericească (Bartolomeu Anania) m-a pus în mișcare și m-am dus să-l vizitez la spital. I s-a luminat fața când m-a văzut intrând și m-a salutat cu un foarte cald și apropiat „bătrână prietenă!” Am rămas cu impresia că ar fi stat la taifas cu mine, însă sosirea soției unui tribunist, care-i aducea zilnic mâncare potrivit unei diete cu totul speciale, a întrerupt vizita, înainte de a apuca să stau cu adevărat de vorbă cu el. Următoarea mea vizită

a fost un nou eșec: de astă dată erau prezenți doi dintre amicii tribuniști care așteptau cu figuri severe dispariția mea din peisaj. Am avut atunci limpede impresia că e oarecum prizonier; piciorul descărnat, neverosimil de subțire, rămas descoperit, accentua impresia de neajutorare și cercul amicilor mi-a apărut dintr-o dată neputincios: grijuliu, iubitor, dar cu totul inutil, căci nu de ei avea nevoie Liviu și nici nu știu dacă avea nevoie de cineva anume sau se resemnase cu starea de obiect. Fie spus în treacăt că arareori am văzut o icoană a singurătății și neputinței ca aceea din rezerva Chirurgiei II, unde fusese mutat de puțină vreme. Și poate unde se împușcase și pijamalele îi deveniseră largi, ca de împrumut, în austeritatea aseptică a încăperii cu lenjeria de pat cam ponosită de prea mult spălat și pătura decolorată plutea un aer de dezolare, de pustietate sărăcăcioasă. Nimic nu se potrivea cu Liviu cel întotdeauna îngrijit și stăpân pe sine, care și el se retrăsese undeva în adâncuri sau se topise în lumina dizolvantă și necruțătoare a verii. Să nu fiu înțeleasă greșit: Liviu beneficia de o îngrijire medicală plină de solitudine acordată de medici profesori cu faimă într-o clinică universitară de prim rang și chiar faptul că era singur într-o rezervă mare arăta atenția specială care i se acorda; nu i-au lipsit din preajmă amicii, după cum am spus. Și totuși...

Revenind însă la tulburătoarea absență a testamentului - asupra căruia nu pot decât să speculez, e limpede acest fapt – mi s-a părut că Liviu avusese un dram de îndoială asupra îndreptăririi sale de a hotărî soarta unei moșteniri pe care nu o simțea într-un totu a sa; era acel sămbure al nesiguranței de sine, despre care am pomenit, cu efecte paralizante, și pe care eu îl asociez relativei sale sterilități într-ale scrisului din ultimii destui ani; un scris căruia îi lipsea îndrăzneala gândului.

Există două episoade din viața lui în care discern această scădere funciară. Despre unul dintre ele am mai pomenit: e vorba de compromisul laș pe care l-a acceptat, în numele Ioanei și fără acordul ei, în legătură cu publicarea (absolut obligatorie) în *Tribuna* a replicii ei la incalificabilul atac al Rosei del Conte din interviul luat de un critic clujean. E de notat că traducătorul lui, Marian Papahagi, o avertizase pe Ioana asupra conținutului, tribunistul nici nu se gândise că firească ar fi fost să-i dea

Ioanei prilejul unui răspuns publicabil concomitent, dată fiind gravitatea acuzelor ce vizau și aspectul moral, de vreme ce babornița italiană afirma nici mai mult nici mai puțin că Ioana își însușise fraudulos ideile ei. Și ca să nu se tulbure apele și să nu se supere somitatea italiană (fiindcă asta era problema, era o supersomitate de vreme ce era străină), Liviu a acceptat oferta de a renunța la publicarea răspunsului Ioanei în schimbul unei rubrici permanente în *Tribuna*. Înclin să cred că Ioana a acceptat în cele din urmă compromisul pentru a nu-l discreditat pe Liviu, lucru ce se vede și în *Jurnal*, unde disprețul și furia ei se revarsă mai cu seamă asupra inițiatorilor compromisului atenuând oarecum vina soțului ei, atribuită unei excesive timidități în raporturile cu ceilalți. Știa deci, înțelesese și acceptase, cu toate că în această situație i se părea că mersese prea departe. Am mai vorbit și altădată despre grija cu care Ioana ocolea eventualitatea unei competiții profesionale cu Liviu, despre delimitarea „teritoriilor”, niciodată încălcată. Visa în schimb la o colaborare, la un mare proiect comun al unei istorii a literaturii române în care proza i-ar fi revenit lui Liviu, iar ei poezia. Mi-a vorbit o singură dată despre el, într-una dintre discuțiile noastre din bucătăria-fumuar. Îl plasa însă într-un viitor al senectutii, cu totul incert pentru ea, așa cum o știa în adâncul ei, astfel încât „proiect” e impropriu spus, cel puțin într-o oarecare măsură: nu era de actualitate și nu avea un termen definit, era pentru „cândva”. Să-și fi pus Ioana vreodată problema superiorității sale intelectuale (creatoare)? Îmi vine greu să cred. Era însă atentă la reacțiile negative ale lui Liviu în fața aprecierii mai modeste a scrisului său și, în SUA mai ales (mi-a spus-o odată), a poziției lui. Compensativ, aș spune, revarsă în scrisori suvoi de laude la adresa contribuției lui la succesele evenimentelor culturale organizate; aproape din nebagare de seamă adaugă totuși ceea ce Liviu însuși știa: că strălucirea evenimentului se datora mai cu seamă invitațiilor de marcă prezenți, iar acesta era meritul ei exclusiv. Nu-i nicio mirare că, oriunde s-ar fi aflat, Ioana n-avea cum să rămână o anonimă. E suficient, de altfel, să citești în scrisori plângerile în legătură cu domeniile total străine de preocupările ei pe care era obligată să le abordeze la cursurile de cultură și civilizație ca să te încerce părerea de rău că n-ai participat la ele, pe de o parte, iar pe de alta, admirația pentru puterea plină de îndrăzneală a gândului ei ce chema la viață, la o viață fascinantă, orice subiect asupra căruia stăruia. E un dar rarissim, un har; personal nu l-am mai întâlnit la niciuna dintre persoanele pe care le-am cunoscut. Liviu nu-l avea. Înainte de a părăsi acest episod - o adevărată obsesie pentru mine, constat - ar mai fi de spus că tot ce ținea de o virtuală comparație între ei, de amărăciunile sau de frustrările lui Liviu referitoare la sine însuși a rămas învăluit, îngropat, în cea mai adâncă tăcere. O tăcere dintre cele care despart.

Cel de al doilea episod s-a petrecut după dispariția Ioanei și amănuntele lui le cunosc de la Liviu.

În 1992, pe când era decan al Literelor clujene, Liviu a primit oferta de a conduce Centrul Cultural Român la New York pe care trebuia de altfel să-l poarte de la zero. A și acceptat după un răgaz de gândire în răstimpul căruia m-a și informat telefonic. Nu cred că simțea nevoia unei aprobări sau al unui îndemn din partea mea, dar s-a bucurat că acestea au venit instantaneu și fără umbră de

șovăială, fiindcă socoteam că oferta era cum nu se poate mai potrivită. Nu numai mie, ci și altor cunoscuți apropiați, Liviu lăsa impresia cuiva care nu-și regăsește cadența. E greu să spun de ce anume, poate tocmai din cauza absenței oricărei schimbări. Liviu n-a fost niciodată comunicativ și avea o expresie nu neapărat închisă, cât enigmatică. Dacă se adaugă la acestea o continuitate a rutinei publice, singura accesibilă lumii, impresia unui anume refuz de a accepta schimbarea majoră produsă în existența sa, de a se adapta ei, un început cât de firav al unui altceva, se poate contura imaginea profund neliniștitoare a unei pojghițe subțiri de viețuire, ca sub anestezie. Schimbarea radicală a mediului era cum nu se poate mai bine venită, căci ar fi lichidat dintr-un condei și o anume presiune a celui vechi, care, orice s-ar spune, era înclinat să-l privească în calitate de soț văduv al Ioanei Em.Petrescu. Rămâne deschisă întrebarea dacă Liviu resimțea această presiune și dacă nu cumva o internalizase sau, mai curând, era în acord intim cu ea. Personal nu socoteam văduvia o soluție per sempre. Liviu era un bărbat relativ tânăr, în jur de 50 de ani, și o a doua căsătorie îmi apărea drept posibilă și potrivită. E drept că mi se părea imposibil și cu totul nepotrivit ca această a doua soață să se ivească din mediul filologic cunoscut. Să nu se înțeleagă că eram preocupată expres de problema vieții sentimentale a lui Liviu; la niciun caz! Și nici nu-mi apărea ca o urgență. La drept vorbind, trebuie să mărturisesc că am stat mereu în cumpănă dacă Ioanei i-ar fi plăcut sau dacă măcar ar fi acceptat. Nu există răspunsuri la astfel de întrebări, doar cele pe care ți le dai singur. Însă oricât de firesc realistă îmi apărea mie ideea unei a doua căsnicii a lui Liviu se iveau îndată gândul unui „nu” al Ioanei. Au trecut atâtea ani de când cei doi s-au petrecut din lume fără ca aceste dubii să se fi clintit măcar cu o fărâșă.

Însă dincolo de asemenea speculații în fond, exista - și poate în primul rând - argumentul perspectivei unei ctitoriri culturale, ca să spun așa, ceva ce semăna oarecum și cu activitatea de decan, care-i plăcea, îmi era limpede. Intuiția mea că genul acesta de investire și roadele lui îl atrăgeau mai mult decât scrisul propriu-zis a fost ulterior confirmată. Posibilul model care-mi vine acum în minte este cel al lui Titu Maiorescu. Am fost deci bucuroasă că a acceptat oferta și a plecat la New York. N-am avut nicio veste de la el pe durata șederii la postul cel nou, am aflat însă destule după întoarcerea sa intempestivă. Telefonul pe care l-am primit de la el într-o seară m-a luat cu totul pe nepregătite, fiindcă eram absolut convinsă că trebuia să se găsească la New York, mandatul său fiind de cel puțin doi ani, încă neîncheiați, deși am vaga impresie că era chiar de patru. Trebuie să fi fost cândva prin luna mai și spun asta fiindcă plasez de onomastica mea vizita cu prilejul căreia mi-a oferit un superb ceas de masă dintr-o agathă albastră a cărei suprafață lustruită seamănă cu secțiunea unui trunchi de arbore și care-și schimbă culoarea după cursul zilei. Îl am și acum și îmi place la fel de mult ca în după-amiază însorită când mi l-a adus împachetat într-o cutie pe care a desfăcut-o și l-a asamblat punându-i în spate suportul care-l ține ușor înclinat și bateria.

ELENA NEAGOE

ÎN TRE AUZ ȘI VEDERE

NICHITA – O LACRIMĂ CARE PLÂNGE CU OCHI- „CA O PASĂRE IBIS sau NICHITA, AZI”

(Fragment)

Moto:

„Nu cum sunt eu sunt eu
ci cum ești tu sunt eu.
Un fel de tu sunt eu
pe care nu l-ai mai lăsat
să fie eu.”

Nichita Stănescu

*Aș vrea să-ți vorbesc tăcând
câteva vorbe despre tăcere.*

Ce adiere!
Ce sfânt miros
de piele de Făt Frumos
trecând dureros din tăcere-n tăcere
prin aerul majestuos...
Ce stări și ce sunete par
că nu se întâmplă
de la tâmplă la tâmplă,
născute din verbul natal
cu iz precurat de Santal!
Încet-încet
Tăcerea s-a îndrăgostit
de poetul ascet
și-acum suie spre inima lui
bătută în cui...

*Ah, tu, lumină, tu,
întoarce-te acasă.*

Se-mplinise anul
de când Nicetas Remesianul
plecase spre zări mai albastre
să locuiască o stea
aproape de inima mea.
și cu cât se depărta
devenea în mine prezent
immanent
ca un spirit înalt
cu străluciri de nevină
ce flutură-n larg
corăbii întregi de lumină...

*Negru fără de alb
colți de fildeș, fără de elefanți,
eu fără de mine,
tu!*

Doar cu privirea mai ții timpul
fix în echilibru.
Pare neverosimil
dar nimeni nu ți-a aflat
cu adevărat chipul tău metafizic.
Nimeni nu-ți știe candorile,
cântecul trist pe care-l cântă

doar la vreme de bucurie.
Mușcând din ochi
ca dintr-un animal rănit
te cuibărești în străfundul vederii
din cădere făcând
o înălțare pe culmi nesfârșite.
Ave, Hristea Nichite!

*Nenăscut fiind
nimeni nu mă va vedea
murind*

Era la-nceputul secunde
cu numele Azi.
Natura lucrurilor se afla
ca și ieri în devenire
de nicăieri.
De atâta zăpadă
se făcea primăvară în suflete.
-Ia-mă cu tine, îngere,
căci vreau să mă nasc
în inima ta.
-Chiar da? întrebă îngerul.
-Chiar da, răspunse Nichita.

*Doamne, ce fel de pâine
voi mai fi fiind și eu
și pentru cine?*

Cât de viu ai rămas,
cât de viu ești,
mai presus de fire,
în lumea limbii românești
născându-te mereu,
prin moarte întru nemurire...

*El începe cu sine
și sfârșește cu sine.
Nu-l vestește nici o aură.*

L-am văzut cum se-nălța,
se-nălța
în timp ce în pământ cobora.
Eu l-am văzut înviind în timp ce
murea.
L-am văzut cum din cuvânt
se naștea, nemurea,
l-am văzut cum
cu ochii închiși ne privea.
Îngerii îl dezmiertau,
îl priveau dragăstos
și cum de atâta privire
îl durea sufletul până la os.
Îl ridicau de subsiori
până la nori zicându-i :
-Bate din aripi și zbori!
Se făcuse aidoma lor
înger
și blond
și zburător!

*Doamne, eu nu pot să mor!
mi-e viața veșnică și rană
și nu pot să mor*

*și ninge și nu pot să mor
și mi-e foarte frig când
foarte ninge
și nu pot să mor!*

Nu muri
dacă nu știi încă să zbori
nu muri
pentru că nimeni nu știe
cum e să mori pe vecie,
să cazi în cer
ca o ploaie de meteori.
Să mori,
mă gândesc uneori
e ca și cum ai naște
un cântec de lebadă argintie
să naști stele-n dureri
și să le azvârli de nu-știu-unde
spre nicăieri...

*Eu mor cu fiecare lucru
pe care îl ating*

Tu suferi
eu sufăr
pentru întreg universul.
Suferi și sufăr de versul
sfârșămat în vitralii
într-o biserică
sfântă și sferică
plină de pietre sculptate
pe jumătate.
Cioplitorul s-a suit
și atârână pieziș printre sfinți
pe un iconostas auriu și pare
mai viu decât fusese vreodată.
Mă doare, te doare versul divin
cu care te-nchini și mă-nchin
silindu-l să zboare-n ninsoare
precum o ceată de serafimi...

*Ochii mei, fiii luminii,
Ce noroc al vieții mele
Lumina asta cu fii!*

Lumina mă alerga nebunește
spre rai.
Tu nu erai să mă aperi de ea.
O simțeam cum din creștet
îmi izvodește
și mi se revarsă pe trup
ca niște spițe pe care
nu puteam în nici un chip
să le rup.
Avea răsuflarea fierbinte
și voia să mi se aciuze în minte.
Îmi sărea în obraz
ca o scântie de topaz.
N-am nici o vină, am strigat
dacă nu pot să scap de lumină
și trebuie s-o port pretutindeni
în sevă, în plasmă
ca pe o neasemuită fantasmă...

CEZARINA ADAMESCU

ILUZIA

Pornise în viață dintr-un apartament din categoria celor repartizate prin intermediul întreprinderilor ca locuință salariaților. Părinții fuseseră prima generație de „orășeni” din familie, așa că el se putea considera, totuși, ca provenind din mediul urban. Ceea ce păstrase în străfundurile personalității, transmis de strămoșii nedezlipiți de munte, îi lăsa unele urme de îndoială asupra acestei urbanizări spirituale mai mult sau mai puțin dorite, mai mult sau mai puțin recunoscute, trăită dar la care nu s-a adaptat în totalitate; nu reușise să se integreze complet lumii betonului și oamenilor săi. Au mai contribuit și vacanțele în care, aflat la bunici, luase contact cu satul ascuns și protejat de munți, loc în care puteai trăi cinstit fără frica de a deveni prin asta vulnerabil, numai că odată cu înmulțirea anilor de școală revederile au fost mai rare și mai scurte. Muntele este mai mult decât spun cărțile de geografie, este mai mult decât o formă de relief, el educă pe cei care îl înțeleg formând oameni care nu se vor putea rupe niciodată de mediul lor de origine, este un model care se impune prin liniștea și măreția sa, un părinte care nu lasă moștenire datorii și tare ereditare, un prieten lipsit de viciul trădării și un frate care te reprimește oricând fără să te întrebe ce ai reușit să realizezi în viață, eventual ce bani ai asupra ta. Anii au trecut, părinții au beneficiat de pensie atât cât să nu cauzeze prea mari probleme bugetare, s-au dus și bunicii pe același drum pe care l-au parcurs moșii și strămoșii ... A rămas amintirea muntelui și mai era ceva, undeva în tainica tăcere a brazilor, un loc întunecos și umed, printre stâncile prăvălite de timpul cel mare, o intrare spre miezul ascuns cunoașterii lipsite de respectul cuvenit al muntelui. Poate că la vârsta curajului dublat de inconștiență, se poate spune și așa despre lipsa prudenței din copilărie și tinerețe, cercetarea locului ar fi stins mirajul și clarificând lucrurile ar fi lăsat pentru vârsta maturității o bătaie de cap mai puțin. Informațiile despre această peșteră erau neclare și contradictorii, pentru o cât mai apropiată de realitate părere trebuiau dezbrăcate de tot felul de contribuții personale ale unor persoane care nu fuseseră pe acolo dar nu se puteau abține de la a tulbura și mai mult apa în care se înecă adevărul. Animalele sălbatice înghit mai puțin dar o fac mai ușor, nu au lanț în jurul gâtului, așa că, în lipsa obligației de a da socoteală, plecarea spre locul cu pricina nu a presupus multe planuri. Nici măcar eterna colegă nu mai era disponibilă pentru vorbitul de unul singur, se căsătorise, altfel cum ar fi putut afla că un simplu moment oficial poate face ca doi străini apropiați să devină doi apropiați străini. O mai simțea, uneori, ca tovarășă de tăcere; oare are vreuna din limbile pământului cuvinte pentru a numi adevăratele dureri?

Până la ieșirea din zona locuită (mulți erau tovarășii de joacă de odinioară) se achitase cu conștiinciozitate de obligația de a respecta regulile politetii salutând și răspunzând la întrebări, așa stau lucrurile, te obligă să fii singur pe dinăuntru dar nu-ți dau voie să fii singur și pe dinafară. Intrat în pădurea întunecoasă simțea tot mai puțin legătura cu lumea contemporană și se lăsa încercat de sentimentul apartenenței la timpurile trecute, la vremurile vechi când altfel de oameni vor fi umblat printre strămoșii acestor copaci. Recunosc tipătul unui țap sălbatic, amplificat de ecou, acest sunet ar putea da fiori unui necunosător, problema era alta, acest mamifer nu trăiește singur, neapărat ceva, mai bine zis cineva, manifestase interese contrare celor ale turmei. Cine? Sub liniștea pădurii se consumă multe drame, nici aici blândețea și sensibilitatea nu au cine știe ce șanse în fața ghearelor și dinților, ca să nu mai vorbim de gloanțele braconierilor, care, din nefericire, mai există. Pășea mai atent și cu luare-aminte la tot ce îl înconjură, este bine de evitat momentul de surpriză care ar putea apărea la întâlnirea cu un patruped convins că este singurul stăpânitor al potecii. Pericolul nu este atât de mare pe cât este conștientizarea lui,

animalele sălbatice știu care este cea mai primejdioasă apariție și care nu vine niciodată în pădure pentru a aduce sau fără cel puțin un scop mai mult sau mai puțin recunoscut. Cărarea care se strecura printre brazi dădu la iveală secretul, urme de urs erau întipărite în solul umed. Trebuie știut despre anumite întâlniri că este mai de dorit să nu aibă loc, ursul de pe ecranul televizorului nu prezintă pericol, cel din mediul natural poate reacționa în mod neașteptat. Chiar dacă terminată cu prefabricate, personalitatea clădită pe temelii sigure îndeamnă la prudență, nelăsând, însă, loc fricii. La urma urmei sunt metode de diminuare a riscului, se încurajă cu un zâmbet misterios și plin de superioritate pornind pe drumul început cu atâta hotărâre.

Soarele ar fi putut mângâia cu razele iarba crudă de început de primăvară a poienii dacă norii încărcăți de ploaie nu acopereau muntele cu umbra lor amenințătoare. Trebuia ținut seama de această iminență. Înainte de urcatul oilor, stâna este o biată construcție pustie dar poate asigura acoperiș unui drumeț care evită mai multă umezeală decât are nevoie, ba pe o masă din lemn de brad, destul de marcată de trecerea timpului, cuțitul are toate condițiile de a-și practica dansul ritualic prin bucata de slănină. Are slămina un ceva anume peste care nu vor putea trece niciodată frumos ambalatele mărfuri din comerț, e drept, multe secrete și multă răbdare trebuie să se îndeplinească pentru ca aceasta să devină ceea ce trebuie și nu o formă caricaturală făcută la normă și care să trădeze orice numai respectul măcelarului pentru meseria sa nu. Având în vedere vârsta Mântuitorului se poate trage concluzia că nici ucenicii nu erau foarte bătrâni și totuși au plecat spre împlinirea misiunii care li s-a dat sprijinindu-se de câte un băț. Aflat la mare distanță de orice prezență omenească sigură, singur în pădurea care trebuie recunoscută doar pe bază de amintiri, călcând pe teren accidentat, se pot înțelege multe despre utilitatea acestui băț. Amintirile de pe vremea când bățul se numea botă purtau și informații despre cum se putea orna acest obiect, nefiind necesare decât lama cuțitului și puțin fum. Or fi fost într-adevăr bătrâni oamenii aceia cărora li se spunea moșnegi dar de la care multe se puteau învăța, poate băieții care erau localnici să fi aflat mai multe ... A trecut timpul lor, frânturi de amintiri au mai rămas din viața ca un vis topit în liniștea morții. Pentru a nu-și pierde valoarea strada copilăriei nu trebuie revăzută, poate nici aceste stânci, la care ajunsese în cele din urmă, nu trebuiau date jos din rama de tablou creat de imaginație și mister. Privi în jur, se afla acolo unde își dorise atât de mult și de-a lungul unui mare număr de ani, totuși ceva parcă nu era în regulă. Stâncile uriașe și cu muchii drepte, în cădere au format un spațiu între ele, o grotă pe care nu putea să o exploreze din cauza gabaritului, corpul sau devenise prea mare pentru acel spațiu strâmt și întunecat. Venit printre copaci, vântul se lovea de piatra roca pustie producând un sunet care-i irita auzul, ca un hohot ironic. Lumina unei lanterne ar fi putut aduce unele lămuriri dar ... mai avea rost? Anii de așteptare au luat cu ei și anii de viață, o altă expediție erau greu de sperat iar aceasta se terminase ... de tot. Ceea ce este sfânt, este așa atâta timp cât nu a fost perceput senzorial. Mai mult, escaladarea Olimpului nu ar duce la înfăptuirea unei cunoștințe personale cu Zeus; probabil că și în alte locuri de pe harta lumii situația ar fi asemănătoare. Oare la ce idealuri se vor fi gândit matematicienii atunci când au definit asimptota, dreapta de care graficul funcției se apropie la infinit, adică nu o atinge niciodată?

Obosit, se așază pe una din pietrele acoperite de mușchi verde și umed lăsând privirea să se piardă în gol.

IOAN MUGUREL SASU

SĂ-I CRESC LIMBII ROST

Eu sunt aed ;
Și nu de duzină
Cu versuri
Pline de rugină,

Cu cărțile
De fals mângălite,
Și fraze
De vii putrezite;

Nu sunt prea mare;
Dar nici prea mic:
Duc în spinare
O viață de voinic ;

Mă lupt cât pot
Cu noi ritmuri,
Să-i cresc limbii rost ;
Peste timpuri !

VATRĂ VECHE

Vatră veche
Vatră de străbuni,
Țară fără pereche
Unde dorm
Ai mei străbuni,

Vatră veche
Unde focul
Din cuvinte
Arde-n nopțile
De veghe
Somnul din morminte,

Vatră cu tăciuni
Nestînși,
Milenară în rostire,
Zorii tăi
Pe munți aprinși,
Se revarsă-n
Nemurire.

ÎN VARA...

În vara,
Din care a venit
Cealaltă vară,
Pe dealul primenit
Ne cheamă o vioară ;

Și-n vara care trece
Prin cealaltă vară,
Prea mult ne vom petrece,
Pe-aceleși strune de vioară.

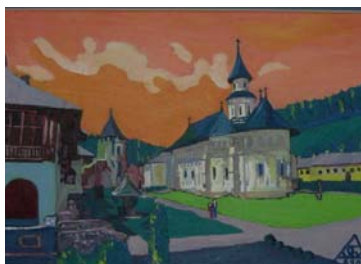
ORICE MÂNCARE

Mi-am consumat trecutul :
N-a fost prea gustos ;

Dar, m-a ținut sătul
Pân-am ajuns aici.
Prezentul !
Nu mai are rost ;
E o supă
Din fructe
De cucută.

Poteca de lângă drum,
Se lasă-n șa
De zări albastre,
Și-n mersul pegasului

Mă scol dimineată
Pe cerul din fereastră .

Am lăsat un drum
Lângă oraș
Pentru trecătorul
Care vine mâine,
Din trecut primul
Înaintaș,
Flămânzilă, rudă
Cu mine
Să cumpere doi bani
Pentru o bucată
De pâine.

ÎN ULTIMUL CEAS DEȘTEPTĂTOR

În sala de concert
Au năvălit invadatorii :
La pian se cântă
Imnul țării ,
Într-un duet
Cu vioara pe strune
Repetând mereu refrenul :
„ Deșteaptăte Române ” !

Un cor cu voce de sopran
Îl scoate pe Re de lângă Mi,
Un Sol îi duce lui Traean
Concertul sălilor pustii ;
Cu-aceiaș refren în Fa, major :
În ultimul ceas „Deșteaptor” !

ȘTII ...

Știi ;
Într-o seară
M-am rătăcit
Sub geamul tău
Cu zării albastre,
Aici, am fost
Primul tău iubit
Sub cerul plin de astre,

Știi ;
Cum am gonit luna
Cu priviri îndurătoare,
Și ne-am ascuns
În glasul cântecelor
De privighetoare,

Știi ;
C-acum ți-e dor
De-acele clipre înmiresmate
Ce strălucesc
În seninul stelelor
Întreaga noapte,

Știi ;
C-a fost un vis
Prea amăgitor,
Ce s-a prelins
Ca un luceafăr
În viața noastră
Plină de amor.
Știi ...

DĂ-I UN CERTIFICAT

Trebuie,
Să-l uiți pe deștept
Pentru fapta interesului :
Celui mai deștept
Dintre deștepți ,
Scuteștel la impozit
De minciună :
Punel să-și regândească
Învățătura ;
Și dacă-și mai aduce aminte
Când a spus adevărul ,
Dă-i un certificat
De incultură.

PUIU BOBELICĂ CISLĂU

Foto: Constantin Severin: „Holly
Putna”

Triplă lansare sub semn de aniversare

Sub semnul aniversării de 133 de ani, Biblioteca Municipală B.P. Hasdeu a organizat la Sediul Central al acesteia o suită de manifestări menite să pună în evidență multiplele ei activități, dovadă a viabilității și confirmării statutului de instituție modernă, axată pe principii biblioteconomice europene.

Evenimentul principal l-a constituit conferința anuală a bibliotecarilor cu genericul *Biblioteca Municipală B.P. Hasdeu – calea spre cunoaștere a comunității chișinăuene: resurse, servicii, inovații*, la care au participat reprezentanți din toate cele 31 de filiale. Bilanțul propriu-zis al activității pe perioada de referință, prezentat de conducătoarea instituției dr. prof. univ. Lidia Kulicovski, a fost completat de expunerea noilor proiecte, inițiative, programe, desfășurate în cadrul unor filiale, în vederea preluării experiențelor de succes și în alte unități din sistemul municipal.

O altă manifestare, care a reunit un public mai larg, a fost lansarea a trei cărți, semnate de trei personalități, cunoscute și afirmate în plan cultural, în special în lupta pentru statutul limbii române, adevărul istoric și demnitate națională: *Căderea comunismului*, de dr. prof. univ. Vasile Șoimaru, *Sinteze*, autor profesorul și proaspătul membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova – Constantin Bobeică, și *Vlad Pohilă, Biobibliografie*, apărută sub egida Bibliotecii Municipale B.P. Hasdeu și Centrului de Informare și Documentare Chișinău.

După cum a remarcat din start, moderatoarea triplei lansări, aceeași Lidia Kulicovski, cei trei protagoniști, diferiți ca vârstă și preocupări de bază, sunt unisoni în dragostea față de Neam, față de Cuvânt, față de Carte, plus că mai sunt legați de mulți ani de o sinceră prietenie.

Cartea *Căderea comuniștilor*, după afirmația autorului este dedicată memoriei părinților, care ... *au fost lipsiți de averea agonisită până la ocupația kominternistă a Basarabiei, dar care n-au ajuns să se bucure de căderea comunismului*. Cartea cuprinde 60 de articole publicate în ultimii ani în *Timpul* și *Literatura și arta*, expresie clară a atitudinii autorului vis-a-vis de problemele societății din care se desprinde convingerea fermă: *Comuniștii vor pica*. Și alte titluri vorbesc de la sine: *Guvernarea comunistă – marea spălătoare de bani publici*, *PCRM vrea să vină la putere iarăși prin minciună*, *La Chișinău comuniștii l-au răstignit pe Hristos a doua oară*, *Unde a dispărut Fiul cu miliardele Tatălui*, *Voronin – pionul*, *Roșca – campionul*, *Ultimii comuniști ai Europei au asigurat în timpul guvernării lor o creștere economică „durabilă și stabilă” ca un balon de săpun*, *Datoria externă a R.Moldova – egală cu averea clanului Voronin ș.a.*

După cum avea să remarce prefațatorul noului volum Vlad Pohilă, prima carte semnată de Vasile Șoimaru *Căderea preșidenților*, scrisă cu 11 ani în urmă, i-a fost de bun augur, căci anume *de atunci, se pare, a prins a-și ascuți armele, arme pașnice, dar greu de înfruntat de către ipoteticii adversari: aparatul foto și stiloul, ambele secundate de calculator, cu multiplele și miraculoasele sale posibilități. De-a lungul acestui deceniu atât de chinuit al basarabenilor, a făcut zeci de mii de poze... De*

scris, a scris ceva mai puțin, însă a făcut-o la tensiune maximă, atunci când nu mai putea să tacă. În final, acesta conchide: nu avem nicio îndoială că noua culegere publicistică a lui Vasile Șoimaru va fi de un real folos pentru mulți conaționali: cine va dori s-o citească, fără doar și poate, va avea ceva de reținut, va învăța câte ceva. Iar anumite lucruri i se vor limpezi, încât, după lectură, va vedea mai altfel viața noastră, starea în care ne-au adus cei care trebuie pe toate căile damnați și respinși încât neapărat să cadă, cât mai repede, acum și în vecii vecilor.

În același context vom menționa că lansările de carte au fost întregite de o minunată expoziție de fotografii de Vasile Șoimaru cu genericul *Românii din jurul României în imagini*, care se vor regăsi în albumul astfel intitulat în curs de apariție, la o nouă ediție.

După cum am semnalat la începutul acestei cronici de eveniment, o altă carte lansată a fost cea a destinsului profesor de limbă și literatură română din satul Cornova, raionul Strășeni - Constantin Bobeică, care, la fel a adunat într-o frumoasă culegere materiale publicate în ultima perioadă în spațiul mediatic din Republica Moldova, cu peponderență în *Literatura și arta*, botezată *Sinteze*, având precizarea autorului: *trăite, văzute, cugetate, durute*. În prefața *Impresionantele energii creatoare ale profesorului Constantin Bobeică*, dar și la prezentarea din cadrul lansării, Vlad Pohilă îi atribuie titlul de academician, având motivație nu numai semnul de recunoaștere a vastității cunoștințelor sale, a spiritului filozofic, analitic ce-l caracterizează în abordarea problemelor de viață, a celor din domeniul limbii și literaturii române, a istoriei naționale și universale, a esteticii, eticii ș.a., cu toate că autorul însuși se consideră pur și simplu un intelectual solitar, dar mai concretizează prefațatorul că rectificarea poate fi admisă, cu condiția de a sublinia că profesorul este *mai curând un fel de „ultim mohican” al intelectualității rustice de la noi, unul rar, cu marcă de unicat. Măcar și din motivul că face parte dintr-o generație care avea cultul cărții, al școlii, al studiului, al acumulării de cunoștințe pentru a le pune într-o firească circulație pentru binele obștesc, spre ridicarea nivelului de instruire și de cultură a celor mulți, al tinerelor generații.*

M-a impresionat și m-a copleșit, ca de altfel și pe toți cei prezenți - mulțime de scriitori, pedagogi, ziariști, bibliotecari, îndemnul lui Constantin Bobeică, făcut de pe versantul celor 87 de ani de viață zbuciumată: la luptă pentru Izbândă! M-am gândit în acele momente că dacă sute și mii de discipoli ai profesorului și-au plantat în suflet măcar un grăunte din crezul nestrămutat al domniei sale, avem sorți de biruință pentru un viitor demn de urmași ai lui Ștefan cel Mare și Sfânt.

Cum era și firesc, cea de-a treia lucrare *Vlad Pohilă Biobibliografie* a fost prezentată de Lidia Kulicovski, îngrijitoarea ediției (alcătuitoare Claudia Tricolici), subliniind că un asemenea volum poate fi considerat o carte de bilanț, reprezentativă pentru un autor, punându-i în lumină multipla și progigioasă activitate. Pe cuprinsul celor aproape 300 de pagini, structurate în două capitole *Opera* și *Viața și activitatea*, sunt inserate edițiile aparte, publicistica, traducerile etc., 1716 de titluri de materiale publicate, pornind de la debutul școlar, o serie de interviuri, referințe ș.a. Pentru înlesnire sunt propuse o

serie de indexuri de nume, subiecte, seriale, resurse electronice. Lucrarea se încheie cu o *Iconografie*, care conține un restrâns album de fotografii despre viața și activitatea lui Vlad Pohlă. Dintre generoasele referințe despre autor reține îndeosebi atenția cea punctată de poetul Grigore Vieru, intitulată *De ce mi-e drag Vlad Pohlă*: 1. Pentru că scrie în general puțin. Concis și clar. Și astfel reușesc să-l citesc; 2. Pentru că ceea ce scrie este temeinic și se reazemă pe o solidă cultură – dovadă că o personalitate nu se poate afirma în afara unei riguroase pregătiri culturale, dar nici în afara scânteii divine pe care, înainte de a purcede pe calea cunoașterii, e necesar ca Dumnezeu să ți-o pună în piept la naștere; 3. Pentru că, fiindu-i drag până la lacrimi Eminescu și apărându-l de programul demolator al ponegritorilor înăimiți sau răătăciți, îi este drag neamul care a dat naștere „poetului nepereche” și publicistului național...; 4. Pentru că este înzestrat cu tocmai trei haruri: lingvistic, ziaristic și eseistic – calități guvernate la rândul lor de alte trei înzestrări native: sinceritate, moralitate și curaj. Iar de asupra tuturor acestor calități se ridică licoarea unui perfect simț național în mijlocul unei jungle de sulite antiromânești; 7. Pentru că aparține cu toată ființa sa vieții naționale, iar propria lui viață a devenit parte a luptei pentru renașterea noastră spirituală; 8. Pentru demnitatea sa de român, de fiu al Cetății. Am selectat doar o parte din cele 15 argumentări pentru a contura clar portretul civic și de creație a protagonistului. E foarte greu să completezi fără riscul repetării alte nuanțări, și totuși... De fapt, *Și totuși, limba română* e titlul unui solid volum de articole și eseuri a lui Vlad Pohlă, cel mai cuprinzător dedicat *limbii noastre foc ce arde* (A.Mateevici), apărut în 2008. Dar m-am gândit la perseverența pe care o are publicistul nostru în lupta pentru erorile stilistice și gramaticale, amintindu-mi de I.L. Caragiale, cunoscut de toată lumea pentru *O scrisoare pierdută*, *De-ale carnavalului* ș.a., dar mai puțin pentru faptul că era în stare, după mărturisirile contemporanilor, să facă moarte de om pentru o virgulă pusă sau nepusă la locul potrivit.

Merită să mai spun că pe marginea acestor trei cărți și autorii lor ș-au pronunțat scriitorii Nicolae Dabija, Aurelian Silvestru, părintele Petru Băburuz, artista emerită Ninela Caranfil, șefa direcției cultură mun.Chișinău Lucia Culev ș.a.

Liviu Rebreanu sărbătorit la Chișinău

Odată cu deschiderea Bibliotecii Publice *Liviu Rebreanu* la Chișinău în parteneriat cu Biblioteca Județeană Bistrița-Năsăud (trei ani în urmă) suita de manifestări omagiale dedicate celui mai mare romancier român din toate timpurilor, a sporit simțitor.

În mod tradițional, instituția care-i poartă numele, în cadrul programului cu genericul *Săptămâna Ușilor Deschise*, aliniat zilei de naștere a marelui scriitor, organizează o serie de activități menite să familiarizeze publicul larg cu cele mai noi și interesante amănunte din viața și activitatea literară a patronului spiritual.

Ediția curentă n-a fost o excepție, chiar dacă, din motive obiective, pentru prima oară, n-au putut fi prezenți tutelarii de la Bistrița-Năsăud, având însă și anul acesta mare grijă să completeze fondul de carte încă din vară cu

o considerabilă donație de volume valoroase în număr de câteva mii.

Astfel pe parcursul a șapte zile au fost desfășurate mai multe expoziții și prezentări de colecții, excursii ghidate, de exemplu *Liviu Rebreanu - prezențe în Biblioteca Liviu Rebreanu, Călătorii minunate prin pagini de carte*; mesele rotunde *Biblioteca suport informațional pentru dezvoltare continuă* și *Promovarea valorilor francofone* (de reținut că biblioteca dispune de o colecție consistentă de carte în limba franceză, inclusiv enciclopedii și dicționare), serata literară *Titus Știrbu - poetul cu suflet de copil*; jocul literar *Călătorie în orașul București*; a fost prezentat în premieră flachmobul *Biblioteca te așteaptă*, lecția bibliografică *Ce ne spun cărțile*, de asemenea au mai fost zile consacrate informării, atelierelor de creație, matineelor. De un interes deosebit s-a bucurat lansarea volumului de versuri, în prezența autorului Dumitru Pasat, *Clipa, doar ea*.

Un cuvânt aparte se cere a fi spus despre publicul numeros, bine organizat, începând cu alaiuri de copii de la grădinița 159, continuând cu elevi de la liceele *Gh. Asachi*, *G. Călinescu*, *Al. I. Cuza*, Colegiul de Poliție *Dimitrie Cantemir*, Liceul de Cadeți *Sf. Gheorghe* și pedagogi din întreaga republică aflați la stagiere la Institutul de Științe ale Educației, care au manifestat nu numai o prezență impunătoare, dar și o antrenare activă în toate activitățile.

Săptămâna Ușilor Deschise s-a încununat cu o conferință jubiliară *Liviu Rebreanu - 125 de ani de la naștere*, cu regret Domnul i-a hărăzit doar 59 de ani neîmpliniți de viață.

Mai întâi un grup de cadeți de la Liceul *Sfântul Gheorghe* - Gheorghe Crețu, Mihai Scutaru, Iurie Trifan, Mihai Munteanu ș.a. au prezentat un scurt spectacol literar cu fragmente din creația lui L.Rebreanu și eseuri proprii.

Scriitorul Vladimir Beșleagă s-a referit în continuare la *Modelul-ideal Liviu Rebreanu în propria creație*, iar cercetătorul Pavel Balmuș la *Popasuri rebreniene (imaginare și... reale) în Basarabia*. Scriitorul Vladimir Beșleagă este unicul scriitor care și-a scris în perioada comunistă teza de doctorat consacrată lui Liviu Rebreanu. Pavel Balmuș, în calitate de președinte al Societății Bibliophililor *Paul Mihail* din Moldova, a făcut o prezentare a edițiilor chișinăuene ale operelor lui Liviu Rebreanu. Din colecția personală *Clara și Pavel Balmuș* a dăruit gazdelor un set mic de cărți de și despre L. Rebreanu, de exemplu, *Amintiri despre Liviu Rebreanu*, *Liviu Rebreanu Caiete*, prezentate de Niculae Gheran, *Liviu Rebreanu după un veac - evocări, comentarii critice, perspective străine, mărturii ale prozatorilor de azi* ș.a.

Cu prilejul sărbătoririi lui L.Rebreanu la Chișinău biblioteca a primit colecții de ilustrații de la Casele Memoriale Liviu Rebreanu, Fanny Liviu Rebreanu, Ion Minulescu, Claudia Millian și Muzeul Literaturii Române din București, care au fost expuse pentru toți participanții.

În cadrul conferinței a mai fost citit și comentat un amplu material *Unde, când și cum ai murit, Domnule Rebreanu?!*, cuprins în revista *Sud* din județul Giurgiu.

Grație acestor manifestări Biblioteca *Liviu Rebreanu* din cartierul *Poșta Veche* al capitalei RM, prin donațiile oferite, își completează mereu colecția de cărți Liviu Rebreanu.

Grupaj de RAI A ROGAC

„Noi suntem România Tainică”

Noi suntem România Tainică și vocea noastră nu se va stinge orice se va întâmpla – profeția acum câțiva ani Artur Silvestri. Chiar dacă vocea *omului* s-a frânt într-un sfârșit de toamnă, de ziua Sfântului Apostol Andrei, în urmă cu doi ani (2008), cealaltă *voce*, a cărturarului, a patriotului, a scriitorului și editorului, continuă să se facă auzită. O ajută să-și mențină vie puterea și devotata soție a lui Artur Silvestri, dna Mariana Brăescu Silvestri, și colaboratorii foarte apropiați de la Asociația Română pentru Patrimoniu și Editura Carpathia.

Un moment emoționant în această adevărată *odisee a neuitării* a fost prilejuit de lansarea, în cadrul Târgului de carte Gaudeamus, a primului volum (din cele două proiectate) al cărții **Artur Silvestri – așa cum l-am cunoscut**¹¹. Un titlu onest care cere o carte onestă – după cum sublinia dna Teodora Mîndru, editoarea volumului, despre un om a cărui viață este un scris continuu – așa cum a ținut să sublinieze, la lansare, prof. univ. dr. N. Georgescu în cuvântul său.

Lucrarea adună laolaltă amintiri din vremuri mai apropiate ori mai îndepărtate, mergând până în anii de liceu ori și mai departe, în anii copilăriei evocați de tatăl scriitorului, mărturii depuse în fața posterității de prieteni, colegi, colaboratori, de oameni promovați sau ajutați de Artur Silvestri. Fiecare evocare, ca într-un joc de lumini, scoate în evidență o latură, o trăsătură, o preocupare, niciuna neîndrăznind măcar să încerce a contura **întregul** unei personalități pe care mulți o definesc drept enciclopedică. *Înțeleptul Cetății* îl numește Elisabeta Iosif; *un Om între oameni* îl prezintă colecționarul Vasile Parizescu; *Secretarul literar al epocii sale* îi zice prof. univ. dr. N. Georgescu; pentru preotul Theodor Damian este *un cititor*, iar pentru Adrian Dinu Rachieru *un enciclopedist fantastic*; *un vizionar generos* susține Dimitrie Grama; *un critic onest, un generos și un entuziast* după Teofil Răchițeanu; *un spirit larg, cu o*

deosebită forță, tenacitate și mobilitate interioară în opinia Elenei Buică; Melania Cuc scrie despre *Omul, Cărturarul, Patriotul*, iar Vasile Andru despre o *revelație*.

Câteva epistole semnate de Artur Silvestri, precum și un grupaj de fotografii completează această carte-document, ce se constituie într-o replică, într-un răspuns la o declarație a scriitorului. *Nu uitați că sunt alături de toți cei ce încearcă să lase o urmă în timp* – scria Artur Silvestri într-o scrisoare din 2008. Alcătuirii acestui volum par a-i răspunde: *Nu uita că suntem alături de tine, cel ce ai lăsat o urmă în timp!*

Odată cu lansarea acestei cărți, s-a consumat încă o inițiativă a colaboratorilor lui Artur Silvestri: instituirea premiilor *România Tainică*, ce se vor acorda anual scriitorilor, ziariștilor, realizatorilor de documentare și emisiuni tv și radio, pentru emisiuni, filme, cărți, evenimente culturale, importante și susținute cu consecvență, care contribuie la cunoașterea și recunoașterea postumă a filosofului, scriitorului, istoricului, editorului și criticului literar Artur Silvestri.

La prima ediție, Premiul *România Tainică* a fost acordat doamnei **Cleopatra Lorințiu**, pentru cele două filme documentare **Remember Artur Silvestri. Noi**

suntem România Tainică și ARP – o creație a scriitorului Artur Silvestri, precum și pentru documentarul **Artur Silvestri în lumina eternității** și pentru cartea **Artur Silvestri – Vocația Căii Singurătice**. De asemenea, premiul a fost acordat, postum, scriitorului **Mircea Micu** pentru cele două emisiuni din cadrul „Ateneului Artelor” dedicate lui Artur Silvestri în anul 2009, difuzate de postul TVRM.

Prof. RODICA LĂZĂRESCU

¹¹ **Artur Silvestri – așa cum l-am cunoscut**, vol. 1, ediție coordonată și îngrijită de Mariana Brăescu Silvestri, Carpathia Press, București, 2010.

Portret în mișcare

CONSTANTIN SEVERIN

Constantin Severin este artist vizual (reprezentat de Opera Gallery, Budapesta) și scriitor român (reprezentat de agentul literar Marit Bodtker din Oslo, Norvegia), membru al Uniunii Scriitorilor din România, născut la 8 februarie 1952 în Baia de Aramă, județul Mehedinți.

A urmat cursurile Facultății de Chimie și Inginerie Chimică la Institutul Politehnic Iași între 1972-1977, apoi a lucrat ca inginer chimist la Combinatul de Celuloză și Hârtie între 1977-1991. Studii post-universitare de Economie și democrație (Croația, 1991, bursă Soros) și Societate și cultură (Suedia, 1993, bursă finanțată de guvernul Suediei). Studii libere de artă.

A activat ca jurnalist între 1991-2004 la *România liberă*, *Flacăra*, *Monitorul de Suceava* și *Obiectiv-Voceă Sucevei*. A colaborat la BBC și Europa Liberă între 1992-1996. În prezent lucrează la Biblioteca Bucovinei I. G. Sbiera din Suceava.

Din septembrie 2009 este membru fondator al Grupului Internațional de Artă "3rd Paradigm/A Treia Paradigmă", alături de artiștii de talie internațională Adrian Bayreuther-Germania, Olga Dmytrenko-SUA, Alberto D'Assumpcao-Portugalia, Philippe Nault-Canada și Izabella Pavlushko-Azerbaidjan iar din 2006 este membru al grupului European Artists, Velbert, Germania.

A publicat peste 800 de articole (cultură, politică internă și internațională, cronici de artă, eseuri, interviuri, etc). A teoretizat un nou concept în arta contemporană, expresionismul arhetipal, și altul în filozofia culturii, post-literatura (publicat pe site-ul faimosului muzeu de artă contemporană Saatchi Gallery, Londra, dar și pe blogul Departamentului de Filozofie al Universității Greenwich, Marea Britanie). În 2007 a fondat pe Artmesh două grupări artistice alcătuite din artiști internaționali: New Europe (Central Europe) Group (32 de membri) și Archetypal Expressionism Group (42 de membri din peste 20 de țări).

Activitatea de scriitor

- "Duminica realului", Editura Junimea, Iași, 1984 (poezie);

- "Zid și neutrino", Editura Vlasie, Pitești, 1994 (poezie, ediție bilingvă română/engleză, traducător Liviu Martinescu); poem preluat integral în antologia "Poezia română actuală" de Marin Mincu, Editura Pontica, 2000; premiul Fundației Culturale a Bucovinei (1985);

- "Wall and neutrino", Editura Minerva Press, Londra, 1997, traducere de Liviu Martinescu;

- "Improvizații pe cifraj armonic", Editura Axa, Botoșani, 1998 (poezie);

- "Axolotul", Editura Mașina de Scris, București, 1998, (poezie renga, ediție bilingvă română/engleză, traducere de Liviu Martinescu); premiul Fundației Culturale a Bucovinei (1999);

- "Orașul Alchimic", Editura Dacia, Cluj-Napoca,

2002, (antologie de poezie); premiul Fundației Culturale a Bucovinei (2003);

- "Imperiul Sacru. Mănăstiri și biserici din nordul Moldovei", Editura Paralela 45, Pitești, 2003 (eseuri);
- "Iubita lui Esto", Editura Curtea Veche, București, 2010 (roman).

Premiul pentru poezie al cotidianului "Daily Yomiuri", Japonia, 1996. Premiul pentru jurnalism cultural decernat de Ministerul Culturii din România, 1998. Premiul pentru jurnalism cultural oferit de Primăria municipiului Suceava și de Consiliul Județean Suceava, 2001.

Activitatea de artist plastic

Expoziții personale:

- *Text și Timp*, septembrie 2004, Complex Muzeal Bucovina, Suceava, România (inclusă în Agenda canalului TV EuroNews cu evenimentele culturale majore din Europa);

- *Semnele Timpului*, noiembrie 2004, Galeria de Artă NahVision, Stuttgart, Germania (de asemenea inclusă în Agenda EuroNews). Aceste lucrări au fost expuse și la Universitatea *Georg August* din Goettingen, Germania, în aprilie și mai 2005.

- *Metaforele Timpului*, februarie 2006, Galeriile Velea (Transart), Bacău, România.

- *Identități Matrioșka*, februarie 2007, Galeria de Artă a Universității *Ștefan cel Mare* din Suceava (împreună cu artista Pușa Pîslaru-Ionescu).

- *Orașul Alchimic*, ianuarie 2009, Galeria de Artă *Lascăr Vorel*, Piatra Neamț, România (expoziție promovată de programul *Rendez-vous*, EuroNews).

- *Suceava mea arhetipală*, aprilie 2009, Galeria de Artă *Dalye*, Oslo, Norvegia.

- *Text și Timp. Expresionismul arhetipal*, Muzeul de Artă Vizuală Galați, România, noiembrie-decembrie 2009.

- *Totem. In Memoriam Ion Țuculescu*, iunie-iulie 2010, Muzeul de Artă Drobeta Turnu Severin, România.

Expoziții de grup:

- Centrul Cultural Internațional din Helsinki, Finlanda, aprilie 2005, alături de alți 4 artiști români (evenimentul a fost inclus și în cadrul Săptămânii Culturale Române);

- Palkane, Finlanda, iunie 2005, alături de alți 14 artiști plastici din Finlanda, Italia și România. - Chișinău, R. Moldova, iunie 2006, Muzeul Național de Istorie.

- Stanzwerk Bochum, Germania, iunie 2007, organizată de European Artists.

- Mount Beacon Fine Art Gallery, New York, SUA, ianuarie-februarie 2009, alături de alți 50 de artiști internaționali, expoziție de grup organizată de Mirca Art Group, curator Carla Goldberg, NY.

- Centrul Internațional de Artă George Apostu, Bacău, România, expoziția de grup *Vii și vinuri*, februarie 2009, organizată de Galerie de 4 coins, Franța.

- Marseille Project Gallery, Marseille, Franța, proiectul *Spring Projection*, martie 2009, împreună cu alți 34 de artiști internaționali.

- TransCultural Exchange, Boston, Little Gallery New York, The International Exquisite Corps Project de Mary Corey March, aprilie 2009, împreună cu alți 18 artiști internaționali din 12 țări.

- Opera Gallery, Budapesta, Ungaria, mai 2009, expoziție de grup cu artiști din toate cele 27 de state membre ale Uniunii Europene.

- Jose de Lorenzo Gallery, Santiago de Compostella, Spania, iunie-iulie 2010, cu grupul 3rd Paradigm

- Vieira Portuense Gallery, Porto, Portugalia, octombrie 2010, cu grupul 3rd Paradigm.

Lucrări în muzee și colecții particulare din România, Germania, Anglia, Finlanda, SUA, Norvegia, Italia, Elveția și Ucraina. Până în prezent două reviste din România (*Vatra și Bucovina literară*), două din Spania (*Empireuma* și *Cuadernos del Ateneo*) și una din SUA (*Origini*), au ilustrat numere cu lucrările sale. Lucrările sale au apărut și în albume de artă editate de Muzeul de Artă din Drobeta Turnu Severin, de artista Carla Goldberg din SUA și de artistul Bruce Rimell din Marea Britanie. Se numără printre cei 18 artiști plastici din România, Ucraina, Moldova, Georgia și Letonia (*Ambasadori UNESCO ai eurointegrării prin artă*) selectați la campusul internațional *Eurointegrare prin Artă*, Chișinău, iunie 2006, organizat de Asociația Ars Dor cu sprijinul Fondului Internațional pentru Promovarea Culturii-UNESCO Paris. Lucrările sale au intrat până în prezent de 37 de ori în Top 50 (de 5 ori în Top 10) la cea mai importantă competiție online de artă, Showdown, organizată de muzeul de artă contemporană Saatchi Gallery din Londra.

Blogul artistului: <http://constantinseverin.wordpress.com>; Email : severinconstantin@yahoo.com ; Tel. mobil: 0740968530 Adresa: Alea Lalelelor nr. 20, Bl. 114, Sc A, Ap. 10, Cod 720248 Suceava

Despre arta lui Constantin Severin

”Simboluri, linii, suprafețe, spații. Întreaga umanitate e făcută din simboluri misterioase. Și Constantin Severin le folosește pentru a scrie un nou limbaj al artei. Un limbaj realizat din concepte, sentimente, culori și emoții. Constantin călătorește în trecut, în vremurile și dimensiunile îndepărtate, pentru a se reîntoarce în prezentul nostru și a ne spune despre posibilele viitoruri. Despre următoarele tendințe ale expresiei, pentru a descrie prezentul și a proiecta viitorul cu simboluri ale trecutului. Propriile sale simboluri.”(Luca CURCI, Italia)

”Elemente de expresionism și de realism clasic sunt combinate în operele lui Constantin Severin. Compozițiilor sale geometrice cu o gamă cromatică bogată li se adaugă scene de gen perfect recognoscibile, citate din maestrul picturii realiste- Jan Vermeer, Diego Velazquez și alții. Pe de o parte artistul propune prin operele sale ideea de evoluție a artei. Pe de altă parte el demonstrează că Realismul nu este decât una din numeroasele căi de acceptare și de descriere a lumii.”(Olga BORTE, Rusia)

”În expresia sa literară și vizuală, dar mai ales în teoriile sale inspirate despre condiția prezentului, Constantin Severin este un novator. Conceptul său de ”post-literatură” îl arată ca pe unul dintre cei mai originali gânditori contemporani din domeniul creației artistice și a transformării de sine care se produce la ora actuală. Oricine ar avea ceva important de pierdut dacă nu ar cunoaște ceea ce Severin (situat dintre toate locurile posibile la Suceava, în România) pune la cale. Nu trebuie decât să-i citiți articolul publicat de Saatchi Gallery, apoi să cautați pe net picturile sale simbolice și reductive, care sunt în curs de a inventa un nou vocabular post-modern prin coabitarea dintre tradiția modernă și cea arhaică. În timp ce Europa de Vest decade, din punct de vedere estetic, moral, politic, ceva important se întâmplă în Europa de Est, iar Severin face parte din acest proces.”(Madison MORRISON, SUA)

”Într-un spațiu construit cu precizia unui geometru, împărțit uneori în registre verticale și orizontale, alteori luând forma mozaicului, a tablei de șah sau a unor construcții ludice, pictorul introduce motive și semne cu valoare simbolică. (...) Foarte des artistul înobilează ansamblurile geometrice cu imagini ale unor capodopere din istoria artei: ”Tânăra cu hermină”, de Leonardo da Vinci, ”Giovanni Arnolfini și Geovanna Cenami” de Jan van Eyck, ”Atelierul” de Jan Vermeer, ”Papa Inocent al X-lea” de Velazquez etc. Unele simboluri trimit la Brâncuși sau la Ion Țuculescu. Roșul intens și ternar, galbenul, verdele, oranjul, ocrul, rozul, negul, culori distribuite în starea lor pură, alături de multitudinea semnelor grafice,

crează armonii care încântă ochiul, îndeamnă la reflecție și la pătrunderea pe îndelete a conotațiilor cu care pictorul și-a investit lucrările. Constantin Severin, prin ceea ce așterne pe pânză, nu este comod. Pictura sa dispune la un dialog care solicită în aceeași măsură afectul și zonele eterate ale spiritului”. **(Corneliu STOICA)**

”Ample, cu o tentă vag ezoterică, compozițiile artistului se subordonează exigențelor artelor decorative. Insertate structurii acestora, misterioasele vase de Cucuteni, idolii striți din neolitic, semnele arhaic-criptice ale unui posibil alfabet arhaic devin tot atâtea semne emblematice ale unor străvechi culturi, premergătoare apariției strămoșilor românilor; între ele, distincte, două embleme definitorii-vasul sacru al Cucutenilor și Gânditorul de la Hamangia. Punând în valoare aceste rune de străvechi tezaure spirituale artistul valorifică arhaicul preistoric într-o compoziție în care arhetipurilor acestora li se conferă trăsături monumentale. O rozetă ingenios formată din statuete precucuteniene, dispuse radial, recrează o apoteoză de mari vitralii. Arta lui Constantin Severin reclamă spații vaste ce se cer monumental decorate, în cadrul unor vaste panouri de instituții sau vitralii de mari catedrale.”

(Gheorghe MACARIE)

”Constantin Severin, care are un simț al armoniei cromatice, ajunge până la lucrări monocrome în care reliefurile descriu imagini cu delicatețe, cu simț, cu poezie chiar.(...) Este un fel destul original de a găsi spectacolul picturii, o pictură tare, de forță și sper ca viitorul să-i aducă aprecierile binemeritate.” **(Ilie BOCA)**

”Severin e cunoscut în unele medii artistice americane atât ca teoretician al conceptului de postliteratură, cât și ca fondator și promotor al unui nou trend în arta contemporană: expresionismul arhetipal.” **(Ioan Es. POP)**

”Pictorul Severin citează astfel de semne străvechi și le așază în contexte grafico-cromatice noi. El sudează cu flacăra deschisă materiale diferite și ceea ce rezultă lasă impresia de trănicie. Nu știu dacă și de îndelungă durabilitate. Oricum, inventiv cum e, poate duce mai departe această idee deoarece trebuie să comunicăm prin repetate recuperări cu trecutul fie și spre a nu mai putea înțelege chiar nimic despre ziua de azi...De reflectat.” **(Valentin CIUCĂ)**

”Constantin Severin este teoreticianul și practicianul expresionismului arhetipal. Pictura lui restituie ecurile primitive, ingenu și vitaliste din tradițiile culturale arhaice (cultura Cucuteni, arta scandinavă), cu un excepțional simț al exotismului și al decorativismului livresc. Prin această orientare, prin lirism și tensiunea intelectuală, el se înscrie în linia unor artiști români precum Brâncuși, Apostu, Țuculescu, Cotos sau Maitec. Figurile arhetipale asociate în tablouri par aleatorii și inexplicabile ca însăși viața; acestea apar pe pânză ca niște decupaje de imagini policrome sau zvâcniri în relief ale culorii monocrome; structurarea tablourilor prin repetiție și variație a imaginilor și a culorilor tari, ca și tehnica culorii monocromelor trimis cu gândul mai curând la o perspectivă artistică muzicală decât literară.”**(Conf. univ. dr. Sabina FÎNARU)**

Literatură și film DE CE SĂ UCIZI O PASĂRE CÂNTĂTOARE ?

O pasăre cântătoare păstrează tainele universului. Cum să lovești în cel fragil? De ce să ataci? În cartea lui Dragoman- *Regele Alb*- personajul Csakany are grija de o sumedenie de păsări , care oferă din când în când un concert inefabil- „, a început să facă triluri o cintează de pe peretele de vizavi, o alta i-a dat replica și-atunci o a treia a început să cânte ...se alcătuiască un cântec unitar, întocmai ca la un concert adevărat”.

Harper Lee a scris o singură carte . S-a născut în 1926 și a scris cartea în 1960. Vorbim despre *Să ucizi o pasăre cântătoare* , tradusă la noi de Tatiana Malița, Humanitas, 2003. Tom Robinson e un negru pașnic, însă e acuzat pe nedrept de viol. Avocatul Atticus Finch îl apără cu sufletul și cu mintea, trezind ura lui Robert Ewell, care a înscenat totul. Scout, fiica lui Atticus e personajul major, fetița zglobie și intuitivă, dură și timidă, sensibilă și tranșantă, care simte adesea „ sudoarea cum îmi scâldea rădăcina părului”. Alături de fratele ei, ea încearcă maturizarea forțată a înțelegerii vieții, astfel încât „ pe drumul spre casă m-am simțit deodată bătrână „.

În 1962 romanul a fost ecranizat de Robert Mulligan, cu actorii Gregory Peck, Mary Badham, Ruth White, etc. Filmul a fost considerat un ...far, un simbol cultural. A circulat și cu titlul *Despre liniște și umbre* , fascinand prin confruntarea inocenței cu realitatea, prin trasarea discretă a culpabilităților. Există un suspens bine definit , precum și mistere ce plutesc provocatoare. Presupunul rău...se dovedește a fi salvator într-un final neașteptat. Trebuie recitită cartea pentru magia netrucată a limbajului, pentru curgerea dezinvoltă a poveștii. Trebuie savurat filmul în alb-negru pentru atmosfera patriarhală și nostalgică, pentru maniheismul tonic , dar- mai ales- pentru prestația uluitoare, migăloasă și covârșitoare a lui Gregory Peck. Premiile Oscar au încercat să propulseze o capodoperă solidă și mătăsoasă în același timp. Tot timpul amenință sceptrul unei posibile închisori. În noaptea cea mai lungă, Scout se prăbușește la pământ, „ încercând să scap din închisoarea mea de sârmă „. Din nou putem vorbi despre perenitatea capodoperelor. Nici nu trebuie să decelăm urmele magnetismului. El există plenar, durabil, ca o taină solidă. Să nu uităm să luăm lumină din nestăvilita frumusețe feerică.

ALEXANDRU JURCAN

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Stimate Domnule Director,

Sunt, ca multi alti profesori din tara aceasta, o cititoare fidela a revistei dumneavoastra, pe care o primesc in format electronic, gratie generozitatii unor prieteni. Fiecare numar pe care il editati reprezinta pentru noi garantia ca in Romania posdecembrista se mai poate face cultura reala, documentata stiintific si argumentata estetic, cu resorturi vii, pe care doar carturarii adevarati o mai pot realiza, fara a cadea in capcana efemerului si derizoriului.

In numarul din luna iunie am urmarit cu mare interes dezbaterea legata de literatura copiilor/pentru copii, apreciind deschiderea dumneavoastra spre tanara generatie, care are nevoie de sprijin pentru a putea evolua, perpetuand la randu-i traditia culturala autohtona.

Un efort asemanator depunem si noi in scoala, incercand sa stimulam interesul tinerilor pentru literatura. Avem si un cenaclu literar, intitulat "Dupa-amiezele poeziei". In cadrul acestuia am initiat ideea de a aduna cele mai reusite creatii, publicandu-le in miniantologia.

Pana acum am reusit sa edtam trei carti, intitulate : "Frunze, ganduri, stihuri", "Ipostaze lirice" si "Poeme de suflet", publicate la Editura Eurocarpatica din Sf.Gheorghe.

Dintre autorii promovati de noi s-a desprins o tanara care promite, cu siguranta. Se numeste **Alexandra Onofrei**.

Anul trecut a obtinut Premiul I in cadrul concursului national "Carmen patriae", organizat de Uniunea Scriitorilor din Brasov.

Imi permit sa va trimit un grupaj cu versurile tinerei, actualmente eleva in clasa a XII-a.

Am fi fericiti daca ati putea gazdui cateva dintre acestea in paginile revistei dumneavoastra !

Cu urari de activitate rodnică si intreaga reverenta a preturii,

PROF. MARIA STOICA

Colegiul National "Mihai Viteazul" din Sf.Gheorghe, Jud.Covasna

Deși stau zilnic sub ghilotina multelor îndatoriri sociale, zilele când primesc "Vatra Veche" îmi par mai luminoase, chiar dacă gri-ul ne-a crotipit viețile.

ȘTEFAN DORU DĂNCUȘ

Mulțumiri pentru revistă. Mai interesantă și mai cuprinzătoare. Sper să reușesc a vă trimite câteva poezii. Cu sincer respect...

GEORGE TEI

Vă mulțumim pentru revistă. Am citit-o cu bucurie.

La caseta redacției am găsit adresa poștală, așa că avem plăcerea să vă trimitem mintenaș cel mai recent număr al revistei "Orient latin", pe care o edităm, din 1993, în Timișoara.

Cu salutări cordiale,

ILIE CHELARIU,
redactor-șef

Stimate Nicolae Băciut,

Ai un eseu-tabletă despre Creangă și Eminescu, pentru luna decembrie. Bietul Creangă, singur, singur ca adevărații scriitori din țara noastră și din timpul nostru, îl cheamă cu plâns pe Eminescu să vină la Iași, "Vino, frate Mihai..." Noi trebuie să ne rugăm de cei de Dincolo, căci Bucureștiul e cam pustiu...

Eu, care țin ff. mult la nume, numele este ontosul omului, abia acum l-am privit pe al tău mai atent. Și Nicolae, sfânt,...uite care se apropie cu Moșii... timp, vreme, împărțiri de vreme, cu daruri pentru cei mici și cuminiți, dar și pentru necuminiți... Dar, Băciut... de la un generic, Baci peste mioare, suflete, nu-l știi pe om, dar trebuie să-l respecti când îl întâlnești și i te adresezi... Poartă cu el multe cunoștințe ordonate într-o înțelepciune, totdeauna i te adresezi să afli ceva, să te îndrume; i te adresezi când ești într-o răscruce, încurcătură, rătăcire, el te poate scoate la lumină... Cuvântul este și puțin îndulcit, pari să fii fiul Moșului, coborât din munte, sau, după ce îl însoțești ceva drum, îi poți spune, Băciut... Tu, că este numele tău, trebuie să știi mai mult și mult mai multe despre el. Numele e codul genetic al omului. La mulți ani, de Sf. Nicolae! Să le dai poame tuturor ardelenilor și românilor cu inima de copil, acelora cuminiți care nu dau cu pietre în Pomul României.

VELEA

Stimate domnule Băciut Nicolae,

Vă mulțumesc pentru punctualitatea cu care mă țineți la curent cu aparițiile lunare ale revistei.

O găsesc foarte interesantă și instructivă. Îmi permit, în acest context, să va trimit un material scris de poetul și scriitorul Ioan Lila, despre volumul meu de poeme în limbă franceză **La fontaine de ce siècle**, material destinat revistei on-line "carte și arte" a Maestrului Corneliu LEU. Articolul a apărut, cu mai multe luni în urmă, în format electronic.

Mi-ar face plăcere, dacă spațiul vă permite, să-l reluati și în revistă dumneavoastră. Am aprobarea autorului.

Cu mulțumiri, al dumneavoastră,

ADRIAN ERBICEANU

Vă mulțumesc pentru revistă. Ca de fiecare dată, o aștept cu nerăbdare, ca flămândul pe o pâine caldă.

OVIDIU POJAR

Buna ziua, Domnule Băciut,

Vă mulțumesc pentru trimiterea revistei **Vatra veche** și vă felicit înnoit pentru reușită! Conținutul este atât de dens încât, după cum vedeți, durează o vreme până o citesc. Pentru că realmente o citesc pe îndelete. Nu nu-mi face plăcere doar s-o răsfoiesc în grabă. Primesc multe publicații pe care le parcurg cu multă plăcere, dar **Vatra veche** este cea pe care o aștept cu cel mai mult interes.

Fidelă de pe acum, vă transmit și materialele scrise de mine mai recent și vă asigur de data această că sunt în premieră (adică nu le-a mai citit nimeni până acum, că să nu existe confuzii). Nu știu dacă veți găsi ceva demn de a fi publicat, dar vă asigur că m-aș simți deosebit de onorată. Este o plăcere să mă aflu printre colaboratorii Dumneavoastră. Vă doresc în continuare succes și aștept următoarele numere din revista îndrăgită.

Cu prietenie și deosebită considerație, rămân a Dumneavoastră, aceeași,

GABRIELA CĂLUȚIU SONNENBERG

Stimate Domnule Redactor-Șef Nicolae Băciut,

O revistă care-ți diminuează consistent rația de somn într-o noapte și așa destul de zbuciumată după plecarea în ETERNITATE, într-o atât de frumoasă zi de toamnă, a Poetului și Omului **ADRIAN PĂUNESCU** ("un Rembrandt rătăcit între impresioniști", cum inspirat îl numește Cleopatra Lorințiu în tableta de pe prima pagină a ultimului număr) este una care va avea (ori trebuie s-o ajutăm să aibă) viață lungă. Una la care se șta la coadă pentru publicare, cu atât mai mult. Cu toate pânzele sus!

În ceea ce privește cele două minunate cărți ale și despre Dumneavoastră, *Gândul care unește* și *Vamă pe valoarea adăugată*, pot spune fără teama de a greși, că nu-ți lasă timp de respirație. Se cer citite și recitate. Felicitări sincere!

Vă retransmit materialul despre cartea prof.univ.dr.Ion Berghia, în speranța că-i va veni rândul în numărul următor.

Cu cele mai alese gânduri,

PROF. VASILE FLUTUREL

Membru al US

din România, filiala Iași

Stimatul meu Domn,

Vă mulțumesc pentru publicarea cronicii semnată de Mircea Goga. Cum aș putea să-i mulțumesc ? Aveți vreo adresă de a domniei sale?

Cu stimă,

ANDREI FISCHOF

Un număr frumos și echilibrat, incitant și calmant în egală măsură, estetică evanescentă armonizată cu patriotism sublim. Felicitări, domnule Nicolae Băciut!

IRINA IORGA

Domnule Nicolae Băciut,

Vă mulțumesc pentru ultimul număr al revistei (admirabil, asemenea celorlalte) și pentru generozitatea de a accepta pentru numărul din decembrie articolul **Poeți sălăjeni la noi acasă**. De ceva vreme, sunt colaborator la **Caieete Silvane** și, printr-un fericit concurs de împrejurări, prin bunăvoință și recomandarea doamnei Lazarescu, și la **Pro Saeculum**. Sper într-o colaborare cât mai îndelungată și mai rodnică. Vă atașez și o fotografie, după cum ați solicitat. Cu deosebit respect,

PROF. DRD. CARMEN ARDELEAN

Maestre, îți mulțumesc pentru revistă, o să mă căznesc să parcurg fără grabă cu osteneala novicelui ce încearcă să-și umple un gol al sufletului poate regăsindu-se în multele arderi ale atâtor iubitori de cuvânt. Cu stimă și în același timp cu uimire că te-ai gândit să mă incluzi și pe mine în rândul celor privilegiați.

LUCA

Felicitări pentru ultimul număr al revistei! Îmi permit o curiozitate: publicația dv. este cumva cotate B sau B+ ? Cu tot respectul pentru calitate și varietatea materialelor din fiecare număr,

ANCA CAZACU

Mulțumesc mult, felicitări pentru cărți, pentru toată activitatea vie, neobosită în slujirea culturii române. Viață lungă și izbândi.

VICTORIA MILESCU

Mulțumesc pentru revistă. Am citit doar câteva pagini deocamdată și țin să vă felicit. Este cu mult peste alte reviste de profil din țară.

Cu stimă,

SORIN OLARIU

Vă mulțumesc de bucuria unei lecturi consistente!

Cu prețuire,

CARMEN TANIA GRIGORE

Distis redactor Băciut Nicolae,

Încântător!...Admirabilă revistă!!!.. Vă mulțumesc din suflet că mi-ați trimis-o. Am o mare rugămintă, fiindcă i-am fost apropiat marelui om de cultură Artur Silvestri, vă trimit un poem pe care i l-am dedicat în semn de prețuire. Dacă-l considerați bun și merită să fie publicat în paginile prestigioasei reviste "VATRA VECHIE" a domniei voastre, aș fi extraordinar de mulțumit, ar fi un mic obol de dragoste pe care i-l păstrez OMULUI de înaltă omenie, patriarhul literaturii române contemporane.

Cu stimă și prețuire, compozitor și scriitor,

MARIN VOICAN-GHIOROIU

Dragă Domnule Director Băciut!

Nu demult, când mi-am deschis căsuță poștală, am constatat cu mare bucurie că a sosit REVISTA! Pot să vă mărturisesc cu toată sinceritatea că ultimele zile de... așteptare au fost aproape...insuportabile! După ce am răsfoit-o rapid, mă și grăbesc să vă scriu, să Vă mulțumesc pentru acest minunat cadou!

Sunt foarte mulțumită de aspectul revistei, de picturile publicate și vă mulțumesc în special pentru faptul că mi-ați publicat integral cuvintele! Este o mare onoare pentru mine!

Abia aștept că să mă pot delecta și cu versiunea tipărită!

Cu profundă recunoștință și mii de mulțumiri,

IBY CASONI

Mulțumesc pentru revista care de un timp bun îmi deschide inima și casa. Am vrut să vă mărturisesc (până acum nu am îndrăznit și îmi cer iertare pentru îndrăzneală), dorința mea de a cânta la o seară de muzică și poezie organizată de dumneavoastră sau o altă activitate culturală.

Cu aceeași prețuire,

VASILE GONDOCI

Vă mulțumesc pentru revistă, chiar dacă nu întotdeauna primește formă scrisă, recunoștința există. Doresc viață lungă revistei și mult succes celor care o realizează. Atașez un textuleț, poate... cine știe... Cu respect,

IOAN MUGUREL SASU

Felicitări, mulțumesc,

NICHITA DANILOV

Mi-ați făcut o onoare la rangul căreia nici după moarte nu mă voi putea ridica. Vă mulțumesc și sper ca acest gest să fie de ajutor proiectului Cititor de Proză. Dumnezeu să vă ajute prin puterea lui!

P.S. Revista are și un site ? Oricum, dacă aș avea sigla revistei, aș putea-o atașa la parteneriatul proiectului pe pagina principală a rețelei.

E-MANUEL

D-le Băciut, după cum vedeți, dl. Emanuel Pope are numai mulțumiri pentru onoarea de a fi apărut în *Vatra veche* interviu cu d-sa. Poate îl puteți ajuta/lămuri cu amănuntele ce le cere - site-ul *Vetrei vechi*, sigla.

Cu prețuire,

MONICA MUREȘAN

Vă mulțumesc și vă felicit, ca de fiecare dată, pentru valoroasa Dumneavoastră publicație.

CRISTIAN ZAINESCU,

fost deputat de (din) Iași

DOMNULE NICOLAE BĂCIUȚ,

Mulțumesc pentru că mă onorați trimițându-mi revista VATRA VECHIE. E o revistă de cultură interesantă și serioasă. Tocmai de aceea

aș dori să public în revistă. Vă trimit proză și versuri. Dacă ceea ce am scris are valoare, atunci poate publicați. Mulțumesc.

Cu sinceritate,

GEORGE BACIU

Uitându-mă la înmormântarea POETULUI, am primit revista dumneavoastră; nu știu cum îl consideră alții (fiecare gândește cum vrea), însă eu îl văd, pe drept, alături de Eminescu și de toți marii români.

Vă mulțumesc pentru revistă!

MIHAI ȘTIRBU

Regăsesc (și în acest număr al revistei), nume dragi mie - și aici nu țin cont de vârsta lor. Pare-se că "Vatra Veche" reușește ceea ce publicațiile culturale de la București nu reușesc: crearea unei grupări literar-culturale fără opreliștile cu care ne-au obișnuit. Vă sunt alături,

ȘTEFAN DORU DÂNCUȘ

Iubite Poet,

Mulțumesc mult pentru bunavoința de a fi publicat materiale trimise. Îți rămân îndatorat și îți doresc, pe lângă sănătate, alte numere de revistă, la fel de reușite.

Cu sinceră, neconvențională, prețuire și grațitudine,

ION CRISTOFOR

Vă mulțumesc pentru mesaje! La Concursul "Ion Creangă" nu cred că voi mai avea reprezentanți, pentru că Andreea Ciortea este elevă la liceu, iar talente nu se ivesc la tot pasul.

În schimb, mă străduiesc din septembrie să adun texte ca să alcătuiesc o revista a elevilor mei! Prea mult mi-a plăcut "Vatra veche..." a dumneavoastră... Vedeți, mă determinați să aspir foarte sus! Am denumit publicația noastră "Ludoteca", am ajuns în faza aranjării în pagină a materialului (ca să spun *tehnoeditare* sună prea pretentios, pentru că mă ocup singură de toate și sunt începătoare în domeniul calculatorului) și a cautării sponsorilor. Tema pe care o dezbatem în acest număr este "Cartea". În situația în care voi finaliza proiectul, vă voi trimite, cu siguranță, un exemplar. Mulțumiri pentru tot!

La mulți ani! Cu ocazia zilei onomastice, vă dorim tot ce e mai bun și mai frumos! Multă sănătate, inspirație, împliniri, reviste bogate... La mulți ani și... la multe cărți!

CARMEN și FELIX SIMA

Stimate Domnule Băciut!

Considerându-vă un adevărat prieten al bibliotecii „Târgu-Mureș”, avem deosebită plăcere de a vă adresa cordiale felicitări și sincere urări de bine cu ocazia aniversării zilei de naștere! Ați reușit prin muncă și elan să puneți în valoare creația artistică, devenind astfel prin excelență un adevărat pilon al culturii mureșene. Pentru abnegația în muncă, pentru responsabilitate, profesionalism și tenacitate – calități de care dați dovadă în nobila activitate ce o desfășurați în deplin consens cu valorile naționale și universale, vă dorim ani de viață lungă trăiți în deplină armonie sufletească, putere continuă de muncă, perseverență și realizări încununate cu succes! La mulți ani!

Este de asemenea un prilej de a vă mulțumi pentru realul interes pe care îl manifestați față de cititorii bibliotecii noastre, oferindu-ne cu multă generozitate prestigioasa revistă „Vatra veche”. Vă suntem recunoscători de asemenea pentru receptivitatea de care dați dovadă, punându-ne sistematic la dispoziție revista în format electronic. Trebuie să vă spunem cu mândrie că cititorii noștri sunt foarte interesați de conținutul și formatul revistei, fiind încântați de valoarea acesteia, la care depuneti mult suflet, motiv pentru care vă felicităm și vă dorim cât mai multă inspirație în elaborarea următoarelor numere.

Apreciem de asemenea și faimoasele donații de carte făcute bibliotecii noastre în mod periodic, cu care ne bucurăm deosebit de mult cititorii de toate vârstele.

În parametrii concluziilor de final, exprimăm cu drag într-un stil direct invitația de a reveni cât mai des „*acasă*”, la biblioteca „Târgu-Mureș”.

P.S...acum, când colindele aduc cu ele mireasma sărbătorilor de iarnă, deschideți ușa și lăsați bucuria să vă intre în casă, iar sufletul Dvs.cald să fie cel mai de preț cadou pentru cei dragi.

Vă urăm sărbători ferice, vise împlinite și realizări frumoase.

LA MULȚI ANI!

Claudia Șatravca și colectivul bibliotecii „Târgu-Mureș”, Chișinău

Stimate domnule Marica!

Aniversarea Dvs. ne oferă plăcutul prilej de a vă adresa sincere felicitări cu ocazia zilei de naștere. Popasul aniversar la care ați ajuns evidențiază tot mai mult deosebitele calități care conferă personalității

Dvs. alura unei persoane demne de admirație, care prin asiduitate, cinste, perseverență și profesionalism a atins culmi înalte. Vă dorim așadar, multă sănătate, realizări frumoase, vise împlinite și noi speranțe, iar sufletul să vă vibreze într-o perpetuă armonie. La mulți ani!

Vă mulțumim totodată și pentru cartea dăruită bibliotecii noastre, „Grigore Vieru – dimensiuni critice”, elaborată de centrul de Studii Literare „Grigore Vieru”, a cărui fondator sunteți.

De asemenea vrem să ne exprimăm grandioasa recunoștință pentru organizarea exclusivă la biblioteca „Târgu-Mureș”, a activității culturale de mare amploare cu genericul: M-a strigat cineva? dedicată

aniversării a 75-a de la nașterea Marelui poet național Grigore Vieru. Lansarea în premieră a documentarului literar „Alb de Duminică”, a generat reacții covârșitoare în rândurile consumatorilor de cultură basarabeni, ecoul cărții rămânând puternic imprimat în sufletele publicului participant la manifestarea culturală.

P.S. ...fie ca armonia sărbătorilor de iarnă să vă aducă multă sănătate, pace în suflet, seninătate și numai bucurii. LA MULȚI ANI!

Claudia Șatravca și colectivul bibliotecii „Tîrgu-Mureș”, Chișinău.

Eveniment semnificativ la Biblioteca „Târgu-Mureș”

În cadrul programului „Săptămâna Ușilor Deschise”, Biblioteca „Târgu-Mureș”, din Chișinău, a sărbătorit un eveniment de importanță majoră – redeschiderea Oficiului Copii, după o pauză de renovare și mobilare a sediului.

Cei aproximativ 2000 de copii – cititori ai bibliotecii, fideli prieteni ai cărții, au așteptat cu nerăbdare ziua redeschiderii „Templului Cărții pentru Copii”. Acum, în Oficiul Copii domnește atmosfera de basm. Pe mobilierul viu colorat, adecvat vârstei micilor cititori, cu rafturi joase, am plasat cărți-jucării, pușori eclozând din oul-carte, iepurași studioși cu ghiozdane - cărți pe spate, balauri cu burțile „tobă de carte” și câte și mai câte minunății executate în cele mai bune condiții poligrafice. De pe un raft, ne zâmbește mascota bibliotecii, Bufnița – simbolul înțelepciunii. Acest dar de preț al lui Dimitrie Poptămaș, fondatorul bibliotecii noastre, a devenit în scurt timp răsfațata cititorilor, dar și recepționera boxei de idei. Colecția Oficiului copii, constituită din circa 4 mii cărți și ediții periodice din Moldova și Târgu -Mureș, este valorificată prin expozițiile de carte sistematic organizate, cu diverse ocazi și aniversări. În prezent, avem organizate expozițiile: *Vă bucurăm cu*

cărți noi, Grigore Vieru - cel mai iubit poet al copiilor, Cărți jubiliare pentru copii, E bine să știi, Cărți cu dedicație ale scriitorilor pentru copii, În lumea basmelor, Farmecul sărbătorilor de iarnă, ș.a. Biblioteca pune la dispoziția copiilor programele de lectură: *Ora poveștilor, Copiii Chișinăului citesc o*

carte, Lecturile verii, Sărbătoarea literaturii pentru copii, ș.a. De asemenea, în activitatea bibliotecii este preconizată deschiderea clubului „Prietenul meu Știe-Tot”, care are ca scop promovarea cărții și a lecturii în rândurile micilor cititori.

În rândurile micilor cititori. Inaugurarea Oficiului Copii a culminat cu organizarea unei serate literare, numită *Odă cărții și bibliotecii*, în colaborare cu elevii claselor primare ale Liceului „Ștefan cel Mare”. La activitate, au participat mai multe personalități notorii, precum: vicepreședintele sectorului Râșcani, Valentin Ghincul, șefa secției „Administrație publică”, Irina Ciupac, scriitorii Claudia Partole, Nicolae Rusu, Titus Știrbu, Victor Prohin, Valentina Stoica, Marcelle Mardari, Artista Poporului din R. Moldova Paulina Zavtoni, compozitorul Eugen Mamot, directorul adjunct al claselor primare ale liceului „Ștefan cel Mare” - Virginia Vangheli, dirijorul de cor al aceluiași liceu, Vlad Matcovschi, profesori, bibliotecari și elevi. Micii cititori de la liceul „Ștefan cel Mare” au venit pregătiți cu un recital de poezie, scenarii și respiro muzical, consacrate sărbătorii cărții și a lecturii. Compozitorul Eugen Mamot a făcut copiilor o surpriză plăcută, donându-le cartea sa *Dulcea mea copilărie* - culegere de cântece pentru elevii claselor primare.

La finele sărbătorii cărții, copiii participanți au primit

în dar cărți și dulciuri, fiind îndemnați de către bibliotecari să revină cât mai des în templul cărților cu mesajul: Citește o carte,/ N-o da la o parte!/ Intră într-o nouă lume,/plină de mister și glume./Nu te da bătut!/ N-ai nimic de pierdut!

**TATIANA ȘATRAVCA,
Șef oficiu copii Biblioteca „Târgu-Mureș”, Chișinău**

OCHIUL CICLOPULUI

Constantin Severin, „Voroneț, Rhapsody in Blue”

Starea prozei

Rătăcind prin șoaptele destinului...

Plouă...din nou. Asta mă deprimă. Cred că sunt meteodependentă...sau, mai corect spus, am învățat să mă ascund în ploaie...

Azi nu m-am dus la job. Sunt bolnavă...**bolnavă de tine**, de neliniștile pe care le arunci în mine, ca să scapi de ele...crezând că așa o să-ți fie mai ușor.

Îmi verific mail-urile...Mi-a scris Any. Of, femeia asta mă cutremură...admirativ spunând...de fiecare dată. Mi-o și imaginez în fața monitorului...blondă, elegantă (și la pijama dacă ar fi)...rujată, unghiile impecabile...roșu tițian... purtându-și ochelarii cu noblețea unui titlu regal. Surâd până nici nu

citesc...la ea totul este grav... existențial...pe viață și pe moarte...acum ori niciodată.

E inginer chimist. A lucrat în cercetare. Era foarte bună...dar femeie. Maternitatea a fost pentru ea un miraj mai acaparator decât o carieră. Și a plătit! Alăpta încă atunci când el s-a mutat cu...**una**. „Nu mai suport răcnetele astea incontrolabile...sânii ăștia de ceapistă...putea a căcat și răsuflarea în casa asta!” Așa a spus el, când a plecat, trântind ușa, ca în filme.

Să locuiești din nou cu părinții, când ești și tu părinte...e o grea piatră de încercare. Reluase serviciul, iar ideea că își găsea copilul la telegen...o dispera. Se plânse, când nu mai putu răbda, unei colege...la cafea.

În aceeași zi, la terminarea programului, colega i-l prezintă pe d-nul B...văduv, cu o fetiță de vârstă apropiată (adică...mergea, ținută de mână!). Drumul spre casă se abătă pe la el. Întârzierea a meritat. Când deschise ușa părinților ei, își luă fără alte discuții fata în brațe și o sacoșă cu scutece și hăinuțe. Noaptea o prinse în brațele calme și singurate, până atunci, ale domnului B. Adormi liniștită. Fetele au dormit liniștite și ele. Abia la cafeaua de dimineață observă că nu e om urât d-nul B. Era cadru universitar. Elegant în mișcări, temperat în felul de a fi. Any și flutură părul (gestul ăsta îl are și acum...deși e pensionară...o pensionară frumoasă, cu un corp de invidiat, după care încă mai aleargă câte un licean debusolat). Viața avea alte traiectorii.

Totul decurgea liniștit...bona germană era la înălțime, fetele se jucau împreună...alergau acum. Soțul (deja) era respectuos și afectiv. Dar...apăru și “copilul nostru”.

CORINA-LUCIA COSTEA

Director de onoare
MIHAI SIN

Redactor-șef adjunct
VALENTIN MARICA

Redactori:

Cezarina Adamescu, Eugen Axinte, A.I. Brumaru, Mariana Chețan, Elena M. Cîmpan, Mariana Cristescu, Melania Cuc, Răzvan Duncan, Eugen Evu, Mioara Kozak, Lazăr Lădariu, Cleopatra Lorințiu, Mihaela

Malea Stroe, Rodica Lăzărescu, Liliana Moldovan, Marcel Naste, Gheorghe Șincan

Corespondenți : Bianca Osnaga, Iulian Dămăcuș, Darie Duncan, Ioan Matei, Menuț Maximilian, Victor Știr, Claudia Șatravca, Raia Rogac (Chișinău), Mirela Corina Chindea (Italia), Andrei Fischhof (Israel), Alexandru Jurcan, Anni Lorei Mainka, Ionela van Rees-Zota (Germania), Gabriela Mocănașu (Paris), Dwight Luchian-Patton (SUA)

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSTINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Cuza Vodă nr. 57, România. Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. Copyright© Nicolae Băciuț 2010 *Email : nbaciut@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com *Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 * telefon: 0365407700, 0744474258. Materialele nepublicate nu se restituie. Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

Număr apărut cu sprijinul Primăriei Târgu-Mureș, primar Dr. Dorin Florea, viceprimar Claudiu Maior.

